

ΕΒΔΟΜΑΝΙΑ

**Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ
ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΕΦΗΒΩΝ 13-15 ΕΤΩΝ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ.**

Μετέχουσες σπουδάστριες

Διαμαντή Βαΐα

Δοξάρá Μαρία

**Υπεύθυνη Καθηγήτρια
Νομικού Αντωνία**

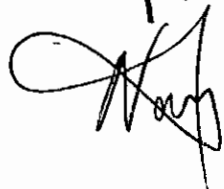
**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική
εργασία της Σχολής Επαγγελματίων Υγείας και Πρόνοιας
του Τεχνολογικού Ιδρύματος (ΤΕΙ) Πάτρας.**

ΠΑΤΡΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1999

APR 1962	2872
----------	------

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας :

Κ^α Νομικού Αντωνία

Κ^α Τζόνσον Αμαλία

Κ^α Γαβάνη Αγγελική

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Ευχαριστούμε την υπεύθυνη Καθηγήτρια Αντωνία Νομικού για το χρόνο που μας αφιέρωσε, την ουσιαστική βοήθεια, συμπαράσταση και κατεύθυνση που υπήρξε πολύτιμη για τη συγγραφή αυτής της εργασίας.

Ευχαριστούμε επίσης τους γονείς μας για την ηθική και υλική υποστήριξη τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

	ΣΕΛ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1.1 Το Θέμα.	10
1.2 Σκοπός της μελέτης.	11
1.3 Μεθοδολογία.	11
ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ.	12
ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	
1. Ιστορική αναδρομή	
1.1 Το σεξ στις πρωτόγονες κοινωνίες.	15
1.2 Οι αντιλήψεις των αρχαίων ελλήνων για το σεξ.	17
1.3 Μικρό χρονικό της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην Ελλάδα (1959 – 1980).	17
1.4. Η σημερινή κατάσταση στην Ελλάδα.	21
2. Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση	
2.1 Δύο έννοιες διαφορετικές της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.	22
2.2 Σκοπός.	23
2.3 Χρησιμότητα.	23
2.4 Αποτελεσματικότητα.	25
3. Μορφές σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.	
3.1 Το γεννητικό σύστημα του άνδρα.	26
3.2 Το γεννητικό σύστημα της γυναίκας.	26
3.3 Διαφοροποίηση του φύλου.	27
3.4 Η περίοδος.	28

3.5	Διαταραχές της περιόδου.	30
3.6	Ήβη – κλιμακτήριος – εμμηνόπαυση.	32
3.7	Η γυναικολογική εξέταση.	33
3.8	Η γονιμοποίηση.	34
3.9	Αντισυλληπτικά μέσα.	35
3.10	Αντισύλληψη στην εφηβική ηλικία.	38
3.11	Υγιεινή του γεννητικού συστήματος.	39
3.12	Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα.	40
3.13	Κύηση στην εφηβεία.	44
3.14	Τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης.	45
3.15	Η πρώτη σεξουαλική επαφή.	46
3.16	Σεξουαλική επαφή.	47
3.17	Διαταραχές σεξουαλικής συμπεριφοράς.	48
3.18	Ναρκωτικά.	49

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Εφηβεία.	51
1.1 Γενικά.	51
1.2 Η εφηβεία στο κορίτσι.	54
1.3 Η εφηβεία στο αγόρι.	57
1.4 Εφηβεία και σεξ.	60
2. Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της εφηβείας	
2.1. Εισαγωγή.	64
2.2. Βιοσωματική ανάπτυξη.	66
2.3. Νοητική ανάπτυξη.	68
2.4. Συναισθηματική ανάπτυξη.	70
2.5. Κοινωνική ανάπτυξη.	73

3. Έφηβοι και ενήλικες	
3.19 Έφηβοι και γονείς.	75
3.20 Έφηβοι και καθηγητές.	77

ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Διαστάσεις γονεϊκής συμπεριφοράς.	81
2. Γονείς και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.	83
2.1 Οικογένεια φορέας σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.	83
2.2 Πότε πρέπει να αρχίζουν οι γονείς τη σεξουαλική αγωγή.	85
2.3 Πώς πρέπει να γίνεται η διαφώτιση.	87
3. Η στάση των γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.	
3.1 Γενικά.	89
3.2 Λόγοι που εμποδίζουν τους γονείς να ασχολούνται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.	91
3.3 Η αρνητική στάση των γονέων απέναντι στη σεξουαλικότητα.	94
3.4 Γενετήσια αγωγή γονέων για τη στάση τους απέναντι στα παιδιά.	98

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ.

1. Εξωοικογενειακοί παράγοντες αγωγής	
1.1. Εισαγωγή.	102
2. Θεμελιώδεις παράγοντες αγωγής.	
2.1 Η κοινωνία.	102
2.2 Η εκκλησία.	103
2.3 Το σχολείο.	105
2.3.1 Σχολείο και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.	105
2.3.2 Πως πρέπει να γίνεται η εκπαίδευση και πότε.	109
2.3.3 Ποιοι διδάσκουν το μάθημα και ποια τα μέσα διδασκαλίας και ενημέρωσης για το μάθημα σεξουαλικής αγωγής.	112

2.3.4 Τι περιλαμβάνει το μάθημα της γενετήσιας αγωγής.	113
2.3.5 Στοιχεία που κάνουν προβληματική την άσκηση σεξουαλικής αγωγής στην παιδαγωγική πράξη.	114
2.3.6 Ο έλληνας εκπαιδευτικός αντιμέτωπος με την ευθύνη σεξουαλικής αγωγής.	118
2.3.7 Η στάση των δασκάλων απέναντι στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.	120

3. Δευτερεύοντες παράγοντες αγωγής.

3.1 Οργανώσεις και ομάδες νέων.	122
3.2 Ιδρύματα << ελεύθερου χρόνου >>.	122
3.3 Το σύγχρονο περιβάλλον των μέσων μαζικής επικοινωνίας.	123

ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Μέθοδοι κοινωνικής εργασίας και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

1.1 ΚΕΑ (Κοινωνική Εργασία με άτομα) και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.	124
1.2 ΚΕΟ (Κοινωνική Εργασία με ομάδες) και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.	125
1.2.1 Κοινωνική εργασία με ομάδες γονέων.	125
1.2.2 Κοινωνική εργασία με ομάδες μαθητών.	126
1.3 ΚΕΚ (κοινωνική Εργασία με Κοινότητα) και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.	127

ΕΚΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Έρευνα.

1.1 Μεθοδολογία.	129
1.2 Διαστάσεις του θέματος.	129
1.3 Ο ερευνώμενος πληθυσμός.	130
1.4 Δείγμα.	131

1.5	Τρόπος συλλογής πληροφοριών.	131
1.6	Αποτελέσματα.	132

ΕΒΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑ.

1.	Περίληψη – Συμπεράσματα.	166
2.	Εισηγήσεις.	177

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΠΗΓΕΣ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη σκοπό έχει να ασχοληθεί με τη στάση των γονέων ως θεμελιώδη φορέα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των εφήβων ηλικίας 13-15 ετών, αφ' ενός αναλύοντας τις αντιλήψεις που επικρατούν στην ελληνική πραγματικότητα και τον τρόπο που αυτές βιώνονται και αντιμετωπίζονται και αφ' ετέρου, παρουσιάζοντας τις νέες εξελίξεις και προοπτικές που υπάρχουν γύρω απ' αυτό το ζήτημα. .

Η επιλογή του θέματος αυτού οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην ανάγκη για πληροφόρηση και στην υποχρέωση των μεγαλύτερων να τους μάθουν τα βασικά πράγματα πάνω στη σεξουαλικότητα, έτσι ώστε να μην πειραματίζονται οι έφηβοι μόνοι τους με όσα θα ακούσουν από ανεύθυνα πρόσωπα ή άλλες ύποπτες πηγές.

Η μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκε μετά από πολύμηνη συλλογή στοιχείων μέσα από την ελληνόγλωσση και Ξενόγλωσση βιβλιογραφία καθώς και μετά από ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από γονείς.

Είναι χωρισμένη σε έξη ενότητες.

Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει την ιστορική αναδρομή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης απ' τις πρωτόγονες κοινωνίες μέχρι σήμερα. Επίσης γίνεται μια αναφορά στο σκοπό, τη χρησιμότητα αποτελεσματικότητα και στις μορφές σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει μια γενική αναφορά στην εφηβεία, στα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της εφηβείας καθώς και τη σχέση των εφήβων με τους ενήλικες.

Η τρίτη ενότητα περιλαμβάνει τις διαστάσεις της γονεϊκής συμπεριφοράς, τη σχέση γονέων και σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης καθώς και τη στάση τους απέναντι σ' αυτή.

Στην τέταρτη ενότητα αναλύονται οι θεμελιώδεις παράγοντες αγωγής και οι δευτερεύοντες παράγοντες αγωγής.

Ακολουθεί πέμπτη ενότητα στην οποία αναφέρεται η παρέμβαση της κοινωνικής εργασίας και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Η έκτη ενότητα αναφέρεται στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε, στη μεθοδολογία, στις διαστάσεις του θέματος, τον ερευνημένο πληθυσμό, το δείγμα, τον τρόπο συλλογής πληροφοριών καθώς και στα αποτελέσματα της έρευνας.

Ακολουθεί έβδομη ενότητα στην οποία αναφέρονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την εκπόνηση της μελέτης και τη διεξαγωγή έρευνας καθώς και κάποιες προτάσεις που η εφαρμογή τους ίσως φανεί χρήσιμη στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των εφήβων.

Τέλος υπάρχει παράρτημα με στοιχεία γύρω από τη σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων καθώς και την προοπτική σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα σχολεία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Το Θέμα

Η παρούσα πτυχιακή γίνεται στα πλαίσια της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία. Το θέμα που επιλέχθηκε αφορά τη στάση των γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των εφήβων ηλικίας 13-15 χρόνων, την αναγκαιότητα της στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του εφήβου καθώς και στη συμβουλή των υπολοίπων παραγόντων αγωγής.

Αφετηρία για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος αποτέλεσε η διαπίστωση της αδυναμίας του εφήβου ηλικίας 13-15 ετών για ενημέρωση από τους γονείς, με αποτέλεσμα να σχηματίζει λαθεμένες εντυπώσεις γι' αυτό το τόσο σπουδαίο για την ψυχική του ισορροπία ζήτημα : Έτσι πολλοί έφηβοι γίνονται θύματα επιτήδειων για μια πρόωγη σεξουαλική ζωή, οι εγκυμοσύνες στην εφηβεία είναι αυξημένες, τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα έχουν αυξηθεί, τα ναρκωτικά κυκλοφορούν και ο έφηβος προσπαθεί να αμυνθεί χωρίς βοήθεια τις περισσότερες φορές, ανήμπορος να πλησιάσει του γονείς του.

Επίσης θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει αναφορά στην αναγκαιότητα παρέμβασης της κοινωνικής εργασίας και του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού ώστε να γίνει, όσο το δυνατό μια σφαιρικότερη θεώρηση του θέματος.

1.2. Σκοπός της μελέτης.

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να διερευνήσουμε τη στάση της οικογένειας στο θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των εφήβων ηλικίας 13-15 ετών. Ειδικότερα εξετάζονται οι μορφές σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ο ρόλος της οικογένειας, οι σχέσεις των γονεών και των εφήβων καθώς και τα χαρακτηριστικά της εφηβείας. Επιδιώκεται η κατανόηση της σπουδαιότητας και της αναγκαιότητας της σεξουαλικής αγωγής τόσο από του γονείς όσο και από την κοινωνία.

Σκοπός επίσης είναι να δημιουργηθεί ένας έντονος προβληματισμός ώστε να γίνει κατανοητό ότι η σεξουαλική ζωή αποτελεί καθοριστικό παράγοντα διαμόρφωσης της προσωπικότητας του έφηβου.

Τέλος στους σκοπούς περιλαμβάνεται η κατανόηση της αναγκαιότητας της κοινωνικής εργασίας και του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού στην επιμόρφωση των εφήβων στον τομέα της σεξουαλικότητας.

1.3. Μεθοδολογία.

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε σε τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο αφορούσε τη συλλογή υλικού γύρω από το θέμα μέσω βιβλιογραφίας και ερωτηματολογίων.

Το δεύτερο στάδιο αφορούσε τη μελέτη αλλά και την ταξινόμηση του υπάρχοντος σταδίου και στο τρίτο στάδιο πραγματοποιήθηκε η συγγραφή της εργασίας.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

Ηβη : Αναφέρεται σε μια σχετικά σύντομη περίοδο διάρκειας 2-4 ετών περίπου, βιολογικής ανάπτυξης κατά την οποία πραγματοποιούνται οι βιοσωματικές αλλαγές που σχετίζονται με την ωρίμανση της γενετήσιας λειτουργίας. Ορισμένες από τις αλλαγές αυτές τα πρωτεύοντα γνωρίσματα της ήβης αναφέρονται στα μέρη του γεννητικού συστήματος που συμμετέχουν και είναι αναγκαία για την αναπαραγωγή, όπως είναι η ωρίμανση των γεννητικών αδένων και η παραγωγή, ώριμων σπερματικών κυττάρων, η διόγκωση και η λειτουργική προετοιμασία της μήτρας για τη φιλοξενία του κυήματος, η ανάπτυξη των οργάνων και των αδένων του αρρένος που χρησιμεύουν για την παραγωγή τη διαφύλαξη και τη διοχέτευση προς τα έξω του σπέρματος. Τα δευτερεύοντα γνωρίσματα της ήβης αναφέρονται σε εξωτερικά φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι επικουρικά της γενετήσιας λειτουργίας και συμβάλλουν στην ετερόφυλη έλξη και τη σεξουαλική καταλληλότητα όπως η ηβική κόμη, η διόγκωση των μαστών στα θήλεια, η τρίχωση του προσώπου στα άρρενα και, η αλλαγή του τόνου της φωνής.

(Παρασκευόπουλος.Ι, 1984 : 11)

Εφηβεία: Αναφέρεται σε μια μακρότερη αναπτυξιακή περίοδο διάρκειας 7 έως 8 ετών και περιλαμβάνει τις αλλαγές που συμβαίνουν και στους τέσσερις βασικούς τομείς της ανάπτυξης το βιοσωματικό, το γνωστικό, το συναισθηματικό και τον κοινωνικό τομέα. Η εφηβεία είναι έννοια ευρύτερης της ήβης και εμπεριέχει την ήβη. Η ήβη ασφαλώς αποτελεί την κορυφαία, την πιο χαρακτηριστική πλευρά της εφηβείας, αλλά είναι μόνο το βιολογικό μέρος της εφηβείας. Η εφηβεία αναφέρεται σε όλες τις αλλαγές τόσο τις βιοσωματικές όσο και τις ψυχολογικές και τις ψυχοκοινωνικές που συμβαίνουν στο χρονικό διάστημα ανάμεσα στην παιδική και την ώριμη ηλικία. (Ι. Παρασκευόπουλος 1984 : 12-13).

Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση : Όρος με διάφορες έννοιες, που αναφέρεται κυρίως στην εξω οικογενειακή διαπαιδαγώγηση, ιδιαίτερα στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση παιδιών και έφηβων. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση θα πρέπει να δίνει βοήθεια για την κατανόηση των σεξουαλικών αισθημάτων, να διευρύνει τις γνώσεις για τις σεξουαλικές διαδικασίες και για τους κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς, να ενθαρρύνει τα παιδιά να ζήσουν σαν άντρες ή σαν γυναίκες και να γνωρίσουν τη συντηρικότητα των φύλων, καθώς και να ενθαρρύνει συζητήσεις και συγκρίσεις διαφορετικών αντιλήψεων για τη σεξουαλικότητα. (Σεξουαλικό Λεξικό , 1979 : 30)

Σεξουαλική ηθική : Οι κατευθυντήριες γραμμές της σεξουαλικής ηθικής δίνονται συνήθως από ορισμένες επιστήμες, όπως την ψυχολογία, την κοινωνιολογία, την παιδαγωγική, τη φιλοσοφία, ή από κοινωνικές ομάδες ή από θρησκείες. Μια δυσκολία για τη δημιουργία οποιασδήποτε ηθικής είναι ότι αυτή θα πρέπει να κάνει σαφή διάκριση ανάμεσα στο καλό και στο κακό. Κάθε ηθική δεν επιδιώκει απλώς να περιγράψει καταστάσεις ή τρόπους συμπεριφοράς, θέλει να διαμορφώσει τη συνείδηση. Βέβαια τις περισσότερες φορές έχει σαν αποτέλεσμα μάλλον ανήσυχη παρά την ήσυχη συνείδηση, κι αυτό τόσο πιο έντονο όσο και πιο δεσμευτικά καθορίζει τις λεπτομέρειες.

(Σεξουαλικό Λεξικό, 1979 : 227)

Σεξουαλική ωρίμανση : Η ανάπτυξη από την πρώτη εμφάνιση της περιόδου ή της πρώτης εκσπερμάτωσης μέχρι την έναρξη της ικανότητας τεκνοποιίας. Από τότε και ύστερα η σεξουαλική ωριμότητα συγχέεται πολλές φορές με την ικανότητα τεκνοποιίας που στη γυναίκα διαρκεί μέχρι την κλιμακτήριο, στον άντρα μέχρι τα γεράματα. Επειδή η κατάσταση της ωρίμανσης δεν είναι εξισορροπημένη, το διάστημα αυτό παρουσιάζονται συχνά δυσκολίες και προβλήματα ιδιαίτερα στη συναισθηματική ζωή. Αυτή η ανάπτυξη συνεχίζεται και μετά την

ολοκλήρωση της σεξουαλικής ανάπτυξης.(Σεξουαλικό Λεξικό,1979:229)

Σεξουαλικότητα : Ζωτική θέληση που αντανακλάται στο σωματικό και στον ψυχικό πνευματικό τομέα και στην επιθυμία για ηδονή, επαφή και τρυφερότητα και κάνει δυνατή την εκπλήρωση αυτών των επιθυμιών. Η σεξουαλικότητα είναι βασικό συστατικό του ανθρώπου και δεν μπορεί να αγνοείται ή να αποκλείεται. Παρόλα αυτά η άσκηση της σεξουαλικότητας περιορίζεται από κοινωνικούς κανόνες σε ορισμένους ανθρώπους και σε ορισμένες μορφές, εξ' αιτίας της άμεσης σύνδεσης της με την αναπαραγωγή : στους ενήλικες, στους νόμιμους θεσμούς όπως ο γάμος και η οικογένεια και σε διευθετήσεις που εν μέρει είναι ανεκτές και εν μέρει απορρίπτονται όπως π.χ. ή πορνεία, ή ελεύθερη συμβίωση.

(Σεξουαλικό Λεξικό, 1979 : 232)

Διαστροφές : Διαστροφή ονομάζεται συνήθως κάθε σεξουαλική δραστηριότητα που ξεφεύγει απ' αυτό που θεωρεί κανονικό και φυσιολογικό η κοινωνία. Όμως οι διαστροφές είναι ιατρικός και ψυχιατρικός όρος, που δεν συμπίπτει μ' αυτά που η κοινωνία θεωρεί σαν ανορθόδοξη σεξουαλική συμπεριφορά. Πρέπει κανείς να κάνει πάντα διάκριση ανάμεσα στα δύο : α) Διαστροφή σαν χαρακτηρισμός ανεπιθύμητης συμπεριφοράς για την κοινωνία. Το περιεχόμενο αυτής της έννοιας αλλάζει από εποχή,σε εποχή από χώρα σε χώρα και από γενιά σε γενιά.

β). Διαστροφή με την ιατρική σημασία είναι ορισμένα ψυχολογικά προβλήματα ενός ανθρώπου που εκφράζονται στο σεξουαλικό τομέα. Τυπικό για τις σεξουαλικές διαστροφές είναι ότι οι άνθρωποι που υποφέρουν απ' αυτές είναι αναγκασμένοι να καταφεύγουν σε ορισμένους τρόπους δράσης ή προϋποθέσεις που τους προξενούν διέγερση , κι ότι πρέπει να επαναλαμβάνουν πάντα την ίδια διαδικασία για να απολαύσουν σεξουαλική ηδονή, οργασμό και χαλάρωση.

(Σεξουαλικό Λεξικό, 1979 : 77)

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Ιστορική αναδρομή

1.1. Το σεξ στις πρωτόγονες κοινωνίες

Σε όλους τους χρόνους και τους πολιτισμούς οι ανθρώπινες κοινωνίες προσπαθούν να προσαρμόσουν τις ενστικτώδεις τάσεις και τις συναισθηματικές έλξεις της νεότητας στους κανόνες και στις ανάγκες της κοινότητας. Είναι απλοϊκό να θεωρούμε ότι οι πρωτόγονοι λαοί αφήνουν πλήρη ελευθερία στην έκφραση του ενστίκτου. Όλοι οι πολιτισμοί επιβάλλουν τους δικούς τους περιορισμούς. Ορισμένες πρωτόγονες κοινωνίες θεωρούν το σεξ πηγή ευχαρίστησης και ενθαρρύνουν τους νέους να το βλέπουν μ' αυτό τον τρόπο. Το θεωρούν όμως και πηγή σοβαρού και διαρκούς δεσμού. Οι πρωτόγονοι λαοί στις σχέσεις των φύλων είχαν πάντοτε κατά νου τη δημιουργία οικογένειας. Υπάρχουν λαοί όπου οι ελεύθερες σχέσεις δεν είναι άλλο παρά η πρώτη βαθμίδα του γάμου. Βεβαίως το γεγονός αυτό στις πρωτόγονες περιόδους έχει διάφορες μορφές, όπως ο θεσμός της πολυγαμίας ή και ορισμένες παρεκκλίσεις. Σε όλες τις περιπτώσεις παρατηρούμε ότι με τη γενετήσια λειτουργία συνδέεται ο σκοπός της γεννήσεως απογόνων. Όταν οι απόγονοι πληθαίνουν ακολουθείται ο νόμος της κυτταρικής διάσπασης, δημιουργούνται οι ομάδες, και τα γένη τα οποία αργότερα θα αποτελέσουν την φυλή.

Με την πάροδο του χρόνου ο κύκλος αυτός συστηματοποιείται μέσα στα ήθη και έθιμα του γάμου. Οι θεσμοί σιγά – σιγά κωδικοποιούνται και γίνονται στην αρχή ηθική και αργότερα δίκαιο. Από τις αρχαιότερες νομοθεσίες μέχρι τις νεώτερες ο γάμος και μόνο αυτός αποτελεί το κανονικό πεδίο της λειτουργίας του γενετήσιου ενστίκτου. Από τους παλιούς χρόνους ο άνθρωπος αισθάνεται ότι το μυστήριο της αναπαραγωγικής του δύναμης είναι θείας φύσης και ότι το σεξ αποτελεί ένα ακόμη δεσμό με τους θεούς. Γι' αυτό στους πρωτόγονους λαούς

υπάρχουν πολλές ιεροτελεστίες με σεξουαλικό χρώμα.

Ακόμη γύρω απ' το σεξ υπάρχει ένα πλήθος από ταμπού για λόγους τους οποίους μπορούμε να φανταστούμε. Ο άνθρωπος αισθάνονταν πάντοτε το σεξ σαν θείο δώρο το οποίο δεν μπορούσε να εξασφαλίσει με μικρό τίμημα. Βασικό γεγονός που δεσπάζει στη θρησκευτική ιστορία της αρχαιότητας όπως και στην ζωή των εθνογραφικών ομάδων είναι η ύπαρξη ιεροτελεστίες όπου οι νέοι εντάσσονταν στην κοινωνική ομάδα. Η γνώση που τους απεκάλυπταν ήταν η γνώση για την ύπαρξη του κόσμου υπερφυσικής ενέργειας που περικλείει το φυσικό σύμπαν. Τα κορίτσια όπως και τα αγόρια υποβάλλονταν σε ιεροτελεστία μύησης η οποία συγκέντρωνε σ' αυτό τη δύναμη της μεταβίβασης της ζωής.

Στην καθημερινή ζωή το σεξ παίζει δευτερεύοντα ρόλο. Η σεξουαλική ζωή εμφανίζεται στις απλές τους σχέσεις ως αξιοσημείωτη αρμονία με τις άλλες εκδηλώσεις της ζωής. Γενικότερα βρίσκαμε στους αρχαίους πολιτισμούς : εκτίμηση και απαίτηση προγαμιαίας αγνότητας, αγνοία των διαστροφών, άσκηση κατά τρόπο φυσιολογικό της γαμιαίας σχέσεως προς δημιουργία απογόνων, μονογαμικό γάμο με αυστηρή τιμωρία της διάλυσης του η οποία άλλωστε είναι σπάνια. Φαίνεται γενικά η θεμελίωση της σεξουαλικής ηθικής στους πρωτόγονους λαούς. Δεν υπάρχει πρωτόγονος λαός στον οποίο οι σεξουαλικές σχέσεις να κανονίζονται αυθαίρετα και όχι ακριβώς από την παραδοσιακή συνήθεια της φυλής. Ο υποβιβασμός της αρχικής υψηλής σεξουαλικής ηθικής ανάγεται στον υποβιβασμός της μονογαμικής οικογενείας. Και αυτό οφείλεται στην καταστροφή αρμονίας μεταξύ των φυλών λόγω οικονομικών εξελίξεων, λόγω επίδρασης του πολιτισμού και λόγω ανάμειξης αντιθρησκευτικών δοξασμών. (Ασπιώτης Α.Δ, 1969 : 203).

1.2 Οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για το σεξ

Οι αρχαίοι Έλληνες εμφανίζονταν με ελεύθερες αντιλήψεις στο θέμα το γενετήσιων σχέσεων και πολλές παρεκτροπές είναι συνήθεις στην μυθολογία. Οι Έλληνες είχαν την ηθική αίσθηση όσο αφορά τις γενετήσιες σχέσεις, η οποία εκδηλώνονταν με την μορφή της ντροπής και του μιάσματος, του οποίου βαθύτερη αιτία είχε το συναίσθημα της ενοχής. Σε πιο εξελιγμένες μορφές συναντούμε την έννοια της καθαρότητας και της κάθαρσης. Η κόρη οφείλει να τηρεί την παρθενικότητα της στην προγαμιαία περίοδο, ενώ η κακομεταχείριση του γενετήσιου ενστίκτου επιφέρει την οργή της δίκης. Η επίδειξη ομοιωμάτων φαλλού από παρθένες κατά τις γιορτές, η ανεξέλεγκτη μέθη και οι βρισιές από τις άμαξες αποτελούν και αυτά πραγματικότητα. Εδώ πλησιάζουμε στην έννοια της ειδωλοποίησης του σεξ, των ταμπού των πρωτόγονων. Στους αρχαίους Έλληνες η γραμμή διαχωρισμού μεταξύ πνεύματος και σώματος ήταν ασαφής. Τις έβλεπαν ως εξίσου σημαντικές όψεις το ωραίου το οποίο γι' αυτούς ήταν ανώτερο από κάθε άλλο.

Στην εποχή του Σωκράτη το σεξ καθίσταται στοιχείο σύγκρουσης. Η προσωπική ζωή με τις πολλές σωματικές της εκδηλώσεις έπανε να είναι καλή για να καταλήξει να συνδεθεί με την ηθική. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι ενότητα θα βρεθεί όχι με την ταύτιση πνεύματος και του σώματος κατά τον τρόπο των ειδωλολατρών αλλά με το θρίαμβο του πρώτου επί του δεύτερου. (Ασπιώτης Α.Δ, 1969 : 208)

1.3 Μικρό χρονικό της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην Ελλάδα

(1959 – 1980) Το μικρό αυτό χρονικό είναι σχεδίασμα μιας πρώτης απογραφής και καταγραφής γεγονότων που συνέβησαν την τελευταία εικοσαετία στον τόπο μας και είχαν κυρίως άμεση αλλά και πολλές φορές έμμεση, σχέση με το μεγάλο θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Επιδιώκει να δώσει όσο είναι δυνατό μια σχετικά

πλήρη διαχρονική εικόνα της ιστορίας προθέσεων, πρωτοβουλιών που έλαβαν χώρα αλλά και αποτυπώθηκαν στον ημερήσιο ή περιοδικό τύπο της χώρας. Σ' αυτό περιλαμβάνονται επίσης ειδήσεις από το εξωτερικό σχετικά με το θέμα που βρήκαν απήχηση και δημιούργησαν αντιδράσεις. Δεν μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι εξαντλείται όλη η πληροφόρηση που αναφέρεται στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

1959 Με αφορμή την περίπτωση μιας Ελληνίδας που αποπειράθηκε να απαλλαγεί με ψαλίδι από το έμβρυο μόλις έφθασε στον Καναδά, η Διακυβερνητική Επιτροπή Μεταναστεύσεως Ευρώπης ανέθεσε σε γυναίκα ψυχίατρο να διαφωτίσει τα κορίτσια σε θέματα σεξουαλικά.

1964 Η σχολή γονέων το φθινόπωρο του '64 εγκαινιάζει ένα μάθημα περί εφηβικής ψυχολογίας και στα πλαίσια αυτά ο τότε Γεν. Γραμματέας του Υπ. Παιδείας Ευάγγελος Παπανούτσος μιλάει για σεξουαλική αγωγή. Σε συνέντευξη του στο ΒΗΜΑ αναφέρει ότι το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης δεν έχει τεθεί επίσημα μέχρι σήμερα. Δεν υπάρχουν σχέδια, ούτε πρόγραμμα παρά μόνο η βεβαιότητα ότι θα απασχολήσει το Υπουργείο Παιδείας. Η δήλωση αυτή δεν εμπόδισε την Τσουδερού να επιγράψει άρθρο στην ίδια εφημερίδα και να ομιλεί για ανύπαρκτη σεξουαλική αγωγή επισημαίνοντας ως κρίσιμο σημείο ποιοί θα διδάξουν τους νέους.

1966 – 1968 Στις δραστηριότητες του συμβουλευτικού κέντρου Μελλονύμφων και Εγγάμων της Ελληνικής Εταιρείας Ευγονικής ευτάσσεται και η προσπάθεια σεξουαλικής διαφώτισης των προσερχόμενων και η παροχή σχετικών πληροφοριών.

1969 Ο Ελληνικός τύπος ενδιαφέρεται και δίνει σχετικές ειδήσεις είτε με εντυπωσιακούς τίτλους όπως " απέτυχε η σεξουαλική διδασκαλία στη Ρωσία " είτε τονίζοντας την αξία προγραμμάτων Σ.Δ στο εξωτερικό.

1972 Ενδιαφέρον υπάρχει για το τι επιτελείται στον τόπο μας και επισημαίνονται προσπάθειες προς διάφορες κατευθύνσεις.

Στο τέλος του '72 διαπιστώνεται "ότι τους Έλληνες και Ελληνίδες τους απασχολεί ζωηρά κάθε τι γύρω από το σεξ. Δεν φαίνεται να υπάρχει επιστημονική κατεύθυνση και υπεύθυνη καθοδήγηση γύρω από το σεξ." " Κοινωνική υπηρεσία " προς αυτή την κατεύθυνση επιτελούν ειδικά έντυπα που αποκαλύπτουν το σεξ και τα μυστικά του και επιδιώκουν να κατατοπίσουν τους νέους. Είναι βιβλία με προκλητικά εξώφυλλα και τρομερούς τίτλους και αναμφισβήτητα κερδίζουν το ενδιαφέρον και πωλούνται κατά χιλιάδες.

1973 Όλες αυτές οι πληροφορίες μαζί με άλλες αντιφατικές πολλές φορές, όπως έρχονται από το εξωτερικό θέτουν το ερώτημα " Ναι η όχι στη σεξουαλική αγωγή ;". Σ' αυτό το ερώτημα δίνουν απαντήσεις σε έρευνα του περιοδικού Γυναίκα ψυχίατροι, κοινωνικοί λειτουργοί και λοιποί επιστήμονες.

1974 Σε λίγους μήνες η Απογευματινή που έχει δημιουργήσει παράδοση για παρόμοιες έρευνες δημοσιεύει δυο άρθρα της Ελένης Χαλκούση με τίτλο " Τα παιδιά και το μυστήριο της ζωής. " Δεν υπάρχουν πλέον μυστικά ! Γιατί πρέπει να υπάρξουν μυστικά για το θέμα που είναι βάση της ζωής ; Για το σεξ ; "

1975 Το Ιανουάριο του '75 κυκλοφορεί σε μετάφραση το Κόκκινο Βιβλιαράκι των μαθητών που προκάλεσε τόσο θόρυβο, συζητήσεις και δίκες ακόμα. Αρχές του 1975 κυκλοφορεί η είδηση ότι η διευθύνουσα του Αρσάκειου Δημοτικού Σχολείου Πατρών ζήτησε τη γνώμη των γονέων των μαθητριών για τον τρόπο Σ.Δ των παιδιών τους.

1977 Τον Ιούνιο του '77 η Απογευματινή δημοσιεύει αποτελέσματα έρευνας της μεταξύ μαθητών. Τις απαντήσεις στο ερώτημα : " Τι σκέφτεται, ποια η γνώμη σου για τις σχέσεις των φύλων;" συνοψίζει στον τίτλο της: " Διδάξτε μας σεξ για να μην είμαστε πονηροί." Ο πελαργός ενοχλεί αφάνταστα. Έτσι σε επιφυλλάδες τους ο Λιδωρίκης και ο Ζακόπουλος μας προτρέπουν να ξεχάσουμε τον πελαργό, να εγκαταλείψουμε με τη σιωπή γύρω απ' το σεξ γιατί είναι κίνδυνος για τα

παιδιά μας, ο τελευταίος προτίνει να καθιερωθεί χωρίς αναβολή μάθημα συμπεριφοράς ή των σχέσεων στα δυο φύλα. Στα ίδια χρονικά πλαίσια υπάρχουν και αντίθετες απόψεις και επισημαίνονται οι κίνδυνοι από τα μαθήματα σεξουαλικής Αγωγής, με αφορμή το φόντο ενός μικρού κοριτσιού 4 ετών από ένα αγόρι 12 ετών που είχε αποπειραθεί να βιάσει για να ανακαλύψει τι είναι οι σεξουαλικές σχέσεις που διδάχτηκε στο σχολείο του στην Αγγλία.

1978 Η αποπλάνηση ενός μικρού απ' το 16χρονο αδερφό του υπό την επήρεια ενός φιλμ " πορνό " που είχε δει προηγουμένως και η καταγγελία τους από τον ίδιο του πατέρα επαναφέρει τη σκοπιμότητα της Σ.Δ ύστερα μάλιστα από τη δημοσίευση απόφασης της Εθνικής Ένωσης Εκπαιδευτικών Λειτουργών της Βρετανίας. " Η σεξουαλική εκπαίδευση στα σχολεία μπορεί να συμβάλει στο να σωθούν τα παιδιά από την εκμαυλιστική επιρροή που ασκεί η πορνογραφία. Ο Μητροπολίτης Περιστερίου Αλέξανδρος γράφει στα " Πολιτικά Θέματα " για την καθιέρωση της σεξουαλικής αγωγής στα σχολεία. Η Πρόεδρος της Σχολής Γονέων Χουρδάκη προτείνει στο Υπουργείο Παιδείας να περιληφθεί στο πρόγραμμα των μαθημάτων της τελευταίας τάξης των Λυκείων η " προετοιμασία για την οικογενειακή και συζυγική ζωή ". Μόνο έτσι θα δημιουργηθούν βασικές προϋποθέσεις για τη σωστή επιβίωση του οικογενειακού θεσμού στην κρίσιμη εποχή μας. Οι νέοι, ανάμεσα στις άλλες γνώσεις τους, πρέπει να μάθουν να ξεκινούν με επίγνωση και ωριμότητα το σοβαρότερο, θέμα της ζωής τους που είναι η δίκη τους η προσωπική τους, οικογένεια. Στα πλαίσια του συνεδρίου της (Π.Ο.Υ) με θέμα " Το παιδί και ο έφηβος στην κοινωνία ", που έγινε στην Αθήνα το Σεπτέμβριο του 1978, ανακοινώνεται ανασκόπηση για τη Σ.Δ στον ευρωπαϊκό χώρο. Μεταξύ των άλλων επισημαίνεται και η απουσία της στην Ελλάδα".

1980 Το Βήμα της Κυριακής δημοσιεύει αφιέρωμα στο θέμα : " Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα σχολεία ναι ή όχι; ". Επισημαίνει

αιτήσεις, εισηγήσεις, αναφορές προς το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για να καθιερωθεί και στα ελληνικά σχολεία ο θεσμός της σεξουαλικής διαφώτισης, τόσο από γονείς όσο και από την Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης και τη Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδας.

1.4 Η σημερινή κατάσταση στην Ελλάδα

Συμφωνά με την Οικονόμου "επίσημη οργανωμένη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν γίνεται στη χώρα μας. Αν και δεν απαγορεύεται, δεν γίνεται ούτε καν υπεύθυνη σεξουαλική διαφώτιση, και οι περισσότεροι Έλληνες ακόμη και σήμερα, ενημερώνονται και διαμορφώνουν τη στάση τους, τις απόψεις τους για τη σεξουαλική ζωή, ανεπίσημα όπου και όπως τύχει και με λίγες εξαιρέσεις από πρόσωπα που δεν είναι ούτε υπεύθυνα, ούτε αρμόδια. Τα παιδιά αργά η γρήγορα αντλούν τις γνώσεις τους και διαμορφώνουν τη στάση τους απέναντι στη σεξουαλική ζωή : - από άλλα παιδιά της ίδιας ή μεγαλύτερης ηλικίας, που κι αυτά συνήθως με τον ίδιο ή παρόμοιο τρόπο και από παρόμοιες πηγές απόχτησαν τις γνώσεις τους – από τους γονείς που συχνά οι προσπάθειες τους είναι άτεχνες και άκαιρες, γιατί πολλές φορές οι ίδιοι δεν ξέρουν αρκετά αλλά ούτε πως ή ποτέ πρέπει να πουν όσα ξέρουν, - από βιβλίο ή άλλα έντυπα που δεν περιέχουν κατά ανάγκη υπεύθυνες πληροφορίες. – και ακόμη απο την παρακολούθηση της σεξουαλικής ζωής των ζώων των στην ύπαιθρο και από τα άπειρα άμεσα και έμμεσα, λεκτικά κι άλλα μηνύματα που εκπέμπει ο γύρω κόσμος ".

(Κλεοπάτρα Οικονόμου, 1981 : 120)

2. Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

2.1 Δύο έννοιες διαφορετικές της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Ο Άντλερ αναφέρει , “ ο όρος γενετήσια αγωγή περιλαμβάνει δύο διαφορετικές έννοιες. Δηλαδή τη διαφώτιση ή την πληροφοριοδότηση επί των σχετικών θεμάτων, το πρόβλημα δηλαδή το πώς θα δώσουμε στα παιδιά και τους εφήβους τις ανατομικές και φυσιολογικές γνώσεις, πώς θα τους αποκαλύψουμε την πραγματικότητα η οποία αποτελεί μυστήριο γι' αυτούς, τους απασχολεί και τους τaráσσει. Αλλά και τον καθορισμό της γενετήσιας αγωγής δηλαδή την υποχρέωση να αντιληφθούν οι έφηβοι ότι το γενετήσιο ένστικτο εξετάζεται στον ανθρώπινο οργανισμό στον οποίο παίρνει ορισμένη θέση που επιτρέπει την ισορροπία αυτού. Το γενετήσιο ένστικτο τελεί σε στενή συνάρτηση και προς τη διανοητική και προς τη συναισθηματική και προς τη βουλευτική σφαίρα. Μόνο έτσι ο άνθρωπος μπορεί να αντιμετωπίσει το θέμα του γενετήσιου ενστίκτου” . (Αλφρεντ Άντλερ 1970 : 164).

Το πρώτο πρόβλημα αφορά την επιστήμη αλλά περιλαμβάνει και ηθικό σκοπό. Το δεύτερο είναι ουσιαστικά ηθικό, αλλά προϋποθέτει επιστημονική γνώση. Κάτω από αυτές τις συνθήκες και τα δυο είναι αλληλένδετα. Η αντιμετώπιση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης κάτω από την πρώτη έννοια του όρου είναι ελλιπής. Θα αρκестεί τότε να ανατεθεί σε ένα απλό φυσιολόγο για να διαφωτίσει τα παιδιά λεπτομερώς για τα σχετικά θέματα.

Η γενετήσια διαπαιδαγώγηση οφείλει να αποβλέπει στο να προετοιμάζει το παιδί για να γίνει πλήρης ενήλικος και αυτό απαιτεί να αποκτήσει τις αρετές και τα ιδεώδη του φύλου του, της ανδρικής ή της γυναικείας φύσεως.

Η γενετήσια αγωγή έχει σκοπό να διαμορφώσει άνδρες και γυναίκες ικανούς να εκπληρώσουν τον ανδρικό ή γυναικείο προορισμό στον κόσμο. Από αυτή την άποψη η γενετήσια αγωγή συνάπτεται στη

γενική αγωγή. Η αγωγή του κοριτσιού οφείλει να καλλιεργεί το συναισθηματικό πλούτο, να δημιουργεί το τέλειο εκείνο γυναικείο τύπο του οποίου τόση ανάγκη έχει σήμερα ο πολιτισμός. Η αγωγή θα πρέπει να βοηθήσει στην εξέλιξη του αγοριού σε αληθινό άντρα, ο οποίος θα θέτει τη δύναμη του στην υπηρεσία της δημιουργίας και της προόδου.

2.2. Σκοπός

Σκοπός της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι η γνώση της ανατομίας και της φυσιολογίας, της αναπαραγωγής και την σεξουαλικών σχέσεων, αλλά και των συναισθημάτων τα οποία σχετίζονται με αυτές για την αγάπη, τη φιλία, τη χαρά, τη σεξουαλική ορμή αλλά και για το πάθος ή τη λύπη που μπορεί να προκαλέσουν.

Οι γονείς θα πρέπει να μάθουν για τις σχέσεις και τα προβλήματα που δημιουργεί ο γάμος αλλά και για τις ψυχικές και σωματικές ανάγκες του εφήβου. Ακόμα για τους περιορισμούς που θέτει η κοινωνία, που για να γίνουν παραδεκτοί από τον έφηβο χρειάζεται, αυτοπειθαρχία συζήτηση και συνεχής διάλογος και ενημέρωση για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

2.3 Χρησιμότητα

Οι έφηβοι είναι πρόθυμοι να μάθουν ότι μπορούν για το σεξ. Έχουν απορίες, ανησυχίες και θέλουν ρεαλιστικές και προσωπικές απαντήσεις. Όταν τους δίνεται μια ευκαιρία να συζητήσουν για σεξουαλισμό, σοβαρού περιεχομένου οι έφηβοι μιλούν ελεύθερα και λογικά.

Κατά τον Ασπιώτη " εκείνοι που ακόμη εάν πρέπει διαφωτίζουμε τα παιδιά στο γενετήσιο θέμα τοποθετούν άσχημα το πρόβλημα, Θα έπρεπε να συμπληρώνουν το ερώτημα : " οφείλουμε να διαφωτίζουμε τα παιδιά μας ή θα ήταν προτιμότερο ν' αφήνουμε τη διαφώτιση στην τύχη και στις περιστάσεις ; ".(Ασπιώτης Α.Δ., 1969 : 52).

Διότι το παιδί οπωσδήποτε θα διαφωτιστεί. Το σεξ < διδάσκεται > ήδη στην οθόνη, στην αυλή του σχολείου και στους δρόμους.

Διάφοροι καλοθελητές : είναι έτοιμοι ν' ανακοινώσουν σεξουαλικό <<γεγονότα >> και αισθήματα. Πρώιμοι σύντροφοι μιλούν πρόθυμα για εμπειρίες, πραγματικές και φανταστικές. (Ασπιώτης Α.Δ, 1961 : 51)

Αλλά, και αν υποθέσουμε ότι είναι δυνατόν να προφυλάξουμε το παιδί από όλες αυτές τις πηγές κακής διαφώτισης, είναι βέβαιο ότι, είτε το θέλουμε είτε όχι, μέσα στην οικογένεια θα λάβει ένα είδος γενετήσιας διαπαιδαγώγησης. Όταν του διηγούμεθα και σε μεγαλύτερη ηλικία πλέον, ότι τα μικρά γεννιούνται από τα λάχανα ή τα φέρνει ο πελαργός, ήδη κάνουμε γενετήσια διαφώτιση. Και όταν αρνούμαστε ή αποφεύγουμε ν' απαντήσουμε στις ερωτήσεις του, λέγοντες π.χ. ότι είναι μικρό ακόμη ή όταν καταφεύγουμε σε υπεκφυγές για να κρύψουμε την αμηχανία μας, χωρίς να το θέλουμε, κάνουμε διαφώτιση, διότι αφήνουμε το παιδί να υποθέσει ότι υπάρχει κάποιο μυστήριο πίσω από αυτά τα πράγματα.

Ας μη ρωτάμε λοιπόν εάν πρέπει να διαφωτίζουμε ή όχι τα παιδιά, αλλά ας προσπαθούμε να δούμε εάν η γενετήσια διαπαιδαγώγηση πρέπει να στηρίζεται στην αλήθεια.

Καταβάλλουμε τόσες προσπάθειες για να βοηθήσουμε τα παιδιά στην εξέλιξη τους, εργαζόμαστε για να τα ελευθερώσουμε από την άγνοια και να καλλιεργήσουμε τη θέληση, τον χαρακτήρα τους για να διαμορφώσουμε άνδρες και γυναίκες ευφυείς και καλλιεργημένους, φωτισμένους, τίμιους, με συνείδηση των προσωπικών κοινωνικών ευθυνών. Τα αφήνουμε ωστόσο αβοήθητα στο θέμα της γενετήσιας διαπαιδαγώγησης, Τα αφήνουμε να παλεύουν μέσα στην άγνοια τις ελλειπείς γνώσεις, στην περιέργεια, τις προκλήσεις και τους κινδύνους.

Το ιδεώδες της γενετήσιας διαπαιδαγώγησης είναι να φθάσει το παιδί, χάρις στην αγωγή την οποία δέχθηκε, ν' ανακαλύψει μόνο του την λύση των προβλημάτων ζωής.

Η εμπιστοσύνη πολύτιμο όργανο της αγωγής και πηγή αληθινής χαράς, δεν επιβάλλεται αλλά προσφέρεται. Τα παιδιά είναι εξαιρετικά ευαίσθητα στα δείγματα της εμπιστοσύνης που τους παρέχεται όταν τους αποκαλύπτεται κάποιο από τα μεγάλα μυστικά της ζωής.

2.4. Αποτελεσματικότητα.

Τα αποτελέσματα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης που μοιάζουν ίσως περισσότερο με προσδοκίες μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα. : Πρώτον ο γάμος εκείνον που διαπαιδαγωγήθηκαν σωστά κρατά περισσότερο και είναι πιο ευτυχισμένος απ' ό τι ο γάμος εκείνων που δεν διαπαιδαγωγήθηκαν. Δεύτερον η απόλαυση του έρωτα, είναι ευθέως ανάλογη με την ποιότητα της σεξουαλικής αγωγής. Τρίτον συχνότητα της εγκυμοσύνης πριν από το γάμο έχει περιορισθεί με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Τετάρτον η συχνότητα των αφροδίσιων νοσημάτων έχει υποδιπλασιαστεί με τη σεξουαλική αγωγή. Πέμπτον περιορίστηκε σημαντικά η συχνότητα της σεξουαλικής ανικανότητας, της σεξουαλικής ψυχρότητας και άλλων σεξουαλικών ανωμαλιών. Έκτον η συχνότητα των προγαμιαίων σεξουαλικών σχέσεων περιορίζεται ανάλογα με την πιστότητα και την ακρίβεια πληροφοριών που παρέχονται στα κορίτσια. Έβδομον περιορίζεται με τη σωστή σεξουαλική αγωγή το ενδιαφέρον για πορνογραφικά βιβλία και ταινίες.

Επιπλέον η ενημέρωση περιορίζει την σεξουαλική ενοχή, δημιουργεί μια πιο ανεκτική στάση απέναντι στις απόψεις των άλλων, καλλιεργεί μεγαλύτερη υπευθυνότητα στην προσωπική σεξουαλική ζωή, οδηγεί στην εγκατάλειψη των διπλών μέτρων και σταθμών και ενισχύει την πεποίθηση ότι οι σεξουαλικές σχέσεις πρέπει να υπάρχουν ανάμεσα σε άτομα που αγαπιούνται ή τουλάχιστον νοιώθουν μια έντονη συναισθηματική έλξη.

3. Μορφές σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης

3.1 Το γεννητικό σύστημα του άνδρα.

Η επιδιδυμίδα, οι όρχεις, οι σπερματικοί πόροι, οι σπερματικοί λήκυθοι, ο προστάτης και το πέος αποτελούν το σύστημα αναπαραγωγής του άνδρα.

1) Το πέος είναι το όργανο της συνουσίας του άνδρα και ταυτόχρονα το τελικό μέρος του ουροποιητικού του συστήματος. Αποτελείται από α) την βάλανο β) το σώμα και γ) την ρίζα.

2) Όρχεις παράγουν σπερματοζωάρια, τα οποία αποθηκεύονται στην επιδιδυμίδα.

3) Επιδιδυμίδα, μετά τους όρχεις τα σπερματοζωάρια προχωράνε μεσώ της επιδιδυμίδας προς τα έξω στην υπόλοιπη σπερματική οδό.

4) Σπερματικοί πόροι, κατά την σεξουαλική διέγερση, τα σπερματοζωάρια μεταφέρονται από την επιδιδυμίδα στους σπερματικούς πόρους, όπου αναμιγνύονται με το σπερματικό υγρό, που παράγεται από τις σπερματικές ληκύθους. Το σπερματικό υγρό προστατεύει και θρέφει τα σπερματοζωάρια.

5) Προστάτης, οι σπερματικοί πόροι καταλήγουν στον προστάτη, αδένα που παράγει το προστατικό υγρό. Το υγρό αυτό αναμιγνύεται με τα σπερματοζωάρια και το σπερματικό υγρό και έτσι σχηματίζεται το τελικό μίγμα (σπέρμα).

(Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού, 1997:4)

3.2. Το γεννητικό σύστημα της γυναίκας

Οι ωοθήκες, οι σάλπιγγες, η μήτρα και ο κόλπος μαζί αποτελούν το σύστημα αναπαραγωγής της γυναίκας.

1) Ωοθήκες, οι ωοθήκες είναι για την γυναίκα ότι οι όρχεις για τον άνδρα. Παράγουν τα ωάρια και τις γυναικίες ορμόνες, έχουν σχήμα το ίδιο περίπου με τους όρχεις, αλλά το μισό σχεδόν μέγεθος.

2) **Σάλπιγγες**, είναι δυο σωλήνες που συνδέουν τις ωοθήκες με τη μήτρα. Στις σάλπιγγες γίνεται η γονιμοποίηση, η ένωση δηλαδή του ωαρίου, με το σπερματοζώαριο. Με λεπτές ρυθμικές κινήσεις οι σάλπιγγες μεταφέρουν το ωάριο στη μήτρα.

3) **Μήτρα**, η μήτρα βρίσκεται στο κάτω μέρος της κοιλίας στο κέντρο της πυέλου. Έχει σχήμα αχλαδιού, μήκος 8-9 εκ, πλάτος 6 εκατοστά περίπου, και ζυγίζει περί τα 50 γραμμάρια. Δέχεται το γονιμοποιημένο ωάριο, το θρέφει, το προστατεύει σ' όλα τα στάδια της ανάπτυξης του και στο τέλος της εγκυμοσύνης βοηθάει στην γέννηση του.

4) **Κόλπος**, υποδέχεται το ανδρικό πέος κατά την σεξουαλική πράξη και εκεί εναποτίθεται το σπέρμα κατά την εκσπερμάτιση.

Οι πιο γονιμές μέρες του κύκλου της γυναίκας είναι κατά τη διάρκεια της ωορρηξίας, την απελευθέρωση δηλαδή του ωαρίου από την ωοθήκη. Όταν η γυναίκα έχει κανονικό κύκλο (28 – 30 μέρες από την αρχή της μίας έως την αρχή της επόμενης περιόδου) η ωορρηξία γίνεται στα μέσα περίπου του κύκλου. Εάν το ωάριο δε γονιμοποιηθεί, εκφυλίζεται και αποβάλλεται με την << περίοδο >> που ακολουθεί.

Ο χρόνος ζωής του ωαρίου είναι μικρός, 12-18 ώρες από την απελευθέρωση του.

(Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού , 1997 : 5)

3.3 Διαφοροποίηση του φύλου

Απ' όλα τα γεγονότα της ανάπτυξης του εφήβου το πιο έντονο είναι η αύξηση των σεξουαλικών ορμών και τα νέα και συχνά μυστηριώδη συναισθήματα και οι σκέψεις που τις συνοδεύουν.

Ένα σημαντικό πρόβλημα για αγόρια και κορίτσια σ' αυτό το στάδιο είναι να μπορέσουν να εναρμονίσουν την σεξουαλικότητα με τις άλλες πλευρές της αίσθησης του εαυτού τους, που μόλις αναπτύσσεται

χωρίς πολλές συγκρούσεις και άγχος.

Στην σύγχρονη κοινωνία, όπου οι πόλοι των φύλων συνέχεια αλλάζουν και που υπάρχει ένα περίεργο κράμα ελευθερίας και σεμνοτυφίας αυτό δεν είναι πάντα τόσο εύκολο.

Βέβαια το πρόβλημα είναι πιο σοβαρό για τα αγόρια τουλάχιστον στα πρώτα χρόνια της εφηβείας. Για λόγους που δεν καταλαβαίνουμε απόλυτα, τα αγόρια στην εποχή αυτή αισθάνονται πιο έντονα, και συγκεκριμένα τις σεξουαλικές τους παρορμήσεις και τους είναι πιο δύσκολο, να τις αγνοήσουν.

Στα κορίτσια οι σεξουαλικές ορμές είναι πιο διάχυτες, ασαφείς και περισσότερο συνδεδεμένες με άλλες ανάγκες όπως είναι η ανάγκη για αγάπη, για αυτοεκτίμηση, για επιβεβαίωση και για τρυφερότητα.

Για πολλά κορίτσια στην αρχή της εφηβείας μια περιορισμένη και προσωπική άρνηση των σεξουαλικών παρορμήσεων είναι όχι μόνο πιο πιθανή απ' ότι στα αγόρια, αλλά μπορεί να είναι και ένας πιο άνετος τρόπος προσαρμογής. Υπάρχουν φυσικά εξαιρέσεις. Μια μειοψηφία των κοριτσιών τα απασχολεί το σεξ όσο και τα' αγόρια και έχουν το ίδιο κίνητρο να βρουν σεξουαλική διέξοδο.

Πάντως παρόλες τις διαφορές αγόρια και κορίτσια τα απασχολούν κοινά θέματα σχετικά με το σεξ.

3.4 Η περίοδος

Συμφώνα με τον Κρεάτσα " περίοδος είναι η περιοδική ανά μήνα περίπου αιμόρροια απ' την κοιλότητα της μήτρας, η οποία αρχίζει μεταξύ 11^{ου} και 15^{ου} έτους της ηλικίας της γυναίκας, και παύει μεταξύ 45^{ου} και 55^{ου} έτους. Η εμμηνόπαυση δεν συμβαίνει απότομα, αλλά μεσολαβεί ένα χρονικό διάστημα μηνών συνήθως κατά το οποίο η περίοδος είναι μάλλον ακατάστατη". (Κρεάτσας Γ. 1989 : 56)

Το χρονικό διάστημα χαρακτηρίζεται κλιμακτήριος. Το διάστημα από την εμμηναρχή ως την εμμηνόπαυση αντιπροσωπεύει την

αναπαραγωγική ηλικία της γυναίκας.

Η εμφάνιση της περιοριοθετεί το τέλος ενός εμμηνορυσιακού κύκλου και την έναρξη ενός άλλου. Η διαδικασία αυτή επαναλαμβάνεται συνέχεια και αποσκοπεί βασικά στον ίδιο πάντοτε στόχο, τη γονιμοποίηση.

Σήμερα έχει παρατηρηθεί μια τάση πρωιμότητας, στην έναρξη της περιόδου, σε σχέση με τις γυναίκες προηγούμενων δεκατιών.

Η πρώιμη περίοδος ένδειξη κάποιος παθολογικής κατάστασης. Γι' αυτό ο έλεγχος από το γιατρό είναι απαραίτητος.

Καθυστέρηση στην έναρξη περιόδου, μετά τα 15 χρόνια μπορεί να αποδοθεί σε ιδιοσυστασιακούς λόγους, νευρικές διαταραχές ή συναισθηματικά προβλήματα. Επειδή όμως δεν αποκλείεται να υπάρχουν και στις περιπτώσεις αυτές οργανικές παθήσεις, ο έλεγχος του κοριτσιού στο οποίο δε ήρθε περίοδος μέχρι τα 15 χρόνια είναι αναγκαίος.

Μολονότι ο παραδοσιακός ιδανικός κύκλος στη γυναίκα διαρκεί 28 μέρες, υπάρχουν πολλές αποκλίσεις απ' αυτό όχι μόνο μεταξύ διαφορετικών γυναικών αλλά και στην ίδια την γυναίκα.

Τα πρώτα χρόνια με την εμμηναρχή και λίγο πριν την εμμηνόπαυση, οι περισσότερες γυναίκες παρουσιάζουν ακαταστασία στην περίοδο. Διαταραχές στην συχνότητα μπορεί να συμβούν με αφορμή << stress >> και διάφορες συναισθηματικές διαταραχές, καθώς και σε απότομη αλλαγή στις κλιματολογικές συνθήκες.

Οι περισσότερες γυναίκες έχουν περίοδο που διαρκεί 3-5 ημέρες ενώ στα φυσιολογικά όρια βρίσκονται και αυτές που έχουν περίοδο 1-8 ημέρες.

Η ποσότητα αίματος που χάνεται στην διάρκεια κάθε περιόδου ποικίλει από μερικές σταγόνες μέχρι 80 ml . Κάθε ποσότητα πάνω απ' αυτή θεωρείται παθολογική.

Το αίμα έχει ήδη πήξει μέσα στην κοιλότητα της μήτρας. Προτού το πηγμένο αυτό αίμα βγει στον κόλπο ορισμένα ένζυμα εμφανίζονται μέσα στην κοιλότητα της μήτρας.

Σε περιπτώσεις όμως αιμορραγίας λόγω αυξημένης ροής εμφανίζονται πήγματα στο αίμα της περιόδου, γιατί δεν προλαβαίνουν να γίνουν οι διεργασίες που πρέπει.

Το έκκριμα της περιόδου έχει ένα χαρακτηριστικό σκούρο κοκκινωπό χρώμα. Η δυσάρεστη οσμή του εκκρίματος αυτού δεν οφείλεται μόνο στην αποδόμηση των συστατικών του αίματος, άλλα και στην ανάμειξη με τις αυξημένες εκκρίσεις των σμηγματογόνων αδένων του αιδοίου.

Το περιεχόμενο της περιόδου είναι κυρίως ένα μείγμα από συστατικά του αίματος, εκφυλισμένα ενδομητρικά κύτταρα, βλέννα, απ' τους αδένες του τραχήλου, κολπικά επιθηλιακά κύτταρα, ένζυμα και βακτηρίδια.

3.5 Διαταραχές της περιόδου

Κατά τον Κρεάτσα "ο γεννητικός κύκλος της γυναίκας μπορεί να παρουσιάσει διάφορες εκτροπές από το φυσιολογικό, που αφορούν το ρυθμό, την ποσότητα και τη διάρκεια της περιόδου. Οι ανωμαλίες του κύκλου του μηχανισμού της περιόδου δεν εγκαθίσταται πλήρως από την αρχή." (Κρεάτσας . Γ, 1989 : 58).

1) **Αμηνόρροια**, ονομάζεται η τέλεια απουσία της έμμηνης ρύσης στη διάρκεια της γεννητικής εποχής της γυναίκας. Διακρίνεται σε πρωτοπαθή αμηνόρροια όταν δεν έχει παρουσιασθεί ποτέ έμμηνη ρύση και σε δευτεροπαθή όταν η περίοδος, σταματήσει μετά από ένα χρονικό διάστημα ομαλής η ανώμαλης εμφάνισης της.

2) **Αραιομηνόρροια**, χαρακτηρίζεται από επιμήκυνση του μεταξύ δύο περιόδων διαστήματος που φθάνει συνήθως τις 40-80 ημέρες. Η ποσότητα του αίματος είναι κανονική. Προκαλείται από

ενδοκρινικές διαταραχές ή άλλες παθήσεις και σύνδρομα ενώ πολλές φορές συνοδεύεται από έλλειψη ωοθυλακιορρηξίας.

3) **Συχνομηνόρροια**, χαρακτηρίζεται από εμφάνιση της περιόδου κάθε 14-25 μέρες. Παρουσιάζεται συχνότερα γύρω στην εμμηνιαρχή και την εμμηνόπαυση.

4) **Μηνορραγία**, χαρακτηρίζεται από αύξηση της ποσότητας του αίματος της περιόδου ή σαν παράταση της για 10-12 ή και περισσότερες ακόμα ημέρες. Πολύ συχνά οι εμφανιζόμενες στα νέα κορίτσια μητρορραγίες, οφείλονται στην ατέλεια, του ορμονικού συστήματος και ονομάζονται λειτουργικές αιμορραγίες της μήτρας στην εφηβεία.

5) **Μητρορραγία**, πρόκειται για εμφάνιση αίματος από τη μήτρα σε χρόνο εκτός περιόδου, ενώ δηλαδή η περίοδος σταμάτησε, ξαφνικά αρχίζει πάλι να έρχεται αίμα από τη μήτρα με μορφή σταγόνων ή με παρά πολύ αίμα.

6) **Δυσμηνόρροια**, είναι η έμμηνη ρύση που συνοδεύεται από δυνατό πόνο στο κάτω μέρος της κοιλιάς και τη μέση. Αρκετά συχνά, μαζί με τον πόνο εμφανίζεται τάση για εμετό, διάρροια, ναυτία, πονοκέφαλος και συμπτώματα απ' άλλα συστήματα.

7) **Σύνδρομο προεμμηνορροιακής τάσης**, τουλάχιστον 30-40% των γυναικών, πάσχουν από προεμμηνορροιακά ενοχλήματα, αλλά μόνο ένα μικρό ποσοστό αναπτύσσει τυπικά το σύνδρομο της προεμμηνορροιακής, που χαρακτηρίζεται από μειωμένη διάθεση και δραστηριότητα καθώς και αλλαγή συμπεριφοράς. Γυναίκες 15-35 ετών υποφέρουν κυρίως απ' το σύνδρομο αυτό. Τα συμπτώματα αρχίζουν αρκετά νωρίς ή και δύο τρεις ημέρες πριν την περίοδο και είναι :

A). ΝΕΥΡΟΨΥΧΟΛΟΓΙΑ : Ευερεθιστικότητα, νευρική, αϋπνία, κατάπτωση, άγχος, κόπωση, πονοκέφαλοι, μελαγχολία. Σεξουαλική δυσχέρεια, προβλήματα στο σχολείο ή στη δουλειά, τάση αυτοκτονίας, αντικοινωνική συμπεριφορά.

Β) ΟΡΓΑΝΙΚΑ : Αίσθημα βάρους, οίδημα στα πόδια, ευαισθησία και διόγκωση των μαστών, λιπαρότητα του δέρματος και ακμή, αλλαγές στην λειτουργία του εντέρου και της κύστης, η ημικρανίες, αρθραλγίες.

Γ) ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ ΑΣΘΕΝΕΙΩΝ : Αλλεργίες – άσθμα.

Τα αίτια του προεμμηνορρειακού συνδρόμου είναι : Βιολογικά – Ψυχολογικά – κοινωνικά. (Κρεάτσας Γ, 1989 : 62-63)

3.6 Ήβη – κλιμακτήριος - εμμηνόπαυση

ΉΒΗ

Σύμφωνα με τον Κρεάτσα “είναι μια χρονική περίοδος της ζωής στην οποία συμβαίνει ένα σύνολο μεταβολών στην φυσική κατάσταση του χαρακτήρα του παιδιού. Συγχρόνως οι γυναίκες, αρχίζουν την κανονική τους λειτουργία, το παιδί ωριμάζει και ενηλικιώνεται.”

(Κρεάτσας. Γ, 1989 : 89)

ΚΛΙΜΑΚΤΗΡΙΟΣ

“Κατά τον Κρεάτσα χαρακτηρίζεται το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η γυναίκα προοδευτικά περνάει από τη γενετησιακή ζωή στην περίοδο της εμμηνόπαυσης. Η κλιμακτηριακή εποχή συνοδεύεται από ποικιλία φαινομένων, ένα από τα οποία μπορεί να είναι οι διαταραχές του κύκλου. Στις περισσότερες περιπτώσεις, παρουσιάζει την μορφή αραιομηνόρροιας που καταλήγει στο σταμάτημα της περιόδου. Είναι όμως πιθανόν να εκδηλωθεί και μ’ άλλες διαταραχές του κύκλου, όπως η συχνομηνόρροια και η μηνορραγία.

Παράλληλα λόγω της υπεροιστογοναιμίας, που παρατηρείται, μπορεί να εμφανιστούν συμπτώματα όπως, πονοκέφαλος, εκνευρισμός, πόνος στο στήθος, εξάψεις, εφιδρώσεις, ίλιγγος, αϋπνία, υπέρταση, υπερτρίχωση, ψυχικές διαταραχές κ.α.” (Κρεάτσας. Γ, 1989 : 92)

ΕΜΜΗΝΟΠΑΥΣΗ

Ο Κρεάτσας αναφέρει “ Εμμηνόπαυση είναι η χρονική περίοδο που ακολουθεί την κλιμακτήριο και κατά την οποία σταματά πια η περίοδος “

(Κρεάτσας Γ, 1989 : 93)

3.7 Η Γυναικολογική εξέταση

Η λήψη του ιστορικού και η γυναικολογική εξέταση στην εφηβική ηλικία χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή και κατάλληλη συμπεριφορά προς το παιδί και τους γονείς. Τις περισσότερες φορές το παιδί συνοδεύεται από την μητέρα του, στην οποία γίνεται πρώτα μια ενημέρωση με σκοπό την συλλογή όσο το δυνατόν ακριβέστερων πληροφοριών από το ιστορικό, αλλά και για την σκοπιμότητα της γυναικολογικής εξέτασης.

Γενικά η γυναικολογική εξέταση στο κορίτσι γίνεται σε 4 στάδια. Στο πρώτο επισκοπούνται και ψηλαφώνται τα επιμέρους τμήματα του αιδοίου. Στο δεύτερο γίνεται η αμφίχειρη γυναικολογική εξέταση για τον έλεγχο των έσω γεννητικών οργάνων.

Στο τρίτο εξετάζονται οι μαστοί, η τρίχωση του εφηβαίου και της μασχάλης καθώς και το δέρμα. Στο τέταρτο, αν χρειαστεί ελέγχεται ο τράχηλος και ο κόλπος.

Όταν η γυναίκα έχει ήδη σχέσεις, τότε η εξέταση έκτος από την επισκόπηση των έξω γεννητικών οργάνων συμπληρώνεται με τον έλεγχο του κόλπου και του τράχηλου.

Η εξέταση Παπανικολάου πρέπει να γίνεται από τότε που η γυναίκα αρχίζει σεξουαλικές σχέσεις και να επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο, ενώ σε μεγαλύτερες ηλικίες να γίνεται κάθε έξι μήνες.

Οι εξετάσεις που είναι πιθανόν να συστήσει ο γυναικολόγος είναι :

1. Οι εξετάσεις αίματος.
2. Οι εξετάσεις ούρων.
3. Η καλλιέργεια του κολπικού υγρού και η δοκιμασία ευαισθησίας.
4. Εξέταση Παπανικολάου.

5. Ο προσδιορισμός ορμονών στο αίμα.
6. Ο ακτινολογικός έλεγχος.
7. Το υπερηχογράφημα.
8. Η λαπαροσκόπηση.
9. Η υστεροσκόπηση.
10. Ο καρυότυπος.

(Εγκυκλοπαίδεια : Φρόντισε το σώμα σου 1996 : 50).

3.8 Η γονιμοποίηση

Κατά τον Παρασκευόπουλο " γονιμοποίηση είναι η σύντηξη του ωαρίου του θυλέως και του σπερματοζωαρίου του άρρενος".

(Παρασκευόπουλος .I, 1984 : 89)

Η ανάπτυξη αρχίζει με τη γονιμοποίηση.

Τα σπερματοζωάρια τα γεννητικά κύτταρα του άρρενος παράγονται στους όρχεις και ωριμάζουν κατά δισεκατομμύρια κάθε 4-5 ημέρες.

Μετά την εκσπερμάτιση το σπέρμα συγκεντρώνεται στον οπίσθιο κολπικό θόλο εκεί ρευστοποιείται. Τα σπερματοζωάρια ενεργοποιούνται διεισδύουν στην τραχηλική βλέννα, η οποία ενεργά, συμβάλλει, στην μεταφορά τους μέσα στην μήτρα και στη συνέχεια στο ληκυθικό τμήμα της σάλπιγγας, όπου συναντιόνται με το ώριμο για γονιμοποίηση, ωάριο.

Το ωάριο ζει μόνο 24 ώρες το πολύ, μετά την ωοθυλακιορρηξία, ενώ το σπερματοζωάριο γύρω στις 48 ώρες από την εκσπερμάτιση.

Ορισμένα σπερματοζωάρια κατά την διαδρομή τους προς την σάλπιγγα γίνονται ακόμα πιο ενεργά, ενώ τα υπόλοιπα καταστρέφονται. Στην ενεργοποίηση αυτή συντελούν διάφορες χημικές ουσίες και ενζυμικές από τη μήτρα και τη σάλπιγγα. Όσα από αυτά φθάσουν στο ωάριο το περιβάλλουν έχοντας την κεφαλή τους κάθετα πάνω σ' αυτό. Το πιο ισχυρό από αυτά (ένα μονό) κατορθώνει να μπαίνει ολόκληρο μέσα στο ωάριο οπότε γίνεται και η γονιμοποίηση. "

(Παρασκευόπουλος .I,1984 : 90)

3.9 Αντισυλληπτικά μέσα

Η αντίληψη που επικρατεί σε πολλούς είναι ότι δεν υπάρχει η απαιτούμενη ενημέρωση των νέων, η λεγόμενη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, γι' αυτό συμβαίνουν τόσα τραγικά προβλήματα , εγκυμοσύνης, αναβλώσεις, πρόωρος γάμος, εξώγαμα παιδιά.

Και που νομίζετε ότι αποβλέπει αυτή η διαπαιδαγώγηση τους;

Όχι στο να μιλήσει κανείς στους νέους πέραν των άλλων για την αγάπη, την αγνότητα και την εγκράτεια ως το γάμο, άλλα και για τα μετά το σεξ προβλήματα. Όμως δεν τους λένε την αλήθεια που είναι :

- Καμία αντισυλληπτική μέθοδος δεν είναι απόλυτα ασφαλής.
- Όλες απαιτούν την συμβουλή ή και την παρακολούθηση γιατρού
- Όλες έχουν λίγο ή πολύ κάποιες παρενέργειες που πολλές φορές είναι σοβαρές όπως είναι : ναυτία, αιμορραγία, προσθετό βάρος, εκνευρισμό, υπέρταση, πιο οδυνηρή περίοδος, φλεγμονές, μολύνσεις, πόννοι στην κοιλία, μητρορραγίες κ.τ.λ.)

Προφυλακτικά

Το προφυλακτικό είναι συνθετικό ελαστικό ή περικάλυμμα από δέρμα ζώου που εφαρμόζεται πάνω στο πέος, όταν βρίσκεται σε κατάσταση στήσεως. Μερικά προφυλακτικά έχουν μια μικρή ρόγα

(προεξοχή) στην άκρη, για να συγκρατεί το σπέρμα. Η κατασκευή του ελαστικού είναι τέτοια, ώστε να εμποδίζει το σπέρμα να φτάσει στον κόλπο. Είναι το ίδιο αποτελεσματικό, όπως και το διάφραγμα. Η αποτελεσματικότητά του μπορεί να αυξηθεί με τη χρησιμοποίηση προφυλακτικού GEL, με το οποίο αλείφεται το προφυλακτικό, εξωτερικά, πριν τη συνουσία.

Μπορεί επίσης, να χρησιμοποιηθεί σπερματοκτόνος αφρός στον κόλπο πριν από τη συνουσία.

(Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού, 1997 : 20)

Διάφραγμα

Τα κοιλικά διαφράγματα έχουν σχήμα ελαστικού θόλου. Είναι σχεδιασμένα έτσι ώστε να μπορούν να συγκρατούν το σπέρμα, κλείνοντας την είσοδο του τραχήλου της μήτρας.

Το διάφραγμα τοποθετείται στην γυναίκα απ' το γιατρό.

(Κρεάτσας Γ, 1984 : 127)

Ενδομήτρια σπειράματα

Τα ενδομήτρια σπειράματα είναι μαλακά πλαστικά αντικείμενα διαφόρου σχήματος και μεγέθους περίπου 3-4 εκ.

Η προφυλακτική τους δράση είναι ανάλογη του μεγέθους. Τα πιο καινούργια σπειράματα που χρησιμοποιούνται είναι χάλκινα και περιβάλλονται από πλαστικά περικαλύμματα σε σχήμα T και Y. Ένα ακόμα πιο καινούργιο είναι το σπείραμα προγεστερόνης. Αποτελείται από μια μικρή πηγή προγεστερόνης, που περιέχεται σε μια μεμβράνη. Η δράση της προγεστερόνης στηρίζεται στην ποσότητα ομώνυμης ουσίας που αποβάλλεται από την πηγή και διοχετεύεται μέσα στην μαζότητα της μήτρας για μικρό χρονικό διάστημα.

Η μέθοδος δράσης του ενδομήτριου σπειράματος δεν είναι ακόμα ολότελα γνωστή.

(Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού, 1997 : 21) .

Χάπια

Σε αρκετές γυναίκες παρουσιάζονται παρενέργειες από τη λήψη χαπιού όπως : κατάθλιψη, ναυτία, εντερικός ερεθισμός, κούραση πρήξιμο του στήθους, και εμφάνιση σταγονιδίων αίματος στη μέση περίπου του κύκλου.

Οι πιθανότερες παρενέργειες είναι θρομβωτικά επεισόδια του εγκεφάλου και της στεφανιαίας.

Το χάπι δεν ενδείκνυται σε γυναίκες που είναι διαβητικές, παχύσαρκες, καπνίζουν πολύ παρουσιάζουν μεγάλη πίεση του αίματος ή έχουν ιστορικό θρομβώσεως του αίματος.

Πρέπει να παίρνονται μέτρα για τη λήψη του χαπιού όπως.

- Ιατρική εξέταση.
- Σε περίπτωση παρενεργειών (πονοκέφαλοι,, πόνοι ποδιών, θόλωση και απώλεια όρασης) να ζητηθεί βοήθεια Ιατρού.

Σήμερα στο εμπόριο κυκλοφορεί μεγάλη ποικιλία χαπιών όπως:

- Σύνθετα χάπια → Το πιο δραστικό 0,2 % - 0,5 %
- Χαμηλής δόσης → 1-2% αποτυχία προλήψεως ετήσιως
- Οιστρογόνων → 1-2%   -//-   -//-   -//-
- Χάπια προγεστερόνη → 3%   -//-   -//-   -//-
- Πρωινό χάπι → χρειάζεται μεγάλη προσοχή.

(Σεξουαλική αγωγή και υγεία, 1992 : 32)

Στεροποίηση

Η στεροποίηση της γυναίκας ή του άντρα είναι συνήθως μόνιμη μέθοδος αντισύλληψης. Πρέπει να γίνεται μόνον όταν το ζευγάρι είναι βέβαιο πως δεν θέλει άλλα παιδιά. Είναι αποτελεσματική μέθοδος και δεν επηρεάζει τη σεξουαλική δραστηριότητα.

(Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού, 1997 : 32).

Διακεκομμένη συνουσία (τράβηγμα)

Είναι πολύ παλιά μέθοδος, άλλα και η λιγότερο αποτελεσματική. Ο άνδρας απομακρύνει το πέος από τον κόλπο της γυναίκας αμέσως πριν εκσπερμάσει, για να μην μπουν τα σπερματοζωάρια μέσα στον κόλπο της.

(Κρεάτσας. Γ, 1989 : 129)

Η μέθοδος του ρυθμού

Βασίζεται στο ότι κάθε μήνα λίγες μέρες είναι γόνιμες. Έτσι αποφεύγοντας τη σεξουαλική πράξη μόνο αυτές τις μέρες κάθε μήνα η πιθανότητα εγκυμοσύνης είναι μικρή.

(Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού, 1997 : 28).

Αντισυλληπτικές ενέσεις

Είναι συνθετικές ορμόνες, οποίες χορηγούμενες ενδομυϊκά, απελευθερώνονται βραδείας από το σημείο της ένεσης και μας προστατεύουν από εγκυμοσύνη για 1-3 μήνες ανάλογα με το είδος της ορμόνης. (Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού, 1997 : 28)

Αντισυλληπτικές κρέμες, σπρέυ και υπόθετα χάπια.

Μπορούν να τοποθετούνται στον κόλπο πριν την σεξουαλική πράξη. Οι ουσίες αυτές καταστρέφουν το σπέρμα, επειδή όμως δεν είναι αρκετά αποτελεσματικές πρέπει πάντοτε να χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με το προφυλακτικό και το διάφραγμα.

(Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού, 1997 : 29)

Κολπικές πλύσεις

Η πλύση του κόλπου μετά την σεξουαλική πράξη, για να απομακρυνθούν τα σπερματοζωάρια, δεν είναι ασφαλής μέθοδος γιατί αυτά σε 2-3- λεπτά έχουν φτάσει μέσα στον τράχηλο της μήτρας.

(Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού, 1997 : 30).

3.10 Αντισύλληψη στην εφηβική ηλικία.

Σήμερα χρησιμοποιούμε πια παγκοσμία, ειδικά στις έφηβες, το τριφασικό χάπι. Έκτος από το χάπι θα πρέπει να υπευθυμίσουμε ότι και το ενδομητρικό σπείραμα έχει μια καλή αποτελεσματικότητα η οποία βέβαια πλησιάζει εκείνη του χαπιού, αλλά οπωσδήποτε στην εφηβεία καλό είναι να αποφεύγεται. Μπορεί αν η έφηβη έχει γεννήσει ή έχει κάνει πολλές εκτρώσεις να χρησιμοποιηθεί. Το κολπικό διάφραγμα μαζί με σπερματοκτόνο αλοιφή έχει μια πολλή καλή αποτελεσματικότητα. Μια αποτελεσματικότητα, η οποία πλησιάζει εκείνη του σπέρματος και είναι μια μέθοδος που μπορεί να συστηθεί σε ζευγάρια που έχουν περιστασιακές σχέσεις.

Είναι μια μέθοδος πάρα πολύ απλή, αρκεί να γίνει η κατάλληλη ενημέρωση από τον ειδικό γιατρό.

Επιπλοκές που μπορεί να εμφανιστούν σε κορίτσια που παίρνουν το χάπι είναι :

- α). Αίμα στο μέσο του κύκλου ή καθυστέρηση στην περίοδο.
- β). Ναυτία ή εμετός.
- γ). Υγρά από τον κόλπο.
- δ). Αύξηση του βάρους.
- ε). Οίδημα.
- στ). Ακμή.
- ζ). Διόγκωση των μαστών.

(Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση, 1981 : 145).

3.11 Υγιεινή του γεννητικού συστήματος

Σκοπός της υγιεινής του γεννητικού συστήματος είναι η πρόληψη των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων. Τα μέτρα υγιεινής και καθαριότητας του γεννητικού συστήματος εφαρμόζονται ευκολότερα στον άνδρα παρά στην γυναίκα. Το πέος και γενικά όλη η περιοχή του ανδρικού γεννητικού συστήματος είναι πιο προσιτή στον καθαρισμό, σε σχέση με τον κόλπο της γυναίκας, ο οποίος παρουσιάζει κοιλότητες.

Ο καθαρισμός των γεννητικών οργάνων στον άνδρα γίνεται τραβώντας την πρόσθη του πέους προς τα κάτω ώστε να αποκαλυφθεί ολόκληρη η βάλανος. Στην συνέχεια γίνεται πλύσιμο με άφθονο σαπούνι.

Και στην γυναίκα το πλύσιμο με νερό βοηθά στην καθαριότητα.

Κάθε μέρα και οπωσδήποτε μετά από κάθε επαφή ακόμη και στην περίοδο πρέπει να γίνεται τοπικός καθαρισμός της αιδοϊκής και περιπρωκτικής χώρας με άφθονο νερό και σαπούνι. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί και χαμομήλι.

Το νερό δεν πρέπει να ρίχνεται με πίεση στον κόλπο διότι παρασύρει μικρόβια προς τον τράχηλο και τη μήτρα.

Ορισμένα σαπούνια και αντισηπτικά διαλύματα μπορεί να προκαλέσουν αλλεργίες και ερεθισμούς. Γι' αυτό πρέπει πάντα η γυναίκα σήμερα να συμβουλευεται γυναικολόγο για την υγιεινή των γεννητικών οργάνων.

Είναι απαραίτητο κάθε 6 μήνες ως 1 χρόνο όλες οι γυναίκες να επισκέπτονται το γυναικολόγο για να γίνεται και η εξέταση Παπανικολάου.

3.12 Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα

Κατά τον Γ. Κρεάτσα " με τον όρο << σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα >> χαρακτηρίζονται οι παθήσεις που μεταδίδονται κυρίως με τη σεξουαλική επαφή. Οι παθήσεις αυτές προκαλούνται από μικρόβια ή ιούς που έχουν την ιδιορρυθμία να αναπτύσσονται ευκολότερα στο γεννητικό σύστημα. Μέχρι πρόσφατα για τα ίδια νοσήματα χρησιμοποιούνταν ο όρος << αφροδίσιας >> που ήταν όμως αρκετά αντιπαθής στο ευρύτερο κοινό " (Κρεάτσας. Γ, 1989 : 158)

Τα κλασικά σεξουαλικά μεταδιδόμενα είναι η βλεννόρροια, η σύφιλη, το αφροδίσιο λεμφοκοκκίωμα, το μαλακό έλκος, το βουβωνικό κοκκίωμα και τα οξυτενή κονδυλώματα.

Τελευταία έχει διευρυνθεί και περιλαμβάνουν και τις λοιμώξεις από τριχομονάδες, μύκητες του ιού του έρπητα τύπου2, τα χλαμμύδια, το στρεπτόκοκκο της ομάδας Β, το κύτταρο μεγάλο, τους ακτινομύκητες τον ιό της ηπατίτιδας Β, το σχιστόσωμα και τον ιό του AIDS.

Βλεννόρροια

Είναι μια πολύ μεταδοτική νόσος, που οφείλεται στον διπλόκοκκο της γονόρροιας και προσβάλλει συνήθως τους βλενογόνους και τους αδένες του ουρογεννητικού συστήματος. Το μικρόβιο απομονώνεται κυρίως στην ουρήθρα, τον τράχηλο, τον ορθό, αλλά και το φάρυγγα.

Μεταδίδεται κυρίως με την σεξουαλική επαφή.

Συμπτώματα μπορεί να μην εμφανιστούν.

Μπορεί όμως σ' ένα διάστημα 3-7 ημερών να εμφανιστούν συμπτώματα που εξαρτιώνται από το σημείο προσβολής και την σοβαρότητα της λοίμωξης.

Αν η λοίμωξη εντοπίζεται στο κατώτερο ουρογεννητικό σύστημα μπορεί να παρουσιασθούν :

α). Από το αιδοίο, το κόλπο ή τράχηλο, βλεννώδες ερεθιστικό έκκριμα.

β). Από την ουρήθρα – τσούξιμο στην ούρηση, Συχνουουρία, πυώδης έκκριση.

γ). Από τους Bartholinίους αδένες – επώδυνη διόγκωση, απόστημα. Η βλεννόρροια μπορεί επίσης να μεταδοθεί και στο ορθό, με πρωκτική επαφή, ή μόλυνση από κολπικά εκκρίματα που περιέχουν το μικρόβιο.

Η βλεννόρροια τέλος σε σοβαρότερες μορφές μπορεί να εξελιχθεί σε μια γενικευμένη νόσο, με εκδηλώσεις από διάφορα συμπτώματα του οργανισμού οι σπουδαιότερες από τις οποίες είναι.

- 1). Απ' το φάρυγγα : φαρυγγίτιδα.
- 2). Απ' τα οστά : γονορροϊκή αρθρίτιδα.
- 3). Απ' το δέρμα : ερύθυσμα.
- 4). Απ' το ήπαρ : πόνοι στο δεξιό υποχόνδριο.

(Κρεάτσας Γ, 1982 : 160)

Σύφιλη

Σύμφωνα με τον Γ. Παπαευαγγέλου – Γ. Φαρμάκη " είναι μια επίσης μεταδοτική νόσος, που οφείλεται στον μικροοργανισμό ωχρά σπειροχαίτη, και μολύνει τον άνθρωπο μέσα από εκδρομές του δέρματος ή των βλεννογόνων. Η επώαση διαρκεί 9 – 90 μέρες με μέσο όρο 21 μέρες. Η σύφιλη διακρίνεται στα ακόλουθα στάδια.

A) Πρώιμη σύφιλη διαρκεί 9-90 μέρες και εμφανίζεται μια ανώδυνη, σκληρή, κοκκινωπή πληγή με υπερυψωμένα χείλη.

Το έλκος αυτός εκδηλώνεται συνήθως στα έξω γεννητικά όργανα.

Επουλώνεται μέσα σε 6-10 εβδομάδες. Πολύ συχνά γύρω από αυτό παρατηρείται διόγκωση των λεμφαδένων.

B) Δευτερογόνος σύφιλη, σε 4-8 εβδομάδες μετά την επούλωση του έλκους οι βλάβες της δευτερογών σύφιλης εκδηλώνονται και αφορούν το δέρμα τους βλεννογόνους αλλά και άλλα όργανα του σώματος.

Χαρακτηριστικά του στα σταδίου αυτού είναι η γενική αδιαθεσία η τριχόπτωση, οι πονοκέφαλοι, ιδίως τις νυχτερινές ώρες, η διόγκωση στην σωλήνα και η διάσπαρτη αδενοπάθεια.

Γ) Λανθάνουσα σύφιλη. Οι δερματικές εκδηλώσεις της δευτερογόνου σύφιλης επουλώνονται αυτόματα μέσα σε 3-6 εβδομάδες και η ασθένεια δεν είναι πια φανερή. Η διάγνωση της λανθάνουσας γίνεται μόνο με μικροβιολογικό έλεγχο. Η μορφή αυτής της νόσου εξελίσσεται σε δύο περιόδους.

1) Πρώιμη λανθάνουσα περίοδος

2) Όψιμη λανθάνουσα περίοδος

Δ). Τριτογόνος σύφιλης. Το στάδιο αυτό αφορά το 30% περίπου των ασθενών της λανθάνουσας περιόδου οι οποίοι αναπτύσσουν βλάβες στο νευρικό σύστημα, τα αιμοφόρα αγγεία κ.ά.”

(Παπαευαγγέλου. Γ – Φαρμάκη. Γ, 1998 : 210-211).

Οξυτενή Κονδυλώματα

Τα οξυτενή κονδυλώματα είναι δερματικές βλάβες που οφείλονται σε ιό και μεταδίδονται με την επαφή. Είναι συνηθισμένη νόσος και θεραπεύεται δύσκολα.

Αρχικά εμφανίζεται ένα μεμονωμένο έκζεμα σαν κρεατοελιά γύρω από το οποίο σύντομα αναπτύσσονται κι άλλα

(Τι ξέρεις για τα αφροδίσια νοσήματα, 1997 : 10)

Έρπητας των γεννητικών οργάνων

Συμφώνα με τον Κρεάτσα " ο έρπητας των γεννητικών οργάνων είναι πιθανότατα η περισσότερο συχνή σεξουαλικά μεταδιδόμενη νόσος. Η λοίμωξη αυτή προκαλεί σήμερα πολλά προβλήματα, που οφείλονται στην αύξηση της συχνότητας της, τη μη αποτελεσματική θεραπεία, τις υποτροπές τις νεογνικές φλεγμονές, τη διαταραχή των ψυχοσεξουαλικών σχέσεων καθώς και την ενδεχόμενη συμμετοχή του ιού του έρπητα στη δημιουργία της δυσπλασίας του καρκίνου του τραχήλου.

Λίγο μετά την μόλυνση (2-7 μέρες) παρουσιάζεται τσούξιμο ή πόνος στο αιδοίο, και μετά εμφανίζονται μικρές φυσαλίδες στα μικρά χείλη ή το στόμιο του κόλπου. Οι φυσαλίδες αυτές είναι επώδυνες και σε λίγο ανοίγουν και μετατρέπονται σε μικρά αβαθή έλκη."

(Κρεάτσας. Γ, 1982 : 165).

Τριχονδρική κολπίτιδα

Πρόκειται για την κολπίτιδα που προκαλείται από την τριχομονάδα.

Η κολπίτιδα αυτή είναι πολύ συνηθισμένη σεξουαλικά μεταδιδόμενη πάθηση και χαρακτηρίζεται από ένα υδαρές, δύσοσμο, κιτρινοπράσινο υγρό που προκαλεί έντονο ερεθισμό του αιδοίου και αρκετές φορές ανυπόφορο κνησμό. Στους άνδρες δεν παρουσιάζονται συνήθως συμπτώματα είναι όμως φορείς και μικροβίου και μολύνουν τις γυναίκες

(Παπαευαγγέλου. Γ – Φαρμάκη.γ, 1998 : 214).

Μυκητιασική Κολπίτιδα

Πρόκειται για την κολπίτιδα που προκαλείται από μύκητες με κυριότερο εκπρόσωπο την << Candida albkan >>.

Είναι πολύ διαδεδομένη και κατατάσσεται στα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα. (Παπαευαγγέλου. Γ – Φαρμάκη. Γ, 1998 : 216).

Φθειρίαση του εφηβαίου

Μεταδίδεται με την επαφή. Οφείλεται στην φθείρα του εφηβαίου, η οποία έχει σχήμα στρογγυλό και χρώμα καφέ.

(Παπαευαγγέλου Γ. – Φαρμάκη Γ, 1998 : 218).

Το AIDS (Σύνδρομο Επίκτητης Αυοσολογικής Ανεπάρκειας)

Είναι μια ασθένεια που οφείλεται στον ιό LAV/HTLVIIIΕ.

Η προσβολή του οργανισμού απ' τον ιό έχει σαν αποτέλεσμα την παράλυση του ανοσολογικού συστήματος λόγω βλάβης των λεμφοκυττάρων.

Σαν αποτέλεσμα έχουμε την αδυναμία του οργανισμού να καταπολεμήσει τις διάφορες λοιμώξεις ή να εμποδίσει την αναπύξηση νεοπλασμάτων, με τελική έκβαση τον θάνατο του ατόμου που πάσχει.

(Dr. Καλλίνικος Γ, 1991 : 2).

3.13 Κύηση στην εφηβεία

Η κύηση στην εφηβεία αυτή καθ' αυτή είναι γεμάτη κινδύνους για την έφηβο και το έμβρυο. Οι κοπέλες λοιπόν που βρίσκονται στην εφηβεία, έχουν, σε περίπτωση εγκυμοσύνης δύο φορές μεγαλύτερη πιθανότητα για μια σοβαρή επιπλοκή κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης από αυτές που είναι 20 χρονών.

Η αυξημένη αυτή συχνότητα μαιευτικών και κοινωνικών επιπλοκών σε υψηλό ποσοστό οδηγούν σε περιγεννητική θνησιμότητα και νοσηρότητα.

Ακόμη οι έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχουν ενισχυμένα ποσοστά κινδύνων, τοξιναιμίας κυρίως τα δύο πρώτα χρόνια από την έναρξη της έμμηνου ρύσης. Παράλληλα υπάρχει ο κίνδυνος του πρόωρου τοκετού και του λιποβαρούς βρέφους, με όλες τις δυσμενείς επιπτώσεις για το παιδί.

Εάν σε όλα αυτά προσθέσουμε και το ποσοστό επιπλοκών αιμορραγίας και λοίμωξης μετά τον τοκετό, που είναι αυξημένο, τότε έχουμε μια πλήρη εικόνα των κινδύνων που κρύβει μια εγκυμοσύνη στην εφηβική ηλικία.

3.14 Τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης.

1) Διαστολή και αναρρόφηση.

Η τεχνική διακοπή της εγκυμοσύνης μπορεί να γίνει με τους ακόλοθους τρόπους :

Η έκτρωση με αναρρόφηση είναι η πιο απλή μέθοδος. Η μέθοδος αυτή είναι ασφαλής όταν γίνεται τις πρώτες 12 εβδομάδες της εγκυμοσύνης, απαιτεί δεξιότητα και συνίσταται στην διαστολή του αυχένα της μήτρας και στο ξύσιμο των εσωτερικών τοιχωμάτων της μήτρας μ' ένα ξέστρο, που μοιάζει με κουτάλι.

2) Αλατούχα ένεση.

Υπέρτονο διάλυμα γλυκόζης ή αλατιού που εισέρχεται στην κοιλότητα της μήτρας. Μετά απ' αυτό η μήτρα συστέλλεται και μέσα σε 1-2 μέρες αποβάλλει το έμβρυο και στην συνέχεια τον πλακούντα. Ο κίνδυνος επιπλοκών είναι 3 φορές μεγαλύτερος απ' ότι στην παραπάνω μέθοδο.

3) Προσταγλάνδινες

Η χορήγηση γίνεται ενδοφλέβια ή με καθετήρα που τις τοποθετεί στη μήτρα. Προκαλείται μ' αυτόν τον τρόπο σύσπαση μαλακών μυών και έτσι αποβάλλεται το έμβρυο. Αυτός ο τρόπος μπορεί να οδηγήσει σε επιπλοκές όπως ναυτία, εμετό, διάρροια. Χρησιμοποιείται σε εγκυμοσύνη 22 εβδομάδων.

4) Υστερεκτομή.

Τέλος υστερεκτομή κατά την οποία αφαιρείται ολόκληρη η μήτρα, κι έτσι αποκλείεται κάθε περίπτωση πιθανής σύλληψης.

(Οικογενειακός Προγραμματισμός- Αγωγή Υγείας, 1998 : 10)

3.15 Η πρώτη σεξουαλική επαφή.

Σπάνια η πρώτη επαφή είναι ολοκληρωμένη. Στην εφηβεία προηγείται ένα μικρό ή μεγάλο διάστημα σχέσεων μεταξύ του αγοριού και του κοριτσιού, το οποίο τελικά μπορεί να καταλήξει σε μια ολοκληρωμένη σεξουαλική επαφή.

Το παιδί ξέροντας την ανατομία και τη φυσιολογία των γεννητικών οργάνων, τους κανόνες αντισύλληψης και υγιεινής, αλλά και τις επιπλοκές που μπορεί να προκύψουν από μια επιπόλαια σχέση, μπορεί να σταθεί και να αντιδράσει σωστά στο άτομο που το πλησιάζει.

Τις περισσότερες φορές οι πρώτες επαφές από πλευράς κοριτσιού δεν είναι ολοκληρωμένες. Το αγόρι εκσπερματίζει χωρίς το πέος να μπαίνει στο κόλπο επειδή : α). Οι νέοι δεν γνωρίζουν την ανατομία και την φυσιολογία των γεννητικών οργάνων και β). Το κορίτσι δεν είναι έτοιμο από ψυχολογικής ή σωματικής πλευράς και επιπλέον υπάρχει ο φόβος της εγκυμοσύνης.

Η πρώτη σεξουαλική εμπειρία των κοριτσιών στην πατρίδα μας συνοδεύεται από φόβο εγκυμοσύνης σε ποσοστό 70%, από εμμηνόρροια και αραιομηνόροια κατά 40-50%, από κολπική μόλυνση ως 10% από φόβο για τη πρώτη επαφή να τους μεταφέρει στον έβδομο ουρανό στην γη της επαγγελίας. Άλλοι πάλι συνοδεύουν την πρώτη επαφή με την παραδοσιακή μυθολογία, υπερβολικές εκτιμήσεις και εκφράσεις. (Chesney Margaret , 1983 : 85)

Πολλά κορίτσια τρέμουν την αιμορραγία τον πόνο τις συνέπειες.

Η φαντασία οργιάζει, θρίλερ γίνεται η υπόθεση που καταλήγει σε ράμματα, γιατρούς ενέσεις.

Άγνοια, άγχος, προβληματισμοί κατά-δυναστεύουν και ταλαιπωρούν την όμορφη νιότη στην χρυσή ηλικία. Ακόμη πρόωρες σεξουαλικές σχέσεις, οδηγούν και εκθέτουν τους εφήβους στις απορριπτέες πλευρές της σεξουαλικής ζωής, όπως η απρογραμμάτιστη εγκυμοσύνη, η έκτρωση, οι βιασμοί, η πορνεία, τα αφροδίσια, η στειρότητα, το αλκοόλ, τα ναρκωτικά, το άγχος, οι προβληματισμοί. Η σεξουαλική ορμή χωρίς αμφιβολία είναι ενστικτώδης έμφυτη. Ο τρόπος όμως που τη ζει, που την εφαρμόζει, που συμπεριφέρεται κάνεις μπορεί να επηρεαστεί θετικά ή και αρνητικά από την οικογένεια, το σχολείο, τον κοινωνικό περίγυρο.

3.16 Σεξουαλική επαφή.

Η σεξουαλική επαφή ονομάζεται και γενετησιακή σχέση ή συνουσία και χαρ/ται από την είσοδο του πέους μέσα στον κόλπο. Για να μπει το πέος μέσα στον κόλπο πρέπει να είναι σε στύση. Παρ/λα προκαλείται στύση των σηραγγωδών σωμάτων της κλειτορίδας και του βολβού του προδόμου του κόλπου, που οφείλεται στο γέμισμα τους με αίμα, με αποτέλεσμα τη διόγκωση τους.

Η κλειτορίδα κάμπτεται προς τα πίσω έτσι ώστε να εφάπτεται της παχιαίας επιφάνειας του πέους. Η στύση της κλειτορίδας δεν γίνεται πάντοτε, μερικές φορές μάλιστα είναι δυνατόν να γίνει προς το τέλος της συνουσίας.

Η σεξουαλική σχέση ολοκληρώνεται σε 4 φάσεις.

- 1). Την φάση προετοιμασίας και διέγερσης.
- 2). Την ενεργητική φάση που αρχίζει με την είσοδο του πέους στον κόλπο μέχρι τον οργασμό.
- 3). Τον οργασμό.
- 4). Την λύση, που αρχίζει μετά τον οργασμό ή την εκσπερμάτιση και συμπληρώνεται με την χαλάρωση των γεννητικών οργάνων του μυϊκού συστήματος.

(Μάνος. Ν, 1988 : 520).

3.17 Διαταραχές σεξουαλικής συμπεριφοράς.

Οι σεξουαλικές δυσλειτουργίες χαρακτηρίζονται από διαταραχή στην σεξουαλική λειτουργία. Στης σεξουαλικές παρεκκλίσεις υπάρχει μια διαταραχή του σεξουαλικού σκοπού ή στόχου. Επομένως η διαφορά συνίσταται στο ότι, ενώ στις παρεκκλίσεις υπάρχει καλή και ευχάριστη σεξουαλική λειτουργικότητα, στις δυσλειτουργίες η λειτουργικότητα είναι διαταραγμένη.

1) Τύποι σεξουαλικών δεισζευτηριών :

A) Διαταραχές σεξουαλικής επιθυμίας:

- διαταραχή υποτονικής σεξουαλικής επιθυμίας.
- διαταραχή σεξουαλικής αποστροφής.

B) Διαταραχές της σεξουαλικής διέγερσης στην γυναίκα.

- Διαταραχές της στύσης του άνδρα.

Γ) Διαταραχές του οργασμού.

- πρόωρη εκσπερμάτιση.
- ανεσταλμένος οργασμός στην γυναίκα.
- ανεσταλμένος οργασμός στον άνδρα.

Δ). Σεξουαλικές διαταραχές πόνου.

- Δυσπαρευνεία.
- Κολεόσπασμα.

2) Σεξουαλικές παρεκκλίσεις η παραφιλία.

A). Επιδειξιμανία.

B). Φετιχισμός.

Γ). Εφαψιομανία.

Δ). Παιδεραστία – παιδοφιλία.

Ε). Σεξουαλικός μαζοχισμός.

ΣΤ). Σεξουαλικός σαδισμός.

Z). Ηδονοβλεψία.

H). Περενδυσιακός ή τρανσβεστικός φετιχισμός .

(Μάνος. Ν, 1988 : 526).

3.18 Ναρκωτικά.

Ναρκωτικά θεωρούνται όλα εκείνα τα φάρμακα που έχουν δράση στο κεντρικό νευρικό σύστημα και προκαλούν άλλα μεν αναισθησία, λήθαργο, ύπνο ή ελάττωση του σωματικού πόνου, άλλα δε επηρεάζουν τις ψυχικές λειτουργίες του ανθρώπου προκαλώντας διαταραχές στη φυσιολογική του συμπεριφορά.

Με την ευρεία έννοια του όρου ναρκωτικά θεωρούνται αρκετές ουσίες, η δράση των οποίων διαφέρει μεταξύ τους. Οι ουσίες αυτές θα μπορούσαν να καταταγούν στις εξής κατηγορίες :

1). ΟΠΙΟΥΧΑ 2). ΚΑΤΑΣΤΑΛΤΙΚΑ Ή ΚΑΤΑΠΡΑΪΝΤΙΚΑ 3). ΠΑΡΑΙΣΘΗΣΙΟΓΟΝΑ Ή ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΙΟΓΟΝΑ 4). ΔΙΕΓΕΡΤΙΚΑ.

(Κρεάτσας. Γ, 1982 : 186)

Η επέκταση των ναρκωτικών έχει πάρει διαστάσεις επιδημίας και έχει καταστήσει κοινωνική πληγή. Τα ναρκωτικά αποσυνθέτουν το άτομο σωματικά και ψυχικά, διαλύοντας την οικογένεια και αλλοιώνοντας την φυσιογνωμία της νέας γενιάς.

Η μεγαλύτερη επικοινωνία των νέων μεταξύ τους, η ευκολία διακίνησης ανθρώπων, ιδεών και εμπορευμάτων, η χαλάρωση των δεσμών στην οικογένεια, το χάσμα μεταξύ τεχνολογικής και πολιτιστικής ανάπτυξης, η απουσία ιδανικών και αξιών η αβεβαιότητα και η ανασφάλεια για το μέλλον, που χαρακτηρίζουν ιδιαίτερα τους νέους στην εποχή μας, καθώς και η ανεργία αποτελούν, πιθανούς παράγοντες, που συντελούν στην αύξηση της τοξικομανίας.

Η τοξικομανία πρέπει να θεωρηθεί ευρύτερο κοινωνικό πρόβλημα και σαν τέτοιο πρέπει να αντιμετωπισθεί. Η συστηματική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των νέων, αλλά και των γονέων στους κινδύνους που εγκυμονεί ο εθισμός στα ναρκωτικά, η δυναμικότερη παρέμβαση στο οργανωμένο κύκλωμα εμπορίας των ουσιών αυτών, η καλύτερη προσέγγιση και αντιμετώπιση των τοξικομανών, η προσπάθεια επανένταξης τους στο κοινωνικό σύνολο, η δημιουργία

περισσότερων θέσεων εργασίας, και η παροχή περισσότερων κινήτρων στους έφηβους για υγιείς τρόπους εκτόνωσης πρέπει να αποτελέσουν άμεσους και μακροπρόθεσμους στόχους για τη βελτίωση του προβλήματος.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Εφηβεία

1.1 Γενικά.

Η εφηβική ηλικία είναι η τελευταία φάση της ανάπτυξης, το τελευταίο στάδιο στην πορεία του ατόμου προς την ωριμότητα. Καλύπτει τη χρονική περίοδο ανάμεσα στην παιδική και στην ώριμη ηλικία και αποτελεί τη φάση της ζωής κατά την οποία πραγματοποιείται το πέρασμα του ατόμου από τον κόσμο του παιδιού, με την ανεμελιά και την εξάρτηση στον κόσμο του ενήλικου με την υπευθυνότητα και την αυτοδιαχείριση. Το πέρασμα αυτό ασφαλώς δεν γίνεται “ εν μια νυκτί ,” αλλά βαθμιαία σ’ ένα διάστημα 7-8 ετών. Στο διάστημα αυτό το αναπτυσσόμενο άτομο, ο έφηβος δεν είναι πια παιδί ούτε ακόμα ενήλικος. Παρουσιάζει χαρακτηριστικά που ορισμένα θυμίζουν την παιδική ηλικία και άλλα θυμίζουν την ώριμη ηλικία. Γι’ αυτό η εφηβική ηλικία χαρακτηρίζεται ως περίοδος μεταβατική.

Η εφηβεία μπορεί να είναι ηλικία ασυγκράτητης χαράς και παράλληλα απαρηγόρητης θλίψης και απώλειας συντροφικότητας και μοναξιάς, αλτρουισμού, εμπιστοσύνης και αμφιβολίας για τον εαυτό μας. Πάνω απ’ όλα είναι μια εποχή ραγδαίας αλλαγής : οργανικές, σεξουαλικές, εσωτερικές αλλαγές στον έφηβο και περιβαλλοντικές αλλαγές στη φύση των εξωτερικών του απαιτήσεων που έχει η κοινωνία απ’ τα αναπτυσσόμενα μέλη της.

Από τα δυο του χρόνια και πέρα το άτομο δεν αλλάζει σε καμία ηλικία, όσο στην περίοδο γύρω από την ήβη. Δεν είναι λοιπόν περίεργο ότι τόσοι πολλοί έφηβοι βλέποντας μια συνεχή αλλαγή του εαυτού τους στον καθρέφτη και αντιμετωπίζοντας καινούργια και παράξενα συναισθήματα και σκέψεις αναρωτιούνται ποίος είναι αυτός που βλέπω μπροστά μου. Οι αλλαγές της ήβης δίνουν στην εφηβεία μια

παγκοσμιότητα σαν ξεχωριστό στάδιο ανάπτυξης. Αλλά οι αναπτυξιακές διεργασίες που πρέπει να κάνουν κτήμα τους οι νέοι μπορεί να διαφέρουν από κοινωνία σε κοινωνία και σε είδος και σε βαθμό δυσκολίας. Στις κοινωνίες που δεν έχουν γραφή και ανάγνωση, οι διεργασίες αυτές είναι λίγες και απλές και αντιπροσωπεύουν μια σταδιακή εξέλιξη από προηγούμενα στάδια ανάπτυξης. Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες ο έφηβος πρέπει να περάσει από πολύπλοκες αναπτυξιακές διεργασίες και η έξοδος από την παιδική εξάρτηση είναι πιο δύσκολη.

Στα χρόνια ανάμεσα στην ήβη και στην νομική ενηλικίωση ο έφηβος πρέπει να ανεξαρτητοποιηθεί από τους γονείς του, να έχει δημιουργήσει νέο είδος κοινωνικών και εργασιακών σχέσεων με τους συνομηλίκους των δυο φύλων και τους ενήλικες και να έχει προσαρμοστεί στην αυξανόμενη σεξουαλική ωριμότητα και την αλλαγή του ρόλου του. Ακόμη θα πρέπει να αποφασίσει για τους προσωπικούς και επαγγελματικούς του στόχους για να προετοιμάσει τις ευθύνες του ως πολίτης. Στην πορεία αντιμετώπισης αυτών των απαιτήσεων ο έφηβος πρέπει να αναπτύξει σταδιακά μια φιλοσοφία ζωής : μια άποψη του κόσμου και μια σειρά από κατευθυντήριες ηθικές αξίες και πρότυπα που όσο κι αν είναι απλά και βασικά είναι μη "διαπραγματεύσιμα."

Το νεαρό άτομο πρέπει να αναπτύξει τη δική του ταυτότητα. Σύμφωνα με τον Erikson "η ανάπτυξη της αίσθησης προσωπικής ταυτότητας είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της εφηβείας. Πριν μπορέσει να εγκαταλείψει με επιτυχία ο έφηβος την ασφάλεια της παιδικής εξάρτησης από τους άλλους πρέπει να έχει κάποια ιδέα για το ποιος είναι, που πάει και ποιες οι δυνατότητες του να φτάσει. Ο έφηβος ή ο ενήλικος με δυνατή αίσθηση ταυτότητας βλέπει τον εαυτό του σαν ξεχωριστό άτομο. Ακόμη και ο όρος "άτομο" σαν συνώνυμο του "προσώπου" υπογραμμίζει μια πανανθρώπινη ανάγκη, να βλέπει κανείς τον εαυτό του σαν κάτι ξέχωρο από τους άλλους όσο κι αν

μοιράζεται μαζί τους κίνητρα, αξίες και ενδιαφέροντα. Στενά συνδεδεμένη είναι η ανάγκη για συνέπεια, για το συναίσθημα της ολοκλήρωσης. Όταν μιλάμε για την ακεραιότητα του εαυτού μιλάμε ταυτόχρονα και για διαφοροποίηση από τους άλλους καθώς και την ενότητα του εαυτού : μια λειτουργική συγκρότηση αναγκών, κινήτρων, τρόπων συμπεριφοράς. Μια ξεκάθαρη αίσθηση ταυτότητας προϋποθέτει την υποκειμενική σταθερότητα του εαυτού μέσα στο χρόνο δηλαδή την ανάγκη να βλέπουμε ότι ο άνθρωπος που είμαστε σήμερα είναι ο ίδιος και έχει συνεπείς δεσμούς με τον άνθρωπο που είμαστε χτες και που θα είμαστε αύριο. (Παρασκευόπουλος. Ι, 1984 : 155).

Αλλά οι έφηβοι χρειάζονται χρόνο για να ενσωματώσουν τις γρήγορες αλλαγές του σώματος και της νόησης στη αργά εξελισσόμενη αίσθηση της ενοποιημένης ταυτότητας. Πολλοί έφηβοι συλλαμβάνουν τον εαυτό τους να υποδύεται ρόλους που αλλάζουν από στιγμή σε στιγμή ανάλογα την περίσταση απορώντας αν κάποιος απ' αυτούς είναι ο πραγματικός τους εαυτός, αλλά δοκιμάζουν συνειδητά διάφορους ρόλους ελπίζοντας να βρουν αυτόν που τους ταιριάζει.

Παρόλο που η ταυτότητα είναι βασικό πρόβλημα της εφηβείας δε σημαίνει ότι η διαμόρφωση της αρχίζει και τελειώνει εκεί. Οι αρχές της τελικής ταυτότητας διαμορφώνονται πολύ νωρίς. Η διεργασία αρχίζει στην εφηβική ηλικία και συνεχίζεται μέσα απ' τις μερικές ταυτίσεις που κάνει το παιδί με τους γονείς, τους συνομηλικούς τα αδέρφια και τους ενηλικούς έξω από την οικογένεια του μέχρι να ωριμάσει. Ούτε είναι απαραίτητο να ολοκληρωθεί η αίσθηση ταυτότητας στην εφηβεία.

Δυστυχώς ο αγώνας του νέου να διαμορφώσει μια νέα, πλούσια και μοναδική ταυτότητα αποκλείεται πρόωρα μόλις αφήνει το σχολείο, πιάνει δουλειά ή παντρεύεται. Αντί να βρεις τον εαυτό του γίνεται σαν όλους τους άλλους. Ένα σημαντικό μέρος της γενικότερης ταυτότητας του ατόμου είναι η ταυτότητα φύλου. Η συνειδητοποίηση και η παραδοχή της βιολογικής φύσης του άντρα ή της γυναίκας. Επειδή το φύλο είναι

βιολογικό δεδομένο, που δεν μπορούμε να κάνουμε πολλά για να το αλλάξουμε, οι συγκρούσεις της ταυτότητας του φύλου, μπορεί να δημιουργήσουν σημαντικά προβλήματα στην ανάπτυξη μιας γενικής ταυτότητας που να δημιουργεί εμπιστοσύνη και ασφάλεια. Είναι σημαντικό να ξεχωρίσουμε την ταυτότητα του φύλου και τη συμπεριφορά του ρόλου του φύλου. Κατάλληλη συμπεριφορά για έναν άντρα και μια γυναίκα δεν σημαίνει άκαμπτη υποταγή στα στερεότυπα όπως του φιλόδοξου, αυταρχικού, ανεξάρτητου αλλά και πολύ ευαίσθητου αρσενικού και της τρυφερής, ευαίσθητης χωρίς επιβολή γυναίκας. Δεν υπάρχει κανένας βιολογικός λόγος που να εμποδίζει άντρες και γυναίκες να είναι ανεξάρτητοι, επιβλητικοί και ευαίσθητοι. Ο απώτερος στόχος κάθε διαδικασίας κοινωνιοποίησης είναι να επιτρέψει στον έφηβο να αναπτύξει το δικό του δυναμικό σαν ανθρώπινο ον, με συνέπεια προς τα δικαιώματα των άλλων.

1.2. Η εφηβεία στο κορίτσι.

Η ηλικία των 14 – 17 χρόνων είναι πολύ σημαντική για τη γυναίκα. Είναι η ουσιαστική αλλαγή, η γρήγορη βιολογική αφύπνιση, το ξαφνικό μεγάλωμα, το ξεπέταγμα προς τη γυναικεία φιγούρα. Ήδη από τα δώδεκα χρόνια της έχει καταλάβει το πέρασμα της προς την ωρίμανση. Η σκέψη της ωριμάζει όμως το συναίσθημα της ζει την προσωπική του ένταση. Η έφηβη δείχνει τον πραγματικό της εαυτό μετά τον 16^ο χρόνο της.

Στο κορίτσι δυο εκφράσεις κυριαρχούν : α). Η σεξουαλικότητα της. Το άνοιγμα της προς το " γίνομαι γυναίκα ". β). Ο προβληματισμός της : Η ζωή που βρίσκεται στα πόδια της. Και βεβαίως κάτω απ' αυτές τις δυο βασικές της ανάγκες είναι η οικογένεια, η κοινωνία, τα μηνύματα της σύγχρονης εποχής. Στη σεξουαλική αφύπνιση της μικρής γυναίκας είναι γεγονός ότι είναι εντυπωσιακό το βιολογικό της μεγάλωμα.

Η εμμηνορρυσία της έφηβης έρχεται στα 11-13 χρόνια ενώ στα 14 της έχει σχηματιστεί το σώμα της και έχει αναπτυχθεί το βιολογικό της υπόστρωμα. Η ίδια ενώ αυτοθαυμάζεται και βλέπει μετά τα 14 της χρόνια τις μεγάλες αλλαγές, δεν έχει ακόμη αναπτύξει το κύρια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και του χαρακτήρα της. Αρχίζει να δείχνει παρορμητικά κι αντιδραστικά τα πρώτα σεξουαλικά της ερεθίσματα. Έχει προσέξει ότι " μετράει η εικόνα " της. Νιώθει πιο ελεύθερη στην εφηβική ομάδα. Ερωτοτροπεί, αγωνιά, ερωτεύεται, θυμώνει, αντιδρά, απογοητεύεται, αντιγράφει και μιμείται τη συμπεριφορά της φίλης της, μπαίνει με μανία στον καταναλωτισμό ρούχων της μόδας και ταρακουνάει το οικογενειακό της περιβάλλον με τις σεξουαλικές της εικόνες.

Το σύνδρομο της " πρώτης φοράς " είναι μεγάλο πρόβλημα για τους γονείς του κοριτσιού, που τη βλέπουν να μεγαλώνει και να τους ξεφεύγει μέσα απ' τα χέρια τους. Η έφηβη δείχνει την εικόνα της προς τα έξω προκαλώντας την αυτοεπιβεβαίωση της και κάπου εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους. Είναι η ηλικία που παρασύρεται εύκολα από φίλους και παρέες που της θυμίζουν ότι μεγάλωσε πια και ότι μπορεί να κάνει πράγματα χωρίς να ρωτάς τους γονείς της που φυσικό της δημιουργούν εμπόδια και καταπίεση.

Ένα σημείο που θέλει προσοχή είναι η σύγκριση με την εικόνα της μητέρας. Η μητέρα πρέπει να ενισχύει τη σεξουαλικότητα της κόρης. Πρέπει να γνωρίζει ότι η κόρη της τη βλέπει ανταγωνιστικά και ήδη την αντιγράφει από τα 8-10 χρόνια της για να συγκριθεί μαζί της στα 16-18 της χρόνια. Φοράει ρούχα της, φτιάχνει τα μαλλιά της όπως εκείνη αλλά μπορεί υποσυνείδητα και να τη μισεί εάν η μητέρα της την υποτιμήσει. Δεν πρέπει η μητέρα να χρησιμοποιεί φράσεις που θα την αμφισβητούν σεξουαλικά π.χ. Είσαι χοντρή και δεν σου πάει. Η μητέρα πρέπει να είναι σίγουρη να δεχθεί την επιθετικότητα της κόρης της σε πολλά επίπεδα, βγάζοντας ζήλια και αρνητικότητα προς τη μητέρα. Πρέπει η μητέρα να θυμάται ότι οφείλει να ανεβάζει και όχι να ωραιοποιεί την κόρη της.

Να τη φροντίζει και να της μιλάει για τη σεξουαλικότητα της που σιγά – σιγά μεγαλώνει και να την προβληματίζει να δεχθεί τις βαθιές ανάγκες για το φύλο της. Υπάρχουν περιπτώσεις που η μητέρα φοβάται το άνθισμα της κόρης της βλέποντας το γέρασμα της. Οφείλει να δεχθεί και να καταλάβει την ομορφιά του κύκλου της. Η κόρη μαθαίνει από την μητέρα και η μητέρα απ' την κόρη. Μια σχέση επικοινωνιακή, ελεύθερη, απελευθερωμένη. Πρέπει η μητέρα να έχει διάλογο και επικοινωνία με την κόρη της στο πρώτα εφηβικά της χρόνια, να μην την υποτιμά και την ενοχοποιεί γι' αυτά που ενδεχομένως έκανε. Να της λει ανοιχτά τη γνώμη της, που σίγουρα θα την ζητήσει η κόρη της αν την νιώθει κοντά της. Η κοπέλα των 13-15 χρόνων χρειάζεται τη μητέρα της και εύκολα απλώνει το χέρι της. Γι' αυτό και η μητέρα θα πρέπει να κερδίσει την πρώτη εμπιστοσύνη της.

Θεωρείται ότι ο πατέρας έχει αδυναμία στην έφηβη κόρη του ανάλογα μ' αυτή που έχει η μόνο για το γιο. Ο πατέρας για την κόρη πρέπει να είναι πίσω απ' την μητέρα. Οφείλει να ενισχύει το ρόλο της μητέρας, όταν τον πλησιάζει για το δικό της μυστικό, να την ωθεί διακριτικά προς την μητέρα και να της θυμίζει ότι η μητέρα που υπήρξε έφηβη θα μπορέσει να την βοηθήσει καλύτερα από τον ίδιο. Υπάρχει βέβαια και αυτός που μέσα απ' την μητέρα θα δώσει τη δική του βοήθεια. Ας μην ξεχνάει ο πατέρας ότι υπάρχει μια ερωτική έλξη από την κόρη του που τον θαυμάζει και βλέπει πάνω του το ανδρικό φύλο. Ο πατέρας δεν πρέπει να έχει το ρόλο του μπαμπούλα, ούτε ότι θα έρθει το βράδυ στο σπίτι για να αποδώσει δικαιοσύνη και τιμωρία. Βέβαια πρέπει να σεβαστεί τη γέφυρα επικοινωνίας με τα ιδιαίτερα μυστικά μητέρας – κόρης.

Κατά τον Ασκητή η καλή συνεργασία μεταξύ των δυο γονιών εγγυάται τη συζήτηση που μπορούν και κάνουν μεταξύ τους, όταν η κόρη εκμυστηρεύεται κάτι στη μητέρα, εκείνη μπορεί να το συζητήσει με τον άντρα της χωρίς να το γνωρίζει η κόρη της.

Πολλές φορές η μάνα κρύβει το μυστικό της κόρης της και δεν τολμά να το πει στον άντρα της, φοβούμενη το θυμό και την τιμωρία του. Αυτό ανοίγει κινδύνους μεταξύ των γονέων καθώς η κάλυψη της μάνας προς την κόρη μπορεί να επιφέρει άλλη, δημιουργώντας εμπόδια στην δική τους σχέση ως γονιών και συντρόφων αλλά και στην επικοινωνία που πρέπει να υπάρχει μεταξύ πατέρα και κόρης. Ψυχαναλυτικές θεωρίες μιλούν για την προσπάθεια απομάκρυνσης του πατέρα από την κόρη, που καλλιεργεί η μητέρα μέσα στη ζήλια και στο φθόνο που μπορεί να αισθάνεται για την όμορφη κόρη της, στα μάτια του άντρα της. Η ανταγωνιστικότητα μητέρας και κόρης στην ηλικία αυτή μπορεί να αποβεί επικίνδυνη και για τον ψυχισμό και των δυο τους. Συγκρούσεις εχθρότητα και έντονη αντιδραστικότητα μπορούν να βγουν από την κόρη προς τη μάνα σε σχέση με την εμφάνιση το ντύσιμο της, ενώ η μητέρα δείχνει την αρνητική της στάση στην ερωτική πρόκληση που εκπέμπει η όμορφη κόρη της με διάθεση υποτίμησης, αμφισβήτησης αλλά και απόρριψης. Η κατάσταση αυτή μπορεί να οδηγήσει την έφηβη των 14-17 χρόνων σε ψυχοπαθολογικές αντιδράσεις και συμπεριφοράς. Η μητέρα που κρατάει μακριά την κόρη από τον πατέρα της σίγουρα κουβαλάει τις δικές της νευρωσιακές καθηλώσεις και ανασφάλειες μπροστά σ' έναν άντρα πατέρα που η στάση του απέναντι της είναι κακή, αρνητική απορριπτική έτσι ώστε να φουντώσει τη μητρική ζήλια προς την κόρη νιώθοντας ότι εκείνος επιθυμεί ερωτικά όχι την ίδια αλλά την κόρη της.

(Ασκητής Θ, 1997 : 87-89).

1.3 Η εφηβεία στο αγόρι.

Η ηλικία των 14-17 χρόνων είναι μια περίοδος όπου ο έφηβος αρχίζει να βλέπει το δικό του μέγαλωμα, να διεκδικεί και να αναλύει τους τρόπους που εκδηλώνονται οι στάσεις και η συμπεριφορά του. Είναι η συνάντηση του αγοριού και του άντρα. Παρορμητικότητα, αμφισβήτηση και άρνηση του οικογενειακού μοντέλου, αναζήτηση

και αντιγραφή του εξωτερικού περιβάλλοντος. Είναι η πρώτη περίοδος της μεγάλης κοινωνικοποίησης, της επιρροής και της αντιγραφής του δυνατού φύλου, που θαυμάζει και η προσπάθεια του να ενταχθεί όλο και περισσότερο μέσα στην ομάδα. Νιώθει να μεγαλώνει έτσι ώστε θέλει να δείξει τον ανδρισμό του ή το ρόλο της ανεξάρτητης και αυτόνομης φιγούρας.

Τόσο η μητέρα και ο πατέρας νιώθουν αυτή την ανήσυχη περίοδο και πρέπει να είναι καλά προετοιμασμένοι. Αυτό σημαίνει την καλή μεταξύ τους επαφή, κοινή στρατηγική, ενώ ο ένας στηρίζει τον άλλο. Πρέπει να έχουν βρει καλά πως θα τον αντιμετωπίσουν, θα τον στηρίξουν, θα τον καθοδηγήσουν. Ο πατέρας πρέπει να έχει ανοιχτό διάλογο και επικοινωνία με το γιο του, πρέπει να φροντίσει να κερδίσει την εμπιστοσύνη του, ώστε να του φέρνει τις συνεχώς αυξανόμενες απορίες του, ερωτηματικά και διευκρινήσεις που θα χρειάζεται, όχι μόνο για το σεξ αλλά και για ερωτηματικά εφόλης της ύλης. Χιλιάδες απορίες, μεγάλες επιρροές καλοί και κακοί φίλοι, αρχές μιας επανάστασης στο σχολικό περιβάλλον, αντιδράσεις και ανδρισμοί στο προσκήνιο. Στις απαιτήσεις του εφήβου για συγκεκριμένες απαντήσεις, δεν πρέπει να βιαστεί να του τις δώσει με κίνδυνο τη διαφωνία και ρήξη. Πρέπει ο πατέρας να μάθει να άκουει το γιό του, να του δώσει χρόνο να μιλήσει, να μην του δίνει απαγορευτικές διατάξεις, να μην τον αμφισβητεί και να τον υποτιμά. Να του δείχνει τις δικές του ευθύνες και δεσμεύσεις. Βασική ανάγκη είναι ο έφηβος να αποφασίζει και ο πατέρας να επιβεβαιώνει αυτό που σκέφτηκε. Ο ένας να είναι κοντά στον άλλο μ' ένα και μοναδικό στόχο : Την ωρίμανση του εφήβου και κατ' επέκταση την ικανοποίηση του γονιού, που σιγά – σιγά δυναμώνει το παιδί στον δικό του κόσμο. Χαρακτηριστικό γνώρισμα του καλού διαλόγου είναι να μιλάει πρώτα ο έφηβος και μετά ο πατέρας που κάνει το γιό του να οδηγεί τη συζήτησή και τον στηρίζει.

Ο ρόλος της μητέρας είναι η ενίσχυση στο μέγαλωμα του. Πρέπει να καταλάβει η μητέρα ότι ο γιος της αναπτύσσεται, σωματικά-ψυχικά και νοητικά, ραγδαία σ' αυτή την ηλικία. Να μην νιώσει ότι παραδίδει το γιο της στον πατέρα. Η μητρική φιγούρα είναι απαραίτητη, τροφοδοτώντας το συναίσθημα του γιου της, που ολοένα και μεγαλώνει, παράλληλα με τη στοργή και τη φροντίδα που παίρνει απ' αυτήν. Είναι γνωστό ότι ο γιος έχει αδυναμία στη μητέρα και η μητέρα στο γιο. Δεν είναι λίγες φορές που ο ρόλος της μητέρας προς τον αντιδραστικό γιο της, την κάνει να φοβάται ότι δεν ξέρει πώς να του φερθεί και ασφαλώς να του επιβληθεί. Νιώθει ότι χάνει το παιχνίδι και απελπισμένη ή με σπασμωδικές κινήσεις, θέλει να κρατήσει τον έλεγχο ή κάνει πίσω. Όλα αυτά θα μπορούσαν να δείξουν το κενό που υπάρχει στις θέσεις της με εκείνες του άντρα της, ίσως όμως να θέλει να κρατάει μακριά τον πατέρα από το μυστικό του γιου της. Η μαμά έτσι συγχωρεί ή τιμωρεί κατά τη δική της κρίση ή αδυνατεί χωρίς να ζητάει βοήθεια. Τα "θέλω" και το "πρέπει" σ' αυτήν την ηλικία είναι οι αγωνίες και οι παγίδες τόσο για τους γονείς όπως όσο και για τον έφηβο.

Δικαιώματα και υποχρεώσεις βάζουν σιγά – σιγά τη σχέση σε πιο συγκεκριμένα πλαίσια. Ο έφηβος μαθαίνει να τηρεί τις δεσμεύσεις προς τους γονείς του όταν βλέπει ότι εισπράττει τις ελευθερίες που του δίνονται στην αμοιβαία συναλλαγή μαζί τους. Έτσι ο γονιός τον κάνει να έχει συμμετοχή, άποψη και απόφαση, να είναι πιο υπεύθυνος και συνειδητοποιημένος. Είναι πολλά τα μυστικά που αρχίζει να μοιράζεται ο δεκατετράχρονος έφηβος με τους φίλους του. Είναι η ηλικία που οι οικονομικές του απαιτήσεις αυξάνουν. Οι γονείς βλέπουν ότι ο γιος τους έχει πολλές ανάγκες και έξοδα. Αφού γίνει συζητήση ο έφηβος πρέπει να ξέρει ότι αυτό το ποσό του ανήκει και θα το παίρνει κάθε εβδομάδα μέχρι την ενηλικίωση και την αυτονομία του. Σιγά – σιγά από τα 14 με 17 του χρόνια ο έφηβος μεγαλώνει γι' αυτό πρέπει να σεβαστούν οι γονείς τις προσωπικές του ώρες, τα τηλεφωνήματα του, τα περιοδικά,

την αλληλογραφία. Να μην τον ανακρίνουν, να μην ρωτούν πράγματα αν ο ίδιος δεν θέλει να πει, να μην είναι συνεχώς καχύποπτοι. Η ηλικία των 14 με 17 χρόνων στα αγόρια είναι η μεγάλη και σημαντική περίοδος των αφυπνίσεων και αλλαγών στο ανδρικό πέρασμα, έχοντας ερωτευτεί σαν σύμβολο ταύτισης τον πατέρα. Είναι συνεχής η αναζήτηση και η αμφισβήτηση του σε όλο το διάστημα, ψάχνοντας την εικόνα του.

(Αντλερ Αλφρεντ, 1970 : 60-62)

1.4 Εφηβεία και σεξ.

Η αύξηση και ωρίμανση των γεννητικών οργάνων και οι νέες αισθησιακές εμπειρίες που συνοδεύουν τις αλλαγές αυτές και την εμφάνιση των δευτερευόντων γνωρισμάτων της ήβης εστιάζουν την προσοχή του εφήβου στα θέματα του σεξ.

Οι κυριότερες δραστηριότητες που αποκαλύπτουν το ενδιαφέρον αυτό του εφήβου είναι : Προσεκτική εξερεύνηση των διαφόρων μερών του σώματος, διερεύνηση των γεννητικών οργάνων και η αισθησιακή εμπειρία που παράγονται με τον απτικό τους διερεθισμό, την προσεκτική παρακολούθηση της μορφής και του σχήματος που παίρνει το σώμα στα άτομα του δικού τους και του άλλου φύλου και τη σύγκριση τους με το δικό του σώμα, την ανάγνωση βιβλίων για το ανθρώπινο σώμα, την αναζήτηση σε λεξικό της έννοιας λέξεων και όρων για το σεξ. Με αυτά τα μέσα ο έφηβος προσπαθεί να αντλήσει πληροφορίες και να διαφωτιστεί όσο γίνεται περισσότερο για το σεξ. Ένα θέμα που θεωρεί προσωπικό και απόκρυφο.

Η υπεραπασχόληση με το σεξ και το σώμα μοιραία οδηγεί στον αυτοερωτισμό, στον αυνανισμό. Ο αυνανισμός συνήθως κορυφώνεται περί το 13^ο – 14^ο έτος στα αγόρια και 1-2 χρόνια αργότερα στα κορίτσια. Για λόγους που δεν καταλαβαίνουμε αν και οργανικοί και ψυχολογικοί παράγοντες παίζουν κάποιο ρόλο, τα αγόρια πιο έντονα από τα κορίτσια αισθάνονται τις σεξουαλικές τους παρορμήσεις και τους είναι

δύσκολο να τις αγνοήσουν. Στα κορίτσια οι σεξουαλικές τους ορμές είναι πιο διάχυτες και ασαφείς και περισσότερο συνδεδεμένες με ανάγκες για αυτοεκτίμηση, επιβεβαίωση και τρυφερότητα. Για πολλά κορίτσια στην αρχή της εφηβείας μια περιορισμένη και προσωπική άρνηση των σεξουαλικών παρορμήσεων είναι πιο πιθανή απ' ό,τι στα αγόρια αλλά είναι και ένας πιο άνετος τρόπος προσαρμογής. Μια μειοψηφία κοριτσιών τα απασχολεί το σεξ όπως και στα αγόρια και έχουν το ίδιο κίνητρο να βρουν σεξουαλική διέξοδο. Για μερικά μπορεί να είναι μια φυσιολογική αντίδραση που διευκολύνεται από μια απελευθερωμένη ανατροπή. Σ' άλλες περιπτώσεις αυτό που μοιάζει με ζωηρή επιδίωξη σεξουαλικής δράσης, είναι ουσιαστικά μια αναζήτηση αγάπης, αναγνώρισης ή παραδοχής ή μια έκφραση επανάστασης ή διαφωνίας.

Παρολό τις διαφορές μεταξύ τους κοινά θέματα απασχολούν κορίτσια και αγόρια σχετικά με το σεξ. Θέλουν να ξέρουν για πρακτικά θέματα όπως ο αυνανισμός, η συνουσία, η σύλληψη, η εγκυμοσύνη και ο έλεγχος των γεννήσεων. Ακόμη πιο σημαντικό θέλουν να ξέρουν πως θα τοποθετήσουν το σεξ μέσα στα πλαίσια των αξιών τους και πως θα έχουν ικανοποιητικές και επιδομητικές σχέσεις με τους άλλους του ίδιου ή του αντίθετου φύλου. Σ' αυτά τα θέματα οι περισσότεροι έχουν πολύ λίγη βοήθεια απ' το γεμάτο αντιφάσεις, συγκρούσεις, καμία φορά και υποκρισία κόσμο μέσα στο οποίο ζούνε. Το αγόρι που βιολογικά και σωματικά δείχνει τα πρώτα στοιχεία αρρενωπότητας, ψηλώνει, μεγαλώνει ο σκελετός του, ο οποίος μέχρι τα δεκαεφτά φαίνεται να ανδροποιείται, διαμορφώνοντας την εικόνα του. Ένα μεγάλο μέρος φαίνεται να αποτελεί η σεξουαλική του εγρήγορση, η στύση του ζωή ρεύει, τα αιφνίδια σεξουαλικά του ερεθίσματα ζωηρεύουν, το πυκνόρευστο, γαλακτόχρωμα υγρό, του δείχνει τη βιολογική του ωρίμανση μέσα απ' την δική του αυνανιστική αίσθηση. Ο αυνανισμός είναι έντονος στους εφήβους στα 14-17 τους χρόνια και θεωρείται απόλυτα φυσιολογικός συνοδευόμενος από φαντασιώσεις, φτιάχνοντας σιγά –

σιγά το σεξουαλικό τους πρότυπο. Η καλή γνώση του έφηβου για τις βιολογικές του αλλαγές θα τον βοηθήσουν να εξοικιωθεί με τις αλλαγές που έρχονται. Το ορμονικό του σύστημα, με κυρίαρχη την ανδρική ορμόνη, του δίνει εξάψεις, ώστε να ερωτεύεται οτιδήποτε τον διεγείρει σεξουαλικά. Του αρέσει να κλείνεται στο δωμάτιο του, ποτ πρέπει να του ανήκει αποκλειστικά χωρίς γονεϊκές παρεμβάσεις εκφράζοντας τον δικό του τρόπο, γούστο, χρώμα. Μέσα απ' τις δικές τους εικόνες οι έφηβοι αλλάζουν ψυχικά, όσο και σωματικά για τη σεξουαλική τους ενεργοποίηση, ενώ οι φόβοι των συγκρούσεων με τους φίλους αλλά και με τους άλλους εφήβους τους απειλούν.

Σύμφωνα με τον Κονγκερ τα αγόρια στην αρχή της εφηβείας τους όπως και τα κορίτσια κάνουν παρέα με άτομα του ίδιου φύλου όμως κοιτούν και τα κορίτσια και αγόρια της ηλικίας τους. Ο αυνανισμός που προετοιμάζει τους εφήβους για τη σεξουαλική τους επαφή δημιουργεί πολλά ερωτήματα ενώ πολλές φορές τους οδηγεί σε άγχος μειονεξίας και αμφισβήτησης των γεννητικών τους οργάνων. Η γνώση και η πληροφόρηση που θα έχουν αποκτήσει τους βοηθούν να έχουν τη σωματική "γνωσία" και ολοκλήρωσης. Αντίθετα η παραπληροφόρηση, οι μύθοι και οι λανθάνουσες αντιλήψεις που θα πάρει από φίλους ή ανεύθυνα περιοδικά, θα τον κάνουν να νιώσει αμφισβήτηση, δειλία και άρνηση πιστεύοντας ότι θα αποτύχει. (Κονγκερ Τζων, 1996 : 41-42).

Η εφηβεία είναι η περίοδος που ο έφηβος δίνει εξετάσεις και στους γονείς για το πόσο φυσιολογικός είναι και πόσο άντρας γίνεται στα μάτια τους, αλλά εκδηλώνεται και με τα ομοφυλοφιλικά διευρευνητικά "δεδομένα". Οι έφηβοι "ψαχουλεύονται" μεταξύ τους σε ομαδικούς αυνανισμούς και πιθανές αλληλοχαϊδευτικές εκφράσεις (12 – 14 χρόνων). Ο αυξημένος ερωτισμός δίνει ναρκισσιστικές προεκτάσεις με συναισθήματα ευχαρίστησης αλλά και φόβο της γονεϊκής τιμωρίας.

Στην περίοδο της πρώτης εφηβείας αναπτύσσονται ομάδες του ίδιου φύλου, που ανταγωνίζονται με ρομαντισμό και ιδεαλισμό το "

κατεστημένο των μεγάλων " και που μέσα τους βγαίνουν πολλά τρυφερά συναισθήματα αλλά και επιθετικές προεκτάσεις στην αντιδραστική ανησυχία τους. Οι ομάδες αυτές φαίνονται να στηρίζουν τους εφήβους στην προσπάθεια να γίνουν πιο ανεξάρτητοι και αυτόνομοι, ενώ έχουν θετική επίδραση στην ισχυροποίηση του φύλου και της σεξουαλικής ταύτισης του εφήβου.

Ο ρόλος των γονιών είναι αρκετά δύσκολος και συγκεχυμένος μπροστά στην αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά του εφήβου, που τους αμφισβητεί, τους επιτίθεται και τους μειώνει, αλλά και παράλληλα ζητά την προστασία και την αγάπη τους. Ο ανήσυχος έφηβος καλπάζει μέσα στην κοινωνικοποίηση του, ενώ δείχνει δυναμικά και την ανάγκη του να είναι ο εαυτός του με πολλά πρόσωπα μεταξύ παιδιού και άνδρα. Σ' αυτήν όμως τη φάση φαίνεται και η ομοφυλοφιλική παρουσία του παιδιού, που διαμορφώνει μια πιο συγκεκριμένη σεξουαλική αναζήτηση στην ομοφυλοφιλία. Η μαλθακότητα με την αντιδραστικότητα, η θυλυπρέπεια, τη μητρική καθήλωση και το φόβο προς τον πατέρα, που τον αποφεύγει και απομακρύνεται όλο και περισσότερο απ' αυτόν, καλλιεργούν την πιο συνειδητοποιημένη ομοφυλοφιλική έκφραση, που γίνεται πιο έκδηλη μέσα στην περίοδο της κυρίαρχης ή μέσης εφηβείας, που είναι τα 14-16 χρόνια της ζωής του. Ήδη στο σχολικό περιβάλλον η ομοφυλοφιλική του έλξη γίνεται όλο και πιο αντιληπτή με την πιο "εύθραστη " συμπεριφορά σε σχέση με τα αγόρια, ενώ δείχνει πιο ευάλωτος και αρνητικός στα αθλητικά παιχνίδια και στις άγριες εκδηλώσεις. Ίσως να είναι πιο " μαμόθρεφτο " από τα άλλα παιδιά, πιο εγκεφαλικό, πιο ευγενικό και πρόσχαρο παιδί, ίσως να είναι το καλό παιδί των καθηγητριών, που τον συμπαθούν για την ήρεμη εικόνα του αλλά και πολλές φορές και για την επιμέλεια του. Φυσικά δεν είναι πάντα έτσι το ομοφυλοφιλικό παιδί, αλλά σίγουρα, όταν φτάσει στη μέση εφηβεία, η ποιότητα του αλλά και η ανάγκη του για περισσότερη τρυφερότητα τον κάνουν να ξεχωρίζει από τους ανήσυχους

<<άγριους>> εφήβους, που όλο και πιο ξεκάθαρα ζητούν την ετεροφυλοφιλική αναζήτηση και τον κοριτσίστικο έρωτα.

Γύρω στα 15 χρόνια της ζωής του ο έφηβος έρχεται συχνά σε σεξουαλικά παιχνίδια με αμηχανία και αδεξιότητα με το άλλο φύλο, όπου τα << φτιάχνουν >> μεταξύ τους, αντιγράφοντας σχέσεις μεγαλύτερων τους. Έτσι, σιγά – σιγά ομαλοποιείται η ετεροφυλοφιλική επικοινωνία και ο ερωτισμός περνάει στα στάδια σεξουαλικής ενεργοποίησης και ικανοποίησης της ηδονής με το κλείσιμο της εφηβικής περιόδου.

(Θάνος Ασκητής, 1997 : 148).

2. Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της εφηβείας

2.1 Εισαγωγή.

Η εφηβική ηλικία χαρακτηρίζεται ως η περίοδος της ταχύτητας, της σωματικής αύξησης και της βαθιάς βιοσωματικής μεταλλαγής, της έντονης συναισθηματικότητας και των ετερόφυλων διαφερόντων, της αφηρημένης σκέψης και του ιδεαλισμού, των προσωπικών αξιών και της κρίσης της ταυτότητας.

Βιοσωματικός τομέας : Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο “η εφηβεία είναι το μεγαλύτερο βιολογικό γεγονός μετά τη γέννηση. Στη φάση αυτή επισυμβαίνουν ραγδαίες αλλαγές σε όλες τις παραμέτρους του σώματος : ύψος, βάρος, αναλογίες, περίγραμμα, θέση και λειτουργία οργάνων και οργανικών συστημάτων, με κορυφαία βιοσωματική μεταβολή την ωρίμανση της γενετήσιας λειτουργίας.”

(Παρασκευόπουλος Ι, 1984 : 16)

Νοητικός τομέας : Κατά τον Ι. Παρασκευόπουλο “ η εμφάνιση των αφαιρετικών νοητικών πράξεων δίνει μια άλλη προοπτική στην αντίληψη και την κατανόηση του κόσμου. Η σκέψη μπορεί να κινείται στο χώρο όχι μόνο του συγκεκριμένου και του υπαρκτού, όπως συμβαίνει κατά την παιδική ηλικία, αλλά και στο χώρο του πιθανού των υποθέσεων και των θεωριών.

Μπορεί να συλλαμβάνει και να επεξεργάζεται όχι μόνο ότι υπάρχει ή ότι έχει υπάρξει στην πραγματικότητα, αλλά και ότι θα μπορούσε να υπάρξει στο μέλλον ή που είναι ακόμη και αντίθετο προς την πραγματικότητα. Εξοπλισμένος λοιπόν ο έφηβος με την αφαιρετική σκέψη, μπορεί να συλλαμβάνει για κάθε θέμα εναλλακτικές λύσεις πέρα απ' αυτές που εφαρμόζονται στην πραγματικότητα, να εκπονεί και να προτείνει θεωρητικά πρότυπα για την επίλυση των κοινωνικών και ατομικών του προβλημάτων, να διαμορφώνει ένα προσωπικό σύστημα αξιολόγησης της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

(Παρασκευόπουλος Ι, 1984 : 17).

Συναισθηματικός τομέας : Ο Παρασκευόπουλος αναφέρει " κύριο αναπτυξιακό χαρακτηριστικό είναι η μεγάλη ένταση και αστάθεια της ψυχικής διάθεσης. Η συναισθηματική ζωή του εφήβου περιγράφεται γεμάτη μεταπτώσεις και ταλαντεύσεις ανάμεσα σε αντιφατικές και συγκρουόμενες διαθέσεις." (Παρασκευόπουλος. Ι, 1984 : 18).

Κοινωνικός τομέας : Κατά τον Παρασκευόπουλο "η τάση για ανεξαρτητοποίηση από τους ενηλίκους και για συμμόρφωση προς την ομάδα των συνομηλίκων φθάνει στο αποκορύφωμα της. Η επιθυμία του εφήβου για κοινωνική αποδοχή οδηγεί στη δουλική συμμόρφωση και υποταγή του στην ομάδα των συνομηλίκων. Οι εφηβικές ομάδες αποτελούν είδος κλειστής κοινωνίας με δικό τους κώδικα επικοινωνίας και με εξειδικευμένες μορφές συμπεριφοράς για τα μέλη τους. Ο έφηβος υιοθετεί τα πρότυπα αυτά συμπεριφοράς ακόμη και τις ιδιορρυθμίες και τις συμβατικότητες της ομάδας." (Παρασκευόπουλος. Ι, 1984 : 19).

Οι αναπτυξιακοί στόχοι τους οποίους πρέπει να επιδιώξει ο έφηβος και να κατακτήσει μπορούν να συνοψιστούν ως εξής : α) Να αποδεχθεί τη νέα μορφή που παίρνει τελικά το σώμα του και να χρησιμοποιεί τις νέες σωματικές και ψυχοκινητικές του δυνατότητες αποτελεσματικά. β) Να διαμορφώνει μια ώριμη ετερόφυλη σχέση και να αποδεχθεί

τον κοινωνικό ρόλο του φύλου του. γ) Να εξασφαλίσει μια βέβαιη προοπτική για οικονομική ανεξαρτησία με την εκλογή επαγγέλματος και τη συστηματική προετοιμασία για την άσκηση επαγγέλματος. δ) Να αποκτήσει συναισθηματική αυτονομία από τους γονείς και τους άλλους ενήλικους. ε) Να διαμορφώνει νέες σχέσεις αμοιβαιότητας με τους συνομηλίκους του και των δυο φύλων. στ) Να απαιτήσει τις γνωστικές δεξιότητες και τις έννοιες που είναι αναγκαίες για την ενεργό συμμετοχή του στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή. ζ) Να δώσει ικανοποιητική απάντηση στα ερωτήματα Ποιος είμαι ; Που πηγαίνω ; Να αποκτήσει, δηλαδή αυτό που ο Erikson αποκαλεί ταυτότητα του εγώ.

2.2. Βιοσωματική ανάπτυξη

Η ραγδαία και καθολική βιοσωματική μεταλλαγή της εφηβείας προκαλεί στο αναπτυσσόμενο άτομο έντονες ψυχικές εντάσεις. Μια από τις πιο χαρακτηριστικές βιοσωματικές αλλαγές τη εφηβείας είναι η απότομη και ραγδαία αύξηση των διαστάσεων του σώματος, το λεγόμενο αυξητικό τίναγμα της εφηβείας. Ήδη από το 7^ο ή 8^ο έτος αρχίζει μια βαθμιαία επιτάχυνση στο ρυθμό της σωματικής ανάπτυξης, η οποία κορυφώνεται περί το 11^ο ή 12^ο έτος στα κορίτσια και περί το 13^ο-14^ο στα αγόρια. Στην τελευταία αυτή φάση η ετήσια αύξηση του ύψους είναι 8-9 εκατοστά στα κορίτσια και 10-12 εκατοστά στα αγόρια. Παράλληλη είναι και η αύξηση βάρους η οποία φτάνει ετησίως 5-6 κιλά στα κορίτσια και 6-7 κιλά στα αγόρια. Αλλαγές επίσης συμβαίνουν στις αναλογίες και στο γενικό σχήμα του σώματος. Οι αλλαγές αυτές οφείλονται στο γεγονός ότι η ανάπτυξη των διαφόρων μερών του σώματος γίνεται με διαφορετικό ρυθμό στις διάφορες ηλικίες ενώ κατά την εφηβεία ραγδαία αύξηση παρουσιάζουν τα μακρά οστά. Έκδηλες αλλαγές παρουσιάζουν οι αναλογίες του προσώπου. Επειδή η ανάπτυξη ακολουθεί τη γενική κατεύθυνση από τα άνω προς τα κάτω, ραγδαία ανάπτυξη κατά την εφηβεία παρουσιάζουν τα κάτω μέρη του προσώπου.

Ο σωματότυπος ο οποίος αρχίζει να γίνεται σαφής ήδη από το τέλος της προσχολικής ηλικίας παίρνει κατά την εφηβεία την τελική του μορφή και σχετίζεται ποικιλοτρόπως με την ανάπτυξη: Τα οργανικά συστήματα υφίστανται όλα, ανεξαρτήτως, ουσιώδη μεταλλαγή κατά την εφηβεία. Δεν συμμετέχουν όμως όλα με τον ίδιο ρυθμό. Τις δραματικότερες αλλαγές υφίσταται το γεννητικό σύστημα. Το σύστημα που ελάχιστα συμμετέχει στην ανάπτυξη κατά την εφηβεία είναι το νευρικό σύστημα γιατί αναπτύχθηκε ταχύτατα στις προηγούμενες ηλικίες. Στο κυκλοφορικό απότομη αύξηση παρουσιάζει η καρδιά η οποία μπορεί τώρα να στέλνει στις αρτηρίες περισσότερο αίμα με μεγαλύτερη πίεση. Στο αναπνευστικό σύστημα παρατηρείται διεύρυνση του στέρνου και αύξηση της χωρητικότητας των πνευμόνων. Στο πεπτικό σύστημα παρατηρείται αύξηση του μεγέθους του στομάχου για να μπορεί να δέχεται και να επεξεργάζεται μεγαλύτερες ποσότητες τροφής, ώστε να καλυφθούν οι αυξανόμενες ανάγκες του νέου οργανισμού. Βασικό αίτιο που προκαλεί τις ραγδαίες και βαθιές αλλαγές της εφηβείας είναι οι μεταβολές στη λειτουργία των ενδοκρινών αδένων.

Ο Παρασκευόπουλος αναφέρει "οι φόβοι και οι ανησυχίες που βιώνουν οι έφηβοι κατά την βιοσωματική τους ανάπτυξη είναι: α) Στη σωματική διάπλαση και εμφάνιση και β) στη σεξουαλική ικανότητα και καταλληλότητα. Απαιτείται ενημέρωση του εφήβου για τις τεράστιες ατομικές διαφορές που υπάρχουν στο χρονοδιάγραμμα και στην πορεία που ακολουθεί η ανάπτυξη κάθε βιοσωματικού χαρακτηριστικού της ήβης. Οι πιο συνήθεις ψυχολογικές αντιδράσεις των εφήβων στις βιοσωματικές αλλαγές της ήβης είναι: Α) Επιθυμία να μείνει μόνος του Β) Αποστροφή προς την εργασία Γ) Έλλειψη συντονισμού στις κινήσεις Δ) Ανία-πλήξη Ε) Νευρικότητα-ανησυχία ΣΤ) Αυξημένη ευσυγκινησία Ζ) Αντιδραστική-εχθρική στάση προς τους άλλους Η) Αντιδραστική-ανταγωνιστική στάση προς το άλλο φύλο Θ) Εναντίωση προς κάθε μορφή εξουσίας Ι) Υπεραπασχόληση με θέματα του

σεξ ΙΑ) Υπέρμετρη αιδημοσύνη ΙΒ) Έλλειψη αυτοπεποίθησης και ΙΓ) Ονειροπόληση. Οι αντιδράσεις αυτές είναι παρούσες κυρίως στα πρώτα χρόνια της εφηβείας. (Παρασκευόπουλος, Ι, 1984: 152).

2.3 Νοητική ανάπτυξη

Εξίσου σημαντικές αλλαγές παρατηρούνται στη νοητική ανάπτυξη μετά από τα 12 χρόνια. Ο Πιαζέ ονόμασε το στάδιο αυτό της νοητικής ανάπτυξης στάδιο των τυπικών νοητικών διεργασιών, υπογραμμίζοντας μ' αυτούς τους όρους την ικανότητα να σκέπτονται και με υποθετικό τρόπο, να παρακολουθούν και να παράγουν οι ίδιοι λογικά επιχειρήματα. Επίσης είναι η εποχή που κατανοούν πραγματικά τις μαθηματικές έννοιες και τις φυσικές έννοιες (π.χ. νόμος της αδράνειας). Η νοητική ανάπτυξη σταματά κατά τη διάρκεια της εφηβείας. Δηλαδή δεν παρουσιάζονται πια καινούργιες δομές σκέψης ούτε οργανώνονται οι γνώσεις με καινούργιο τρόπο, όπως συνέβαινε έως τώρα στα διάφορα στάδια εξέλιξης. Βρέθηκε ότι η γενική νοητική ικανότητα αυξάνει ραγδαία από την παιδική ηλικία έως την εφηβεία και ο ρυθμός επιβραδύνεται αισθητά στην ενήλικη ζωή.

Κατά τον Κονγκερ "σ' αυτή την περίοδο η ικανότητα να χρησιμοποιούμε τις γνώσεις μας φτάνει στη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Οι επιμέρους ικανότητες δεν αναπτύσσονται ούτε εξασθενούν με τον ίδιο ρυθμό γι' αυτό η επανόρθωση τυχόν αποτυχίας στην ανάπτυξη του νοητικού δυναμικού κατά τα κρίσιμα χρόνια αργότερα είναι πιο δύσκολη. Εκείνες που αντιπροσωπεύουν καθαρή βιολογική ικανότητα, όπως ταχύτητα αντίληψης, αναλυτική σκέψη, νοητική ευελιξία, αναπτύσσονται πιο γρήγορα στην παιδική και στην εφηβική ηλικία και παρακμάζουν πιο νωρίς και πιο γρήγορα στην ενήλικη περίοδο, όπως η ευχέρεια λόγου. Παρόλο που οι έφηβοι των δύο φύλων δεν παρουσιάζουν συστηματικές διαφορές στην εν γένει νοημοσύνη υπάρχουν μερικές διαφορές σε συγκεκριμένες ικανότητες."

(Κονγκερ Τζων, 1996: 35).

Από την ηλικία των 10 ή των 12 χρόνων τα κορίτσια τείνουν να βαθμολογούνται καλύτερα σε δοκιμασίες λεκτικής ικανότητας ενώ τα αγόρια σε χώρο-οπτικά θέματα. Από την ηλικία των 12 ή των 13 χρόνων τα αγόρια παίρνουν κάπως μεγαλύτερο βαθμό στη μαθηματική ικανότητα. Δεν είναι σαφές κατά πόσο αυτές οι διαφορές οφείλονται σε γενετικές επιδράσεις κι κατά πόσο είναι αποτέλεσμα στερεοτύπων, δηλαδή ποιες είναι οι προσδοκίες της κοινωνίας για τις ικανότητες των αγοριών και των κοριτσιών.

Κατά την Ανθή Δοξιάδη "στην ηλικία των 12 χρόνων οι νέοι μπαίνουν στο στάδιο των τυπικών λειτουργιών. Σ' αυτό το στάδιο ο έφηβος κερδίζει σημαντικές ικανότητες που γενικά απουσιάζουν στην παιδική ηλικία. Ίσως οι πιο σημαντικές είναι η μεταστροφή της σκέψης από το πραγματικό στο πιθανό - από αυτό που είναι σε αυτό που θα μπορούσε να είναι - ικανότητα να εξετάζει με συστηματικό και αντικειμενικό τρόπο πολλές πιθανότητες ταυτόχρονα και σκέψη με αφηρημένους όρους. Αυτό αυξάνει κατά πολύ τη δυνατότητα του εφήβου ν' αντιμετωπίζει τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω του. Η εξέλιξη της λογικής νοητικής λειτουργίας σχετίζεται όχι μόνο με την ηλικία αλλά και με την εν γένει νοημοσύνη και αναπτύσσεται κάπως πιο νωρίς στους εφήβους με υψηλότερο Δ.Ν. Αλλά μερικοί έφηβοι και ενήλικοι δεν ανέπτυξαν ποτέ πραγματική λογική λειτουργία σκέψης είτε λόγω περιορισμένης ικανότητας είτε λόγω πολιτιστικών περιορισμών.

Η λογική νοητική λειτουργία δεν είναι κάτι που υπάρχει ή δεν υπάρχει. Ένας πραγματικά προικισμένος έφηβος θα δείξει μεγαλύτερη φαντασία, περισσότερη ευελιξία και ακρίβεια στην άσκηση της λογικής λειτουργίας της σκέψης από τους συνομηλίκους του, παρότι και στις δύο περιπτώσεις οι βασικές λειτουργίες είναι ίδιες. Όπως και κάθε άλλο εργαλείο μπορεί να χρησιμοποιηθεί με δεξιότητα ή αδεξιότητα." (Δοξιάδη Ανθή, 1980: 40).

Στο γλωσσικό τομέα παρατηρούνται κατά την εφηβεία σημαντικές ποσοτικές και ποιοτικές διαφοροποιήσεις ως συνέπεια των νέων γνωστικών δομών που κατακτά ο έφηβος και των νέων αναγκών έκφρασης και επικοινωνίας που τόσο έντονα βιώνει ο νεαρός έφηβος. Το λεξιλόγιο αυξάνει σε μέγεθος καθόλη τη διάρκεια της εφηβικής ηλικίας, στο 14^ο έτος ο μέσος αριθμός λέξεων που αυθόρμητα χρησιμοποιεί ο έφηβος είναι 8 - 10 χιλιάδες ενώ στο 20ο έτος είναι 18-20 χιλιάδες. Ο μέσος αριθμός των λέξεων που κατανοεί ο έφηβος είναι πολύ μεγαλύτερος. Παράλληλα το λεξιλόγιο υφίσταται διαφοροποιήσεις στο εννοιολογικό περιεχόμενο. Οι λέξεις αποκτούν πληρέστερο και πιο αφηρημένο περιεχόμενο. Για πρώτη φορά κατανοούνται και χρησιμοποιούνται σωστά τα αφηρημένα ουσιαστικά καθώς επίσης και επιστημονικοί όροι κατά κλάδους και εξειδικευμένοι επαγγελματικοί όροι. Επίσης για πρώτη φορά κατανοούνται μεταφορικές έννοιες και φράσεις. Ο λόγος κατά την εφηβική ηλικία συνυφαίνεται και αντανακλά την έντονη συναισθηματικότητα της περιόδου αυτής. Οι λέξεις επιλέγονται όχι μόνο με βάση το εννοιολογικό τους περιεχόμενο αλλά και το θυμικό τους αντίκρουσμα. Ο λόγος κατά την εφηβεία παίρνει και ένα προσωπικό χαρακτήρα. Κατά τη σχολική ηλικία ο λόγος γίνεται κυρίως επικοινωνιακός και παίρνει τη μορφή εξωστρεφούς διαλόγου. Κατά την εφηβεία μπορεί επιπλέον να παίρνει τη μορφή εσωστρεφούς μονολόγου και εξωστρεφούς διαλόγου.

2.4 Συναισθηματική ανάπτυξη

Με την αφύπνιση των σεξουαλικών επιθυμιών το άτομο αποκόβεται πια από τον κόσμο του παιδιού και εισέρχεται στον κόσμο των ενηλίκων. Ο Erikson θεωρεί την εφηβεία ως στάδιο της ζωής που το άτομο καλείται να απαντήσει στο κρίσιμο ερώτημα "ποιος είμαι", να βρει δηλαδή την ταυτότητά του. Το γεγονός ότι οι έφηβοι δαπανούν πολύ χρόνο για να διαμορφώσουν την ταυτότητα του εγώ οδήγησε

πολλούς ψυχολόγους κυρίως της ψυχαναλυτικής κατεύθυνσης να πιστεύουν ότι οι προσπάθειες του εφήβου να ταξινομήσει τις διάφορες εναλλακτικές λύσεις και να καταλήξει σε υπεύθυνες επιλογές του προκαλούν ψυχολογική αναστάτωση, μια κρίση ταυτότητας. Επίσης πιστεύουν ότι εξαιτίας της αναταραχής αυτής δεν μπορούμε να προβλέψουμε με βάση την συμπεριφορά κατά την εφηβεία, την προσαρμογή που θα έχει το άτομο ως ενήλικος. Οι απόψεις αυτές στηρίζονται σε παρατηρήσεις από την κλινική πείρα με διαταραγμένους και προβληματικούς εφήβους.

Ο ίδιος ο έφηβος μπορεί μια εποχή να περνά όλο το χρόνο στο κρεβάτι ή κλεισμένος στο δωμάτιο του και στις ονειροπολήσεις του, μπορεί όμως να παρουσιάσει υπερδραστηριότητα και υπεραπασχόληση. Αυτές οι απίθανες αντιθέσεις που συνήθως εκφράζουν τις συναισθηματικές αναζητήσεις των εφήβων, εκπλήσσουν τους γονείς και γίνονται πηγή συγκρούσεων. Η ευτυχής κατάληξη αυτής της περιόδου της ζωής εξαρτάται από τις σχέσεις που υπάρχουν στην οικογένεια μεταξύ γονιών και παιδιών, πριν από την εφηβεία αλλά και από την στάση της οικογένειας.

Στην προσπάθειά του να διευθετήσει τις νέες σχέσεις με τους γονείς του και με τους άλλους, αλλά ακόμη και με τον ίδιο του τον εαυτό, το ίδιο του το σώμα υιοθετεί στάσεις ετερογενείς, αντιθετικές, άστατες, επιθετικές, συγκρουσιακές που η εξέλιξή τους θα χαράξει το ψυχικό πλαίσιο στο οποίο θα εξελιχθεί η ενήλικη ζωή του. Η βαθιά ψυχική αλλαγή που προκαλείται από το γεγονός της σεξουαλικής ωριμότητας περιγράφεται σαν μια επώδυνη αποκοπή από τον κόσμο του παιδιού που προκαλεί όπως έχει αποδειχθεί μεγάλη ποικιλία ενδοψυχικών δυσκολιών, τυπικές σ' αυτή την περίοδο ζωής.

Πρώτα από όλα η εικόνα του σώματος ~~αλλάζει~~. Ο έφηβος δυσκολεύεται να εσωτερικεύσει όλες αυτές τις αλλαγές που γίνονται σχετικά με γρήγορο ρυθμό, προξενεί καινούργιες

συμπεριφορές, ικανές ακόμη και να διεγείρουν παλιά άγχη και συναισθήματα. Αλλά και οι αντιδράσεις του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των γονεϊκών προσώπων απέναντι στο μορφολογική αλλαγή του εφήβου μπορεί να παίξουν καθοριστικό και σημαντικό ρόλο για την αντίληψη του εαυτού. Οι αλλαγές του σώματος προκαλούν βαθύτατη διαταραχή στις επενδύσεις του, τις σεξουαλικές και τις συναισθηματικές, σε νέα αντικείμενα καθώς και τις επενδύσεις του προς τον εαυτό του που μπορεί να φτάσουν σε μια καθαρά ναρκισσιστική αναδίπλωση. Ο έφηβος ασχολείται ιδιαίτερα με το ντύσιμο, το χτένισμα, την καθαριότητα και το σώμα του γενικά. Μπορεί να έχει την τάση για έλλειψη ενδιαφέροντος του εαυτού του. Ο ασηκτισμός είναι χαρακτηριστική άμυνα της εφηβείας. Η αναγνώριση ή συνειδητοποίηση της γενετήσιας ωριμότητας γίνεται σε διαφορετικές ηλικίες και τούτο δεν είναι άσχετο και από την κοινωνική ομάδα που ανήκει.

Σημαντικό γεγονός είναι η εμπειρία που αποκτάει ο έφηβος από τον χωρισμό του αγαπημένου αντικειμένου που η νοηματικο-συναισθηματική επεξεργασία για την αντιμετώπιση του εξισώνεται με εκείνη του πένθους. Έχει σημασία ο τρόπος που βιώνει ο έφηβος την απομάκρυνση του από πρόσωπα που το επηρεάζουν κατά τη διάρκεια της παιδικής του ηλικίας, από τις παλιές του ικανοποιήσεις, τους παλιότερους του στόχους. Η χαλάρωση των δεσμών από το άμεσο του περιβάλλον, ιδιαίτερα η αναγκαστική απομάκρυνση από τους γονείς μπορεί να βιωθεί σαν πραγματικός χαμός. Οι κύριοι τρόποι άμυνας που υιοθετεί ο έφηβος για να αντιμετωπίσει το χάσιμο του αγαπημένου του προσωπικού αντικειμένου είναι: η δημιουργία των σχέσεων που υποκαθιστούν τις γονεϊκές, όπως ένας παράφορος έρωτας ή και ως ένα βαθμό η ναρκισσιστική απόσυρση σαν φυσιολογική κατάσταση. Πρέπει να τονίσουμε πως καμιά εργασία που αναφέρεται σε εφήβους δεν παραλείπει να υπογραμμίζει τη σημασία της ναρκισσιστικής διάστασης σ' όλη τη διαδρομή της εφηβείας.

Ο τρόπος βέβαια που κάθε έφηβος βιώνει τις εμπειρίες του δεν είναι ανεξάρτητος από την προηγούμενη προσωπική του ιστορία, τις ασυνείδητες φαντασιώσεις του, τις συνειδητές πράξεις του, τις προηγούμενες προσκολλήσεις του.

Συμφώνα με την Γουϊνγκφίλντ ``σ' αυτή την περίοδο απαιτούνται πολλές εσωτερικές ανακατατάξεις γι' αυτό πολλές από τις βασικές ψυχολογικές ανάγκες του εφήβου όπως η γνωστή τάση για ανεξαρτησία και αυτονομία, η ανάγκη του να επιβληθεί μ' αυτό τον τρόπο και να επιβεβαιώσει την ύπαρξή του αποδεδειγμένος από τους γονείς του, ξαναθέτει σε κίνηση όλο το προηγούμενο σύστημα των θέσεων και των κινήσεων όπου είχε αναπτύξει. Ο τρόπος που οι νέοι αντιδρούν στις εξωτερικές κοινωνικές αλλαγές είναι εύκολο να μας παρασύρει και να μας απομακρύνει από την αναζήτηση της ατομικής σημασίας και ιδιαιτερότητας που παρουσιάζει κάθε περίπτωση. Η εσωτερίκευση του εξωτερικού κόσμου, η όλο μεγαλύτερη αυτονομία από το περιβάλλον, η εξάρτηση από νοητικές λειτουργίες, από σύνθετες νοητικές διεργασίες όπως είναι η φαντασίωση, οι συμβολικοί μηχανισμοί και η σκέψη, όλες αυτές οι λειτουργίες θα πρέπει να είναι το ειδικό αντίκειμενο της ψυχολογικής έρευνας, όπου φείλει να τις εξετάζει στη γενετική τους προέλευση και στη δυναμική τους σχέση.

(Τζακ Αντζελα Γουϊνγκφίλντ, 1995:20).

2.5 Κοινωνική ανάπτυξη

Στην εφηβεία το άτομο ασχολείται με τις κοινωνικές αξίες. Τι είναι σωστό ή λάθος, λανθασμένο ή ψεύτικο, όσο σε καμιά άλλη περίοδο της ζωής του. Πολλοί νέοι σοβαρά για πρώτη φορά στη ζωή τους ασχολούνται με ερωτήματα για την ύπαρξη του θεού, την αδικία του κόσμου, την ηθική του πολέμου ή για πιο άμεσα θέματα. Με την αρχή της εφηβείας πολλοί νέοι δεν μπορούν αναμφισβήτητα τις κοινωνικές, πολιτικές, θρησκευτικές απόψεις των γονιών τους.

Δεν πιστεύουν πια ότι όλοι οι λογικοί άνθρωποι πρέπει να συμφωνούν με τις ιδιαίτερες απόψεις των γονιών τους.

Ο έφηβος είναι πιο ικανός να σκεφτεί και να καταλάβει ότι απόλυτα τίμιοι άνθρωποι μπορεί να έχουν αντίθετες απόψεις. Ο νέος στο στάδιο αυτό της ανάπτυξης μπορεί να λογαριάσει τα κίνητρα, να καταλάβει ότι δεν είναι μόνο η πράξη που είναι καλή ή κακή αλλά ότι υπάρχουν και οι προϋποθέσεις των ανθρώπων που κάνουν την πράξη. Με την καινούργια του ικανότητα για αφηρημένη σκέψη, ο έφηβος μπορεί να αναζητήσει πλατύτερες ηθικές αρχές, που μπορούν να θεωρηθούν σαν πανανθρώπινα αληθινές και να εφαρμοστούν ανεξάρτητα από τις άμεσες συνθήκες και ανεξάρτητα από το αν είναι δημοφιλείς.

Σύμφωνα με τον Ασκητή "πέρα από τις αυξημένες νοητικές ικανότητες ένας άλλος λόγος που κάνει τους νέους να ασχολούνται με προβλήματα κοινωνικών αξιών, είναι ότι αλλάζει η φύση των κοινωνικών απαιτήσεων που αντιμετωπίζουν. Το παιδί ζει σ' ένα πιο στενό κόσμο από τον έφηβο όπου οι κανόνες καθορίζονται από τους γονείς. Αλλά ο έφηβος πρέπει να κάνει επιλογές. Δεν αλλάζουν μόνο οι έφηβοι αλλά και ο κοινωνικός τους κόσμος και οι σχέσεις του μαζί του: βρίσκονται αντιμέτωποι με πολλαπλές εκλογές για τον τρόπο που θα ζήσουν τη ζωή τους, αλλά η τελική απόφαση είναι μια και μόνο." (Ασκητής Θ, 1997:98).

Καθώς οι εφήβοι αναπτύσσονται νοητικά η προοπτική του χρόνου ξαπλώνεται στο μέλλον. Αυτό επιτείνει το συναίσθημα ότι η δημιουργία αξιών είναι κάτι επείγον. Ο νέος που αρχίζει να σχεδιάζει το μέλλον χρειάζεται καθοδηγητικές ηθικές αρχές πολύ περισσότερο από το παιδί. Βρίσκονται πολύ συχνά σε συγκρουόμενες αξίες. Οι συνομήλικοι μπορεί να πιέζουν για ορισμένες αξίες και οι γονείς για άλλες. Και οι ίδιοι οι συνομήλικοι μπορεί να διαφωνούν μεταξύ τους. Μια ομάδα φίλων ή γνωστών μπορεί να υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει τίποτα κακό στις προγαμιαίες σχέσεις ή στη μαριχουάνα ή το ποτό ενώ μια άλλη να έχει επιφυλάξεις ή και να διαφωνεί.

Μερικοί συνομήλικοι δεν ενοχλούνται όταν οι άλλοι αντιγράφουν τις εξετάσεις, ενώ άλλοι μπορεί να το καταδικάζουν. Όλο και περισσότερες επιδράσεις εισβάλλουν στο πεδίο των επιλογών του εφήβου: δάσκαλοι, κινηματογράφος, βιβλία, τηλεόραση και εκπρόσωποι διαφόρων αντιδραστικών ομάδων της ευρύτερης κοινωνίας. Οι πιέσεις για τις ηθικές αξίες που ασκούνται πάνω στους εφήβους δεν είναι νέο φαινόμενο αλλά η έντασή τους είναι μεγαλύτερη τα τελευταία χρόνια.

Κατά την Δοξιάδη ἡ περίπλοκη κοινωνία των ενηλίκων με τις γρήγορες αλλαγές είναι όλο και πιο αβέβαιη για τους στόχους της και οι αξίες για το σεξ, τη βία, τη λογοκρισία, τις φιλοδοξίες των γυναικών, τις φυλετικές διακρίσεις διχάζονται όλο και περισσότερο. Αυτός ο διχασμός απόψεων έκανε τη μετάβαση της ηθικής σκέψης από το είδος του "ο μπαμπάς τα ξέρει όλα" σε μια πιο ανεξάρτητη προσέγγιση, πολύ πιο δύσκολη απ' ό,τι στα παλιότερα χρόνια. Η γρήγορη κοινωνική αλλαγή και οι συγκρουόμενες κοινωνικές αξίες φαίνεται ότι έχουν αυξήσει τον κίνδυνο για μια μειοψηφία νέων να φτάσουν σε ένα ακραίο και καμιά φορά χρόνιο είδος ηθικής σχέσης σ' αυτή την κρίσιμη καμπή της ανάπτυξής τους. Γι' αυτούς η ιδέα ότι τίποτα δεν είναι καλύτερο ή χειρότερο απ' οτιδήποτε άλλο αυξάνει τις πιθανότητες για σύγχυση ταυτότητας. (Δοξιάδη Ανθή, 1980:43).

3. Έφηβοι και ενήλικες

3.1. Έφηβοι και γονείς

Τα εφηβικά χρόνια των παιδιών μπορεί να είναι μια περίοδος αγωνιώδους επανεκτίμησης για τους γονείς. Οι πατέρες συνειδητοποιούν ότι αν δεν είχαν ήδη πραγματοποιήσει κάποια όνειρα μέχρι τα σαράντα τους για επαγγελματική και κοινωνική δόξα τώρα είναι πια αργά. Η μητέρα που μπορεί να εγκατέλειψε άλλους στόχους της για να μεγαλώσει τα παιδιά ή που μπορεί να χρησιμοποίησε τη σχέση με τα παιδιά της σαν αντιστάθμισμα για άλλες απογοητεύσεις, πράγμα στο οποίο

προσαρμόζεται πιο δύσκολα πρέπει να αντιμετωπίσει την προοπτική ότι τα παιδιά σύντομα θα φύγουν. Είναι η περίοδος που οι γονείς και τα παιδιά πρέπει να δημιουργήσουν νέο είδος σχέσεων μεταξύ τους.

Οι γονείς πρέπει να αναγνωρίσουν και να ενθαρρύνουν την αυξημένη ανάγκη του εφήβου για ανεξαρτητοποίηση. Το να εξακολουθούν να βλέπουν τον έφηβο σαν μωρό ή παιδάκι και να του φέρονται ανάλογα σίγουρα είναι ένας τρόπος που θα οδηγήσει αργότερα σε καταστροφή ή με τη μορφή της εκρηκτικής επανάστασης ή με μια συνεχιζόμενη και αυξανόμενη απροσάρμοστη εξάρτηση. Πρέπει οι γονείς να καταλάβουν ότι η ανεξαρτησία δεν εδραιώνεται σε μια ημέρα. Οι ανάγκες εξάρτησης εξακολουθούν να υπάρχουν σ' ένα αδέξιο και εύθραστο συνασπισμό με τις ανάγκες ανεξαρτησίας του. Ίσως γιατί στη ζωή του ο έφηβος χρειάζεται μια βάση ασφάλειας και σταθερότητας στο σπίτι και τους γονείς του, κάτι που να θεωρεί δεδομένο ενώ καταπιάνεται με πιο επείγοντα προβλήματα.

Κατά τον Κόνγκερ παράλληλα έρχεται η συναισθηματική μεταστροφή στις σχέσεις γονιών και παιδιών. Αν κάποτε το άτομο πρόκειται να κατακτήσει ψυχολογική, συναισθηματική, σεξουαλική ωριμότητα θα πρέπει να στρέψει σταδιακά προς τους συνομηλικούς καλύτερους φίλους του ένα μέρος του στενού συναισθηματικού δεσμού που φύλαγε σχεδόν αποκλειστικά για τους γονείς του. Γονείς που αισθάνονται ότι ο σύντροφος και οι φίλοι τους δεν τους αγαπούν βλέπουν με μεγάλη επιφύλαξη τα παιδιά τους να δημιουργούν νέους συναισθηματικούς δεσμούς, έξω από την οικογένεια, ιδιαίτερα αν το παιδί υπήρξε αντιστάθμισμα απογοητεύσεων στη ζωή. Μερικοί γονείς επιθυμούν συνειδητά η ζωή των παιδιών τους να είναι ευχάριστη και ικανοποιητική αλλά "τα κρατούν δεμένα στα πόδια τους από ζήλια". Υποσυνε΄δητα δεν θέλουν να απολαμβάνουν τα παιδιά τους τις απολαύσεις που στερήθηκαν οι ίδιοι. Ακόμη και κάτω από τις πιο ευνοϊκές συνθήκες η προσαρμογή στο συναισθηματικό αποχωρισμό

του ατόμου απ' την οικογένεια έχει υποχρεωτικά οδυνηρές στιγμές για τους γονείς και τα παιδιά. Θα υπάρξουν περιστασιακά αισθήματα απώλειας και νοσταλγίας για την ωραία εποχή που ήταν μια οικογένεια.

(Κονγκερ Τζων, 1996:100).

3.2 Έφηβοι και καθηγητές

Όσο περισσότερο η κοινωνία αποτυγχάνει να ανταποκριθεί στα προβλήματα των νέων, τόσο η ευθύνη για την ανάπτυξη της προσωπικότητας πέφτει στα σχολεία. Αυτό αποτελεί επιπλέον άγχος και επιβάρυνση των δασκάλων μιας και το σχολείο ακολουθεί τις κοινωνικές δομές. Η πρώτη φάση της εφηβείας αρχίζει μ' ένα βιολογικό φαινόμενο την ήβη που προκαλεί καταιγίδα ψυχοσυναισθηματικών φαινομένων. Στη δεύτερη φάση της εφηβείας έχουμε το πέρασμα στο Λύκειο όπου αρχίζουν ορισμένοι αναπτυξιακοί στόχοι να βρίσκουν ολοκλήρωση ή να προχωρούν σημαντικά.

Τα κεντρικότερα στοιχεία που επηρεάζουν τη σχέση του εφήβου με τους καθηγητές του πηγάζουν από την αναπτυξιακή σχέση στην οποία βρίσκεται. Δημιουργούνται σχέσεις εξιδανίκευσης. Ως αποτέλεσμα της αναζήτησης ιδανικού προτύπου ταύτισης, ο έφηβος προβάλλει τις φαντασιωτικές του επιθυμίες στον καθηγητή. Έτσι το πραγματικό και καθημερινό συγχέεται με το εξιδανικευμένο. Εάν ο καθηγητής προχωρήσει σε αυτή τη φαντασιωτική σχέση, σύντομα θα έρθει η πραγματικότητα, η απογοήτευση και η απόρριψη από μέρος του εφήβου.

Ο Ντ. Βιννικοτ αναφέρει " ο καθηγητής στη φαντασία του εφήβου παίρνει τη θέση ενός παραπληρωματικού γονέα με τον οποίο μπορεί να συναλλαγεί και να ταυτιστεί με μεγαλύτερη ευχέρεια, χωρίς ανάδυση άγχους εξάρτησης και αιμομεικτικών φαντασιώσεων. Έτσι προσπαθεί να αρέσει, να προτιμηθεί να φτιάξει μια αποκλειστική σχέση με τον καθηγητή. Αυτό ο έφηβος που προσπαθεί με ποικίλους τρόπους όπως πνευματική επίδειξη, η εικόνα του "καλού παιδιού" είναι πάντα με το

μέρος του καθηγητή. Κάποιοι μηχανισμοί, όπως ο διαχωρισμός του "καλού" καθηγητή από τους "κακούς" γονείς ή άλλους καθηγητές δοκιμάζει τη μεταξύ τους σχέση". (Βίννικοντ, 1970: 55).

Με την αλλαγή της βαθμίδας εκπαίδευσης ο έφηβος έχει φόβους και προσδοκίες. Περιμένει από τον καθηγητή να είναι φορέας δύναμης, σοφίας, κατανόησης, ανεκτικότητας, δοτικότητας. Περιμένει να τον βοηθήσει να καταλάβει τον εαυτό και το σώμα του. Επιθυμεί να στηριχτεί πάνω του για να γίνει, είτε σαν τους γονείς του, είτε σαν αυτό που θέλουν οι γονείς του, είτε και ανταγωνιστικός προς τους γονείς του. Αυτό που αποτελεί φαντασιωτική προσδοκία απόκτησης της γνώσης και αποδέσμευσης από το σπίτι, υπεισέρχεται στη σχέση με τον καθηγητή και τον καλεί να το κατανοήσει σφαιρικά και να το αντιμετωπίσει στο επίπεδο του πραγματικού.

Μερικές φορές, ιδιαίτερα οι έφηβοι με δυσκολίες στην ψυχοσυναισθηματική τους ανάπτυξη, αδυνατούν να ζητήσουν βοήθεια ή να εμπιστευθούν μια σχέση με τον καθηγητή-πρότυπο. Έτσι καταλήγουν σε σχέσεις μειωτικές, με τυρρανικότητα, προσπάθεια πληγώματος, κενότητα. Η δοκιμασία στη σχέση με το δάσκαλο, όπως και ο πειρασμός προσχώρησης του δάσκαλου σε αυταρχικούς τρόπους αντιμετώπισης είναι ενδεχόμενα που τροφοδοτούν ένα φαύλο κύκλο.

Η διακύμανση από εκδηλώσεις παιδικότητας μέχρι επίδειξη ώριμης υπευθυνότητας εκφράζει το άγχος που προκαλεί η αντιμετώπιση των νέων καταστάσεων. Οι συναισθηματικές μεταπτώσεις συνδέονται με την ανάπτυξη και εκφράζονται με αίσθημα μειονεξίας, αβεβαιότητας, κατάθλιψης και απόσυρσης. Μπορεί έπειτα ο έφηβος να στρέφεται σε μανιακές, υπερενεργητικές εκδηλώσεις.

Ο έφηβος νιώθει ευάλωτος και τρωτός και προσπαθεί να οχυρωθεί πίσω από απόλυτες, συμπαγείς ιδέες και θέσεις. Η διδακτική σχέση μέσα στην οποία όλα κριτικάρονται και συγκρίνονται, αποτελεί ευνοϊκό έδαφος για την εκδήλωση απόλυτων τάσεων. Στην προσπάθεια

ανόρθωσης του ηθικού και της αυτοεκτίμησης, του ο έφηβος αναζητά νέες αξίες. Διαμορφώνει μια άλλη κουλτούρα απ' αυτή των ενηλίκων, μέσα στην οποία νιώθει ότι ανήκει και διαφέρει. Σ' αυτή την αναζήτηση προσδοκά από τον καθηγητή να γίνει οδηγός και συμπαραστάτης. Αποκλίσεις προς απορριπτική στάση ή προς πλήρη υιοθέτηση των αξιών του εφήβου προκαλούν είτε συγκρούσεις, είτε αργά ή γρήγορα αίσθημα ματαιώσης το οποίο προκύπτει απ' τη διαπίστωση της ασυμβατότητας της θέσης και της στάσης του καθηγητή.

Στην πορεία προς την αυτονόμηση και την ανάπτυξη είναι αναγκαία η σύγκρουση με τη γονεϊκή εξουσία. Ο καταλληλότερος αποδέκτης είναι ο καθηγητής, φορέας αυθεντίας και διοικητικής εξουσίας, αντικείμενο επιθυμίας και ανταγωνισμού. Στη σχέση δοκιμάζονται η αγάπη, η ανοχή και η ανεξαρτησία. Ελέγχονται τα όρια, ελέγχεται η επιθετικότητα και η σχέση με το σώμα. Η πρόκληση στη σχέση στοχεύει στην επιβεβαίωση, μέσα από την αποδοχή της αντιπαράθεσης χωρίς "καταστροφή" του καθηγητή και των αξιών του ή του εφήβου. Ο καθηγητής καλείται να γίνει τόσο ο αποδέκτης φαντασιώσεων του εφήβου όσο και να αντισταθεί σε αυτές. Φαντασιώσεις με περιεχόμενο επιθετικότητας - καταστροφής - παντοδυναμίας υπεισέρχονται στη διδακτική σχέση. Ο έφηβος θα κατορθώσει να ελέγξει τις φαντασιώσεις του εφόσον, ο καθηγητής δεν προχωρήσει σε αυτές.

Η αναζήτηση και η αμφισβήτηση είναι εκφράσεις της ανάγκης του εφήβου να εξωτερικεύσει τις εσωτερικές αλλαγές που πραγματοποιούνται και ταυτόχρονα να κυριαρχήσει πάνω τους. Η επαναστατικότητα είναι η επιθυμία του εφήβου για δύναμη και επιβολή, επιθυμία να ξεχωρίσει από τις δομές της οικογένειας, να αποφύγει την αλλοτρίωση, να δομήσει το δικό του διαφορετικό κόσμο. Συχνά αυτή βρίσκει πρόσφορο έδαφος στο σχολείο. Ενδεχόμενη αυταρχική συμπεριφορά και απαίτηση άμεσης επανόδου στις αρχές του σχολείου απ' την μεριά του καθηγητή, δημιουργεί πόλωση και

σύγκρουση απ' την οποία πρέπει κάποιος να ηττηθεί και να υποταγεί. Η υπερβολική επιτρεπτικότητα μπορεί να ακυρώσει την διαδικασία καταξίωσης του εφήβου μέσα από την αντιπαράθεση, τη διεκδίκηση και την επίτευξη του σκοπού.

Στο αρχικό στάδιο της εφηβείας η έκφραση και η κατανόηση γίνονται μέσα από το συγκεκριμένο, από το χειροπιαστό. Αυτό απεικονίζει την παλινδρόμηση σε μη αφαιρετική σκέψη. Την επόμενη στιγμή ο λίγο μεγαλύτερος έφηβος είναι ικανός για την πιο αφαιρετική συμβολική σκέψη στις διανοητικές του αναζητήσεις, αδυνατεί όμως να εκφράσει άμεσα τα συναισθήματά του. Η έκφραση των συναισθηματικών καταστάσεων που άλλωστε συχνά είναι συγκεχυμένες περνά κυρίως μέσα από το σώμα και τη δράση. Αυτό διαμορφώνει μια ιδιαιτερότητα στις σχέσεις με το δάσκαλο που αναζητά δρόμους συνεννόησης και συνεργασίας με τον έφηβο.

Τέλος κύριος μοχλός στην μετάβαση από την κατάσταση εξάρτησης στην ανεξαρτησία γίνεται η ομάδα των συνομηλίκων. Ο έφηβος έχει τόσο την ανάγκη να ανήκει και να μοιάζει με την ομάδα, όσο και να διαφέρει και να αποστασιοποιήται από τους άλλους, ιδίως τους ενήλικες. Αυτό δημιουργεί αμφιταλάντευση μεταξύ της ανάγκης του για προσέγγιση του καθηγητή και τις επιταγές της ομάδας που συχνά απαιτούν αντιπαράθεση. Η αμφιθυμία και ο φθόνος που συνυπάρχουν σε αυτή την αναζήτηση θέτουν σε δοκιμασία τη διδακτική σχέση. (Αναστασόπουλος, Δ., 1996: 208).

ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Διαστάσεις γονεϊκής συμπεριφοράς

Υπάρχουν διαστάσεις της γονεϊκής συμπεριφοράς που έχουν ιδιαίτερη σημασία. 1. Αγάπη - εχθρότητα. Η πρώτη από αυτές τις διαστάσεις μπορεί να ονομαστεί αγάπη - εχθρότητα ή παραδοχή - απόρριψη. Η ανάγκη παιδιών και εφήβων να έχουν γονείς που τους αγαπούν, τους φροντίζουν, είναι αξιόπιστοι και προσφέρουν ασφάλεια: Έχει αποδειχθεί και στις κλινικές εργασίες και στη συστηματική έρευνα με φυσιολογικά-νευρωτικά και εγκληματικά παιδιά με εφήβους χωρίς ισχυρές και ξεκάθαρες ενδείξεις της γονεϊκής αγάπης ότι το παιδί ή ο έφηβος έχουν λίγες πιθανότητες να αναπτύξουν αυτοεκτίμηση, επικοινωνιακές και ικανοποιητικές σχέσεις με τους άλλους και μια σίγουρη αίσθηση ταυτότητας. Με την πραγματική ζεστασιά και φροντίδα των γονιών οι νέοι μπορούν να υπερπηδήσουν εμπόδια που φαίνονται αξεπέραστα. Η εχθρότητα, η απόρριψη και η παραμέληση των γονιών είναι συστηματικά πιο συχνή από την παραδοχή, την αγάπη και την εμπιστοσύνη στις οικογένειες παιδιών με κάθε είδους προβλήματα από τις νοητικές και μαθησιακές δυσκολίες και τις ανεπαρκείς κοινωνικές σχέσεις με συνομηλίκους μέχρι τις νευρώσεις, τις ψυχοσωματικές διαταραχές και τις διαταραχές της προσωπικότητας όπως η εγκληματικότητα.

2. Έλεγχος - ελευθερία. Για να αντιμετωπίσουν με επιτυχία οι έφηβοι το σημερινό κόσμο χρειάζονται πειθαρχία. Αλλά χρειάζονται και ανεξαρτησία, αυτάρκεια, προσαρμοστικότητα και μια ισχυρή αίσθηση των δικών τους αξιών. Οι έρευνες έδειξαν ότι αυτά τα προτερήματα προωθούνται καλύτερα από γονείς που σέβονται τα παιδιά τους, που τα αφήνουν να παίρνουν μέρος στις οικογενειακές υποθέσεις και αποφάσεις και ενθαρρύνουν την κατάλληλη για την ηλικία του παιδιού ανεξαρτησία, ενώ παράλληλα γεμάτα εμπιστοσύνη αναλαμβάνουν την τελική ευθύνη.

Οι γονείς αυτοί είναι υπεύθυνοι χωρίς να είναι αυταρχικοί. Εκτιμούν την αυτόνομη θέληση και την πειθαρχημένη συμπεριφορά. Ενθαρρύνουν τη λεκτική συναλλαγή και όταν ασκούν τη γονεϊκή εξουσία με απαιτήσεις ή απαγορεύσεις εξηγούν τους λόγους.

3. Σε αντίθεση με τον υπεύθυνο είναι ο αυταρχικός γονιός που λέει στον έφηβο τι να κάνει, χωρίς να αισθάνεται καμιά υποχρέωση να εξηγήσει τους λόγους. Αυτοί οι γονείς θεωρούν την υπακοή σαν απόλυτη αρετή και αντιμετωπίζουν κάθε προσπάθεια διαμαρτυρίας με επιβολή και τιμωρίες. Οποιαδήποτε ελεύθερη συζήτηση μεταξύ γονιών και παιδιού αποθαρρύνεται με την πεποίθηση ότι το νέο άτομο πρέπει να δέχεται αναντίρρητα το λόγο των γονιών για το τι είναι σωστό. Μερικοί γονείς παίρνουν αυτή τη στάση από ένα αίσθημα εχθρότητας ή γιατί δεν σκοτίζονται. Άλλοι φέρονται έτσι γιατί πιστεύουν πως θα δημιουργήσουν σεβασμό για την εξουσία. Το λάθος που κάνουν είναι ότι ενώ καταπιέζουν τη διχόνοια δεν την εξαφανίζουν. Πολλά παιδιά αυταρχικών ή απολυταρχικών γονιών επειδή δεν τους δόθηκε ποτέ η ευκαιρία να δοκιμάσουν τις δικές τους ιδέες ή να πάρουν ανεξάρτητες ευθύνες και επειδή τα αντιμετωπίζουν σαν ανάξια λόγου βγαίνουν από την εφηβεία χωρίς αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση, ανίκανοι να είναι αυτόνομοι να δράσουν ανεξάρτητα ή να σκεφτούν για τον εαυτό τους. Σαν έφηβοι τα παιδιά των αυταρχικών γονιών είναι πιθανόν να αισθάνονται ότι δεν τα αγαπούν. Είναι ακόμη πιο πιθανό να έχουν σαν έφηβοι και νέοι ενήλικες μια ασθενικά ανεπτυγμένη και ασταθή συνείδηση βασισμένη περισσότερο σε εξωτερικές αμοιβές και τιμωρίες παρά μια ώριμη συνείδηση βασισμένη σε εσωτερικευμένες, ανεξάρτητες ηθικές αξίες.

4. Πολιτική ελευθερίας και φιλελεύθεροι γονείς. Ακόμη και οι γονείς που αφήνουν τα παιδιά τους τελείως ελεύθερα ή που υιοθετούν μια ψεύτικη και υπερβολική "ισότητα" προσφέρουν το είδος της συμπαράστασης που χρειάζεται ο σημερινός νέος. Σε

αρκετές πρόσφατες μελέτες αστών εφήβων, η επικίνδυνη χρήση ναρκωτικών και άλλες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς, ήταν πιο συχνές ανάμεσα σε παιδιά που οι γονείς υποστήριζαν ανοιχτά κάποιες αξίες, όπως η ατομικότητα, η αυτοκατανόηση και η ανάγκη ίσης μεταχείρισης μέσα στην οικογένεια αλλά που χρησιμοποιούσαν αυτές τις αξίες σαν δικαιολογία για να αποφύγουν τις ευθύνες τους. Δημιουργώντας μια ψευδοδημοκρατία στην οικογένεια αυτοί οι γονείς μπορούν να παραιτηθούν από τη δύναμή τους, να παίρνουν αποφάσεις, ευθύνες και άνισο κύρος. Εξισώνοντας τον εαυτό τους με τα παιδιά τους, τα αφήνουν ουσιαστικά και πλέον ακυβέρνητα σ' ένα άγνωστο πέλαγος. Όσο και αν διαμαρτύρονται κατά καιρούς τα παιδιά και οι έφηβοι, στην πραγματικότητα δεν θέλουν να είναι ίσοι με τους γονείς τους. Τους θέλουν και τους χρειάζονται να είναι γονείς, φιλικοί και με κατανόηση αλλά πάντα γονείς - πρότυπα ενήλικης συμπεριφοράς, καθώς όλα αυτά είναι πολύ λογικά στο σημερινό κόσμο. Τα αυταρχικά σχήματα γονεϊκής συμπεριφοράς κατά καιρούς πιο απλούς λειτουργούσαν χωρίς γρήγορες αλλαγές όπου ο νέος εξασφάλιζε την επιτυχία του ακολουθώντας τα ίχνη των γονιών του. Σήμερα οι γονείς μπορούν κάτω από ευνοϊκές συνθήκες ανεξάρτησιας, ευέλικτης και ρεαλιστικής συμπεριφοράς. Αλλά δεν μπορούν να καταστρώσουν λεπτομερειακά σχέδια για το πώς να αντιμετωπίζουν έν κόσμο που βρίσκεται σε συνεχή και ταχύτατη αλλαγή. (Κονγκερ Τζων, 1996: 72-73).

2.Γονείς και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

2.1 Οικογένεια φορέας σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης

Κατά τον Ι. Δρακουλίδη "η ομαλή ανάπτυξη της σεξουαλικότητας του παιδιού και το μέλλον της σεξουαλικής συμπεριφοράς του εξαρτώνται κατά πολύ από τον τρόπο που ζουν, σκέπτονται και απαντούν στις ερωτήσεις του οι γονείς του. Οι αντιλήψεις του για

τον έρωτα, για τις σχέσεις ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα έχουν βέβαια τις ρίζες τους στις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές συνθήκες της κοινωνίας όπου ζει. Αλλά το πρώτο βλέμμα του παιδιού πέφτει στο οικογενειακό περιβάλλον. Είναι βέβαιο ότι το γονεϊκό περιβάλλον αποτελεί το χώρο μέσα στον οποίο το παιδί ασκείται για την ίδια του τη ζωή. Η οικογένεια είναι το εργαστήρι μέσα στο οποίο μαθαίνει τις ανθρώπινες και φυσικά τις ερωτικές σχέσεις. Μέσα από θετικές και αρνητικές εμπειρίες και μακροχρόνιες διαδικασίες και ταυτίσεις γίνεται άνδρας και γυναίκα".

(Δρακουλίδης. Ι, 1981: 255).

Ο τρόπος ζωής των γονιών δείχνουν στο παιδί το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει για να προσεγγίσει αυτό το σύνθετο βιολογικό, κοινωνικό, ψυχολογικό, φιλοσοφικό φαινόμενο που λέγεται έρωτας και σεξ. Γενικά οι γονείς πρέπει να δίνουν με τη ζωή τους τα παράδειγμα στα παιδιά τους ώστε να μπορούν να ζητούν από αυτά σεβασμό και ειλικρίνεια προς τον εαυτό τους και προς την κοινωνία στην οποία ζουν. Είναι σημαντικό θεμελιακό το τι παράδειγμα δίνουμε στα παιδιά μας σαν γονείς αναφορικά με το σεξουαλικό θέμα. Και εδώ τα παιδιά μας θέλουν γνήσιους, φυσικούς. Δηλαδή να μην λέμε άλλα και άλλα να κάνουμε. Αν υπάρχει οποιαδήποτε αντίφαση ανάμεσα στα έργα μας και στα λόγια μας ο έφηβος θα νομίσει ότι τον ξεγελούμε και θα μιμηθεί πολύ περισσότερο τα έργα μας.

Επομένως το πιο σημαντικό πράγμα που μπορούμε να κάνουμε για τα παιδιά μας είναι να δώσουμε ένα καλό παράδειγμα με τις ίδιες τις ζωές μας. Με τον τρόπο που ζούμε, την οικογενειακή μας ζωή, τα παιδιά μαθαίνουν πως η αγάπη βασίζεται στο σεβασμό προς μια άλλη ανθρώπινη ύπαρξη. Ένα σεβασμό που μπορούμε να νιώσουμε μόνο αφού το νιώθουμε πρώτα για τον εαυτό μας. Από το σεβασμό αυτό το σεξ αποτελεί ένα βασικό και σημαντικό μέρος. Γνωρίζοντας την αλήθεια γύρω από το κάθε στάδιο της ανάπτυξης και

κατανόησης αποκτούμε ένα συναίσθημα άνεσης με τους εαυτούς μας, ένα συναίσθημα ικανοποίησης γι' αυτό που είμαστε, ένα συναίσθημα καλοσύνης απέναντι σε άλλα άτομα. Ίσως κανείς μας να μη φτάνει στο ιδανικό. Όλοι μας κάνουμε λάθη στη διάρκεια της πορείας μας που μας κάνουν να φοβόμαστε και να είμαστε λιγότερο αληθινοί απ' αυτό που είμαστε πραγματικά. Και όμως η αγάπη είναι αισιόδοξη, η αγάπη είναι γεμάτη ελπίδα και η ευκαιρία να την αποκτήσουμε είναι πάντα μαζί μας. Αυτή είναι η αλήθεια που μπορούμε να μεταδώσουμε στα παιδιά μας.

Κατά τον Βίννικοτ "είναι γεγονός ότι η αγάπη και η κατανόηση μέσα στην οικογένεια και η αμοιβαία εμπιστοσύνη θέτουν υγιείς βάσεις για τη σωστή διαπαιδαγώγηση των παιδιών ώστε η ολοκλήρωση των σεξουαλικών σχέσεων να συμβαδίζει με ανάλογη ολοκλήρωση της προσωπικότητας του εφήβου." (Βίννικοτ. Ντ, 1970:22).

2.2 Πότε πρέπει να αρχίζουν οι γονείς τη σεξουαλική αγωγή

Με την προϋπόθεση πάντοτε ότι οι γονείς είναι σε θέση να κατατοπίσουν τα παιδιά τους γύρω από τα σεξουαλικά ζητήματα, τίθεται το ερώτημα πότε ακριβώς πρέπει να γίνει αυτή η ενημέρωση. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και τα πρόσωπα που είναι αρμόδια να την αναλάβουν είναι κάτι που εξαρτάται από την ηλικία του παιδιού. Κατά κανόνα οι καλύτεροι σύμβουλοι του παιδιού είναι οι γονείς, με την προϋπόθεση φυσικά ότι θα είναι και αυτοί ενημερωμένοι.

Οι γονείς λοιπόν πρέπει να είναι έτοιμοι ν' απαντήσουν στις απορίες του παιδιού λέγοντάς του την αλήθεια με τρόπο φυσικό, απλό και ευκολονόητο για όλα τα σχετικά με τη σεξουαλική ζωή, ζητήματα όπως είναι η γενετήσια πράξη, τα γεννητικά όργανα, οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα δύο φύλα ως προς τη σωματική κατασκευή κ.λ.π. Το παιδί δείχνει πάντα ζωηρό ενδιαφέρον γύρω απ' αυτά τα πράγματα και θέλει να τα μάθει.

Οι γονείς λοιπόν οφείλουν να εκμεταλλευτούν αυτή την ευκαιρία πολύ περισσότερο μάλιστα αφού οι εξηγήσεις αυτές καλλιεργούν μια ατμόσφαιρα αμοιβαίας εμπιστοσύνης ανάμεσα στα παιδιά και στους γονείς πράγμα που έχει πολύ μεγάλη σημασία για την πνευματική και ψυχική εξέλιξή τους.

Σύμφωνα με τον Α. Ασπιώτη "είναι γενικά σήμερα παραδεκτό ότι η σεξουαλική αγωγή δεν είναι μια ομάδα συμβούλων που κάποτε πρέπει να την παν οι γονείς στα παιδιά τους. Είναι μια συνεχής παροχή πληροφοριών και αντιδράσεων τις οποίες θα μπορούσε να πει κανείς ότι πρέπει να δίνουν οι γονείς στα παιδιά τους από τη γέννησή τους". (Ασπιώτης, Α, 1961:51).

Οι γονείς πρέπει να επαγρυπνούν και σε κάθε ευκαιρία να δίνουν σωστές ερμηνείες και να κατευθύνουν τα παιδιά τους. Αφορμές δίνονται συνεχώς από την ηλικία 2-3 ετών και δίνουν τη δυνατότητα στους γονείς να εξηγήσουν στα παιδιά την ύπαρξη των δύο φύλων. Οι γονείς δεν πρέπει να πάρουν αρνητική ή και απαγορευτική στάση πάνω στα ερωτήματα αυτά, αλλά αντίθετα πρέπει αυτό να είναι αφορμή για συζήτηση πάνω στις διαφορές αγοριών και κοριτσιών με πολύ φυσιολογικό τρόπο. Αργότερα βέβαια όσο μεγαλώνει το παιδί οι ερωτήσεις είναι πιο συγκεκριμένες, πιο δύσκολες και δείχνουν την τάση που έχουν τα παιδιά για ενεργό συμμετοχή. Πολλές φορές ο καλλίτερος τρόπος είναι να ρωτήσουμε το παιδί τι νομίζει αυτό, ώστε να ανοίξει πιο εύκολα ο δρόμος για συζήτηση, για ειλικρινή όμως συζήτηση από μέρους των γονέων. Όταν αυτό αρχίσει από την πολύ μικρή ηλικία, τότε θα δημιουργηθεί εμπιστοσύνη μεταξύ γονέων και παιδιών αλλά κυρίως των παιδιών προς τους γονείς, τους οποίους θα πρέπει να βλέπουν σαν τους ανθρώπους που πράγματι θα τα βοηθήσουν σε κάθε δυσκολία και όχι σαν ανθρώπους που θα τα κατακρίνουν και θα τα περιορίζουν.

2.3 Πως πρέπει να γίνεται η διαφώτιση

Κατά τον Ασπιώτη "η ορθή διαφώτιση δεν είναι ποτέ μια μοναδική συζήτηση κατά τη οποία όλα λέγονται αλλά η αδιατάρκτη επαφή, η πλήρης εμπιστοσύνη, κατανόηση, η οποία τότε μόνο τελειώνει όταν το παιδί παύει να ρωτάει. Διαφώτιση λοιπόν σημαίνει η διαρκής ετοιμότητα, η πλήρης ειλικρίνεια εξ αρχής. Αυτή η ειλικρίνεια προϋποθέτει ότι η συνολική αγωγή, το ψυχικό κλίμα και η οικογενειακή ατμόσφαιρα έχουν καλώς, διότι η γενετήσια αγωγή νοείται μόνο μέσα στα πλαίσια ολόκληρης της αγωγής". (Ασπιώτης. Α, 1961:33).

Εάν δεν έχουμε φοβίσει το παιδί, δεν το έχουμε αποδιώξει και δεν το αναβάλλουμε πάντοτε ν' απαντήσουμε στις ερωτήσεις του με παρατηρήσεις 'όπως "αυτό δεν το καταλαβαίνεις", "είσαι πολύ μικρός γι' αυτά", τότε το παιδί ρωτάει ελεύθερα και δίνει στον γονέα ευκαιρία να του απαντά. Εκείνο που πρέπει να προσέχει πάντοτε ο γονέας είναι να μην αποχωρίζεται το γενετήσιο θέμα από τη συνάρτησή του με τα άλλα θέματα της ζωής και να μη δίδεται εκ των προτέρων σ' αυτό θέση μεγαλύτερη από αυτή η οποία του ανήκει.

Η Χουρδάκη αναφέρει "βασικός κανόνας είναι να μην προκαλούμε εμείς τη συζήτηση στο παιδί αν δεν είναι ώριμο να τη δεχτεί. Δηλαδή να αφήνουμε στο παιδί μας τη πρωτοβουλία του διαλόγου. Αν το παιδί δεν είναι έτοιμο, θα σταματήσει το διάλογο ή δε θα καταλάβει τίποτα, μ' αποτέλεσμα όταν πια θα είναι ώριμο να μην έχει τη δυνατότητα να έρθει εκείνο από την πλευρά του να μας κουβεντιάσει. Δεν πρέπει λοιπόν να βιαστούμε εκτός αν έχουμε να κάνουμε με παιδιά που δεν μιλούν ποτέ πάνω στο θέμα αυτό. Τότε βέβαια δεν θα πρέπει να περιμένουμε, θα προκαλέσουμε εμείς τη συζήτηση και από εκεί και πέρα θα δούμε πως θα προχωρήσουμε να πάει παρά πέρα." (Χουρδάκη Μαρία, 1982:40).

Επίσης θα πρέπει να λέμε πάντα την αλήθεια στο παιδί. Να συνηθίσουμε από νωρίς στην αλήθεια μέσα στα πλαίσια ενός γενικού διαλόγου.

Γιατί λέγοντας την αλήθεια ανοίγουμε δρόμους, ανοίγουμε διάλογο, αυτό άλλωστε μας ενδιαφέρει. Να ανοίγουμε διάλογο και όχι να τον κλείνουμε. Οι γονείς οφείλουν ν' απαντούν ακριβώς σε ότι ερωτούνται. Δύο πράγματα πρέπει ν' αποφεύγουν, υπάρχει κίνδυνος να λένουν πολύ λίγα ή να λένουν πάρα πολλά. Ο καλός παιδαγωγός μιλάει πάντοτε με σεβασμό για τα θέματα αυτά. Αυτός ο σεβασμός λείπει από τη διαφώτιση, την οποία παρέχουν οι φίλοι στο δρόμο ή στο σχολείο.

Άλλη αρχή του τρόπου διαφώτισης είναι η σαφήνεια χωρίς φυσικά να λείπει η λεπτότητα. Μεγάλο σφάλμα των γονιών είναι ν' αρχίζουν με επίσημο ύφος τη διαφώτιση των παιδιών. Να είναι φυσικοί οι γονείς δηλαδή, ούτε πολύ ομιλητικοί ούτε πολύ συγκρατημένοι, διότι και τα δύο άκρα μαρτυρούν την αμηχανία και την ιδιαίτερη σημασία την οποία αποδίδουν στο θέμα. Ακόμη η απάντηση που θα δώσουμε στο παιδί θα πρέπει να είναι στα μέτρα του. Αυτό σημαίνει πως δε θα τα πούμε μαζεμένα μόλις το παιδί δείξει διάθεση για συζήτηση, θα του πούμε μόνο αυτό που σήμερα έχει ανάγκη να ακούσει, θα του πούμε μεθαύριο αυτό που θέλει ν' ακούσει μεθαύριο.

Το σεξουαλικό θέμα είναι ολόκληρη η ζωή μας, γι' αυτό δεν μπορούμε να το δώσουμε μονομιάς όπως ένα φάρμακο, δεν το παίρνουμε σε μια δόση μα λίγο-λίγο, γιατί έτσι κάνει καλό και αποδίδει. Ένα σφάλμα που κάνουμε, επειδή εμείς αισθανόμαστε δυσφορία μ' αυτή τη συζήτηση, να θέλουμε να την τελειώσουμε μια και καλή, να επαναπαυθούμε πως το είπαμε και να ησυχάσουμε. Είναι μια διαδικασία μακρόχρονη η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, δεν είναι απλή ενημέρωση. Και διαδικασία θα πει περιμένουμε, δοκιμάζουμε, μελετούμε τις συνθήκες, προχωρούμε, δημιουργούνται προβλήματα, τα συζητάμε και τα αντιμετωπίζουμε. (Εταιρεία Ευγονικής και Γενετικής του ανθρώπου, 1981:42).

Επομένως η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση θα πρέπει να είναι προοδευτική, να είναι πλήρης και στηριζόμενη επί ψυχολογικών γνώσεων και στο κατάλληλο συναισθηματικό κλίμα.

3. Η στάση των γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

3.1 Γενικά

Ο Ι. Σ. Μαρκαντώνης αναφέρει "στη σύγχρονη εποχή οι γονείς γνωρίζουν πως ο έφηβος έχει σεξουαλικές επιθυμίες αλλά μερικές φορές οι γνώσεις και η θέληση που έχουν δεν βοηθούν καθόλου, γιατί έχουν ακόμη την άποψη ότι ένα αγόρι αξίζει περισσότερο από ένα κορίτσι. Για να υπάρχει μια σωστή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των νέων οι γονείς πρέπει να είναι σωστά ενημερωμένοι και κυρίως η μητέρα μιας και αυτή έχει τη μεγαλύτερη επαφή με το παιδί, πρέπει να είναι ενημερωμένη στα θέματα της σεξουαλικότητας, αλλά και ο ρόλος του πατέρα δεν είναι μικρότερος μιας και από αυτόν το παιδί θα πάρει τις σωστές συμβουλές σχετικά με τη συμπεριφορά του προς τους συνανθρώπους και την κοινωνία γενικότερα. (Μαρκαντώνης Ι.Σ, 1981:52).

Δυστυχώς υπάρχουν ακόμη γονείς που αρνούνται να δεχτούν την πραγματικότητα αυτή, έτσι το παιδί είναι αναγκασμένο πολλές φορές να καταφύγει στην παραπληροφόρηση από κάποιο έντυπο ή γνωστό ή φύλο. Τελικά φαίνεται ότι η άγνοια είναι μεγάλη σε όλα τα επίπεδα όταν η μητέρα δεν δέχεται να ακούσει τα προβλήματα του παιδιού της, όταν η μητέρα έχει λίγο διαθέσιμο χρόνο για το παιδί της, όταν το μαλώνει ακόμη και σήμερα γιατί βγήκε με μια παρέα στην οποία υπήρχε και το αντίθετο φύλο. Η ευθύνη ανήκει στους γονείς και κυρίως στη μητέρα. Είναι απαράδεκτο στη σημερινή εποχή ένας έφηβος να μην ξέρει την ανατομική και φυσιολογία των γεννητικών οργάνων, πως γίνεται η σύλληψη και πως ο τοκετός.

Επομένως για να είναι ικανοί οι γονείς να διαπαιδαγωγήσουν σεξουαλικά τα παιδιά τους, πρέπει να φροντίζουν να είναι οι

ίδιοι σωστά ενημερωμένοι, να παραδέχονται τι δεν ξέρουν, να διδάσκουν γεγονότα και όχι μύθους, να είναι αντικειμενικοί και τέλος να έχουν σαν στόχο τη γνώση και όχι τις συναισθηματικές προκαταλήψεις. Είναι ένας στόχος πραγματικά δύσκολος, γιατί οι περισσότεροι άνθρωποι μεγάλωσαν σ' ένα κόσμο που επικρατούσε η άγνοια και η δυπροσαρμοστικότητα στη σεξουαλική ζωή, με συχνά αρνητικές στάσεις απέναντι στον έρωτα.

Όμως η σπουδαιότητα της σεξουαλικής ενημέρωσης δεν παύει να είναι μια πραγματικότητα που παιτεί από τον κάθε γονιό να συζητάει αυτά τα θέματα με το παιδί του. Αν την αποφύγει το παιδί μπορεί να αποκτήσει την ιδέα ότι τα θέματα αυτά είναι απαγορευμένα ή απαράδεκτα. Πρέπει να αναλάβουν οι ονείς την πρωτοβουλία και την ευθύνη να προσφέρουν τις πληροφορίες αυτές γιατί έτσι έχουν την ευκαιρία να μαθαίνουν τι γνωρίζει το παιδί και να ξεκαθαρίζουν οποιεσδήποτε συγκεχυμένες ιδέες μπορεί να έχει. Ίσως λοιπόν ένας ακόμα σοβαρός λόγος για τον οποίο πρέπει οι γονείς να αποτελούν την πρώτη πηγή των πληροφοριών του παιδιού, βρίσκεται στο γεγονός ότι έτσι ελέγχουν καλύτερα το είδος των πληροφοριών που παίρνει το παιδί.

Η ενημέρωση γύρω απ' την αναπαραγωγή και το σεξ θα πρέπει να είναι ένας συνεχής διάλογος, μόνιμα ανοιχτός και να αρχίσει από πολύ νωρίς. Οι δύο γονείς έχουν την αρμοδιότητα και την ευθύνη να απαντούν στα ερωτήματα του παιδιού. Σε περίπτωση που ο ένας εκ των δύο έχει κάποια δυσκολία, αναλαμβάνει εκείνος που έχει καλύτερη επικοινωνία και επαφή με το παιδί. (Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού 1992:60).

Το να μη μιλάμε στο παιδί σχετικά με τα σεξουαλικά θέματα είναι παρόμοιο με το να μην του διδάξουμε τίποτα για τους κανόνες της οδικής κυκλοφορίας. Κανένας γονιός που έχει συναίσθηση ευθύνης δε θα παραλείψει να διδάξει στο παιδί του πώς να διασχίζει με ασφάλεια τους δρόμους γιατί η γνώση αυτή προφυλάσσει το παιδί. Με τον τρόπο αυτό αν δεν μιλήσουμε στο παιδί μας για το σεξ, το αφήνουμε εντελώς

εκτεθειμένο σε τυχόν τραυματικές εμπειρίες. Υπάρχουν πάρα πολλά στοιχεία που αποδεικνύουν ότι πολλοί έφηβοι κακοποιούνται σεξουαλικά γιατί δεν καταλαβαίνουν τι τους συμβαίνει.

Στην πράξη η προσέγγιση της εφηβείας χωρίς να έχει προηγηθεί καμιά σχετική ενημέρωση και προετοιμασία για το σεξ, μπορεί να οδηγήσει σε ψυχολογικές διαταραχές, ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη κ.λ.π. Η έλλειψη ενημέρωσης μπορεί να είναι επικίνδυνη και κατά ένα άλλο τρόπο. Το παιδί αρχίζει να αισθάνεται φόβο επειδή έχει σεξουαλικές αντιδράσεις ή σωματικές αντιδράσεις που δεν τις καταλαβαίνει και που δεν γνωρίζει τίποτα γι' αυτές. Παρά πολλές φορές η εμφάνιση της περιόδου, η στύση των αγοριών, οι κολπικές αισθήσεις των κοριτσιών μπορεί να οδηγήσουν το παιδί σε έντονες αντιδράσεις αμηχανίας, φόβου, ενοχής και ντροπής απλά γιατί δεν ξέρει τι σημαίνουν τα γεγονότα αυτά. Η πληροφόρηση δίνει γνώση και η γνώση είναι δύναμη.

3.2 Λόγοι που εμποδίζουν τους γονείς να ασχολούνται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

Το παιδί πρέπει να έχει την ευκαιρία να μαθαίνει από τους γονείς του για τη σεξουαλική του ενημέρωση, μια από τις βασικές εμπειρίες της ζωής. Εξάλλου οι γονείς είναι τα πιο κατάλληλα πρόσωπα για να του εξηγήσουν τα σχετικά γεγονότα. Αν το σκεφτούμε λογικά δεν υπάρχει κανένας λόγος να κρύβουμε τις λεπτομέρειες της αναπαραγωγής ή του σεξ από τα παιδιά μας. Παρόλη όμως την αναγκαιότητα της σεξουαλικής ενημέρωσης υπάρχουν πολλοί γονείς που είτε συναντούν δυσκολίες, είτε είναι αντίθετοι με αυτή την άποψη.

Πολλοί είναι όμως οι λόγοι που εμποδίζουν τους γονείς να συζητήσουν με τα παιδιά τους γι' αυτό το θέμα. Αρκετοί γονείς πιστεύουν ότι η ανθρώπινη σεξουαλικότητα είναι ένα απλό φαινόμενο που μαθαίνεται τελείως φυσικά. Αυτοί οι γονείς φοβούνται ότι η επιστημονική γνώση καταστρέφει το "μυστήριο" και την ιερότητα του σεξ και

περιορίζει έτσι την μελλοντική απόλαυση.

Άλλοι γονείς έχουν συναισθηματικής φύσης αντιρρήσεις. Φοβούνται μήπως ξεπέσουν στα μάτια των παιδιών τους. Αυτός ο φόβος όμως προϋποθέτει μια δική τους αρνητική στάση απέναντι το σεξ και θεωρούν δεδομένο ότι και το παιδί θα δει το σεξ σαν κάτι βρώμικο ή απαγορευμένο. Αυτό όμως είναι ένα πρόβλημα των γονιών και όχι των παιδιών.

Άλλοι γονείς πάλι καθώς είναι οι ίδιοι από την αγωγή τους φορτωμένοι με αρνητικά μηνύματα δεν θέλουν να τα μεταδώσουν και στα παιδιά τους.

Άλλοι πάλι δεν έχουν οι ίδιοι ακόμη ξεκαθαρίσει της στάση τους γύρω από το σεξ. Μερικοί γονείς πάλι αρνούνται τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση λέγοντας ότι "αν το παιδί μου γνωρίσει το σεξ δεν θα θελήσει να πειραματιστεί". Το ότι το παιδί θα δεχτεί τις πληροφορίες σχετικά με το σεξ και θα τις θέσει σε εφαρμογή αποτελεί πλήρη παρεξήγηση. Η παρεξήγηση αυτή επικρατεί γιατί οι ενήλικες έχουν την τάση να προβάλουν τα δικά τους συναισθήματα στο παιδί. Οι ερωτήσεις του παιδιού προέρχονται από πνευματική καλλιέργεια. Γιατί θέλει να καταλάβει τον κόσμο καλύτερα. Η γνώση για το σεξ δεν επηρεάζει το βαθμό πειραματισμού όταν η γνώση αυτή αρχίζει μέσα στη φυσιολογική διαδρομή της συγκινησιακής ανάπτυξης του παιδιού.

(Δοξιάδη Ανθή, 1981:12).

Υπάρχει όμως και μια άλλη μερίδα γονιών που ενώ παραδέχονται την ανάγκη της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης παρ' όλα αυτά αισθάνονται πολύ δύσκολα, άσχημα, αμήχανα και απροετοίμαστα γι' αυτό το ρόλο. Δυστυχώς η ανησυχία τους δεν είναι αδικαιολόγητη. Τους λείπουν οι βασικές γνώσεις σχετικά με το πώς να συζητήσουν το θέμα αυτό με τα παιδιά. Πολλές φορές οι γονείς θυμούνται τις δικές τους τραυματικές εμπειρίες και τις συγκεχυμένες ιδέες τους, ορισμένες από τις οποίες προέρχονται από παρανοήσεις που είχαν

δημιουργηθεί απ' κακά πληροφορημένα άτομα. Συχνά οι γονείς θυμούνται ότι τους μίλησαν για το σεξ και την αναπαραγωγή άλλα πρόσωπα εκτός από τους γονείς τους που δεν τους μίλησαν καθόλου.

Μερικοί γονείς αισθάνονται ότι ήλθε ο καιρός ν' αποδεχθούν τη νέα πραγματικότητα. Ανησυχούν για αφροδίσια νοσήματα, για ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες και ελπίζουν ν' αποφύγουν αυτούς τους κινδύνους με ειλικρινή σεξουαλική αγωγή. Μερικοί από αυτούς εφοδιάζουν τους εφήβους με πληροφορίες και αντισυλληπτικά. Άλλοι γονείς απορρίπτουν αυτά τα μέτρα με αγανάκτηση. Φοβούνται ότι μια τέτοια ελευθερία θα ενθαρρύνει την ακολασία. Αισθάνονται ότι η κοινωνία δεν μπορεί να εγκρίνει το σεξουαλισμό των εφήβων, επειδή η πρόωρη ερωτική αφύπνιση μπορεί να βάλει σε κίνδυνο τον πολιτισμό.

Υπάρχουν και γονείς που φοβούνται ότι οι σεξουαλικές κουβέντες θα παρακινήσουν τις σεξουαλικές πράξεις και όταν ακόμη ο σκοπός τους είναι ο αυτοέλεγχος. Αυτοί οι γονείς πιστεύουν ακράδαντα ότι ακόμα και σ' αυτή την περίοδο της αλλαγής των ηθών κατάλληλα υποδείγματα γονέων μπορούν να εξασφαλίσουν την επιθυμητή διαγωγή από τους εφήβους.

Μερικές φορές οι γονείς νιώθουν αισθήματα ζήλιας απέναντι στα παιδιά τους, με αποτέλεσμα να μην τα ενημερώνουν όσο θα έπρεπε φοβούμενοι πως θα χάσουν τα παιδιά από κοντά τους. Πολλοί γονείς εξακολουθούν να υπαινίσσονται πως οι πλευρές της ζωής και της αγάπης που έχουν πραγματικό νόημα είναι η διανοητική και η πνευματική και πως η σωματική πλευρά είναι μια σκέψη που έπεται απαραίτητη ίσως, αλλά όχι οπωσδήποτε. Αυτό δεν είναι σωστό γιατί όλα τα μέρη της φύσης μας και της ύπαρξής μας έχουν την ανάγκη να εκφραστούν και να ενωθούν αρμονικά για να δημιουργήσουν την πληρότητα ενός πραγματικού ευτυχισμένου γάμου.

Επίσης αρκετοί γονείς ξεχνούν τι μπορεί να σημαίνει η διαφορά ηλικίας. Ξεχνούν πως είναι περισσότερο συντηρητικοί και

λιγότερο εύκαμπτοι στις ιδέες τους απ' όσο πιστεύουν πως είναι. Πολλές φορές δεν έχουν επίγνωση του τι άφησαν επάνω τους τα χρόνια. Πολλές μητέρες δεν βλέπουν το πόσο πολύ τις απασχολεί το νοικοκυριό και πόσο έχουν ξεχάσει πως είναι να είναι κανείς νέος με αποτέλεσμα να μην ασχολούνται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

3.3Η αρνητική στάση των γονιών απέναντι στη σεξουαλικότητα

Κατά την Άντα Ντέλα Ταρέ "όλα τα παιδιά ακόμα και τα παιδιά καλλιεργημένων οικογενειών έχουν την ίδια μυστικοπάθεια σχετικά με τη σεξουαλικότητα. Πολλοί γονείς τιμωρούν αυστηρά τα παιδιά τους όταν κάνουν παραβάσεις κατά της σεξουαλικής ηθικής. Όταν καταδικάζουν το παιδικό ενδιαφέρον για τη σεξουαλικότητα, το μόνο που καταφέρνουν είναι να προβάλλουν τα δικά τους ατομικά αισθήματα ενοχής πάνω στους άλλους. Οι γονείς τιμωρούν τα παιδιά αυστηρά για σεξουαλικές παρεκτροπές επειδή ακριβώς οι ίδιοι έχουν μεγάλο και αρρωστημένο ενδιαφέρον για τις παρεκτροπές αυτές." (Ταρέ Άντα Ντέλα, 1960:70).

Η Σταύρου Μ. αναφέρει "για να προφυλάξουν οι γονείς τα παιδιά τους από τις σεξουαλικές διαταραχές πρέπει να αφήνουν ελεύθερο το παιδί τους να πιάνει οποιοδήποτε μέρος του σώματός του. Στην εποχή μας δεν απαγορεύεται πια στα περισσότερα παιδιά να αυνανίζονται". Οι γονείς ξέρουν πως αυτό το φαινόμενο είναι φυσιολογικό, γνωρίζουν μάλιστα πόσο επικίνδυνο γίνεται όταν καταπιεστεί. Οι σεξουαλικές απαγορεύσεις δεσμεύουν τη σεξουαλικότητα μέσα στα οικογενειακά πλαίσια. Η απαγόρευση του αυνανισμού εξαναγκάζει το παιδί να κατευθύνει τα ενδιαφέροντά του στους γονείς. Κάθε φορά που η μητέρα χτυπάει τα χέρια του παιδιού επειδή έπιασε τα γεννητικά του όργανα, δημιουργεί μια σχέση ανάμεσα σ' αυτή και τη σεξουαλική επιθυμία του παιδιού, μια κρυφή τοποθέτηση απέναντι στη μητέρα, η οποία οδηγεί στο πόθο και στην αποστροφή, στην αγάπη και στο μίσος. Μια ανελεύθερη οικογένεια είναι το καλύτερο τροφείο για απωθήσεις, οι οποίες με

τη σειρά τους συμβάλλουν στη σταθεροποίηση της εξουσίας των ενηλίκων φυσικά με το τίμημα των πολυάριθμων νευρώσεων.” (Σταύρου Μελίνα, 1991:98).

Η σοβαρότερη νεύρωση του ανθρώπου αρχίζει με την πρώτη απαγόρευση του χαϊδέματος των γεννητικών του οργάνων. Αντίθετα ένα παιδί που μπορεί ελεύθερα να πιάνει τα γεννητικά του όργανα μπορεί να μεγαλώσει έχοντας μια ειλικρινή και ευτυχισμένη τοποθέτηση απέναντι στη σεξουαλικότητα. Τα σεξουαλικά παιχνίδια μεταξύ των παιδιών είναι φυσιολογικά και φανερώνουν υγεία, αντίθετα δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με αρνητικό τρόπο. Απεναντίας θα πρέπει να υποστηρίζονται σα μια προεισαγωγή για την υγεία της νεολαίας και την υγεία της μετέπειτα ζωής των ενηλίκων. Αρνούνται την πραγματικότητα όσοι από τους γονείς λένε ότι δεν ξέρουν πως τα παιδιά τους κάνουν σεξουαλικά παιχνίδια. Αυτού του είδους το παιχνίδι που γίνεται στα κρυφά και κλεφτά, είναι εκείνο που προξενεί αισθήματα ενοχής, τα οποία επιδρούν στη μετέπειτα ζωή και εκδηλώνονται συνήθως όταν αυτοί οι άνθρωποι γίνουν γονείς με την από μέρους τους καταδίκη αυτών των σεξουαλικών παιχνιδιών. Η μόνη σωστή τοποθέτηση είναι η ειλικρινής παραδοχή των σεξουαλικών παιχνιδιών. Θα διαπράττονται οπωσδήποτε πολύ λιγότερα σεξουαλικά εγκλήματα, αν το σεξουαλικό παιχνίδι περνούσε απαρατήρητο σα φυσιολογικό.

Οι πατέρες και οι μητέρες συμπεριφέρονται, όπως ακριβώς τους συμπεριφέρονταν οι δικοί τους γονείς. Προσπαθούν και αυτοί, όπως και εκείνοι να μεγαλώσουν σεμνά και αγνά παιδιά, να αρέσκονται για λόγους άνεσης, να ξεχνούν τόσο τα κρυφά σεξουαλικά παιχνίδια και τις πορνογραφικές ιστορίες της παιδικής ηλικίας τους, όσο και αυτές τις πικρές εξεγέρσεις ενάντια στους γονείς τους, οι οποίες υποχρεώνονταν να απωθούνται πριν ακόμα εκδηλωθούν με επακόλουθό τους τα φοβερά αισθήματα ενοχής. Δεν καταλαβαίνουν πως μεταδίδουν στα παιδιά τους τα ίδια εκείνα αισθήματα ενοχής, που πριν πολλά χρόνια τους

άφηναν άυπνους ολάκερες νύχτες.

Επίσης πολλοί γονείς δεν γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες της σεξουαλικής ωρίμανσης του εφήβου, αντιμετωπίζουν με επιφύλαξη ή και με πανικό ακόμη τις διάφορες εκδηλώσεις της σεξουαλικής ωρίμανσης, καθώς και το απόλυτα φυσιολογικό ενδιαφέρον για το αντίθετο φύλο. Οι γονείς προσπαθούν να αποκρύψουν από τον έφηβο ότι σχετίζεται με την έννοια ή ακόμη και με τη λέξη "φύλο". Νομίζουν ότι ο καλύτερος τρόπος αγωγής είναι η απομόνωση του εφήβου ή ο περιορισμός των επαφών στο ελάχιστο. Και όμως ο περιορισμός των επαφών με το αντίθετο φύλο είναι επιζήμιος γιατί στερεί από τους εφήβους την εμπειρία της ελεύθερης και άνετης επικοινωνίας. Ορισμένες οικογένειες απαγορεύουν γενικά τη φιλία ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια, πανικοβάλλονται και παίρνουν τα πιο σκληρά μέτρα. Και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι τέτοιες φιλίες να γίνονται στα κρυφά μυστικά. Οι ενήλικες οφείλουν να συντελέσουν ακριβώς στη δημιουργία ουσιαστικών συντροφικών σχέσεων. Στην περίοδο αυτή πρέπει να καλλιεργήσουμε στα κορίτσια το αίσθημα της παρθενικής τιμής, τη γυναικεία αξιοπρέπεια, και στα αγόρια την ανδρική αυτοκυριαρχία, το βαθύ σεβασμό, τη λεπτότητα απέναντι στα κορίτσια.

Κατά την Νασιακού "υπάρχει και μια άλλη στάση απέναντι στο αντίθετο φύλο: ο ασκητισμός. Είναι συνήθως μια αρνητική στάση απέναντι στη σεξουαλική ζωή, που οφείλεται σε διάφορες αιτίες. Η στάση αυτή μπορεί να είναι και αντανάκλαση, απόηχος, επιβίωση του θρησκευτικού δογματισμού. Η ψυχολογία του ασκητισμού όμως έχει απορριφθεί από καιρό από την επιστημονική φιλολογία. Όπως παρατηρήθηκε, για να καταπολεμήσει και να ξεριζώσει το σεξουαλικό ένστικτο, ο ασκητής πρέπει να είναι πάντα επιφυλακτικός απέναντί του, δηλαδή να το σκέφτεται πάντα. Έτσι φτάνει στο σημείο να ασχολείται πολύ περισσότερο με το σεξουαλικό ένστικτο, από όσο ασχολείται συνήθως ένας φυσιολογικός άνθρωπος.

Άλλη αιτία της ασκητικής στάσης είναι η προσπάθεια των γονέων να προφυλάξουν το παιδί "προς το παρόν τουλάχιστον" από κάθε πειρασμό. Και κατά τη γνώμη τους οι πειρασμοί αυτοί προέρχονται από οποιαδήποτε αμοιβαία σχέση με το αντίθετο φύλο. Έτσι στην αρχή προσπαθούν με κάθε τρόπο να στερήσουν από την κοπέλα τις επαφές με τους συνομήλικους εκπροσώπους του ανδρικού φύλου, επιβάλλοντάς της μια αρνητική στάση απέναντί τους. Έπειτα υποβάλλουν στην κοπέλα τη σκέψη πως η σεξουαλική ζωή, αυτή καθαυτή είναι ανήθικη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να είναι η κοπέλα τελείως απροετοίμαστη για επικοινωνία με εκπροσώπους του αντίθετου φύλου: δεν γνωρίζει την ανδρική ψυχολογία, δεν μπορεί να εκτιμήσει τα ψυχικά χαρίσματα ενός άνδρα ή ενός νέου και παρασύρεται από τα τυχαία γνωρίσματα." (Νασιάκου . Μ, 1996:25).

Πολύ κοντά στον πανικό και τον ασκητισμό βρίσκεται η αρνητική στάση του μηδενισμού. Ο μηδενισμός καλλιεργείται αρκετά συχνά από τη μητέρα στην κόρη σαν εκδίκηση απέναντι σε όλους τους άνδρες, σε όλο το ανδρικό φύλο, για όλες τις προσωπικές της ατυχίες στη ζωή. Η μητέρα στρέφει από την τρυφερή ηλικία το κορίτσι ενάντια σε όλους τους εκπροσώπους του ανδρικού φύλου, φορτώνοντάς τους με ένα σωρό ελαττώματα.

Μια άλλη εκδοχή της αρνητικής στάσης είναι ο μηδενισμός σαν τρόπος αυτοπροβολής στην οικογένεια. Ορισμένες νεαρές κοπέλες αρχίζουν την οικογενειακή τους ζωή με τη σταθερή πεποίθηση πως "τον άνδρα πρέπει να τον κουμαντάρεις" και προσπαθούν "να τον βάλουν στο χέρι" αμέσως.

Τρίτη εκδοχή της αρνητικής στάσης είναι ο μηδενισμός σαν προφύλαξη. Στη νεαρή κοπέλα υποβάλλεται με κάθε τρόπο η άποψη πως στόχος κάθε άνδρα είναι να επωφεληθεί από την "αγνότητα" της, να την "ξεγελάσει" και μετά να την παρατήρει. Γι' αυτό συμβουλεύουν την κοπέλα να κρατάει όσο γίνεται μεγαλύτερη απόσταση από τους

άνδρες. Στο ανδρικό φύλο προσάπτονται τόσο μεγάλα αρνητικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα που η κοπέλα αρχίζει να θεωρεί το γάμο πραγματικά άθλο.

Ωστόσο υπάρχει και η αντίθετη στάση: η αδιαφορία. Ορισμένοι γονείς νομίζουν ότι η ίδια η ζωή διδάσκει τα πάντα και γι' αυτό δεν αξίζει τον κόπο να ασχοληθούν ειδικά με τη σεξουαλική αγωγή των παιδιών τους. Το αποτέλεσμα είναι μερικοί έφηβοι να μην έχουν ιδέα για βασικά ζωτικά ζητήματα.

Κατά τον Δρόσο "οι γονείς πρέπει να διαλέξουν ανάμεσα στην ενοχοποιητική στάση, στην κρυφή σεξουαλικότητα και στην φανερή, την υγιή και ευτυχισμένη σεξουαλικότητα". Αν οι γονείς διαλέξουν τους κοινούς κανόνες της ηθικής τότε δεν έχουν το δικαίωμα να διαμαρτύρονται για την αθλιότητα μιας σεξουαλικά διεστραμμένης κοινωνίας γιατί αυτή είναι συνέπεια αυτού του ηθικού κώδικα. Όποιος μισεί τη σεξουαλικότητα, μισεί τη ζωή. Όποιος μισεί τη σεξουαλικότητα δεν μπορεί ν' αγαπήσει το πλησίον του. Όποιος μισεί τη σεξουαλικότητα η σεξουαλική του ζωή χαρακτηρίζεται από ανικανότητα, ψυχρότητα ή στην καλύτερη περίπτωση από υποανάπτυξη. Όταν η σεξουαλικότητα δεν ικανοποιείται, τότε η σεξουαλική ορμή μετατρέπεται σε άγχος και μίσος επειδή ακριβώς είναι πάρα πολύ δυνατή και δεν μπορεί κανένας να την εξουδετερώσει." (Δρόσος Ζαχαρίας, 1980:40).

3.4 Γενετήσια αγωγή γονέων για τις στάσεις τους απέναντι στα παιδιά

Οι γονείς μέσα στην οικογένεια έχουν αντιφατικούς ρόλους σε σχέση με τη γενετήσια αγωγή των παιδιών. Καλούνται να αποδείξουν στο κοινωνικό και συγγενικό τους περιβάλλον ότι αποτελούν μια επιτυχή θεσμικά και βιολογικά οικογένεια, ότι διατηρούν καλές σχέσεις με τα παιδιά τους και ότι είναι θεματοφύλακες των θρησκευτικών αρχών και της παραδοσιακής ηθικής. Υποχρεώνονται ακόμη να

μεταδώσουν στα παιδιά τους αξίες και αρχές και ανάλογο σεβασμό στις νομιμοποιημένες ρυθμίσεις της σεξουαλικής συμπεριφοράς. Πολλοί γονείς όμως αδυνατούν να συλλάβουν το ρόλο των μελών της οικογένειας, αδυνατούν να εξασφαλίσουν την ισορροπία στις σχέσεις τους και αγνοούν τους τρόπους προσέγγισης των παιδιών. Ιδιαίτερα στα θέματα γενετήσιας συμπεριφοράς η γνώση είναι πολύ περιορισμένη και οι αναστολές των γονέων πολύ μεγαλύτερες.

Η κοινωνία πάντως σήμερα επιτρέπει τη διεύρυνση και τη φιλελευθεροποίηση του σεξουαλικού λόγου και μέσα στην οικογένεια αλλά διατηρεί τις επιφυλάξεις και εμμονές της, στην απόκρυψη της σεξουαλικής πράξης. Οι γονείς δεν εκθέτουν εύκολα σε αμφισβήτηση ή κριτική τις γνώσεις και αντιλήψεις τους γύρω από γενετήσια θέματα ενώ αποκρύπτουν τους τρόπους που αυτοί αποδέχονται τις κοινωνικές ρυθμίσεις της σεξουαλικής ζωής και συγκαλύπτουν τις προσωπικές στάσεις και συμπεριφορές απέναντι στο νόμιμο σεξουαλικό τους σύντροφο. Οι λεκτικές υποδείξεις χωρίς συνοδευτικές πράξεις σπάνια είναι αποτελεσματικές. Τα προβλήματα περιπλέκονται σε περιπτώσεις που οι φυσικοί γονείς είναι διαζευγμένοι ή δεν έχουν ομαλή και αρμονική σχέση μεταξύ τους και διογκώνονται με την πολυεπίπεδη κρίση του οικογενειακού θεσμού στις ανεπτυγμένες κοινωνίες.

Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι η πλειονότητα των γονιών δεν έχουν έγκυρες γνώσεις και δυνατότητα μετάδοσης γνώσεων γύρω από θέματα γενετήσιας αγωγής. Πολλοί γονείς δεν επιθυμούν ή δεν έχουν σοβαρές αναστολές ή αδυνατούν λόγω οικογενειακών κρίσεων να ανοίξουν τέτοιο διάλογο με τα παιδιά. Το παράδειγμα των γονέων σε ζητήματα σεξουαλικής συμπεριφοράς είτε είναι ομιχλώδες είτε αντιφατικό. Οι γονείς δε νομιμοποιούνται να προβάλλουν ως θετικό πρότυπο την ερωτική συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά. Άλλοι κοινωνικοί θεσμοί λειτουργούν μάλλον αποθαρρυντικά παρά ενθαρρυντικά στην προσπάθεια των φιλελεύθερων οικογενειών να

κοινωνικοποιήσουν εναλλακτικά τα παιδιά τους.

Η αξιοποίηση του ρόλου των γονέων για τη μετάδοση έγκυρων και ουσιαστικών γνώσεων γύρω από γενετήσια θέματα στα παιδιά τους είναι προβληματική ή αντιφατική. Η υποστήριξή τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις μιας αξιόπιστης συμβολής στην γενετήσια αγωγή προϋποθέτει: την προετοιμασία των ατόμων από την παιδική τους ηλικία για να γίνουν οι μελλοντικοί γονείς μέσα από τη σχολική γενετήσια αγωγή. Την ενιαία αντιμετώπιση της τεκνογονίας και της ηδονής, του έρωτα και της αγάπης, του συναισθήματος και της σεξουαλικότητας και ακόμη την εμπέδωση της ενότητας των λόγων και των γονεϊκών συμπεριφορών.

Την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των σημερινών γονέων γύρω από τις γενετήσιες ανάγκες των παιδιών σε συγκεκριμένες περιόδους. Επίσης την επιμόρφωση των σημερινών γονέων γύρω από τις μεθόδους και τεχνικές προσέγγισης των θεμάτων γενετήσιας αγωγής. Την ομαλοποίηση και ειλικρίνεια των σχέσεων μεταξύ συζύγων σε όλους τους σχετικούς τομείς. Την υπέρβαση των άκριτων κοινωνικών ρυθμίσεων και επιταγών σε θέματα γενετήσιας συμπεριφοράς. Ακόμη προϋποθέτει την αποκόλληση της οικογένειας από θρησκευτικούς, ηθικούς ή κατασταλτικούς φορείς και μηχανισμούς που εξωθούν στο φανατισμό ή στην αποσιώπηση γύρω από τη γενετήσια ορμή.

Τον περιορισμό των αντιφάσεων στους γονεϊκούς ρόλους και στις συμπεροφορές. Την παράκαμψη των προβλημάτων που εμφανίζονται στις σχέσεις μεταξύ γονέων και τρίτων προσώπων που εμποδίζουν τον ανοιχτό διάλογο και την επικοινωνία των μελών της οικογένειας. Την καθιέρωση ανοιχτού, ισότιμου, ειλικρινούς διαλόγου γονέων και παιδιών. Τον έλεγχο των άστοχων παρεμβάσεων από παππούδες, γιαγιάδες ή άλλα συγγενικά μέλη.

Τη διακριτική γνωριμία με τα μέλη της φιλικής συντροφιάς ή με τα πρόσωπα που ενδιαφέρουν από συναισθηματική ή και ερωτική άποψη

τα παιδιά τους και την αντικειμενικότητα των κρίσεων για τα πρόσωπα αυτά.

Καθώς και τη διεκδίκηση αξιοπρεπούς χειρισμού των θεμάτων γενετήσιας αγωγής από τους αρμόδιους φορείς, τα έντυπα και τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης. Τη δημιουργία κρατικών και τοπικών φορέων έρευνας, πρόληψης, συμβουλευτικής, οργάνωσης και υλοποίησης ειδικών προγραμμάτων επιμόρφωσης, την παραγωγή κατάλληλου υλικού για γενετήσια αγωγή.

(Άρθρο του Φακιάλα Ν. από την εφημερίδα σεξουαλική διαπαιδαγώγηση του Ελληνικού Σεξολογικού Ινστιτούτου, 1997:4).

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Εξωοικογενειακοί παράγοντες αγωγής.

1.1. Εισαγωγή

Οι παράγοντες ή φορείς της αγωγής διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες : Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται εκείνοι των οποίων η συμβολή στη λειτουργία της αγωγής του ανθρώπου είναι ουσιώδης και πρωταρχικής σημασίας για τη βελτίωση του. Τέτοια παιδευτική λειτουργικότητα παρουσιάζει η κοινωνία, το έθνος στο οποίο ανήκει, η εκκλησία. Οι παράγοντες αυτοί ονομάζονται θεμελιώδεις φορείς αγωγής. Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται παράγοντες των οποίων η μορφωτική λειτουργικότητα βρίσκεται σε κατώτερη μοίρα. Μολονότι οι φορείς αυτοί δεν έχουν ως κύριο σκοπό την αγωγή ασκούν όμως έμμεσα ορισμένες παιδευτικές επιδράσεις άλλοτε περιορισμένης ισχύος και άλλοτε εντονότερες. Πρόκειται για δευτερεύοντες παράγοντες αγωγής όπως είναι διάφορες οργανώσεις νεότητας, η επαγγελματική ομάδα. Το σύγχρονο περιβάλλον των μέσων μαζικής επικοινωνίας, το θέατρο, τα μουσεία, οι εκθέσεις, οι διαλέξεις τα επιμορφωτικά μαθήματα και οι διάφορες άλλες εκδηλώσεις αξιοποίησεως του ελεύθερου χρόνου τα οποία διοργανώνουν τα ιδρύματα << ελεύθερου χρόνου >> που λειτουργούν.

2. Θεμελιώδεις παράγοντες αγωγής.

2.1 Η κοινωνία.

Η κοινωνία ως συνοικία, κοινότητα, πολιτεία ή ως παγκοσμία κοινότητα ασκεί αδιάλειπτα μεγάλες παιδευτικές επιδράσεις στα άτομα συνήθως ασυνείδητα και χωρίς σύστημα, αλλά και αβίαστα και φυσικά. Κάθε άτομο πάλι ασκεί με την σειρά του παρόμοιες επιδράσεις σε άλλα άτομα ή και σε ομάδες ακόμη. Έτσι, κάθε άνθρωπος ως μέλος μίας κοινωνικής ομάδας γίνεται σύγχρονος δάσκαλος και μαθητής. Με άλλα λόγια η αγωγή που συμβαίνει στην κοινωνία είναι μια αλληλεπίδραση.

Με τον τρόπο αυτό ο άνθρωπος και μάλιστα το παιδί και ο έφηβος κατορθώνει μέσα στην κοινωνία να μάθει τη γλώσσα του, τα ήθη και έθιμα, τους τρόπους σκέψεως και συμπεριφοράς, διάφορες ιδέες, αντιλήψεις, αξίες και τέλος να οικειοποιηθεί την πείρα των προηγούμενων γενεών. Η κοινωνία ως φορέας αγωγής δεν ασκεί πάντοτε στην προσωπικότητα του παιδαγωγούμενου θετικές και ωφέλιμες επιδράσεις. Κατά συνέπεια και οι επερχόμενες μεταβολές δεν είναι πάντα οι αναμενόμενες.

Το έθνος με την πολιτειακή του οργάνωση, την πολιτική του ηγεσία, την υπαλληλική εκπροσώπηση, με τα διατάγματα, τις αποφάσεις, και τους νόμους, με τους μηχανισμούς διοικήσεως και τη δικαιοσύνη ασκεί βαθιά επίδραση σε κάθε πολίτη και ιδιαίτερα στους νέους, των οποίων προσπαθεί να διαπλάσει το ήθος και να αναπτύξει την εθνική συνείδηση. Παράλληλα η πολιτεία ρυθμίζει όλα τα ζητήματα της δημόσιας εκπαιδεύσεως : ιδρύει και συντηρεί τα δημόσια σχολεία, καταρτίζει τα αναλυτικά προγράμματα, προκαθορίζει τους στόχους και τις κατευθύνσεις της εκπαιδεύσεως και μεριμνά για τη μόρφωση και το διορισμό των λειτουργών της παιδείας.

(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Βριτόνικα : 234)

2.2 Η εκκλησία

Σκοπός της εκκλησίας είναι η συνέχιση του συντηριολογικού έργου που άρχισε ο Χριστός. Η εκκλησία έχει προορισμό να βοηθήσει τα μέλη της μ' όλους τους τρόπους και όλα τα μέσα που διαθέτει για να επιτύχουν σ' αυτή την πρόσκαιρη ζωή τη ολοκλήρωση και τον αγιασμό τους. Σημασία έχει ότι η εκκλησία δεν μπορεί να επιτύχει τον άγιο σκοπό της αγνοώντας τις ανθρώπινες διαστάσεις συγκεκριμένων μελών της. Αντίθετα είναι υποχρεωμένη να δει τον άνθρωπο ως ψυχοσωματική ύπαρξη, που έχει απεριόριστες δυνατότητες και κραυγαλέες αδυναμίες, πνευματικό μεγαλείο, και υλικά προβλήματα, και ηθικές εξάρσεις.

Ο. Φούσκας αναφέρει “ αφού η εκκλησία είναι υποχρεωμένη να δει όλα τα ανθρώπινα προβλήματα, είναι κατ’ αρχήν στους στόχους της και τις ευθύνες της μια προσπάθεια για τη διαπαιδαγώγηση των μελών της πάνω σε θέματα αγωγής. Στην αντίρρηση ότι κάθε τι που αναφέρεται στο γενετήσιο ένστικτο δεν πρέπει να απασχολεί την εκκλησία για λόγους σεμνότητας, υπογραμμίζουμε ότι είναι αδιανόητο, αντίεκκλησιαστικό, αιρετικό να θεωρηθούν ως κακά όσα ο θεός έκανε καλά. Μια άποψη οσοδήποτε συντηρητική και ευσεβοφανής που δεν θα επέτρεπε στα όργανα της εκκλησίας ν’ ασχοληθούν σοβαρά με τις χειραγώγηση του ανθρώπου στα γενετήσια προβλήματα του, περισσότερη αιρετική παρά ορθόδοξη ” (Φούσκας Κ. Μ, 1981 : 184).

Περισσότερο από κάθε άλλο όργανο ή φορέα γενετήσιας διαπαιδαγώγησης, η εκκλησία έχει χρέος να μιλήσει για το που οδηγεί η κατάχρηση του γενετήσιου ενστίκτου. Ο λόγος δεν είναι μόνο, ότι η κατάχρηση μπορεί να βλάψει την υγεία του ανθρώπου αλλά και το σώμα του ανθρώπου μολύνεται και φυσικά ότι η ψυχή όταν κυριεύεται από τα πάθη της γενετήσιας σφαίρας, αποπροσανατολίζεται, χάνει τον προορισμό της και οδηγείται βαθμιαία στην αποκοπή της από το θεό, δηλαδή τον αιώνιο θάνατο. Δεν είναι τόσο το δημογραφικό πρόβλημα, που πρέπει πρωταρχικά να ενδιαφέρει την εκκλησία, όσο είναι η διαπαιδαγώγηση για τη σωστή χρήση του δημιουργικού δώρου, που ο θεός χάρισε στον άνθρωπο.

Η εκκλησία μπορεί να προτείνει συγκεκριμένες θέσεις στα μέλη της για την αποφυγή καταχρήσεων της γενετήσιας σφαίρας, είτε οι καταχρήσεις αυτές σχετίζονται άμεσα με το ένστικτο, είτε έμμεσα το επηρεάζουν. Οι προτάσεις όμως να είναι μελετημένες, αντικειμενικά εφαρμόσιμες και να ταιριάζουν σε ανθρώπους. Με τις προτάσεις αυτές η εκκλησία έχει χρέος να εργασθεί για τη δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων, που θα βοηθούσαν στην πρόληψη των υπερβολών και τη σωστή

αντιμετώπιση του προβλήματος. (Σεξουαλική αγωγή και υγεία 1991 : 120)

Έχουμε επίσης τη γνώμη ότι η εκκλησία έχει πολλούς λόγους να αποφύγει ορισμένες κινήσεις και ενέργειες οι οποίες όχι μόνο θα την ωφελούσαν αν γίνονταν, αλλά θα την εξέθεταν ανεπανόρθωτα και θα συντελούσαν στη συναφάντηση των αγαθών της προθέσεων. Το τι δεν πρέπει η εκκλησία να κάνει σε μια προσπάθεια γενετήσιας διαπαιδαγώγησης θα μπορούσε να συνοψισθεί στις εξής προτάσεις : α). Να μην πολεμήσει κάποια προσπάθεια γενετήσιας διαπαιδαγώγησης, πριν τη δει και να τη μελετήσει β). Να μην περιορισθεί μόνο σε ευχές ή σε εγκυκλίους, νομίζοντας ότι έλυσε το πρόβλημα και εξόφλησε το χρέος της. γ). Να μην προχειρολογήσει γιατί το θέμα είναι σοβαρό.

2.3 Το σχολείο

2.3.1. Σχολείο και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Δεν υπάρχει καμία νομική ή άλλη κάλυψη για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των μαθητών και είναι κοινό μυστικό ότι δεν υπάρχει στα ελληνικά σχολεία της στοιχειώδους και της μέσης εκπαίδευσης σχετικό πρόγραμμα μαθημάτων, είτε ειδικών, είτε ενσωματωμένων σε άλλα μαθήματα. Οι μαθητές του δημοτικού σχολείου βέβαια μαθαίνουν για την αναπαραγωγή των φυτών και των ζώων, συνήθως των κατώτερων, αλλά σπάνια συσχετίζονται όσα μαθαίνουν με την αναπαραγωγή του ανθρώπου, άρα δεν χρησιμεύουν για τη λύση των αποριών που έχουν οι μαθητές για τη σεξουαλική ζωή του ανθρώπου. Ο μέσος δάσκαλος δεν είναι σε θέση να απαντά σωστά, φυσικά και αβίαστα στα ερωτήματα έστω και των μαθητών των πρώτων τάξεων, μ' όλο που τα ερωτήματα τους σ' αυτή την ηλικία είναι απλά και χωρίς τη φόρτιση που έχουν σε μεγαλύτερη ηλικία. Ακόμη και σε μοντέρνα, υψηλής στάθμης ιδιωτικά σχολεία υπάρχει συνήθως σαφής απροθυμία του διδακτικού προσωπικού να αναλάβει έστω και σποραδική σεξουαλική ενημέρωση των μαθητών ακόμη και σε περίπτωση που το ζητούν οι γονείς.

Ούτε στη μέση εκπαίδευση υπάρχει πρόγραμμα σεξουαλικής ενημέρωσης ή εκπαίδευσης.

Στα βιβλία της ανθρωπολογίας, το αναπαραγωγικό σύστημα περιγράφεται σ' ένα από τα τελευταία κεφάλαια και ο καθηγητής σπάνια προφτάνει να το διδάξει. Τα βιβλία της υγιεινής ελάχιστα αναφέρονται σε θέματα για τη σεξουαλική ζωή. Το βιβλίο της βιολογίας των τελιοφοίτων του Λυκείου περιγράφει με σαφήνεια την κυτταρική διαίρεση, το μόριο του D.N.A. , τους νόμους της κληρονομικότητας, αλλά δεν περιέχει τίποτα για την αναπαραγωγή εκτός από τη γονιμοποίηση του ωαρίου από το σπερματοζωάριο. Είναι αλήθεια ότι στο μάθημα της Χριστιανικής ηθικής των τελιοφοίτων του Λυκείου γίνεται ανάλυση του Χριστιανικού γάμου, της σημασίας της οικογένειας, της συμβολής των δυο γονέων και των οικογενειακών υποχρεώσεων των παιδιών. Γίνεται λόγος για την κρίση της σύγχρονης οικογένειας. Ούτε όμως στην τελευταία αυτή τάξη της μέσης εκπαίδευσης καταβάλλεται προσπάθεια να μην εγκαταλείψουν οι νέοι τα θρανία, χωρίς να έχουν ακούσει κάτι υπεύθυνο για τα καυτά προβλήματα της εποχής μας που πηγάζουν από τη σεξουαλική ζωή : Τα προβλήματα της άγαμης μητέρας και του εξώγαμου παιδιού, το θεσμό της υιοθεσίας και της ανάδοχης οικογένειας, της ρύθμισης της γονιμότητας.

Τον περασμένο Σεπτέμβρη σε γκάλοπ που έγινε σε σχολεία, κυρίως ιδιωτικά, της περιοχής της Αθήνας και του Πειραιά, η απάντηση στο ερώτημα αν υπάρχουν καθόλου στο σχολικό πρόγραμμα του δημοτικού σχολείου, του γυμνασίου ή του λυκείου μαθήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ή έστω ενημέρωσης, γενικά υπήρξε κατηγορηματική <<ΟΧΙ>> ή <<ΟΧΙ ΒΕΒΑΙΑ >>. Ελάχιστες ήταν οι περιπτώσεις που δόθηκε η απάντηση ότι κάποτε γίνονταν σχετικά μαθήματα, αλλά δεν γίνονται πια λόγω έλλειψης " κατάλληλου ειδικού εκπαιδευτού ", ή ότι δεν γίνονται μαθήματα, καταβάλλεται όμως προσπάθεια να λύνει το διδακτικό προσωπικό της απορίες των μαθητών.

Τα παιδιά στον σχολείο έχουν ανάγκη από τρία πράγματα συγχρόνως. Πρώτον έχουν ανάγκη να περιβάλλονται από ανθρώπους τους οποίους να μπορούν να εμπιστεύονται απλώς και μόνο επειδή είναι αξιόπιστοι και έχουν την ικανότητα να συνάπτουν ανθρώπινες σχέσεις. Δεύτερον χρειάζεται τα παιδιά παράλληλα με τα άλλα μαθήματα να διδαχθούν βιολογία. Βιολογία εννοούμε την αλήθεια για το φαινόμενο της ζωής, την ανάπτυξη, τη δαιώνιση και τη σχέση των ζωντανών οργανισμών με το περιβάλλον τους. Τα παιδιά τρίτον έχουν ανάγκη από ένα συνεχές και σταθερό συναισθηματικό περιβάλλον,, μέσα στο οποίο να μπορεί το κάθε παιδί να ανακαλύπτει με το δικό του τρόπο το ξύπνημα της σεξουαλικότητας στον εαυτό του και τον τρόπο με τον οποίο αυτό διαφοροποιεί εμπλουτίζει, περιπλέκει και κιοπτοποιεί τις ανθρώπινες σχέσεις.

Κατά των Γιαννίκα `` εντελώς διαφορετικά είναι μια διάλεξη πάνω στο σεξ από κάποιον που έρχεται στο σχολείο, ολοκληρώνει την ομιλία του και φεύγει. Φαίνεται πως τέτοιο είδους προσπάθειες πρέπει να αποθαρρύνονται. Εξάλλο ότι δεν μπορεί να κάνει το ίδιο το προσωπικό του σχολείου δεν γίνεται ανεκτό από αυτό. Υπάρχει ότι καλύτερο από τη γνώση του σεξ και αυτό είναι η ανακάλυψη του από το ίδιο το άτομο. Μια λύση θα ήταν να προσκληθούν ειδικοί να μιλήσουν στο προσωπικό του σχολείου για να οργανωθούν συζητήσεις από τους δασκάλους. Έτσι οι δάσκαλοι θα είναι ελεύθεροι να ενεργούν σύμφωνα με τον προσωπικό τους τρόπο στις επαφές τους με τα παιδιά και θα έχουν μια παγωμένη γνώση πραγμάτων.`` (Γιαννίκα,1980 :44)

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση έχει να κάνει μ' αυτή τη φυσική εξέλιξη, που πρέπει να βιώσει από μόνος του κάθε νέος ή νέα της εφηβικής ηλικίας. Το ώριμο και χωρίς άγχος και ηθικισμούς περιβάλλον, βοηθάει τόσο σ' αυτή την ανάπτυξη ώστε μπορεί να θεωρηθεί απαραίτητο . Άλλωστε οι γονείς και οι δάσκαλοι πρέπει να είναι σε θέση να υπομένουν τον ξαφνικό ανταγωνισμό που αναπτύσσουν οι έφηβοι ενάντια

στους ενήλικους και ιδιαίτερα σε όσους επιθυμούν να βοηθήσουν στην κρίσιμη φάση αυτής της ανάπτυξης. Όταν οι γονείς αδυνατούν να προσφέρουν ότι χρειάζεται, το προσωπικό του σχολείου ή το ίδιο το σχολείο πρέπει να αναπληρώνει αυτή την έλλειψη, όχι μόνο με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αλλά με το παράδειγμα της προσωπικής του ακεραιότητας, τιμιότητας και αφοσίωσης με το να απαντάει επιτόπου στα ερωτήματα των νέων. Δεν υπάρχει λοιπόν αμφιβολία ότι η έλλειψη συστηματικής σεξουαλικής διαφώτισης ή διαπαιδαγώγησης των μαθητών συνδέεται με την έλλειψη σχετικής προετοιμασίας του διδακτικού προσωπικού στις παιδαγωγικές ακαδημίες και στο πανεπιστήμιο.

Κατά το Δρακουλίδη " ο συνδυασμός των ανεπαρκών σχετικών γνώσεων του διδακτικού προσωπικού και της έλλειψης συστηματικής σεξουαλικής διαφώτισης στα σχολεία καμιά φορά οδηγεί σε οξύμορες καταστάσεις π.χ. στη σποραδική οργάνωση μαθημάτων για τη σεξουαλική ζωή για τους μαθητές των τελευταίων τάξεων του δημοτικού και στην παράλληλη αποδοκιμασία μαθητή άλλης τάξης π.χ. του λυκείου για τι διάλεξε για την έκθεση ιδεών θέμα όπως " Τα σεξουαλικά προβλήματα των νέων και την επίσης παράλληλη διαβεβαίωση άλλης μαθητικής ομάδος ότι ο αυνανισμός είναι αιτία ψυχικών νόσων και διανοητικής έκπτωσης ".

(Δρακουλίδης Ι, 1992 : 54)

Συμπερασματικά λοιπόν αφού το παιδί πάρει από το σπίτι τις βασικές γνώσεις το σχολείο θα πρέπει να επέμβει για να τις τακτοποιήσει και να τις συστηματοποιήσει. Η διδασκαλία στο σχολείο έχει τριπλό σκοπό

- α). Να δώσει ακριβείς πληροφορίες βιολογικές – ατομικές - φυσιολογικές.
- β). Να δώσει οδηγίες υγιεινής στο γενετήσιο πεδίο.
- γ). Να μελετήσει τα προβλήματα κοινωνικής ηθικής, τα οποία θέτει το γενετήσιο θέμα.

Η γενετήσια αγωγή πρέπει να εισάγεται μέσα στη γενική μόρφωση επιδέξια κατά φυσικό τρόπο. Πρέπει να είναι προοδευτική, να μένει όσο το δυνατόν ατομική και κυρίως σε πλήρη συμφωνία με αυτή που προσφέρεται από την οικογένεια.

Η συνεργασία με την οικογένεια είναι απαραίτητη, γιατί διαφορετική στάση του ενός μέρους, μια λέξη ακόμη, είναι ικανή να καταστρέψει ολόκληρη την προσπάθεια του άλλου. Ο παιδαγωγός οφείλει να λαμβάνει υπόψη ότι το σύνολο των παιδιών της ίδιας τάξης δεν είναι καθόλου ομοιογενές.

Είναι πολύ δύσκολο να δημιουργηθεί σε μια τάξη η ατμόσφαιρα, η οποία δεν θα αφήνει θέση στους καγχασμούς και τα κρυφά γέλια. Δύσκολο είναι, αλλά όχι και αδύνατο. Μεγαλύτερη σημασία έχει και εδώ " η δημιουργία κλίματος ". Τίποτα δεν θα βοηθήσει περισσότερο από την προσπάθεια για αλήθεια. Περισσότερο από υπόθεση διδασκαλίας είναι θέμα γενικής στάσεως. Είναι το θάρρος του παιδαγωγού να μιλήσει, να πει μια φράση στη δεδομένη κατάλληλη στιγμή. Ευκαιρίες παρέχουν όλα τα μαθήματα. Ειλικρίνεια, απλότητα και σύνεση θα είναι η αρχή της γενετήσιας αγωγής στο σχολείο. Σήμερα οι εκπαιδευτικοί διστάζουν να προσεγγίσουν το καυτό αυτό θέμα, αφενός μεν γιατί δεν έχουν τη απαιτούμενη μόρφωση και επιμόρφωση, αφετέρου δε γιατί οι σχετικές οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας είναι ανασταλτικές. Η Σ.Δ είναι ημιτελής μέχρι ατελής κι οπωσδήποτε απαιτείται η αναθεώρηση τόσο των αναλυτικών προγραμμάτων όσο και των σχολικών βιβλίων στον τομέα αυτό, για παραγωγικότερη αντιμετώπιση του θέματος.

2.3.2 Πως πρέπει να γίνεται η εκπαίδευση και πότε

Η σεξουαλική διαφώτιση των παιδιών γίνεται κατά κανόνα πολύ αργά, ενώ θα έπρεπε να γίνεται ήδη στην προσχολική ηλικία, όταν το παιδί αρχίζει να αναρωτιέται από πού έρχεται ο άνθρωπος και που πηγαίνει. Τα ερωτήματα αυτά συνήθως αρχίζουν να το απασχολούν, όταν πρόκειται να αποκτήσει ένα αδερφάκι ή όταν γεννηθεί κάποιο παιδί στο γειτονικό του περιβάλλον. Τότε αρχίζει να θέτει ερωτήματα σεξουαλικού περιεχομένου και να τα διατυπώσει άμεσα ή έμμεσα με ανάλογα το πόσο το έχουν εκφοβίσει.

Για το παιδί οι σεξουαλικές υποθέσεις έχουν γίνει ταμπού. Οι ενήλικοι θα πρέπει να είχαν αντιληφθεί το μηχανισμό της απώθησης. Τα παιδιά δεν γνωρίζουν και τα ίδια τι θέλουν να ρωτήσουν και γι' αυτό τους έχει απομείνει συνειδητή η τάση να ρωτούν. Τα διαφωτισμένα παιδιά δεν παρουσιάζουν ποτέ τη μανία αυτή. Δεν έχουν δεχτεί απαγορεύσεις που να έχουν μετατρέψει από τον πραγματικό της στόχο την τάση τους να ρωτούν, και δεν τους έχουν δοθεί ποτέ απότομες απαντήσεις, που οδηγούν σε τραυματικές απορρίψεις και απωθήσεις. Φτάνοντας στη σχολική ηλικία τα παιδιά ξεπερνούν συνήθως την τάση για ερωτήσεις που έχουν όταν ήταν τεσσάρων ή πέντε χρονών.

Τώρα η τάση τους αυτή μετατρέπεται σε βιβλιομανία. Μέσα απ' την απώθηση αυτή, το παιδί προσπαθεί να στρέψει την προσοχή του σε κάτι το διαφορετικό, ή να βρει στα βιβλία την επιβεβαίωση μιας σεξουαλικής θεωρίας, που είχε κατασκευάσει με το παιδικό του μυαλό. Ελπίζει δηλαδή πως τα βιβλία θα του αποκαλύψουν, όσα του είχαν αποκρύψει οι γονείς του.

Η εκπαίδευση στο μάθημα της σεξουαλικής αγωγής πρέπει να είναι σταδιακή και προοδευτικά να επεκτείνεται από τα βασικά θέματα σε περισσότερες λεπτομέρειες, που ενδιαφέρουν τους εφήβους. Το παιδί παίρνει τα πρώτα μηνύματα από την οικογένεια. Στη συνέχεια στο δημοτικό σχολείο αρχίζει να μαθαίνει την αδρή ανατομική, φυσιολογία και λειτουργία των γεννητικών οργάνων του άνδρα και της γυναίκας. Κατόπιν διδάσκονται στοιχεία από την αναπαραγωγή του ανθρώπου και παρέχονται βασικές γνώσεις για την περίοδο και τον τοκετό. Ιδιαίτερα τονίζεται το κεφάλαιο της υγιεινής των γεννητικών οργάνων.

Στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου το μάθημα της γενετησιακής αγωγής επεκτείνεται στην αντισύλληψη και στον οικογενειακό προγραμματισμό, στις διαταραχές της περιόδου και στην πρόληψη άλλων παθολογικών καταστάσεων στο γεννητικό σύστημα. Με τον τρόπο αυτό τελειώνοντας το Γυμνάσιο ο έφηβος έχει ξεκαθαρίσει στο μυαλό

του τα θετικά θέματα σεξουαλικής αγωγής και είναι έτοιμος να αντιδράσει σωστά σε κάποια σχέση με το άλλο φύλο. Στο Λύκειο τα μαθήματα συνεχίζονται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια. Πάνω σε ὀρισμένες παθολογικές καταστάσεις των γεννητικών οργάνων και την αντιμετώπιση τους επεκτείνονται σε θέματα ψυχικής υγιεινής και κοινωνιολογίας πάντα σε σχέση με την σεξουαλική σχέση και την επαφή με το αντίθετο φύλο. Τα μαθήματα γίνονται υπό μορφή συζήτησης και έχουν πάντα διαλογικό χαρακτήρα. Μερικές φορές οι έφηβοι διατυπώνουν γραπτά και ανώνυμα τις ερωτήσεις τους και δέχονται τις σχετικές απαντήσεις, ενώ ακολουθεί συζήτηση. Ο μισός χρόνος του μαθήματος διατίθεται σε ερωτήσεις - απαντήσεις, έτσι ώστε να ικανοποιούνται όλες οι απορίες της ηλικίας αυτής. Οι εικόνες, τα σχήματα και οι διαφάνειες βοηθούν στην κατανόηση του μαθήματος. Αν υπάρχει δυνατότητα επίδειξης κάποιως κινηματογραφικής ταινίας ή " video " το μάθημα γίνεται πιο επαγωγικό.

Αν η μέση εκπαίδευση είχε λογικά προγράμματα, κι αν αυτά τα προγράμματα αναπτύσσονταν με έξυπνο τρόπο δεν θα υπήρχε καμία ανάγκη να ιδρύσουμε τμήματα σεξουαλικής αγωγής. Η φυσιολογία της αναπαραγωγής θα διδάσκονταν στα προγράμματα των φυσιολογικών επιστημών, ο έλεγχος των γεννήσεων και σεξουαλική υγιεινή θα διδάσκονταν στο πρόγραμμα της υγιεινής. Το σχολείο ο επιπλέον θα πρέπει να διδάξει στα παιδιά να διαβάζουν εφημερίδα και να τη σχολιάζουν : και ήδη αυτό θα έπρεπε να τους δώσει μια αγωγή όχι μόνο σεξουαλική αλλά επίσης κοινωνική και πολιτική. Ίσως μια μέρα φτάσουμε σ' ένα τέτοιο σχολείο. Περιμένοντας το, είναι σκόπιμο να ιδρύσουμε τμήματα σεξουαλικής αγωγής.

Ένα πείραμα που έγινε μεταξύ των παιδιών ενός γυμνασίου του Μιλάνου, έδειξε ότι τα ίδια τα παιδιά το εννοούν : είναι καλύτερα να έχουμε ένα ξεχωριστό τμήμα όπου θα αισθανόμαστε ελεύθεροι να βάλουμε όλες τις ερωτήσεις, που αποκαλύπτουν την άγνοια μας. Με τους καθηγητές είμαστε πιο συνετοί, δεν θέλουμε να κάνουμε κακή εντύπωση. Τα ίδια

τα παιδιά διάλεξαν ελεύθερα το σχηματισμό των ομάδων. Οι συζητήσεις αναπτύσσονταν με πλήρη ελευθερία πάνω σε θέματα που διάλεγαν τα ίδια τα παιδιά. Προέκυψε πως όλα είχαν ελάχιστες γνώσεις σχετικά με το θέμα. Ξεπηδούν πολλοί φόβοι και άγχη : στα αγόρια ο φόβος των συνεπειών του αυνανισμού, ο φόβος των αφροδίσιων νοσημάτων, ο φόβος της ομοφυλοφιλίας. Στα κορίτσια ο φόβος του αυνανισμού, του τοκετού, της γέννησης διδύμων ή πολυδύμων. Είναι εξαιρετικά σημαντικό το γεγονός, ότι στον κύκλο των συζητήσεων, πάνω στα σεξουαλικά προβλήματα αυτά τα παιδιά, που συνήθως συμπεριφέρονται με χυδαίο τρόπο, έδειξαν αντίθετα ουσιαστική σοβαρότητα και πολιτισμό.

Κατά το Δρόσο `` η σχολική διαφώτιση δεν θα πρέπει ποτέ να γίνεται μαζικά. Θα πρέπει να αρχίζει και να γίνεται οπωσδήποτε στον κάθε μαθητή ξεχωριστά. Πριν τελειώσουν τα παιδιά το σχολείο θα πρέπει ο δάσκαλος να τους γνωρίσει τους κινδύνους που έχουν οι ελεύθερες σχέσεις, για να μειωθούν οι περιπτώσεις όπου νέοι άνθρωποι δυστυχούν λόγω κάποιου αφροδίσιου νοσήματος ή λόγω για εξώγαμης εγκυμοσύνης. Στις περιπτώσεις αυτές ισχύει μόνο η απόλυτη ειλικρίνεια. Όταν ένα παιδί έχει δυσκολίες, ο δάσκαλος έχει το καθήκον να το βοηθήσει, ακόμη και αν βρεθεί ο ίδιος εκτεθειμένος. Ο δάσκαλος υπάρχει για το παιδί και όχι το παιδί για το δάσκαλο.`` (Δρόσος. Ζ, 1980 : 126)

2.3.3 Ποιοι διδάσκουν το μάθημα και ποια τα μέσα διδασκαλίας και ενημέρωσης για το μάθημα σεξουαλικής αγωγής.

Η διδασκαλία γίνεται συλλογικά και δεν είναι δουλειά ενός μόνο ατόμου. Ο γιατρός καλύπτει τα ιατρικά θέματα ανατομία , φυσιολογία , λειτουργία γεννητικών οργάνων, παθολογικές καταστάσεις κ.α. Μια ειδικά εκπαιδευμένη ψυχολόγος διδάσκει τα ψυχολογικά προβλήματα του εφήβου, που σχετίζονται με την γενετησιακή του δραστηριότητα και τις διαταραχές της σεξουαλικής συμπεριφοράς. Επιπλέον κοινωνιολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί και εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούνται για

την διδασκαλία του μαθήματος, μετά από σχετική εκπαίδευση.

Στην πραγματικότητα η συγκέντρωση ενός τέτοιου επιτελείου για την διδασκαλία του μαθήματος δεν είναι εύκολη. Γι' αυτό συνήθως ένας από τους παραπάνω ειδικούς, ασχολείται με το θέμα και αναλαμβάνει όλο το φάσμα της εκπαίδευσης.

Το βιβλίο είναι απαραίτητο μέσο διδασκαλίας από το οποίο ο έφηβος θα πάρει τα στοιχεία που χρειάζεται. Στο βιβλίο ορισμένες βασικές γνώσεις περιγράφονται με λεπτομέρεια. Η παρουσίαση του κειμένου με τη μορφή ερωτήσεων και απαντήσεων διεγείρει το ενδιαφέρον του εφήβου. Οι εικόνες τέλος και τα σχήματα βοηθούν στην κατανόηση των αναφερόμενων λειτουργιών.

Το περιοδικό τις περισσότερες φορές δεν ωφελεί την διδασκαλία. Η ενημέρωση μέσα από ένα άρθρο μπορεί να μπλέξει τον έφηβο, αν αυτός δεν έχει πάρει προηγούμενα τις απαραίτητες βασικές γνώσεις. Η τηλεόραση και ο κινηματογράφος βοηθούν θετικά, γιατί κεντρίζουν το ενδιαφέρον για αναζήτηση πληροφοριών. Ορισμένες φορές όμως όταν οι ταινίες δεν είναι σωστά μελετημένες δημιουργούν ερωτηματικά, τα οποία προβληματίζουν τα παιδιά. Σαν καλή μέθοδο διδασκαλίας του μαθήματος θεωρείται η επίδειξη μιας καλής κινηματογραφικής ταινίας ή ταινία video και στην συνέχεια η συζήτηση του θέματος. Προϋπόθεση βέβαια γι' αυτό είναι η ολοκλήρωση της προηγούμενης σειράς μαθημάτων, στα βασικά θέματα έτσι ώστε να μην δημιουργούνται παρανοήσεις. Στο σχολείο τέλος πρέπει να χρησιμοποιούνται εικόνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες, προπλάσματα και διαφάνειες για την κατανόηση του μαθήματος. (Ασπιώτης. Α, 1969 : 22).

2.3.4 Τι περιλαμβάνει το μάθημα της γενετήσιας αγωγής.

Το περιεχόμενο και το επίπεδο του μαθήματος καθορίζεται από την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων, στα οποία απευθύνεται. Το μάθημα γενικά αρχίζει με την ανατομική και την φυσιολογία των γεννητικών οργάνων του άνδρα και της γυναίκας.

Στη συνέχεια αναφέρονται οι τρόποι εξέτασης του γεννητικού συστήματος, συζητιούνται στοιχεία για την ήβη και την κλιμακτήριο, την περίοδο και τις διαταραχές της, τη σεξουαλική δραστηριότητα των εφήβων, την πρώτη σεξουαλική επαφή, τη γονιμοποίηση, την διαφοροποίηση του φύλου, την κύηση, τον τοκετό και την λοχεία, τα αφροδίσια νοσήματα και την πρόληψη τους, την αντισύλληψη, την έκτρωση και τις επιπλοκές της, τη στείρωση, τα ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα των νέων και τέλος αναφέρονται ορισμένα συμπτώματα που πρέπει να ανησυχούν τον έφηβο και βάσει των οποίων αυτός πρέπει να απευθυνθεί στο γιατρό.

(Κρεάτσας.Γ, 1989 : 22).

2.3.5 Στοιχεία που κάνουν προβληματική την άσκηση σεξουαλικής αγωγής στην παιδαγωγική πράξη.

Στην πράξη όμως η αγωγή δεν επιδέχεται αναβολές. Τα παιδιά μεγαλώνουν και δέχονται τις επιδράσεις ανεύθυνων φορέων και τα προβλήματα δεν περιμένουν. Ας δούμε λοιπόν ορισμένα από τα πιο πρακτικά προβλήματα σχετικά με τη σεξουαλική αγωγή στην εποχή μας και στο τόπο μας :

1) Πως συνειδητοποιεί το σεξουαλικό του ρόλο ένα παιδί που γεννιέται σήμερα, χωρίς αμφιβολία οι πρώτες και κρισιμότερες εμπειρίες ξεκινούν από το πρώτο παιδικά χρόνια. Η ζωντανή παρουσία, η συμπεριφορά και η προσωπικότητα της μάνας φαίνεται ότι προσανατολίζει την πρώτη εικόνα του εγώ και διαμορφώνει μια γενικότερη στάση απέναντι στη ζωή και στους άλλους ανθρώπους. Το παιδί θα τις θέσει, ζώντας τη σχέση μέσα στη μάνα και στον πατέρα, καθώς και τις άλλες ανθρώπινες σχέσεις μέσα στην οικογένεια. Αυτό σημαίνει ότι τα θεμέλια για την κατοπινή ανάπτυξη κάθε ανθρώπου στον τομέα της σεξουαλικής του ζωής, μπαίνουν από την ίδια την οικογενειακή ζωή και τις ανθρώπινες σχέσεις μέσα σ' αυτήν και όχι από κάποια οργανωμένη και συστηματική προσπάθεια αγωγής.

Να λοιπόν ένα πρώτο σημαντικό πρόβλημα. Η αποτελεσματικότερη προσπάθεια για μια σωστή σεξουαλική αγωγή φαίνεται ότι πρέπει να είναι έμμεση : να αποβλέπει στη δημιουργία σωστών ανθρώπων με την ελπίδα ότι οι σχέσεις αυτές θα θεμελιώσουν ένα καλό ξεκίνημα στη δεύτερη γενιά στα παιδιά των ανθρώπων που δέχονται την παιδαγωγική προσπάθεια.

2) Η δεύτερη σε σημασία και σε δύναμη επίδραση που δέχεται το σημερινό παιδί έρχεται από την ευρύτερη κοινωνική ατμόσφαιρα. Σε παλιότερες εποχές ο νέος άνθρωπος αργούσε αρκετά να έρθει σε άμεση επαφή με την κοινωνία, και γι' αυτό ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου ήταν σημαντικότερος. Σήμερα η κοινωνική και πολιτιστική στάθμη και η στάση απέναντι στην ζωή και στις ανθρωπινές σχέσεις εισβάλλουν στα σπίτια μας με την τηλεόραση, το ραδιόφωνο, τον τύπο. Ειδικότερα η επίδραση της τηλεόρασης στα μικρότερα παιδιά δεν έχει εκτιμηθεί όσο πρέπει. Φυσικά το πρόβλημα δεν είναι ποιες εκπομπές είναι ακατάλληλες για τα παιδιά. Το σημαντικότερο πρόβλημα είναι ο τύπος του ανθρώπου και ο τύπος των ανθρωπινων σχέσεων που προβάλλεται από το σύνολο των εκπομπών, ακόμη και από τις διαφημίσεις.

3) Η επίδραση της παρέας των συμμαθητών, γενικά των ομάδων που το παιδί αισθάνεται ότι είναι μέλος είναι ισχυρότερη από την επίδραση κάθε ξένου ενήλικου. Έχει υποστηριχθεί η άποψη, ότι ενήλικος πρέπει να απαντήσει με πλήρη ειλικρίνεια σε κάθε ερώτηση του παιδιού σχετικά με τη σεξουαλική του ζωή. Η άποψη αυτή είναι σωστή θέση απέναντι στην τάση των ενηλίκων που αποφεύγουν την απάντηση ή να μην αποκαλύπτουν στα παιδιά την αλήθεια για σχετικά θέματα. Το πρόβλημα όμως είναι ότι τα ερωτήματα για τη σεξουαλική ζωή στην εποχή μας σπάνια γεννιούνται στο μυαλό των παιδιών σαν απορίες σχετικά με κάποιες βιολογικές λειτουργίες ή με τη γέννηση. Στις περισσότερες περιπτώσεις γεννιούνται από εξωτερικό ερεθίσματα που κάνουν εντύπωση στο παιδί, ακριβώς επειδή συνδέουν κάθε σχετική άποψη με κάποια άγνωστη, μυστηριακή και πονηρή απαγορευμένη ηδονή.

Στις περιπτώσεις αυτές η αντικειμενική πληροφόρηση για τα γεγονότα της σεξουαλικής ζωής δεν ικανοποιεί το παιδί. Θα προτιμήσει τα υπονοούμενα και τα αλατισμένα ανέκδοτα των φίλων, που ίσως δεν αποκαλύπτουν αλλά πάντως μισό-φωτίζουν την απαγορευμένη περιοχή, που είναι φανερό πως κρύβει ζηλότυπα η κλειστή κοινωνία των μεγάλων.

4) Αν δεχθούμε λοιπόν πως οι επιδράσεις που ασκούνται πάνω σ'ένα σημερινό παιδί με τη σειρά σημασία τους οι παραπάνω δηλαδή : α) Η σχέση με τη μάνα και η οικογενειακή ζωή. β) Τα κοινωνικά πρότυπα όπως αυτά προβάλλονται από τα μέσα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας και γ) Οι ομάδες συνομηλίκων, τότε ο ρόλος του σχολείου ή άλλων γνήσια παιδαγωγικών φορέων φαίνεται να είναι σχεδόν ασήμαντος στην εποχή μας. Και γίνεται ακόμη ασθενέστερος, όταν το θέμα της αγωγής είναι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση για πολλούς λόγους.

Πρώτον το περιεχόμενο κάθε τέτοιας διδασκαλίας θα αντιμετώπιζε ισχυρότατη κριτική και αντιδράσεις διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Πράγματι ενώ ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, ο τύπος, οι διαφημίσεις μπορούν να προσβάλλουν σχεδόν άμεσα ή έμμεσα κάθε άποψη για τη σεξουαλική ζωή, ένα σχολικό βιβλίο ή κάποια διδασκαλία θα έπρεπε να εξασφάλιζε την επιδοκιμασία όχι μόνο των αρχών αλλά και της κοινής γνώμης. Αυτό σε άνιση και ανομοιόμορφη κοινωνία, όπως η σύγχρονη μεικτά ήταν σχεδόν αδύνατο. Και ας μην ξεχνάμε ότι ακόμη και σήμερα μικτά γυμνάσια και λύκεια λειτουργούν μόνο εκεί που οι συνθήκες δεν επιτρέπουν χωριστή φοίτηση αγοριών και κοριτσιών.

Δεύτερον το σχολείο ετοιμάζει όλο και περισσότερα παιδιά για τις επιστήμες και κατά δεύτερο λόγο για κάποια τέχνη. Καλλιεργεί τις γνώσεις αλλά όχι τις ανθρώπινες σχέσεις. Προσφέρει πληροφορίες και άσκηση του πνεύματος αλλά μάλλον αδιαφορεί για το συναίσθημα, τη συνεργασία, τις κοινές προσπάθειες, την αρμονική συμβίωση. Ένα μάθημα σεξουαλικής αγωγής ενταγμένο στο σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα, θα κατέληγε πιθανότατα σε απομνημόνευση μιας σειράς από πληροφορίες και

ίσως από θεωρητικούς κανόνες. Ένα τέτοιο μάθημα σπάνια επηρεάζει την προσωπικότητα και τη ζωή των παιδιών. Το δέχονται σαν θεωρία, το απομνημονεύουν, αλλά δύσκολα βλέπουν τη σχέση του με την πραγματική τους ζωή και τις ανθρωπινές σχέσεις τους τωρινές και μελλοντικές.

Τρίτον υπάρχει μια σειρά ολόκληρη από όργανα του ανθρώπινου σώματος και από σεξουαλικές πράξεις ή λειτουργίες που εκφράζονται ή από ψυχρά τοπικά ιατρικούς όρους που αυτόματα απομακρύνουν το νου από τις ζωντανές εμπειρίες και την πραγματική ζωή ή από βρώμικες λέξεις που κάνουν κάθε σχετική κουβέντα είτε αισχρολογία, είτε στην καλύτερη περίπτωση ανεκδοτολογία γεμάτη χυδαία υπονοούμενα. Και οι δυο αυτές εκφραστικές δυνατότητες είναι ακατάλληλες για ένα εποικοδομητικό μάθημα σεξουαλικής αγωγής και πιθανότητα δείχνουν ότι η κοινωνία μας δεν είναι έτοιμη να συζητήσει, άπλα και σοβαρά θέματα όπως αυτά.

5) Και όμως το σχολείο θα μπορούσε να προσφέρει πολλά : το νηπιαγωγείο ή οι πρώτες τάξεις του δημοτικού αποτελούν την πρώτη οργανωμένη κοινωνία για κάθε παιδί μετά την οικογένεια. Στην κοινωνία αυτή θα αναπτύξει σχέσεις συνεργασίας και συναγωνισμού με άλλα παιδιά μέσα σε μια ομάδα που δεν αισθάνεται ότι είναι το κέντρο της, όπως συχνά συμβαίνει με την οικογένεια του. Οι εμπειρίες και οι γνώσεις που κερδίζει στο σχολείο παίρνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στη συνείδηση του, γιατί έχουν τη σφραγίδα της αυθεντίας και της σοβαρότητας και γιατί η σχολική του ζωή είναι κύριο έργο του. Το σχολείο θα μπορούσε να αναπτύξει ηθικές και αισθητικές αξίες, που θα αποτελούσαν την καλύτερη άμυνα απέναντι στην πλύση εγκεφάλου που μας κάνουν τα μέσα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας. Το σχολείο θα μπορούσε να βοηθήσει στην ανάπτυξη ολοκληρωμένης προσωπικότητας και ανθρώπινων σχέσεων βασισμένων στον αμοιβαίο σεβασμό, και έτσι να γίνει φυτώριο για σωστές οικογένειες που τα παιδιά τους θα αρχίσουν τη ζωή τους με πολύ καλύτερες προϋποθέσεις. Αλλά είναι φανερό ότι μιλάμε για ένα υποθετικό τύπο σχολείου και όχι για το σύγχρονο ελληνικό.

Άλλωστε αυτό το σχολείο, αυτό το όραμα, θα ήταν αποτελεσματικότερο για την ανάπτυξη της ολοκληρωμένης και αρμονικής προσωπικότητας κάθε παιδιού και για τη δημιουργία καλύτερων ανθρώπινων σχέσεων, θα παρείχε δηλαδή ένα διαφορετικό τύπο παιδείας μέσα στον οποίο θα καρποφορούσε η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

6). Υπάρχει μια σειρά από ειδικά και σημαντικά προβλήματα που μπορούν να μας απασχολήσουν. Πότε, από ποιον, πως θα μπορούσε να γίνει κάποια σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Οι απαντήσεις δεν είναι εύκολες αλλά κάποιος λεπτομερειακός προβληματισμός θα μπορούσε να αναπτυχθεί αν αποφασιζόταν μια σοβαρή προσπάθεια, που λάβανε υπόψη τις γενικότερες συνθήκες και θα προγραμμάτιζε με ευρεία αντίληψη το θέμα. Η σεξουαλική αγωγή αρχίζει από τη μάνα και θα πρέπει να συνεχίζεται από την νηπιαγωγό, το δάσκαλο, τον καθηγητή, το γιατρό, τον ψυχολόγο. Οι στόχοι του καθενός και οι παιδαγωγικές μέθοδοι θα απαιτούσαν πλήρη ανάλυση των συνθηκών και συστηματική μελέτη., (Σεξουαλική αγωγή και υγεία, 1992 : 95-97).

2.3.6 Ο έλληνας εκπαιδευτικός αντιμέτωπος με την ευθύνη σεξουαλικής αγωγής.

Τα τελευταία δυο – τρία χρόνια, μεσώ διάφορων δημοσιεύσεων στον τύπο αλλά κάποτε και σε επίπεδο κυβερνητικών διακηρύξεων φαίνεται να διαμορφώνεται και στον ελληνικό χώρο ένα αίτημα περί εισαγωγής της σεξουαλικής αγωγής στην εκπαίδευσης. Ωστόσο μια συστηματικότερη προσέγγιση του θέματος μέσα απ' την πραγματοποίηση κοινωνιολογικών ερευνών αναφορικά με τις στάσεις των γονέων, των εκπαιδευτικών των εφήβων γύρω απ' το θέμα της σεξουαλικής αγωγής στοιχειοθετήθηκε με στατιστικά δεδομένα, η αναγκαιότητα εισαγωγής κατάλληλων προγραμμάτων στο σχολείο. Θα πρέπει η σεξουαλική αγωγή να προετοιμάζει τους μαθητές για τον μελλοντικό τους ρόλο ως γονείς, συνδέοντας την σεξουαλική με την αναπαραγωγική λειτουργία εφόσον

βασική προϋπόθεση τέτοιων προγραμμάτων είναι η ύπαρξη ελεύθερου διαλόγου και κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης και κατά πόσον ένας εκπαιδευτικός μπορεί να εκφράσει τις προσωπικές του αξίες και στάσεις. Εάν λοιπόν η αναδρομή στη σχετική βιβλιογραφία μπορεί να φέρει αντιμέτωπο τον υπεύθυνο για τη σεξουαλική ζωή εκπαιδευτικό με τέτοια προβλήματα, η συγκεκριμένη πραγματικότητα του σχολείου θα πολλαπλασιάσει τα προβλήματα που θα έχει για να αντιμετωπίσει.

Γιατί ακόμη και στην καλύτερη περίπτωση που έχει προηγηθεί συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων με άλλους φορείς που εμπλέκονται στην παιδαγωγική διαδικασία, είναι πολύ πιθανό να έλθει σε σύγκρουση με κάποιους διαφωνούντες γονείς ή και συναδέλφους. Έτσι θα είναι δύσκολο να αποφύγει μια λογοκρισία και αφετέρου την αίσθηση ότι η προσωπική του ζωή, σε σχέση μ' αυτή των υπολοίπων συναδέλφων του, αποτελεί πολύ συχνά αντικείμενο σχολιασμού, που γίνεται αυστηρότερος για τους ανύπαντρους ή διαζευγμένους εκπαιδευτικούς επειδή κατά κάποιο τρόπο μπορούν να θεωρηθούν λιγότερο φερέγγυοι να διαπαιδαγωγήσουν ορθώς τους νέους. Η σεξουαλικότητα είναι αμφιλεγόμενο θέμα και αφετέρου με την ίδια τη φύση της παιδαγωγικής σχέσης, της οποίας ερωτική διάσταση είχε καταδεχθεί ήδη από την αρχαιότητα. Εάν στην συναισθηματική και ψυχοσεξουαλική εξέλιξη κάθε ανθρώπου παρεμβαίνουν αρκετοί παράγοντες που δεν μπορεί να τους ελέγξει ο ίδιος, η προσπάθεια για αυτογνωσία και κατανόηση της συμπεριφοράς των άλλων μπορεί να διευκολύνει την επίλυση ενδοπροσωπικών συγκρούσεων.

Στο σημείο αυτό θα μπορούσε κανείς να αντιτάξει το επιχείρημα ότι η διάθεση και η προσπάθεια για ενδοσκόπηση προκειμένου να νιώσει κανείς ισορροπία στην ερωτική του ζωή και στην συνέχεια στην ετοιμότητα του να διαπαιδαγωγήσει τους νέους είναι δύσκολο να αποδώσουν όταν η σεξουαλική ζωή που έχει λάβει ο ίδιος εκπαιδευτικός έχει σφραγισθεί από ενοχές και απαγορεύσεις.

Η εκπαίδευση για να είναι δημιουργική απαιτεί δασκάλους ικανούς να αναπτύσσουν ουσιαστικές, θετικές συναισθηματικές σχέσεις με τους μαθητές τους, χωρίς σύγχυση ρόλου και στόχων. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση συμπίπτει με την έναρξη της ήβης, με τη σύγχυση, τη μείωση της δημιουργικότητας και την αύξηση της ονειροπόληση που αυτή επιφέρει.

Σύμφωνα με τη Ναζίρη "ο δάσκαλος λοιπόν πρέπει να είναι το παράδειγμα για να ακολουθήσει, πρότυπο για να ταυτιστεί, καθοδήγηση με σεβασμό στην ατομικότητα του, ερεθίσματα γνώσης και διαπαιδαγώγησης, διδαχή αρχών και τρόπος οργάνωσης σκέψης, συναισθηματική συμμετοχή, αποδοχή, φιλικότητα και κατανόηση δίχως κατάργηση ρόλων και ορίων. Ο δάσκαλος γίνεται πηγή της γνώσης, ανακούφιση και παροχή, το αντικείμενο θαυμασμού και φθόνου, ο καλοπροαίρετος κριτής και η μορφή κύρους που θα συντροφεύσει τον έφηβο ως εσωτερικευμένο ρολό, αντικείμενο για την ανάπτυξη του. Οι ειλικρινείς σχέσεις αποκαλύπτουν γιατί ο έφηβος κάνει κάτι αυτή τη στιγμή και σε ποιον, και διευκολύνουν το έργο και των δυο. Η δυναμική κατανόηση της ανάπτυξης από τον δάσκαλο μπορεί να οδηγήσει στην αποφυγή μιας εμπλοκής που θα περιέπλεκε τη διδακτική σχέση και ενδεχομένως θα ανέστειλε την πορεία υγιούς ολοκλήρωσης του εφήβου. (Ναζίρη. Δ, 1992 : 245-246)

2.3.7 Η στάση των δασκάλων απέναντι στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Εκτός όμως από τους γονείς και οι δάσκαλοι πρέπει να συμμετέχουν στη γενική διαπαιδαγώγηση των παιδιών αλλά και στην σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Θα πρέπει όμως οι δάσκαλοι να έχουν κατάλληλες γνώσεις και εκπαίδευση, ώστε να δώσουν στα παιδιά σωστά μηνύματα. Στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού είναι σχετικά εύκολα τα πράγματα. Χρειάζεται να δημιουργήσει ο δάσκαλος πνεύμα ειλικρίνειας και να κατανοήσει την αξία του διαλόγου με τους μαθητές.

Πρέπει να απαντά χωρίς να επεκτείνεται σε άσκοπες λεπτομέρειες. Οι δυσκολίες αρχίζουν στις μεγάλες τάξεις του γυμνασίου όταν ο έφηβος χρειάζεται ειδική μεταχείριση και κατανόηση των ψυχολογικών και βιολογικών του αναγκών. Οι δάσκαλοι πρέπει να γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες της εφηβικής ηλικίας.

Αν ο δάσκαλος εκδηλώνει αμηχανία μπροστά στα προβλήματα του εφήβου, δεν μπορεί να τον βοηθήσει και να επιδράσει πάνω του παιδαγωγικά. Πρέπει να υπάρχει συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ δασκάλου και μαθητή. Οι δάσκαλοι δεν πρέπει να συμπεριφέρονται αυταρχικά. Η αυταρχικότητα κρίνει τον έφηβο δειλό, νωρθό και άβουλο, ή αντίθετο βίαιο επιθετικό και γενικά με συμπεριφορά αντικοινωνική. Ο έφηβος έχει ανάγκη φιλίας, επιείκειας, κατανόησης, στοργής, αγάπης για να προσαρμοστεί και να αποδώσει στο σχολικό περιβάλλον. Οι δάσκαλοι πρέπει να εφαρμόζουν όσο γίνεται την εξατομικευμένη αγωγή και διδασκαλία, γιατί οι ατομικές διαφορές μεταξύ των εφήβων, είναι μεγαλύτερες απ' ό τι στην σχολική ηλικία (6-12 ετών). Πρέπει επίσης να ευνοούν τη διαμόρφωση των εφηβικών ομάδων και να παρακινούν το νέο να συμμεχει σε αυτές.

Είναι ανάγκη να πούμε ότι η μεγαλύτερη δυσκολία δεν οφείλεται σε έλλειψη ικανότητας ή γνώσεων των μεγάλων η των παιδαγωγών αλλά στη στάση τους απέναντι στο θέμα της γενετήσιας διαπαιδαγώγησης και η οποία στο τέλος δεν είναι άλλη από τη στάση τους απέναντι σ' ολόκληρη τη ζωή.

Το πρώτο πρόβλημα που προβάλλει είναι το πρόβλημα του παιδαγωγού. Η αγωγή έχει ως προϋπόθεση την αυτοαγωγή του παιδαγωγού. Αυτό ισχύει και προκειμένου περί της γενετήσιας αγωγής. Απέναντι στο γενετήσιο πλέγμα ο ένας αποδέχεται και άλλος αποκρούει. Ένας τρίτος το ανέχεται ως βιολογική λειτουργία. Άλλος πάλι αισθάνεται με το τρόπο ότι παρασύρεται από την ενστικτώδη ζωή του και άλλος βλέπει στην γενετήσια ζωή μια κατάπτωση στη ζωώδη ή κάτι το

ακάθαρτο. Όταν βλέπουμε τόσο ποικίλες και αντίθετες αντιλήψεις, αντιλαμβανόμαστε ότι το πρόβλημα, και εδώ ανάγεται στον άνθρωπο, το ιδιαίτερο άτομο και την ιστορία του. Η επιστημονική γνώση του θέματος δεν είναι αρκετή. Πρέπει ο ίδιος ο παιδαγωγός να έχει τακτοποιηθεί απέναντι του. Τα παιδιά πίσω απ' τις γνώσεις τους και τις ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες θα διαβλέπουν την αβέβαιη, ασαφή, ανέντιμη στάση του, και όχι την φυσική και ειλικρινή σχέση στάση του παιδαγωγού. Κάποτε, πολύ συχνά, είναι ανάγκη οι παιδαγωγοί να απαλλαγούν απ' τις δικές τους συγκρούσεις και συμπλέγματα, να ελευθερωθούν από επιδράσεις, να υποστούν ένα είδος μετεκπαίδευσης. (Ασπιώτης, Α, 1961 : 32-33) .

3. Δευτερεύοντες παράγοντες αγωγής.

3.1 Οργανώσεις και ομάδες νέων.

Πρόκειται για συλλόγους και ανικές ομάδες οργανωμένες, που αποβλέπουν κυρίως στην κοινωνικοποίηση των μελών τους. Τέτοιες οργανώσεις είναι : ο Προσκοπισμός, ο Ερυθρός Σταυρός Νεότητας, οι διάφορες θρησκευτικές οργανώσεις (ΧΕΝ, ΧΑΝ) καθώς επίσης και διάφορες << Νεολαίες >> των πολιτικών κομμάτων, που έχουν ως σκοπό την πολιτική μύηση των νέων σύμφωνα με τις αντιλήψεις κάθε κόμματος. (Εγκυκλοπαίδεια Δομή, 1980 : 40).

3.2 Ιδρύματα << ελεύθερου χρόνου >>.

Στην Ευρώπη λειτουργούν σήμερα υπό την εποπτεία της πολιτείας ή της εκκλησίας ποικίλα ιδρύματα << ελεύθερου χρόνου >> στα οποία καταβάλλεται προσπάθεια οργανώσης και αξιοποίησεως του ελεύθερου χρόνου του σημερινού ανθρώπου. Τέτοια ιδρύματα είναι : οι Εστίες και οι Οίκοι Νεότητας, οι Λέσχες και τα Κέντρα Νεότητας. Στον ελληνικό χώρο λειτουργεί σήμερα, χάρη στην ιδιωτική πρωτοβουλία, μεγάλος αριθμός μορφωτικών ιδρυμάτων με ειδικούς χώρους και εγκαταστάσεις κατάλληλες για την εκτέλεση προγραμμάτων αξιοποίησεως του ελεύθερου

χρόνου. Παράλληλα μεταπολεμικώς άρχισαν να λειτουργούν και δημόσια ιδρύματα και υπηρεσίες ελεύθερου χρόνου : τα Σπίτια του χωριού, τα Αστικά κέντρα, Κέντρα παιδικής χαράς. (Εγκυκλοπαίδεια Δομή, 1980 : 41).

3.3 Το σύγχρονο περιβάλλον των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Οι σύγχρονες μεγάλες εξελίξεις στον τομέα της επιστημονικής τεχνολογίας συνέβησαν στη συγκρότηση ενός νέου περιβάλλοντος του σημερινού ανθρώπου, του περιβάλλοντος των μέσων μαζικής επικοινωνίας ή του αποκαλούμενου “ τρίτου περιβάλλοντος του παιδιού ”.

Στα μαζικά μέσα επικοινωνίας συμπεριλαμβάνονται το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, ο ημερήσιος τύπος, τα εκλαϊκευμένα επιστημονικά και λογοτεχνικά βιβλία, ορισμένα περιοδικά, αφίσες. Πρόκειται για μέσα μιας απρόσωπης επικοινωνίας που εκπέμπουν κάθε στιγμή σε εκατομμύρια συγχρόνως ακροατές, αναγνώστες ή θεατές μηνύματα, διαδίδουν ιδέες ή πληροφορίες, διαφωτίζουν και επιδιώκουν συνήθως τον επηρεασμό της γνώμης, των διαθέσεων και της βούλησης των ανθρώπων αυτών. Η επίδραση των μαζικών αυτών μέσων επικοινωνίας εξαρτάται από την ποιότητα των εκπεμπόμενων μηνυμάτων τους. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Βριτάνια : 235).

ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Μέθοδοι κοινωνικής εργασίας και σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

1.1. Κ.Ε.Α (Κοινωνική Εργασία με άτομα) και σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Η κοινωνική εργασία με το άτομο περιλαμβάνει εντοπισμό του προβλήματος μετά από συλλογή πληροφοριών και άλλων στοιχείων, ανάλυση της προβληματικής κατάστασης και παρεμβάσεις που μπορούν να πάρουν την μορφή σειράς υποστηρικτικών συνεντεύξεων με τον έφηβο, που τον βοηθούν στο να ανακαλύψει τις δυνατότητες του, να αποδεχθεί την ευθύνη, όσο είναι ικανός, για να αντιμετωπίζει το πρόβλημα του.

Εδώ συμπεριλαμβάνονται και παρεμβάσεις με επίκεντρο ιδιαίτερες καταστάσεις και προβλήματα που δημιουργούνται από τη σεξουαλική δραστηριότητα των νέων όπως π.χ. εγκυμοσύνη ανηλίκου κ.τ.λ. κάτι που μπορεί να γίνει αν ο κοινωνικός λειτουργός αντιληφθεί εγκαίρως το πρόβλημα, το εκτιμήσει σωστά και ξεκινήσει τη συμβουλευτική και θεραπευτική προσέγγιση του.

Σύμφωνα με την Τραγέα "ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να παρέμβει κάνοντας συμβουλευτική εργασία με τον έφηβο. Μελέτες και έρευνες για την αποτελεσματικότητα της συμβουλευτικής εργασίας υπάρχουν. Στη μελέτη των Rose και Marshall στην Αγγλία, η κύρια έμφαση ήταν η ατομική εστιασμένη βοήθεια στα παιδιά που ανέφεραν προβλήματα. Ένα σημαντικό ποσοστό των παιδιών ήρθε μόνο του στην αρχή ή παραπέμφθηκε από τους γονείς του. Δεν μπορεί να καθορισθεί εάν αυτές ήταν οι βασικές διαφορές που οδήγησαν στην επιτυχία. Συμπεραίνεται ότι για να είναι αποτελεσματική η συμβουλευτική εργασία, πρέπει να δοθεί σε άτομα που τα ίδια επιθυμούν την ανάγκη της, εξαιτίας μιας πρόσφατης κρίσης ή προβλημάτων.

Ακόμη οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να ενημερώσουν τους εφήβους με κατάλληλα προγράμματα πάνω σε θέματα υγείας. Τα προγράμματα αυτά είναι σημαντικά να περιλαμβάνουν πρόληψη της κύησης στην εφηβεία, αντισύλληψη, εκτρώσεις, σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, αντισύλληψη και οικογενειακό προγραμματισμό.

(Τραγέα Ρ, 1992 : 122)

1.2 Κ.Ε.Ο (Κοινωνική Εργασία με ομάδες) και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

1.2.1 Κοινωνική εργασία με ομάδες γονέων.

Είναι δεδομένο ότι για να βοηθηθεί ο έφηβος χρειάζεται να έχει ο κοινωνικός λειτουργός στενή επαφή και συνεργασία με τους γονείς. Άλλωστε ας μη ξεχνάμε ότι η εξομάλυνση και η διευθέτηση των σχέσεων μεταξύ γονέων και εφήβου, οποιοσδήποτε ηλικίας είναι ο καλύτερος τρόπος πρόληψης και αντιμετώπισης προβλημάτων όπως είναι τα ναρκωτικά, τα σεξουαλικά με τα μεταδιδόμενα νοσήματα, η ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη στην εφηβεία.

Η εργασία με ομάδες γονέων αφορά κυρίως τον τομέα της πρόληψης και μπορεί να πάρει διάφορες μορφές όπως είναι η συμβουλευτική γονέων και επιμόρφωση γονέων.

Η συμβουλευτική ομάδα γονέων μπορεί να δημιουργηθεί από ανάγκη για ενημέρωση, πληροφόρηση, ανταλλαγή απόψεων, άσχετα αν παρουσιάζουν ειδικά προβλήματα οι έφηβοι ή όχι. Μέσα από τις ομάδες αυτές μπορούν να γίνουν διαλέξεις, συζητήσεις με θέματα που αφορούν γενικά τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, τα αναπτυξιακά προβλήματα των εφήβων, τις σχέσεις γονέων εφήβων.

Η ομάδα επιμόρφωσης γονέων είναι χρήσιμο να περιλαμβάνει την ευαισθητοποίηση των γονέων με μορφή μαθημάτων προς τους ίδιους. Είναι γεγονός ότι η ευαισθητοποίηση σχετικά με το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης πρέπει να απευθυνθεί αρχικά στους ίδιους

τους γονείς, οι οποίοι έπειτα με τη σειρά τους θα ευαισθητοποιηθούν και θα ενημερώσουν τα παιδιά τους σχετικά με το θέμα αυτό.

Η ενημέρωση πρέπει πρώτα να γίνεται στους γονείς που δυστυχώς πολλές φορές οι ίδιοι δεν γνωρίζουν το σώμα τους και τα συναισθήματα τους. Για να κατορθωθεί η σωστή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών πρέπει προηγουμένα να εξασφαλισθεί η σεξουαλική και συναισθηματική ωριμότητα των γονέων. (Κρεάτσας, Γ, 1982 : 196).

Επομένως η διαπαιδαγώγηση πρέπει να γίνεται πρώτα στους γονείς και ύστερα στους εφήβους. Πρέπει να αρχίζει το συντομότερο ώστε να προετοιμασθούν οι γονείς να τη δεχτούν αυτοί πρώτοι, για να περάσουν τα μηνύματα πιο εύκολα και πιο συνειδητά στους εφήβους.

1.2.2 Κοινωνική εργασία με ομάδες μαθητών.

Η εργασία με ομάδες μαθητών αποτελεί ένα από τους πιο σημαντικούς τομείς εργασίας του κοινωνικού λειτουργού. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνονται οι βασικοί στόχοι που έχει θέσει ο κοινωνικός λειτουργός : της μετάδοσης αρχών και αξιών, της πρόληψης νέων προβλημάτων, και της βοήθειας των εφήβων να δώσουν λύσεις σε κοινά προβλήματα.

Πολλές από τις ομάδες αυτές θα μπορούσαν να έχουν συμβουλευτικό ή και επιμορφωτικό χαρακτήρα. Το πρόγραμμα της ομάδας θα χρησιμοποιείται σε μέσο για να επιτευχθούν οι επιμέρους στόχοι : ενημέρωση με σχέση με νέα ή και παλιά κοινωνικά προβλήματα (ναρκωτικά , AIDS), λύση προβλημάτων μεσώ της ενεργοποίησης των εφήβων με τη λειτουργία ομάδων που θα έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού μπορεί να πάρει πολλές μορφές : το ρόλο του εμπυχωτή του συντονιστή, του μεσολαβητή. Ο κοινωνικός λειτουργός θα μπορούσε να βοηθήσει στην έκφραση των συναισθημάτων και στην επεξεργασία ορισμένων θεμάτων που έχουν ιδιαίτερη

σημασία για τον έφηβο όπως : οι σχέσεις με το άλλο φύλο, η αντισύλληψη κ.τ.λ. (I. A.K.E, 1992 : 70).

1.2. Κ.Ε.Κ (Κοινωνική Εργασία με κοινότητα) και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Η εργασία με την κοινότητα και τους φορείς αποτελεί ένα σημαντικό τομέα εργασίας του κοινωνικού λειτουργού. Ο κοινωνικός Λειτουργός μπορεί να δημιουργήσει διασυνδέσεις προς όλες τις κατευθύνσεις με τη συγκεκριμένη κοινότητα, τα στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης, το Δήμο, το σχολικό πλαίσιο κ.τ.λ.. Έτσι θα επιτύχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί καλλίτερη επικοινωνία μεταξύ οικογένειας, διαφόρων κοινοτικών φορέων, προς όφελος πάντα των έφηβων.

Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να κατανοεί έγκαιρα τη σημασία και τη σπουδαιότητα της κοινότητας και να μελετάει τις ιδιορρυθμίες και την ιδιοσυστασία της : Τη νοοτροπία – προκαταλήψεις όπως αυτές διαφαίνονται από κοινωνική εργασία με άτομα αλλά κυρίως από κοινωνική εργασία με ομάδες, με γονείς, με εφήβους. Έτσι θα μπορέσει, να έχει μια ολοκληρωμένη αντίληψη των χαρακτηριστικών του κοινωνικού χώρου και να κατανοήσει τον τρόπο σκέψης και τη συμπεριφορά των εφήβων και των οικογενειών τους.

Γνωρίζοντας τη συγκεκριμένη κοινότητα και τις ανάγκες των εφήβων ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να συνεργασθεί με τους διάφορους φορείς της ευρύτερης κοινότητας όπως π.χ. είναι ο Δήμος, η τοπική Αυτοδιοίκηση, συμβουλευτικοί σταθμοί, η νομαρχιακή επιτροπή λαϊκής επιμόρφωσης και άλλες οργανώσεις όπως τα σχολεία. Η συνεργασία αυτή με τους διάφορους φορείς μπορεί να έχει σκοπό την πρόληψη ή καταστολή γενικότερα. (I.A.K.E, 1992 : 79).

Ειδικότερα ο κοινωνικός Λειτουργός θα μπορούσε να συμμετέχει στη διοργάνωση σεμιναρίων, διαλέξεων για την επιμόρφωση των γονέων και

των εφήβων, και στην προβολή μηνυμάτων δια των μέσων ευρείας ενημέρωσης .

Επίσης ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού μπορεί να είναι του μεσάζοντα ή ενδιάμεσου ανάμεσα σε οικογένεια και σχολείο. Εκτός αυτού ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των διδασκόντων καθώς και τη στήριξη στο δύσκολο έργο τους. Η ενημέρωση αυτή αναφέρεται σε καταστάσεις που αφορούν τους εξωσχολικούς παράγοντες, που συμβάλλουν στις δυσκολίες του μαθητή μέσα στο σχολείο. Έτσι μπορεί να ξεκινήσει μια συνεργασία για εναρμόνιση των προσπαθειών εκπαιδευτικού και κοινωνικού λειτουργού, με σκοπό πάντα τη βοήθεια του μαθητή.

Εν συνεχεία ο κοινωνικός λειτουργός θα παίξει πρωταρχικό ρόλο στην πληροφόρηση, ενημέρωση, υποστήριξη, καθοδήγηση. Θα έχει πολλές φορές το ρόλο του " ενδιάμεσου ", μεταξύ γονέων και σχολείου και θ' ανακαλύπτει και μαζί με τους γονείς, νέους φορείς της κοινότητας και πηγές που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί προς όφελος πάντα των εφήβων.

ΕΚΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Έρευνα

1.1 Μεθοδολογία

Αντικείμενο της έρευνας μας ήταν να διαπιστωθεί η στάση των γονέων στην σεξουαλική διαπαιδαγώγηση μαθητών και μαθητριών του γυμνασίου της πόλης της Πάτρας.

Επίσης σκοπός ήταν να διερευνήσουμε το κατά πόσο υπάρχει ανάγκη να εισαχθεί το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα σχολεία.

Η έρευνα έγινε με τη μορφή ερωτηματολογίου που συντάχθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να διερευνηθεί η στάση των γονέων σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης εφήβων 13-15 χρόνων.

1.2 Διαστάσεις του θέματος.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ανώνυμο ερωτηματολόγιο που αποτελείται από (4) κύριες ενότητες :

1^η Ενότητα : Περιλαμβάνει τις ερωτήσεις 1-4. Μ' αυτές τις ερωτήσεις διερευνάται το φύλο, η μόρφωση, το επάγγελμα και ο τόπος διαμονής των γονέων.

2^η Ενότητα : Αφορά το βαθμό πληροφόρησης και τις πηγές ενημέρωσης των εφήβων σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα. Την ενότητα αυτή αποτελούν οι ερωτήσεις 5-9.

3^η Ενότητα : Περιλαμβάνει τις ερωτήσεις 10-20 και ερευνά τη στάση των γονέων ως προς τη σεξουαλική συμπεριφορά των παιδιών.

4^η Ενότητα : Στην τελευταία αυτή ενότητα γίνεται μια προσπάθεια να διερευνηθεί η στάση των γονέων απέναντι στην προοπτική να διδαχθεί το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής στο σχολείο. Την τετάρτη ενότητα καλύπτουν οι ερωτήσεις 21-26.

1.3 Ο ερευνώμενος πληθυσμός.

Ο πληθυσμός τον οποίο εξετάσαμε ήταν 90 γονείς εφήβων ηλικία 13-15 χρόνων της πόλης της Πάτρας, από τους οποίους απάντησαν οι 80.

Ο ερευνώμενος πληθυσμός προέρχεται από 3 γυμνάσια της περιοχής της Πάτρας : α) 1^ο γυμνάσιο β) 6^ο γυμνάσιο και γ) 8^ο γυμνάσιο.

Αρχικά απευθυνθήκαμε στον προϊστάμενο της Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Πάτρας και με έγγραφη παράκληση του προς τους διευθυντές των γυμνασίων μας επιτράπη η διεξαγωγή της ερευνάς.

Στη συνέχεια ενημερωθήκαμε για τον αριθμό των γυμνασίων που υπάρχουν στην περιοχή από τον προϊστάμενο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και κατόπιν έγινε κλήρωση μεταξύ των 25 γυμνασίων που υπάρχουν.

Ακολούθησε επικοινωνία με τους διευθυντές των παραπάνω γυμνασίων στους οποίους παρουσιάστηκε το ερωτηματολόγιο και ο σκοπός της ερευνάς. Τελικά τα ερωτηματολόγια δόθηκαν στους γονείς μετά από συνεργασία με τους διευθυντές.

Η έρευνα μας απευθύνεται στους γονείς εφήβων 13-15 χρόνων. Σ' αυτή την περίοδο εμφανίζονται και διαμορφώνονται όλες οι νέες βασικές βιοσωματικές αλλαγές της ήβης και οι νέες γνωστικές δομές που μετασχηματίζουν το παιδί σε ενήλικα. Επίσης είναι η περίοδος της σεξουαλικής αφύπνισης. Το θέμα όμως που απασχόλησε εμάς και την έρευνα μας, ήταν το τι γνωρίζουν και το τι πιστεύουν για το βασικά σεξουαλικά θέματα στην ηλικία αυτή.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην πόλη της Πάτρας, γιατί η Πάτρα είναι μια πόλη αντιπροσωπευτική σε σύνθεση πληθυσμού και κατανομή μεταξύ των διαφορών πληθυσμιακών ομάδων.

1.4. Δείγμα

Το δείγμα ήταν ογδόντα (80) γονείς, οι οποίοι είχαν εφήβους που φοιτούσαν σε γυμνάσιο της Πάτρας. Το συγκεκριμένο δείγμα δεν ήταν αντιπροσωπευτικό για όλους τους γονείς που έχουν παιδιά στο γυμνάσιο. Και τα αποτελέσματα αφορούσαν αυτό και μόνο τον αριθμό.

Δεν επιλέξαμε μεγαλύτερο και κατά συνέπεια πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα για τους εξής λόγους :

1) Ο αριθμός των ερευνητών ήταν πολύ μικρός (2 άτομα).

2) Ο χρόνος παράδοσης της πτυχιακής εργασίας μας ήταν αρκετά περιορισμένος και ένα μεγαλύτερο δείγμα θα απαιτούσε περισσότερο χρόνο.

3) Το κόστος της έρευνας θα ήταν πολύ αυξημένο σε περίπτωση επιλογής μεγαλύτερου δείγματος.

1.5 Τρόπος συλλογής πληροφοριών

Για την πραγματοποίηση της έρευνας και τη συλλογή των πληροφοριών, χρησιμοποιήσαμε ερωτηματολόγιο.

Το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο. Αποτελούνταν από 26 ερωτήσεις. Υπήρχαν δυο τύποι ερωτήσεων.

A) Οι κλειστές στις οποίες η επιλογή και η ελευθερία έκφρασης των ερωτώμενων ήταν περιορισμένες στο ελάχιστο.

B) Οι ανοιχτές στις οποίες ο ερωτώμενος ήταν πιο ελεύθερος να οργανώσει την απάντησή του.

Οι παραπάνω τύποι ερωτήσεων χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να συλλέξουμε ολοκληρωμένες απαντήσεις, καθώς επίσης και για την διευκόλυνση μας κατά την ανάλυση και ταξινόμηση τους.

1.6 Αποτελέσματα

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΕΡΩΤ.1

Φύλο γονέα	No	%
Άρρεν	36	45 %
Θήλυ	44	55%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Στην παρούσα έρευνα διερευνήθηκε η στάση 80 γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση εφήβων 13-15 ετών. Απ αυτούς οι 36 (45%) είναι άντρες και οι 44 (55%) γυναίκες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΕΡΩΤ 2

Ποιες είναι οι γραμματικές σας γνώσεις ;

	No	%
A. Πτυχίο Ανώτατης Σχολής	6	7,5%
B. Πτυχίο Ανώτερης Σχολής	11	13,75%
Γ. Απόφοιτος Λυκείου	31	38,75 %
Δ. Απόφοιτος Γυμνασίου	9	23,75%
Ε. Απόφοιτος Δημοτικού	9	11,25%
Στ. Αναλφάβητος	4	5%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση 3 καλύπτει η κατηγορία γ (38,45 % απόφοιτος λυκείου). Δεύτερη σε σειρά έρχεται η κατηγορία δ (23,45 % αποφ. γυμνασίου). Τελευταία είναι η κατηγορία στ (5% αναλφάβητος).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γονείς έχει ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 2^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. πτυχίο Ανώτατης Σχολής	5,55%	9,09%
B. Πτυχίο Ανώτερης Σχολής	5,55%	20,45%
Γ. Απόφοιτος Λυκείου	41,66%	36,36%
Δ. Απόφοιτος Γυμνασίου	25%	22,72%
Ε. Απόφοιτος Δημοτικού	16,66%	6,81%
Στ. Αναλφάβητος	5,55%	4,54%

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΕΡΩΤ.3

Ποιο είναι το κύριο επάγγελμα σας :

	No	%
A. Ανειδίκευτο (η) εργάτης (τρια)	2	2,5%
B. Ειδικευμένος (η) εργάτης (τρια)	5	6,25%
Γ. Ελεύθερος επαγγελματίας	12	15%
Δ. Δημόσιος υπάλληλος	29	36,25%
Ε. Ιδιωτικός υπάλληλος	6	7,5%
Στ. Επιστήμονας	3	3,75%
Z. Αγρότης	3	3,75%
Η. Άνεργος	0	0%
Θ. Συνταξιούχος	0	0%
Ι. Ιερέας	0	0%
Κ. Οικιακά	20	25%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση 3 καλύπτει η κατηγορία δ. (36,25% ο δημόσιος υπάλληλος). Δεύτερη σε σειρά έρχεται η κατηγορία κ (25% οικιακά). Τελευταίες έρχονται οι κατηγορίες η,θ και ι (Άνεργος, συνταξιούχος και ιερέας αντίστοιχα με 0%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες γονείς έχει ως εξής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ανειδίκευτος (η) εργάτης (τρια)	5,55%	0%
B. Ειδικευμένος (η) εργάτης (τρια)	11,11%	2,27%
Γ. Ελεύθερος (η) επαγγελματίας	27,77%	4,54%
Δ. Δημόσιο υπάλληλος	41,66%	31,81%
Ε. Ιδιωτικός υπάλληλος	2,77%	11,36%
Στ. Επιστήμονας	2,77%	4,54%
Z. Αγρότης	8,33%	0%
Η. Άνεργος	0%	0%
Θ. Συνταξιούχος	0%	0%
Ι. Ιερέας	0%	0%
Κ. Οικιακά	0%	45,45%

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΕΡΩΤ. 4

Που ζήσατε τα περισσότερα χρόνια της ζωής σας ;

	No	%
A. Αγροτική περιοχή (ως 2000 κάτοικοι)	10	12,5%
B. Ημιαστική περιοχή (ως 10.000 κάτοικοι)	11	13,75%
Γ. Αστική περιοχή (ως 100.000 κάτοικοι)	17	21,25%
Δ. Μεγάλη αστική περιοχή	37	46,25%
Ε. Περιοχή Θεσσαλονίκης	0	0%
Στ. Περιοχή Πρωτευούσης	3	3,75%
Ζ. Εξωτερικό	2	2,5%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία δ (46,25% μεγάλη αστική περιοχή) και ακολουθεί η κατηγορία γ (21,25 % αστική περιοχή). Τελευταία έρχεται η κατηγορία ε (0% περιοχή Θεσσαλονίκης).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες γονείς είναι η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Αγροτική περιοχή (ως 2000 κάτοικοι)	11,11%	13,63%
B. Ημιαστική περιοχή (ως 10.000 κάτοικοι)	16,66%	11,36%
Γ. Αστική περιοχή (ως 100.000 κάτοικοι)	25%	18,18%
Δ. Μεγάλη αστική περιοχή	44,44%	47,72%
Ε. Περιοχή Θεσσαλονίκης	0%	0%
Στ. Περιοχή Πρωτευούσης	2,77%	4,54%
Ζ. Εξωτερικό	0%	4,54%

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΕΡΩΤ. 5

Πόσο σημαντική θεωρείτε τη σωστή σεξουαλική ανάπτυξη και αγωγή του παιδιού ;

	No	%
A. Καθόλου	4	5%
B. Λίγο	2	2,5%
Γ. Πολύ	25	31,25%
Δ. Πάρα πολύ	49	61,25%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση καλύπτει η κατηγορία δ (πάρα πολύ με 61,25%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία γ (πολύ με 31,25%). Τελευταία έρχεται η κατηγορία β (λίγο με 2,5%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες γονείς έχει ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 5^α

	Άρρεν	Θήλη
A. Καθόλου	5,55%	4,54%
B. Λίγο	2,77%	2,27%
Γ. Πολύ	27,77%	34,09%
Δ. Πάρα πολύ	63,88%	59,09%

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΕΡΩΤ. 6

Πιστεύετε ότι η μέχρι τώρα σεξουαλική ενημέρωση των παιδιών σας είναι :

	No	%
A. Πλήρης	13	16,25%
B. Ικανοποιητική	37	46,25%
Γ. Ελλιπής	29	36,25%
Δ. Ασήμαντη	1	1,25%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση 7 καλύπτει η κατηγορία β (ικανοποιητική με 46,25 %). Δεύτερη σε σειρά έρχεται η κατηγορία γ (ελλιπής με 36,25%). Τελευταία είναι η κατηγορία δ (ασήμαντη με 1,25%)

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και σε γυναίκες γονείς έχει ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 6^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Πλήρης	22,22%	11,36%
B. Ικανοποιητική	38,88%	52,27%
Γ. Ελλιπής	38,88%	34,09%
Δ. Ασήμαντη	0%	2,27%

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΕΡΩΤ. 7

Από ποιους ενημερώνονται τα παιδιά σας ;

	No	%
A. Πατέρα	24	30%
B. Μητέρα	34	42,5%
Γ. Φίλες	5	6,25%
Δ. Φίλο	5	6,25%
Ε. Δάσκαλο /α	9	11,25%
Στ. Ιερέα	2	2,5%
Ζ. Κανένα	1	1,25%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία β (μητέρα με 42,5%). Δεύτερη σε σειρά έρχεται η κατηγορία α (πατέρα με 30%). Τελευταία είναι η κατηγορία ζ (κανένα με 1,25 %).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες γονείς είναι η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 7^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Πατέρα	38,88%	22,72%
B. Μητέρα	36,11%	47,72%
Γ. Φίλες	2,77%	9,09%
Δ. Φίλο	11,11%	2,27%
Ε. Δάσκαλο /α	5,55%	15,90%
Στ. Ιερέα	2,77%	2,27%
Ζ. Κανένα	2,77%	0%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΕΡΩΤ 8

Από ποιους θα πρέπει να ενημερώνονται ; (Αναφέρατε τρεις).

	No	%
Μητέρα	59	24,58%
Πατέρας	63	26,25%
Συγγενείς	7	2,91%
Ιερέας	2	0,83%
Καθηγητές	25	10,41%
Επιστήμονες	30	12,5%
Δάσκαλοι	44	18,33%
Βιβλία	5	2,08%
Μ.Μ.Ε	5	2,08%
ΣΥΝΟΛΟ	240	100,00

Η πρώτη επιλογή των γονέων είναι (πατέρας με 26,25%). Η δεύτερη επιλογή είναι (μητέρα με 24,58 %). Τελευταία επιλογή των γονέων είναι (ιερέας με 0,83%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες γονείς έχει ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 8^α

	Άρρεν	Θήλυ
Μητέρα	22,41%	26,61%
Πατέρα	22,41%	29,83%
Συγγενείς	5,17%	0,80%
Ιερέας	17,24%	0%
Καθηγητές	7,75%	12,90%
Επιστήμονες	13,79%	11,29%
Δάσκαλοι	22,41%	14,51%
Βιβλία	1,724%	2,41%
Μ.Μ.Ε	2,58%	1,61%

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΕΡΩΤ.9

Από ποιο μέσο μαζικής ενημέρωσης θεωρείτε ότι το παιδί σας έχει ενημερωθεί σε θέματα σεξουαλικότητας ;

	No	%
A. Ραδιόφωνο	1	1,25%
B. Τηλεόραση	34	42,5%
Γ. Ταινίες	12	15%
Δ. Βιβλία	24	30%
Ε. Περιοδικά	5	6,25%
Στ. Εφημερίδες	3	3,75%
Ζ. Κανένα	1	1,25%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση α καλύπτει η κατηγορία β (τηλεόραση με 42,5%) και ακολουθεί η κατηγορία δ (βιβλία με 30%). Τελευταίες έρχονται οι κατηγορίες α και ζ (ραδιόφωνο και κανένας αντίστοιχα με 1,25%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 9^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ραδιόφωνο	0%	2,27%
B. Τηλεόραση	52,77%	34,09%
Γ. Ταινίες	11,11%	18,18%
Δ. Βιβλία	13,88%	43,18%
Ε. Περιοδικά	11,11%	2,27%
Στ. Εφημερίδες	8,33%	0%
Ζ. Κανένα	2,77%	0%

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στα δυο φύλα γονέων ιδιαίτερα στις κατηγορίες β και δ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΕΡΩΤ. 10

Πρέπει τα κορίτσια να γνωρίζουν πριν από την εφηβεία τις μεταβολές του σώματος ;

	No	%
A. Ναι	72	90%
B. Όχι	8	10%
Γ. Δεν γνωρίζω	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία α (ναι με 90%)
Δεύτερη έρχεται η κατηγορία β (όχι με 10%). Τελευταία έρχεται η
κατηγορία γ (δεν γνωρίζω με 0%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες γονείς είναι η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 10α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ναι	97,22%	84,09%
B. Όχι	2,77%	15,90%
Γ. Δεν γνωρίζω	0%	0%

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΕΡΩΤ. 11

Πρέπει τα αγόρια να γνωρίζουν πριν από την εφηβεία τις μεταβολές του σώματος ;

	No	%
A. Ναι	74	92,5%
B. Όχι	4	5%
Γ. Δεν γνωρίζω	2	2,5%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία α (Ναι με 92,5%) και ακολουθεί η κατηγορία β (όχι με 5%). Τελευταία έρχεται η κατηγορία γ (δεν γνωρίζω με 2,5 %).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και σε γυναίκες γονείς έχει ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 11^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ναι	88,88%	95,45%
B. Όχι	8,33%	2,27%
Γ. Δεν γνωρίζω	2,77%	2,27%

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΕΡΩΤ. 12

Με ποια από τις παρακάτω απόψεις για την ομοφυλοφιλία συμφωνείτε :

	No	%
A. Είναι μια σεξουαλική επιλογή	13	16,25%
B. Είναι συνέπεια ψυχολογικού προβλήματος	24	30%
Γ. Είναι συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας	42	52,5%
Δ. Είναι κάτι φυσιολογικό	1	1,25%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση 12 καλύπτει η κατηγορία γ (είναι συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας με 52,5%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία β (είναι συνέπεια ψυχολογικού προβλήματος με 30%). Τελευταία έρχεται η κατηγορία δ (είναι κάτι φυσιολογικό με 1,25%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 12^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Είναι μια σεξουαλική επιλογή	33,33%	2,27%
B. Είναι συνέπεια ψυχολογικού προβλήματος	22,22%	36,36%
Γ. Είναι συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας	44,44%	59,09%
Δ. Είναι κάτι φυσιολογικό	0%	2,27%

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στα δυο φύλα γονέων στην κατηγορία α.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

ΕΡΩΤ. 13

Τι πιστεύετε για τον αυνανισμό ;

	No	%
A. Είναι αμάρτημα και απαγορεύεται απ' την εκκλησία	6	7,5%
B. Αδυνατίζει τον οργανισμό του ατόμου	1	1,25%
Γ. Είναι κάτι το φυσιολογικό	62	77,5%
Δ. Επιδρά στο νευρικό σύστημα του ατόμου	6	7,5%
Ε. Ικανοποίηση του ατόμου	5	6,25%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία γ (είναι κάτι το φυσιολογικό με 77,5%). Δεύτερη είναι η κατηγορία α και δ (7,5%). Τελευταία είναι η κατηγορία β (αδυνατίζει τον οργανισμό του ατόμου με 1,25%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες γονείς είναι η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 13^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Είναι αμάρτημα και απαγορεύεται από την εκκλησία	11,11%	4,54%
B. Αδυνατίζει τον οργανισμό του ατόμου	2,77%	0%
Γ. Είναι κάτι το φυσιολογικό	80,55%	75%
Δ. Επιδρά στο νευρικό σύστημα του ατόμου	2,77%	11,36%
Ε. Ικανοποίηση του ατόμου	2,77%	9,09%

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

ΕΡΩΤ. 14

Πιστεύετε ότι οι σεξουαλικές σχέσεις πριν από το γάμο είναι ;

	No	%
A. Επιτρεπτές για τον άντρα, ανεπίτρεπτες για την γυναίκα	2	2,5%
B. Παραδεκτές και για τους δυο	71	88,75%
Γ. Απαραδέκτες και για τους δυο	7	8,75%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία β (Παραδεκτές και για τους δυο με 88,75%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία γ (απαραδέκτες και για τους δυο με 8,75%). Τελευταία είναι η κατηγορία α (2,5%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα στους άντρες και στις γυναίκες γονείς έχει ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 14^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Επιτρεπτές για τον άντρα, ανεπίτρεπτες για την γυναίκα	0%	4,54%
B. Παραδεκτές και για τους δυο	94,44%	84,09%
Γ. Απαραδέκτες και για τους δυο	5,55%	11,36%

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΕΡΩΤ. 15

Γνωρίζετε αν το παιδί σας έχει σχέση ;

	No	%
A. Ναι	63	78,75%
B. Όχι	17	21,25%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλυπτει η κατηγορία α (ναι με 78,75%) και ακολουθεί η κατηγορία β (όχι με 21,25 %). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στα δυο φύλα γονέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ναι	69,44%	86,36%
B. Όχι	30,55%	13,63%

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

ΕΡΩΤ. 16

Αν, όχι, θα θέλατε να είχε σχέση ;

	No	%
A. Ναι	37	46,25%
B. Όχι	43	53,75%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία β (όχι με 53,75%) και ακολουθεί η κατηγορία α (ναι με 46,25%). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στα δυο φύλα γονέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ναι	66,66%	29,54%
B. Όχι	33,33%	70,45%

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

ΕΡΩΤ 17

Έχει τύχει να ρωτήσουν τα παιδιά σας κάτι σχετικό με το σεξ ;

	No	%
A. Ναι	52	65%
B. Όχι	28	35%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία α (ναι με 65%) και ακολουθεί η κατηγορία β (όχι με 35%). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στα δυο φύλα γονέων στις δυο κατηγορίες :

ΠΙΝΑΚΑΣ 17^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ναι	44,44%	81,81%
B. Όχι	55,55%	18,18%

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

ΕΡΩΤ. 18

Τι είδους ερωτήσεις κάνουν ; (Αναφέρατε τρεις)

	No	%
Αντισύλληψη	35	15,90%
Τοκετός	20	9,09%
Περίοδος	14	6,36%
Σεξουαλική πράξη	60	27,27%
Έναρξη πρώτης σεξουαλικής επαφής	24	10,90%
Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα	14	6,36%
Μεταβολές σώματος	21	9,54%
Εγκυμοσύνη	22	10%
Αυνανισμός	10	4,54%
ΣΥΝΟΛΟ	220	

Η πρώτη επιλογή των γονέων είναι (σεξουαλική πράξη με 27,27%).
Δεύτερη επιλογή των γονέων είναι (αντισύλληψη με 15,90%). Τελευταία έρχεται η επιλογή (αυνανισμός με 4,54%).

Υπάρχει βέβαια ένα ποσοστό 8,33% που δεν συμπλήρωσε Τρίτη επιλογή.

Η διαφοροποίηση ανάμεσα στα δυο φύλα γονέων έχει ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 18^α

	Άρρεν	Θήλυ
Αντισύλληψη	9,43%	21,99%
Τοκετός	7,54%	10,52%
Περίοδος	6,60%	6,14%
Σεξουαλική πράξη	28,30%	26,31%
Έναρξη πρώτης σεξουαλικής επαφής	13,20%	8,77%
Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα	5,66%	7,0%
Μεταβολές σώματος	9,43%	9,64%
Εγκυμοσύνη	13,20%	7,01%
Αυνανισμός	6,60%	2,63%

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

ΕΡΩΤ. 19

Πως ανταποκριθήκατε απέναντι σ' αυτές τις ερωτήσεις :

	No	%
A. Άβολα	4	5%
B. Αδιάφορα	1	1,25%
Γ. Άνετα	28	35%
Δ. Το άκουσα με ενδιαφέρον	35	43,75%
Ε. Δεν το συζήτησα καθόλου	12	15%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία δ (το άκουσα με ενδιαφέρον με 43,75%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία γ (άνετα με 35%). Τελευταία είναι η κατηγορία β (αδιάφορα με 1,25).

ΠΙΝΑΚΑΣ 19^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Άβολα	5,55%	4,54%
B. Αδιάφορα	0%	2,27%
Γ. Άνετα	33,33%	36,36%
Δ. Το άκουσα με ενδιαφέρον	55,55%	34,09%
Ε. Δεν το συζήτησα καθόλου	5,55%	22,72%

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα δυο φύλα γονέων κατηγορία δ και ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

ΕΡΩΤ. 20

Νομίζετε ότι έχετε τις απαραίτητες γνώσεις για να ενημερώσετε τα παιδιά σας πάνω σε θέματα σεξουαλικής αγωγής ;

	No	%
A. Καθόλου	0	0%
B. Λίγο	40	50%
Γ. Πολύ	26	32,5%
Δ. Πάρα πολύ	14	17,5%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία β (λίγο με 50%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία γ (πολύ με 32,5%). Τελευταία είναι η κατηγορία α (καθόλου με 0%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 20α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Καθόλου	0%	0%
B. Λίγο	44,44%	54,54%
Γ. Πολύ	27,77%	36,36%
Δ. Πάρα πολύ	27,77%	9,09%

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στα δυο φύλα γονέων στην κατηγορία δ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

ΕΡΩΤ. 21

Είστε της γνώμης ότι τα παιδιά θα επιθυμούσαν μια σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο ;

	No	%
A. Ναι	74	92,5%
B. Όχι	2	2,5%
Γ. δεν γνωρίζω	4	5%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση 22 καλύπτει η κατηγορία α (Ναι με 92,5%). Δεύτερη σε σειρά έρχεται η κατηγορία γ (δεν γνωρίζω με 5%). Τελευταία είναι η κατηγορία β (Όχι με 2,5%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες γονείς είναι η εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 21^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ναι	91,66%	93,18%
B. Όχι	5,55%	0%
Γ. δεν γνωρίζω	2,77%	6,81%

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

ΕΡΩΤ. 22

Πιστεύετε ότι δίνεται η ευκαιρία μέσα στην τάξη για συζήτηση γύρω από τα θέματα σχέσεων των δυο φύλων ;

	No	%
A. Συχνά	19	23,75%
B. Σπάνια	49	61,25%
Γ. Όχι	12	15%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία β (σπάνια με 61,25%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία α (συχνά με 23,75%). Τελευταία είναι η κατηγορία γ (όχι με 15%).

Η διαφοροποίησή ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες είναι η εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 22^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Συχνά	19,44%	27,27%
B. Σπάνια	66,66%	56,81%
Γ. Όχι	13,88%	15,90%

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

ΕΡΩΤ. 23

Νομίζετε ότι πρέπει να υπάρχει ξεχωριστό μάθημα στο σχολείο για τη σεξουαλική αγωγή.

	No	%
A. Ναι	74	92,5%
B. Όχι	4	5%
Γ. Δεν απαντώ	2	2,5%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση 24 καλύπτει η κατηγορία α (Ναι με 92,3%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία β (όχι με 5%). Τελευταία είναι η κατηγορία γ (δεν απαντώ με 2,5%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα στα δυο φύλα είναι η εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 23^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ναι	97,22%	88,63%
B. Όχι	0%	9,09%
Γ. Δεν απαντώ	2,77%	2,27%

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

ΕΡΩΤ. 24

Αν διδάσκονταν το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής από ποια βαθμίδα της εκπαίδευσης θα έπρεπε κατά τη γνώμη σας να ξεκινήσει.

	No	%
A. Από το Νηπιαγωγείο	7	8,75%
B. Από το Δημοτικό	44	55%
Γ. Από το Γυμνάσιο	27	33,75%
Δ. Από το Λύκειο	2	2,5%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση 25 καλύπτει η κατηγορία β (από το Δημοτικό με 55%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία γ (από το Γυμνάσιο με 33,75%). Τελευταία είναι η κατηγορία δ (από το Λύκειο με 2,5 %).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα στους άντρες και στις γυναίκες γονείς έχει ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 24^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Από το Νηπιαγωγείο	8,33%	9,09%
B. Από το Δημοτικό	52,77%	56,81%
Γ. Από το Γυμνάσιο	38,9%	29,56%
Δ. Από το Λύκειο	0%	4,54%

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

ΕΡΩΤ. 25

Σε περίπτωση που διδάσκονταν το μάθημα σεξουαλική αγωγής, ποια θέματα θα ήθελες να καλύψει το μάθημα αυτό ;

	No	%
A. Αντισύλληψη	24	30%
B. Σεξουαλική επαφή	35	43,75%
Γ. Ναρκωτικά	7	8,75%
Δ. Όλα	14	17,5%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία β (σεξουαλική επαφή με 43,75%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία α (αντισύλληψη με 30%). Τελευταία είναι η κατηγορία γ (ναρκωτικά με 8,75).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες έχει ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 25^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Αντισύλληψη	33,11%	25%
B. Σεξουαλική επαφή	38,88%	47,72%
Γ. Ναρκωτικά	8,33%	9,09%
Δ. Όλα	16,66%	18,18%

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

ΕΡΩΤ. 26

Ποιοι κατά τη γνώμη σας είναι οι πλέον κατάλληλοι και αρμόδιοι να διδάξουν το μάθημα ;

	No	%
A. Ειδικευμένοι ιατροί	2	2,5%
B. Ειδικευμένες μαίες	1	1,25%
Γ. Ειδικευμένοι κοινωνικοί λειτουργοί	5	6,25%
Δ. Ειδικευμένοι ψυχολόγοι	4	5%.
Ε. Ειδικευμένοι εκπαιδευτικοί	6	7,5%
Στ. Ομάδα από τους παραπάνω επιστήμονες	62	77,5%
ΣΥΝΟΛΟ	80	100,00

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση 26 καλύπτει η κατηγορία στ (ομάδα από τους παραπάνω επιστήμονες με 77,5%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία ε (ειδικευμένοι εκπαιδευτικοί με 7,5%). Τελευταία είναι η κατηγορία β (ειδικευμένες μαίες με 1,25 %).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα στα δυο φύλα γονέων είναι η εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 26^α

	Άρρεν	Θήλυ
A. Ειδικευμένοι ιατροί	2,77%	2,27%
B. Ειδικευμένες μαίες	0%	2,27%
Γ. Ειδικευμένοι κοινωνικοί λειτουργοί	8,33%	4,54%
Δ. Ειδικευμένοι ψυχολόγοι	2,77%	6,81%
Ε. Ειδικευμένοι εκπαιδευτικοί	0%	13,63%
Στ. Ομάδα από τους παραπάνω επιστήμονες	86,11%	70,45%

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι η διερεύνηση των στάσεων των γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση εφήβων στην πόλη της Πάτρας.

Η έρευνα αυτή αποτελεί τμήμα της πτυχιακής εργασίας δυο σπουδαστριών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Πάτρας.

Παρακαλούμε, αφού μελετήσετε προσεκτικά την κάθε ερώτηση, να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις με ακρίβεια και ειλικρίνεια.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο.

Σας παρακαλούμε να μην χαθεί

Οι Σπουδάστριες

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Φύλο Άρρεν

Θήλυ

2. Ποίες είναι οι γραμματικές σας γνώσεις ;

α). Πτυχίο Ανώτατης Σχολής

β). Πτυχίο Ανώτερης Σχολής

γ). Απόφοιτος Λυκείου

δ). Απόφοιτος Γυμνασίου

ε). Απόφοιτος Δημοτικού

στ). Αναλφάβητος

ζ). Άλλο

3. Ποιο είναι το κύριο επάγγελμα σας ;

α). Ανειδίκευτος (η) εργάτης (τρια)

β). Ειδικευμένος (η) εργάτης (τρια)

γ). Ελεύθερος (η) επαγγελματίας

δ). Δημόσιος υπάλληλος

ε). Ιδιωτικός υπάλληλος

στ). Επιστήμονας

ζ). Αγρότης

η). Άνεργος

θ). Συνταξιούχος

ι). Ιερέας

κ). Οικιακά

λ). Άλλο

4. Που ζήσατε τα περισσότερα χρόνια της ζωής σας ;

- α). Αγροτική περιοχή (ως 2.000 κάτοικοι)
- β). Ημιαστική περιοχή (ως 100.000 κάτοικοι)
- γ). Αστική περιοχή (ως 100.000)
- δ). Μεγάλη αστική περιοχή
- ε). Περιοχή Θεσσαλονίκης
- στ). Περιοχή Πρωτευούσης
- ζ). Εξωτερικό
- η). Άλλο

5. Πόσο σημαντική θεωρείτε τη σωστή σεξουαλική ανάπτυξη και αγωγή του παιδιού σας.

- α). Καθόλου
- β). Λίγο
- γ). Πολύ
- δ). Πάρα πολύ

6. Πιστεύετε ότι η μέχρι τώρα σεξουαλική ενημέρωση των παιδιών σας είναι ;

- α). Πλήρης
- β). Ικανοποιητική
- γ). Ελλιπής
- δ). Άλλο

7. Από ποιους ενημερώνονται τα παιδιά σας ;

α). Πατέρα	☐
β). Μητέρα	☐
γ). Φίλες	☐
δ). Φίλο	☐
ε). Δάσκαλο/α	☐
στ). Ιερέα	☐
ζ). Κανένα.	☐
η). Άλλον/η	☐

8). Από ποιους θα πρέπει να ενημερώνονται ;
(Αναφέρατε τρεις)

1. _____
2. _____
3. _____

9). Από ποιο μέσο μαζικής ενημέρωσης θεωρείτε ότι το παιδί σας έχει ενημερωθεί σε θέματα σεξουαλικότητας ;

α). Ραδιόφωνο	☐
β). Τηλεόραση	☐
γ). Ταινίες	☐
δ). Βιβλία	☐
ε). Περιοδικά	☐
στ). Εφημερίδες	☐
ζ). Κανένα	☐
η). Άλλο	☐

10). Πρέπει τα κορίτσια να γνωρίζουν πριν από την εφηβεία τις μεταβολές του σώματος ;

α). Ναι

β). Όχι

γ). Δεν γνωρίζω

11). Πρέπει τα αγόρια να γνωρίζουν πριν από την εφηβεία τις μεταβολές του σώματος.

α). Ναι

β). Όχι

γ). Δεν γνωρίζω

12). Με ποια από τις παρακάτω απόψεις για την ομοφυλοφιλία συμφωνείτε ;

α). Είναι μια σεξουαλική επιλογή

β). Είναι συνέπεια ψυχολογικού προβλήματος

γ). Είναι συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας

δ). Άλλο _____

13). Τι πιστεύετε για τον αυνανισμό ;

α). Είναι αμάρτημα και απαγορεύεται από την εκκλησία

β). Αδυνατίζει τον οργανισμό του ατόμου

γ). Είναι κάτι το φυσιολογικό

δ). Επιδρά στο νευρικό σύστημα του ατόμου

ε). Άλλο _____

14). Πιστεύετε ότι οι σεξουαλικές σχέσεις πριν από το γάμο είναι ;

α). Επιτρεπτές για τον άντρα, ανεπιτρεπτες για την γυναίκα

β). Παραδεκτές και για τους δυο

γ). Απαράδεκτες και για τους δύο

ε). Άλλο _____

15). Γνωρίζετε αν το παιδί σας έχει σχέση ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

16). Αν, όχι, θα θέλατε να είχε σχέση ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

17). Έχει τύχει να ρωτήσουν τα παιδιά σας κάτι σχετικό με το σεξ ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

18). Τι είδους ερωτήσεις κάνουν

(Αναφέρατε τρεις)

1). _____

2). _____

3). _____

19). Πως ανταποκριθήκατε απέναντι σ' αυτές τις ερωτήσεις ;

- α). Άβολα
- β). Αδιάφορα
- γ). Άνετα
- δ). Το άκουσα με ενδιαφέρον
- ε). Δεν το συζήτησα καθόλου
- στ). Άλλο _____

20). Νομίζετε ότι έχετε τις απαραίτητες γνώσεις για να ενημερώσετε τα παιδιά σας πάνω σε θέματα σεξουαλικής αγωγής ;

- α). Καθόλου
- β). Λίγο
- γ). Πολύ
- δ). Πάρα πολύ

21). Είστε της γνώμης ότι τα παιδιά θα επιθυμούσαν μια σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο ;

- α). Ναι
- β). Όχι
- γ). Δεν γνωρίζω

22). Πιστεύεται ότι δίνεται η ευκαιρία μέσα στην τάξη για συζήτηση γύρω από τα θέματα σχέσεων των δυο φύλων ;

- α). Συχνά
- β). Σπάνια
- γ). Όχι

23). Νομίζετε ότι πρέπει να υπάρχει ξεχωριστό μάθημα στο σχολείο για τη σεξουαλική αγωγή ;

- α). Ναι
- β). Όχι
- γ). Δεν απαντώ

24). Αν διδάσκονταν το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής από ποια βαθμίδα της εκπαίδευσης θα έπρεπε κατά τη γνώμη σας να ξεκινήσει ;

- α). Από το Νηπιαγωγείο
- β). Από το Δημοτικό
- γ). Από το Γυμνάσιο
- δ). Από το Λύκειο
- ε). Άλλο _____

25). Σε περίπτωση που διδάσκονταν το μάθημα σεξουαλικής αγωγής, ποια θέματα θα θέλατε να καλύψει το μάθημα αυτό ;

- α). Αντισύλληψη
- β). Σεξουαλική επαφή
- γ). Ναρκωτικά
- δ). Άλλο _____

26). Ποιοι, κατά τη γνώμη σας, είναι οι πλέον κατάλληλοι και αρμόδιοι να διδάξουν το μάθημα ;

- α). Ειδικευμένοι ιατροί
- β). Ειδικευμένες μαίες
- γ). Ειδικευμένοι κοινωνικοί λειτουργοί
- δ). Ειδικευμένοι ψυχολόγοι
- ε). Ειδικευμένοι εκπαιδευτικοί
- στ). Ομάδα από τους παραπάνω επιστήμονες.

Σας ευχαριστούμε για την συνεργασία σας

ΕΒΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Περίληψη - Συμπεράσματα

Από την έρευνα που έγινε για την στάση των γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση εφήβων 13-15 ετών στην περιοχή της Πάτρας προέκυψαν τα ακόλουθα συμπεράσματα.

Στην πρώτη ενότητα διερευνήσαμε το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και διαπιστώσαμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό και στα δύο φύλα των γονέων είναι απόφοιτοι λυκείου. Όσον αφορά το επάγγελμα τους παρατηρήσαμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό των αντρών είναι δημόσιοι υπάλληλοι ενώ οι γυναίκες ασχολούνται με τα οικιακά. Στην ερώτηση που έζησαν τα περισσότερα χρόνια της ζωής τους, η απάντηση ήταν μεγάλη αστική περιοχή και για τα δύο φύλα.

Στην δεύτερη ενότητα που διερευνάται ο βαθμός πληροφόρησης και οι πηγές ενημέρωσης των εφήβων, διαπιστώσαμε ότι και τα δύο φύλα γονέων θεωρούν πάρα πολύ σημαντική τη σωστή σεξουαλική ανάπτυξη και αγωγή του παιδιού. Ως προς το βαθμό ενημέρωσης των παιδιών τους, το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων θεωρεί ότι είναι ικανοποιητική. Στην ερώτηση από ποιους ενημερώνονται τα παιδιά σας το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών απάντησε: τον πατέρα, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών απάντησε: την μητέρα. Όσον αφορά τις πηγές ενημέρωσης των εφήβων η κατεξοχήν απάντηση που δόθηκε ήταν πατέρας και μητέρα. Μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ ανδρών και γυναικών παρατηρείται στην ερώτηση σχετικά με το μέσο μαζικής ενημέρωσης από το οποίο έχει ενημερωθεί το παιδί τους σε θέματα σεξουαλικότητας όπου το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών απάντησε: την τηλεόραση, ενώ των γυναικών: τα βιβλία.

Στην τρίτη ενότητα στην ερώτηση αν πρέπει τα κορίτσια να γνωρίζουν πριν από την εφηβεία τις μεταβολές του σώματος το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων απάντησε ναι.

Ίδια ήταν και η απάντηση στην ερώτηση που αφορούσε τα αγόρια. Βλέπουμε ακόμη ότι μεγαλύτερο το ποσοστό των γονέων είχαν τις εξής απόψεις: ότι η ομοφυλοφιλία είναι συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας, ότι ο αυνανισμός είναι κάτι το φυσιολογικό και οι σεξουαλικές σχέσεις πριν από το γάμο είναι παραδεκτές και για τους δύο. Στην ερώτηση αν γνωρίζουν αν το παιδί τους έχει σχέση το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων απάντησε ναι, ενώ στην ερώτηση αν ήθελαν να είχε σχέση το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε όχι. Όσον αφορά αν έχει τύχει να ρωτήσουν τα παιδιά τους κάτι σχετικό με το σεξ και τα δύο φύλα γονέων απάντησαν ναι. Επίσης διαπιστώσαμε ότι οι ερωτήσεις που κάνουν κυρίως οι έφηβοι αφορούν την σεξουαλική πράξη και τις ερωτήσεις αυτές τις ακούν οι γονείς με ενδιαφέρον. Τέλος παρατηρήσαμε ότι οι γονείς έχουν λίγες γνώσεις για να ενημερώσουν τα παιδιά τους πάνω σε θέματα σεξουαλικής αγωγής.

Στον τέταρτο κύκλο ερωτήσεων σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι γονείς διαπιστώσαμε έντονη την επιθυμία των παιδιών σχετικά με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο. Οι γονείς πιστεύουν πως σπάνια δίνεται η ευκαιρία μέσα στην τάξη για συζήτηση γύρω από τα θέματα σχέσεων των δύο φύλων και νομίζουν ότι πρέπει να υπάρχει ξεχωριστό μάθημα στο σχολείο για τη σεξουαλική αγωγή. Επίσης οι γονείς θεωρούν ότι το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής θα πρέπει να ξεκινάει από το Δημοτικό και το θέμα που θα ήθελαν να καλύψει το μάθημα αυτό είναι η σεξουαλική επαφή. Ως προς το ποιους θεωρούν κατάλληλους και αρμόδιους να διδάξουν το μάθημα, το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε μια ομάδα από ειδικούς επιστήμονες.

Στη συνέχεια ακολουθεί μια αναλυτική επεξεργασία των αποτελεσμάτων και ταυτόχρονα παρουσιάζονται κάποια βασικά συμπεράσματα.

Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει τις ερωτήσεις 1-4. Μ' αυτές τις ερωτήσεις διερευνάται το φύλο, η μόρφωση, το επάγγελμα και ο τόπος διαμονής των γονέων.

Όσον αφορά το φύλο του γονέα παρατηρήσαμε ότι οι γυναίκες με ποσοστό 55% υπερέχουν αριθμητικά από τους άνδρες (45%).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων ήταν απόφοιτοι Λυκείου (38,75%). Αν συγκρίνουμε τις γραμματικές γνώσεις των δύο φύλων των γονέων θα διαπιστώσουμε ότι οι γυναίκες έχουν λίγο πιο υψηλό μορφωτικό επίπεδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Συγκεκριμένα το 9,09% των γυναικών έχουν πτυχίο ανώτατης σχολής, το 20,45% έχουν πτυχίο ανώτερης σχολής σε αντίθεση με τους άνδρες που έχουν πτυχίο ανώτατης σχολής το 5,55% και πτυχίο ανώτερης σχολής το 5,55%.

Η μόρφωση των ανδρών σε επίπεδο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης βρίσκεται σε λίγο πιο υψηλό επίπεδο απ' ότι των γυναικών. Ειδικότερα το 41,66% των ανδρών είναι απόφοιτοι Λυκείου, το 25% είναι απόφοιτοι Γυμνασίου και το 16,66% των ανδρών είναι απόφοιτοι Δημοτικού, ενώ το 36,36% των γυναικών είναι απόφοιτοι Λυκείου, το 22,72% απόφοιτοι Γυμνασίου και το 6,81% των γυναικών απόφοιτοι Δημοτικού. Ακόμη ένα μικρό ποσοστό της τάξεως του 5,55% για τους άνδρες και 4,54% για τις γυναίκες είναι αναλφάβητοι.

Ένα σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι γραμματικές γνώσεις των γονέων δεν σχετίζονται με τις γνώσεις και τις στάσεις που έχουν σε θέματα γενετήσιας αγωγής.

Όσον αφορά το κύριο επάγγελμα των δύο γονέων παρατηρούμε μεγάλη διαφοροποίηση ανάμεσά τους. Ο πατέρας είναι δημόσιος υπάλληλος (41,66%), ελεύθερος επαγγελματίας (27,77%) και ειδικευμένος εργάτης (11,11%). Αντίστοιχα το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών ασχολείται με τα οικιακά (45,45%) ενώ το 31,81% είναι δημόσιοι υπάλληλοι και το 11,36% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι. Το κύριο επάγγελμα τους δεν επιδρά άμεσα στην διαμόρφωση των γνώσεων και των στάσεων που έχουν οι ερωτώμενοι.

Στην ερώτηση που διερευνάται, που έζησαν τα περισσότερα χρόνια της ζωής τους, το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων (46,25%) απάντησε μεγάλη αστική περιοχή. Παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ των δύο φύλων των γονέων και ότι ο τόπος διαμονής επηρεάζει τις γνώσεις και τις στάσεις των γονέων σε θέματα σεξουαλικότητας. Είναι γεγονός, ότι οι γονείς που έζησαν τα περισσότερα χρόνια της ζωής τους σε μεγάλη αστική περιοχή έχουν πιο προοδευτικές αντιλήψεις σε θέματα σεξουαλικότητας από εκείνους που έζησαν σε αστική ή ημιαστική περιοχή.

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει τις ερωτήσεις 5-9 και διερευνά το βαθμό πληροφόρησης και τις πηγές ενημέρωσης των εφήβων σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα.

Στην ερώτηση σχετικά με το πόσο σημαντική θεωρούν οι γονείς τη σωστή σεξουαλική ανάπτυξη και αγωγή του παιδιού το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων (61,25%) απάντησε πάρα πολύ, από τους οποίους το 63,88% ήταν άνδρες και το 59,09% ήταν γυναίκες.

Είναι πρωταρχικής σημασίας η αντίληψη που έχουν οι γονείς για τη σωστή σεξουαλική ανάπτυξη και αγωγή του παιδιού γιατί το να μη μιλάμε στο παιδί σχετικά με τα σεξουαλικά θέματα είναι παρόμοιο με το να μην του διδάξουμε τίποτα για τους κανόνες οδικής κυκλοφορίας. Κανένας γονιός που έχει συναίσθηση ευθύνης δε θα παραλείψει να διδάξει στο παιδί του πώς να διασχίζει με ασφάλεια τους δρόμους, γιατί η γνώση αυτή προφυλάσσει το παιδί. Με τον τρόπο αυτό αν δεν μιλήσουμε στο παιδί μας για το σεξ, το αφήνουμε εντελώς εκτεθειμένο σε τυχόν τραυματικές εμπειρίες.

Όσον αφορά τη μέχρι τώρα σεξουαλική ενημέρωση των παιδιών παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων (46,25%) απάντησε ικανοποιητική, το 36,25% απάντησε ελλιπής, το 16,25% πλήρης και το 1,25% ασήμαντη.

Βέβαια τα παραπάνω ποσοστά δεν διαφέρουν αρκετά ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες γονείς.

Πιο συγκεκριμένα το 38,88% των ανδρών θεωρούν την σεξουαλική ενημέρωση των παιδιών τους ικανοποιητική και ένα αντίστοιχο ποσοστό ελλιπή. Ενώ το 52,27% των γυναικών τη θεωρούν ικανοποιητική και το 34,09% τη θεωρούν ελλιπή.

Για να είναι πλήρης η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των εφήβων θα πρέπει οι γονείς να φροντίζουν να είναι σωστά ενημερωμένοι σε θέματα γενετήσιας αγωγής, να παραδέχονται τι δεν ξέρουν, να διδάσκουν γεγονότα και όχι μύθους και να είναι αντικειμενικοί.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ερώτηση που διερευνά από ποιους ενημερώνονται τα παιδιά τους. Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων απάντησε πατέρας (30%) και μητέρα(42,5%) από τους οποίους το 38,88% των ανδρών και το 22,72% των γυναικών απάντησε πατέρας, καθώς και το 36,11% των ανδρών και το 47,72% των γυναικών απάντησε μητέρα. Από αυτή τη σύγκριση διαπιστώνουμε ότι οι άνδρες ενημερώνουν τα αγόρια ενώ οι γυναίκες τα κορίτσια. Γίνεται αντιληπτό το πόσο μεγάλη σημασία έχει να μιλάει η μητέρα στην κόρη για τη σεξουαλικότητά της που σιγά σιγά μεγαλώνει. Πρέπει να έχει διάλογο και επικοινωνία με την κόρη της για να κερδίσει την πρώτη εμπιστοσύνη της γιατί η κοπέλα των 13-15 χρόνων χρειάζεται τη μητέρα της και εύκολα απλώνει το χέρι της. Ο πατέρας για την κόρη πρέπει να είναι πίσω από την μητέρα. Υπάρχει βέβαια και αυτός που διαμέσου της μητέρας θα δώσει τη δική του βοήθεια. Όσον αφορά το αγόρι ο πατέρας πρέπει να έχει ανοιχτό διάλογο και επικοινωνία με το γιό του, πρέπει να φροντίσει να κερδίσει την εμπιστοσύνη του, ώστε να του φέρνει τις συνεχώς αυξανόμενες απορίες του, ερωτηματικά και διευκρινίσεις που θα χρειάζεται όχι μόνο για το σεξ αλλά και για ερωτηματικά εφ' όλης της ύλης.

Ο ρόλος της μητέρας είναι η ενίσχυση στο μέγαλωμα του γιού της πρέπει η μητέρα να καταλάβει ότι ο γιός της αναπτύσσεται σωματικά, ψυχικά και νοητικά ραγδαία σ' αυτή την ηλικία και να μη νιώσει ότι παραδίδει το γιό της στον πατέρα, γιατί η μητρική φροντίδα είναι απαραίτητη.

Επίσης ένα ποσοστό του 2,77% για τους άνδρες και 9,09% για τις γυναίκες απάντησαν φίλες, ενώ ένα ποσοστό του 11,11% των ανδρών και 22,7% των γυναικών απάντησαν φίλο. Παρατηρούμε ότι σημαντικό βαθμό ως προς την ενημέρωση των εφήβων παίζουν οι φίλες και οι φίλοι γιατί ο έφηβος έχει την ανάγκη να ανήκει και να μοιάζει με τους φίλους καθώς και να διαφέρει και να αποστασιοποιείται από τους άλλους ιδίως τους ενήλικες. Οι γονείς πιστεύουν ότι ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας ενημέρωσης των εφήβων είναι ο δάσκαλος (11,25%). Θεωρούν ότι ο έφηβος περιμένει από το δάσκαλο να είναι φορέας δύναμης, σοφίας, κατανόησης, ανεκτικότητας. Περιμένει να τον βοηθήσει να καταλάβει τον εαυτό του και το σώμα του.

Οι κυριότερες πηγές από τις οποίες οι γονείς πιστεύουν ότι θα πρέπει να ενημερώνονται τα παιδιά τους είναι ο πατέρας με ποσοστό 26,25% και η μητέρα με 24,58%. Ακολουθούν ο δάσκαλος με 18,33%, οι επιστήμονες με 12,55 και οι καθηγητές με 10,41%. Συγκεκριμένα το 26,61% των γυναικών και το 22,41% των ανδρών απάντησε μητέρα ενώ το 29,83% των γυναικών και το 22,4% των ανδρών απάντησε πατέρας. Από αυτή τη διάκριση διαπιστώνουμε πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος και των δύο γονέων για την ενημέρωση των εφήβων.

Όσον αφορά το μέσο μαζικής ενημέρωσης που θεωρούν ότι τα παιδιά τους έχουν ενημερωθεί σε θέματα σεξουαλικότητας το 42,55 των γονέων απάντησε την τηλεόραση, το 30,5% τα βιβλία, το 15,5% τις ταινίες και το 6,25% τα περιοδικά. Βέβαια τα παραπάνω ποσοστά διαφέρουν ως προς τις απαντήσεις των ανδρών και των γυναικών.

Πιο συγκεκριμένα οι άνδρες (52,77%) πιστεύουν ότι το παιδί τους έχει ενημερωθεί από την τηλεόραση σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι γυναίκες (34,09%). Επίσης το 13,88% των ανδρών πιστεύουν ότι η ενημέρωση των παιδιών γίνεται μέσα από τα βιβλία σε αντίθεση με τις γυναίκες (43,18%).

Από τα παραπάνω προκύπτουν ότι η τηλεόραση και τα βιβλία είναι μέσα μιας απρόσωπης επικοινωνίας που εκπέμπουν κάθε στιγμή σε εκατομμύριο θεατές, αναγνώστες μηνύματα και διαδίδουν ιδέες ή πληροφορίες επιδιώκοντας τον επηρεασμό της γνώμης, των διαθέσεων και της βούλησης των ανθρώπων. Η επίδραση των μαζικών αυτών μέσων επικοινωνίας εξαρτάται από την ποιότητα των εκπεμπόμενων μηνυμάτων τους.

Η τρίτη ενότητα περιλαμβάνει τις ερωτήσεις 10-20 που αφορούν τη στάση των γονέων ως προς τη σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων.

Στην ερώτηση αν πρέπει τα κορίτσια να γνωρίζουν πριν από την εφηβεία τις μεταβολές του σώματος, το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων (90%) απάντησε ναι. Στην ίδια ερώτηση που αφορούσε τα αγόρια, το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων (92,5%) έδωσε την ίδια απάντηση. Διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση ανάμεσα σε άνδρες και σε γυναίκες στις απαντήσεις που δόθηκαν. Παρατηρούμε ότι είναι ζωτικής σημασίας η καλή γνώση του εφήβου για τις βιολογικές του αλλαγές πριν από την εφηβεία, ώστε να μπορέσει να εξοικειωθεί με τις αλλαγές που έρχονται.

Κατά τον Ασκητή ὅσον αφορά τις απόψεις των γονέων για την ομοφυλοφιλία παρατηρούμε ότι το 52,5% θεωρεί την ομοφυλοφιλία συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας, το 30% συνέπεια ψυχολογικού προβλήματος, το 16,26% σεξουαλική επιλογή ενώ ένα μικρό ποσοστό της τάξεως του 1,25% πιστεύει ότι είναι κάτι φυσιολογικό.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση στην απάντηση "σεξουαλική επιλογή" ανάμεσα στους άνδρες (33,33%) και στις γυναίκες (2,27%).

Είναι γεγονός ότι και στις μέρες πολλοί θεωρούν την ομοφυλοφιλία σαν σεξουαλική διαταραχή, με ψυχικές διαταραχές που χρειάζεται παρέμβαση και θεραπεία. Όμως τα τελευταία τρία-τέσσερα χρόνια όλο και πιο πολύ η γενετική υπόθεση φαίνεται να κερδίζει έδαφος περί κληρονομικότητας και γονιδίου που υπάρχει στο DNA των ομοφυλόφιλων. Η υπόθεση αυτή υποστηρίζει την άποψη ότι ο ομοφυλόφιλος γεννιέται και δεν γίνεται." (Ασκητής Θάνος, 1997:165).

Σχετικά με τις απόψεις των γονέων για τον αυνανισμό διαπιστώνουμε ότι το 77,55% πιστεύει ότι είναι κάτι το φυσιολογικό, το 7,5% ότι είναι αμάρτημα και απαγορεύεται από την εκκλησία, το ίδιο ποσοστό πιστεύει ότι επιδρά στο νευρικό σύστημα του ατόμου, το 6,25% ότι είναι ικανοποίηση του ατόμου ενώ ένα μικρό ποσοστό 1,25% πιστεύει ότι αδυνατίζει τον οργανισμό του ατόμου. Παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση στις απαντήσεις που δόθηκαν από τα δύο φύλα και ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων θεωρεί τον αυνανισμό κάτι το φυσιολογικό.

Σύμφωνα με τον Ασκητή " είναι γνωστό ότι η ηλικία που εκφράζει τον αυνανισμό είναι η εφηβεία. Στην εφηβεία τίποτα δεν πρέπει να τρομάζει και να φοβίζει αφενός τους εφήβους, αφετέρου τους γονείς. Είναι υγιές 100% ο άνθρωπος στην εφηβική του ηλικία να αυνανίζεται συνειδητά. Δεν υπάρχει ανωμαλία και αρρώστια πίσω από αυτό." (Ασκητής Θάνος, 1997:75).

Στην ερώτηση που διερευνάται η άποψη των γονέων για τις σεξουαλικές σχέσεις πριν από το γάμο παρατηρούμε ότι το 88,75% των γονέων θεωρεί ότι είναι παραδεκτές και για τους δύο, το 8,75% ότι είναι απαράδεκτες και για τους δύο ενώ ένα ποσοστό της τάξεως του 2,55% ότι είναι επιτρεπτές για τον άνδρα και 173 ανεπίτρεπτες για την γυναίκα.

Διαπιστώνουμε ότι δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η διαφοροποίηση ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες. Επίσης διαφαίνεται ότι η στάση των γονέων απέναντι σε αυτό το θέμα έχει αλλάξει σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες. Παλιότερα οι γονείς πίστευαν πως οι σεξουαλικές σχέσεις πριν από το γάμο ήταν απαράδεκτες και για τους δύο και κυρίως για τις γυναίκες, ενώ τώρα ένα μεγάλο ποσοστό των δύο φύλων θεωρούν παραδεκτές τις προγαμιαίες σχέσεις.

Γίνεται πλέον φανερό ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων 78,75% γνωρίζουν αν το παιδί τους έχει σχέση.

Παρατηρούμε ότι στη σύγχρονη εποχή οι γονείς είναι πιο ανοιχτοί για διάλογο και επικοινωνία με τους εφήβους σε θέματα σχέσεων με το άλλο φύλο.

Είναι επιφανές ότι το 53,75% των γονέων δεν θα ήθελαν το παιδί τους να είχε σχέση ενώ το 46,25% θα ήθελε να είχε σχέση. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στις γυναίκες ποσοστό 29,54% και τους άνδρες ποσοστό 66,66% που απάντησαν ναι καθώς και μεταξύ των γυναικών (70,45%) και των ανδρών (33,33%) που απάντησαν όχι.

Από τη σύγκριση αυτή βλέπουμε ότι οι γυναίκες είναι περισσότερο συντηρητικές γιατί μεγάλωσαν σε μια εποχή που επικρατούσε η άγνοια και η δυσπροσαρμοστικότητα στη σεξουαλική ζωή με συχνά αρνητικές στάσεις απέναντι στον έρωτα, καθώς και με αυστηρότερες απαιτήσεις για τη γυναίκα, παρά για τον άνδρα σχετικά με την αγνότητα.

Στην ερώτηση αν τύχει να ρωτήσουν τα παιδιά τους κάτι σχετικό με το σεξ το 65% των γονέων απάντησε ναι και το 35% απάντησε όχι. Είναι γεγονός ότι οι έφηβοι έχουν αρκετές απορίες, ερωτηματικά, ανησυχίες, προβληματισμούς γύρω από το σεξ και είναι αρκετά ενθαρρυντικό ότι οι έφηβοι απευθύνονται στους γονείς και δεν καταφεύγουν σε πηγές που μπορούν να τους οδηγήσουν στην παραπληροφόρηση.

Όσον αφορά τις ερωτήσεις που κάνουν οι έφηβοι το 27,27% των γονέων απάντησε ότι αφορούν την σεξουαλική πράξη, το 15,90% την αντισύλληψη, το 10,90% την έναρξη σεξουαλικής επαφής, το 10% την εγκυμοσύνη, το 9,54% τις μεταβολές του σώματος και το 9,09% των γονέων απάντησε τον τοκετό. Διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση στις απαντήσεις που δόθηκαν από τα δύο φύλα των γονέων και ότι το ενδιαφέρον των εφήβων στρέφεται σε ερωτήσεις που έχουν σχέση με την σεξουαλική πράξη.

Τις ερωτήσεις αυτές το 43,75% των γονέων τις άκουσε με ενδιαφέρον, το 35,5% ανταποκρίθηκε με άνεση και το 15% δεν το συζήτησε καθόλου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στους άνδρες (55,55%) και τις γυναίκες (34,09%) στην απάντηση το άκουσα με ενδιαφέρον καθώς και στην απάντηση δεν το συζήτησα καθόλου, όπου το 5,55% ήταν άνδρες και το 22,72% ήταν γυναίκες.

Επίσης βλέπουμε ότι το 50,5% των γονέων νομίζουν ότι έχουν λίγες γνώσεις για να ενημερώσουν τα παιδιά τους σε θέματα σεξουαλικής αγωγής. Το 32,5% νομίζουν ότι έχουν πολλές γνώσεις και το 17,5% ότι έχουν πάρα πολλές. Έντονη διαφοροποίηση παρατηρούμε ανάμεσα στους άνδρες (27,77%) και στις γυναίκες (9,09%) στην απάντηση πάρα πολύ.

Ένα πολύ σημαντικό συμπέρασμα που βγαίνει απ' αυτό το σημείο της έρευνας είναι ότι η έλλειψη γνώσεων σε θέματα σεξουαλικής αγωγής επηρεάζει τη στάση των γονέων σε θέματα σεξουαλικότητας. Είναι γεγονός ότι η ενημέρωση περιορίζει τη σεξουαλική ενοχή, δημιουργεί μια πιο ανεκτική στάση απέναντι στις απόψεις των άλλων και ενισχύει την πεποίθηση ότι οι σεξουαλικές σχέσεις πρέπει να υπάρχουν ανάμεσα σε άτομα που αγαπιούνται ή τουλάχιστον νιώθουν μία έντονη συναισθηματική έλξη.

Στην τέταρτη ενότητα γίνεται μια προσπάθεια να διερευνηθεί η στάση των γονέων απέναντι στην προοπτική να διδαχθεί το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής στο σχολείο. Την τέταρτη ενότητα καλύπτουν οι ερωτήσεις 21-26.

Το 92,5% των γονέων θεωρούν ότι τα παιδιά θα επιθυμούσαν μια σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο. Επίσης το 61,25% πιστεύουν ότι σπάνια δίνεται η ευκαιρία μέσα στην τάξη για συζήτηση γύρω από τα θέματα σχέσεων των δύο φύλων και γι' αυτό το λόγο οι γονείς (92,5%) νομίζουν ότι πρέπει να υπάρχει ξεχωριστό μάθημα στο σχολείο για τη σεξουαλική αγωγή και ότι το μάθημα θα πρέπει να διδάσκεται από το δημοτικό με ποσοστό 55%. Είναι γεγονός ότι το παιδί θα πρέπει να μαθαίνει στο δημοτικό για την αδρή ανατομική, φυσιολογία και λειτουργία των γεννητικών οργάνων του άνδρα και της γυναίκας. Επίσης να διδάσκεται στοιχεία που αφορούν την αναπαραγωγή του ανθρώπου, την υγιεινή των γεννητικών οργάνων, την περίοδο και τον τοκετό.

Τα θέματα που θα ήθελαν οι γονείς να καλύψει το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής είναι η σεξουαλική επαφή (43,75%) και η αντισύλληψη (30%).

Παρατηρούμε ότι το 77,5% των γονέων πιστεύουν ότι ομάδα από ειδικούς επιστήμονες είναι οι πλέον κατάλληλοι και αρμόδιοι να διδάξουν το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής. Είναι εμφανές ότι η διδασκαλία θα πρέπει να γίνεται συλλογικά και δεν πρέπει να είναι δουλειά ενός μόνο ατόμου. Ο γιατρός οφείλει να καλύπτει τα ιατρικά θέματα, η μαία τα γυναικολογικά και ένας ειδικά εκπαιδευμένος ψυχολόγος θα πρέπει να διδάσκει τα ψυχολογικά προβλήματα του εφήβου που σχετίζονται με τη γενετησιακή του δραστηριότητα και τις διαταραχές της σεξουαλικής συμπεριφοράς. Επιπλέον κοινωνικοί λειτουργοί και εκπαιδευτικοί μετά από σχετική εκπαίδευση μπορούν να διδάσκουν το μάθημα της γενετήσιας αγωγής.

Ένα σημαντικό συμπέρασμα που βγαίνει από την παραπάνω ενότητα είναι η αναγκαιότητα εισαγωγής του μαθήματος της σεξουαλικής αγωγής στο σχολείο που υποστηρίζεται και από τα δύο φύλα γονέων, χωρίς να υπάρχουν ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις μεταξύ τους.

2. Εισηγήσεις

Μετά την επεξεργασία των αποτελεσμάτων της έρευνας προέκυψε ότι οι γονείς έχουν ελλιπείς γνώσεις σε θέματα σεξουαλικής αγωγής και ότι υπάρχει έλλειψη προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Επίσης διαπιστώσαμε την αναγκαιότητα εισαγωγής του μαθήματος της σεξουαλικής αγωγής.

Όσον αφορά της ελλιπή ενημέρωση των γονέων προτείνουμε: ότι πρέπει να γίνεται συμβουλευτική γονέων από ειδικούς, ότι πρέπει να υπάρχει συντονισμός γονέων-σχολείου, ότι χρειάζεται από κοινού χάραξη πορείας και ότι θα πρέπει να υπάρχει πρώτα σεξουαλική ωριμότητα των γονέων για σωστή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των εφήβων, ώστε να μπορούν οι γονείς να μιλούν σωστά και ελεύθερα στα παιδιά τους. Να γίνεται ευαισθητοποίηση γονέων με μορφή μαθημάτων προς τους ίδιους και να γίνεται ενημέρωση πρώτα στους γονείς που δυστυχώς πολλές φορές οι ίδιοι δεν γνωρίζουν το σώμα και τα συναισθήματά τους.

Επομένως η διαπαιδαγώγηση πρέπει να γίνεται πρώτα στους γονείς και ύστερα στους εφήβους, ώστε να προετοιμασθούν να τη δεχτούν αυτοί πρώτα για να περάσουν πιο εύκολα και συνειδητά τα μηνύματα στα παιδιά.

Η εκπαίδευση στο μάθημα της σεξουαλικής αγωγής πρέπει να είναι σταδιακή και προοδευτικά να επεκτείνεται από βασικά θέματα σε περισσότερες λεπτομέρειες που ενδιαφέρουν τους εφήβους. Πρέπει να ξεκινάει από το δημοτικό και να περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων ώστε το παιδί να μην καταφεύγει σε λανθασμένες πηγές πληροφόρησης.

Οι εικόνες, τα σχήματα, οι διαφάνειες, οι βιντεοταινίες μπορούν να βοηθήσουν στην κατανόηση του μαθήματος. Η συζήτηση και ο διάλογος μπορούν να συμβάλλουν στην ορθή και ολοκληρωμένη αντίληψη σε θέματα σεξουαλικής αγωγής.

Η διδασκαλία θα πρέπει να γίνεται συλλογικά και από ειδικά εκπαιδευμένους επιστήμονες. Ο κάθε ειδικός πρέπει να αναλύει θέματα που κατέχει καλά λόγω της ειδικότητάς του.

Διαπιστώνουμε ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει μια συντονισμένη προσπάθεια των ειδικών και οργάνωση των υπηρεσιών υγείας όσον αφορά τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Πιστεύουμε ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα πλαίσιο δραστηριοτήτων προκειμένου να δημιουργηθεί ένα κοινό πρόγραμμα σχεδιασμού αρχών, διαδικασιών και κατευθύνσεων για όλες τις υπηρεσίες υγείας και όσες άλλες υπηρεσίες ή άτομα ασχολούνται με αυτό το θέμα.

Επομένως η δημιουργία και εφαρμογή προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης απαιτεί συνεργασία πολλών επιστημόνων και επαγγελματιών όπως παιδαγωγών, ψυχολόγων, επαγγελματιών υγείας όλων των ειδικοτήτων. Απαραίτητη είναι η συμπαράσταση της πολιτείας ή της κοινότητας των γονέων και των τοπικών αρχών καθώς και η συμμετοχή αυτών στα προγράμματα διαπαιδαγώγησης των νέων.

Η εφαρμογή των προγραμμάτων μπορεί να γίνει μεσώ των:

1. Προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης που μπορούν να οργανώνονται και να εφαρμόζονται από υπηρεσίες υγείας, κοινωνικούς ή πολιτικούς ή πολιτιστικούς φορείς, επαγγελματίες υγείας και τους ίδιους τους εφήβους. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να αρχίζουν από τη βασική εκπαίδευση και να συνεχίζονται σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Μπορεί να απευθύνονται ατομικά σε νέους, σε μικρές ομάδες νέων ή σε μεγάλο ακροατήριο.

2. Εταιριών Οικογενειακού Προγραμματισμού. Οι Εταιρίες αυτές διαθέτουν όλο το επιστημονικό προσωπικό και είναι εύκολο να συμβάλλουν στην ενημέρωση των νέων αλλά και στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούνται από τη σεξουαλική δραστηριότητα των νέων. Ένας επιπλέον λόγος είναι ότι είναι συνήθως εγκατεστημένα εκτός νοσοκομείου. Εάν δεν συνδεθούν με το σχολείο σαν μονάδες παροχής αγωγής υγείας και άλλα γενικότερα θέματα υγείας, γίνεται ακόμα πιο εύκολο να πετύχουν αλλαγή στη συμπεριφορά των νέων στα θέματα υγείας.
3. Προγραμμάτων της Κοινότητας ή Κρατικών. Τέτοια προγράμματα έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τα μέσα ευρείας ενημέρωσης, όπως ραδιόφωνο, τηλεόραση, περιοδικά και ημερήσιο τύπο και τη δυνατότητα συλλογής στοιχείων για τη διερεύνηση των προβλημάτων καθώς και την αξιολόγηση των προγραμμάτων.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι είναι απαραίτητη η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση γιατί η ενημέρωση είναι γνώση και η γνώση δίνει δύναμη.

Συνέντευξη Τύπου

Υπεύθυνοι Έρευνας

Ζήσης Παπαθανασίου

Επίκουρος Καθηγητής Γυναικολογίας – Ανδρολόγος

Επιστημονικός Διευθυντής

Κώστα Γκοτζαμάνης

Ψυχίατρος

Διευθυντής Ψυχολογικού Τμήματος

Γιώργος Βυνάκος

Κλινικός Ψυχολόγος – Σεξοθεραπευτής

Διευθυντής Τμήματος Σεξοθεραπείας.

ΕΡΕΥΝΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ.

A. ΓΕΝΙΚΑ

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τους συνεργάτες του Ελληνικού Σεξολογικού Ινστιτούτου σε συνεργασία με τη Μαιευτική και Γυναικολογική Κλινική του Πανεπιστημίου Πάτρας (καθηγητής κ. Β. Τζιγγούνης) στη διάρκεια της χρονικής περιόδου από το Νοέμβριο 1994 μέχρι το Δεκέμβριο 1995. Εργαλεία της έρευνας είναι το Ερωτηματολόγιο Ανδρικής Ερωτικής Συμπεριφοράς (67 ερωτήσεις) και το Ερωτηματολόγιο Γυναικείας Ερωτικής Συμπεριφοράς (63 ερωτήσεις), τα οποία είναι ανώνυμα-αυτοαναφοράς και καλύπτουν όλο το φάσμα της σεξουαλικής λειτουργικότητας. Επειδή οι πληροφορίες που ζητούνται είναι εμπιστευτικές και προκειμένου να κατοχυρωθεί η αξιοπιστία της έρευνας, η ανωνυμία εξασφαλίζεται με διάφορους τρόπους, ώστε οι απαντήσεις να δίδονται χωρίς το άγχος της αποκάλυψης και να είναι ειλικρινείς. Στα ερωτηματολόγια απάντησαν νέοι ενήλικες και των δυο φύλων, ηλικίας 20 έως 25 ετών, σπουδαστές ΤΕΙ και ιδιωτικών σχολών και φοιτητές στις πόλεις της Αθήνας και της Πάτρας. Στην ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν τα πρώτα 500 ανδρικά και 300 γυναικεία ερωτηματολόγια που συγκεντρώθηκαν από τους συντελεστές της έρευνας.

B. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.

1. Ηλικία πρώτης ερωτικής επαφής.

A. Γυναίκες. Στο σύνολο των 300 ηλικίας 20-25 ετών, 71 γυναίκες (ποσοστό 23,7%) δεν είχαν, για διάφορους λόγους, καμμία ολοκληρωμένη ερωτική επαφή ως τώρα.

Στις υπόλοιπες 229 γυναίκες η μέση ηλικία της πρώτης ολοκληρωμένης ερωτικής επαφής είναι 18,8 ετών.

B. Άνδρες. Στο σύνολο των 500 ανδρών ηλικίας 20-25 ετών, 58 άνδρες (ποσοστό 11,6%) δεν είχαν, για διάφορους λόγους, καμμία ολοκληρωμένη ερωτική επαφή ως τώρα.

Στους υπόλοιπους 442 άνδρες η μέση ηλικία της πρώτης ολοκληρωμένης ερωτικής επαφής ως τώρα.

Συμπεράσματα : Η ηλικία της πρώτης ερωτικής επαφής υπολογίστηκε στο δείγμα των γυναικών και των ανδρών που είχαν τουλάχιστον μια ερωτική επαφή. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψη ότι δεν υπάρχουν συγκρίσιμα δεδομένα αντίστοιχων παλαιότερων ερευνών στην Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά η γενική εικόνα των δεδομένων της έρευνας φαίνεται να συμφωνεί με τις ενδείξεις από ανάλογες πρόσφατες έρευνας στη Δυτική Ευρώπη και τις ΗΠΑ, σύμφωνα με τις οποίες υπάρχει μια τάση ανόδου της ηλικίας της πρώτης ερωτικής επαφής. Ανάλογη τάση παρατηρείται και στη σχετικά πρόσφατη έρευνα του ισπανικού Ινστιτούτου Κοινωνικών Ερευνών " Sigma Dos " στην οποία συμπεριλαμβάνεται και δείγμα από ελληνικό πληθυσμό. Η μεθοδολογία όμως που χρησιμοποιήθηκε ήταν τα απαντητικά κουπόνια εφημερίδων.

2. Αποτυχία στην πρώτη ερωτική επαφή.

A. Γυναίκες. Από τη σύνολο των 229 γυναικών που είχαν τουλάχιστον μια σεξουαλική επαφή ως τώρα, 141 γυναίκες (ποσοστό 61,6%) αναφέρουν ότι την πρώτη φορά που επιχείρησαν να κάνουν έρωτα, παρ' όλη την προσπάθεια για διάφορους λόγους δεν υπήρξε ολοκληρωμένη ερωτική επαφή.

B. Άνδρες. Από το σύνολο των 442 ανδρών που είχαν τουλάχιστον μια σεξουαλική επαφή ως τώρα, 211 άνδρες (ποσοστό 47,7%) αναφέρουν ότι την πρώτη φορά που επιχείρησαν να κάνουν έρωτα, παρ'

όλη την προσπάθεια για διάφορους λόγους δεν υπήρξε ολοκληρωμένη ερωτική επαφή.

Συμπεράσματα : Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι περίπου ο ένας στους δύο άνδρες και οι τρεις στις πέντε γυναίκες αναφέρουν ότι η πρώτη τους προσπάθεια για ολοκληρωμένη ερωτική επαφή ήταν αποτυχημένη. Υπάρχουν πολλοί λόγοι που είναι δυνατό να εμπλέκονται στην ερμηνεία αυτού του ευρήματος. Πέρα από το πρόβλημα της ελλιπούς ή εσφαλμένης ενημέρωσης με την παραδοσιακή του έννοια, είναι βέβαιο ότι για τους νέους η ερωτική επαφή αναδεικνύεται ολοένα και περισσότερο σε δραστηριότητα που προκαλεί περισσότερο άγχος και φόβο παρά ευχαρίστηση.

3. Πηγές πρώτης πληροφόρησης.

A. Γυναίκες. Από το σύνολο των 300 γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα αναφέρονται σαν σημαντικές πηγές πληροφόρησης σε σειρά συχνότητας : φίλες (φίλοι) 177 εφημερίδες-περιοδικά 142, άλλες πηγές 77, τηλεόραση 74, αδέρφια 31, άλλοι συγγενείς 28, σχολείο 23, γονείς 20.

B. Άνδρες. Από το σύνολο των 500 ανδρών που συμμετείχαν στην έρευνα αναφέρονται σαν σημαντικές πηγές πληροφόρησης σε σειρά συχνότητας : φίλοι 335, εφημερίδες-περιοδικά 182, τηλεόραση 164, σχολείο 102, γονείς 96, άλλες πηγές 91, αδέρφια 73, άλλοι συγγενείς 59.

Συμπεράσματα : Παρά τον καταγιισμό πληροφοριών από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, οι νέοι και των δύο φύλων συνεχίζουν να θεωρούν σαν σημαντικότερη πηγή πρώτης πληροφόρησης τους φίλους. Το 67% των ανδρών και το 59% των γυναικών θεωρούν τους φίλους σημαντική πηγή πληροφόρησης, ενώ στη δεύτερη θέση και στα δυο φύλα είναι οι εφημερίδες – περιοδικά με ποσοστά μόλις 36,4 και 47,3% αντίστοιχα. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι νέοι δεν εμπιστεύονται για κάποιους λόγους την πληροφόρηση που προσφέρουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Το σχολείο εξακολουθεί να έχει έναν υποβαθμισμένο ρόλο στην πληροφόρηση. Είναι ενδεικτικό επίσης ότι πολύ λιγότερες γυναίκες (μόνο 7,7%) από ότι άνδρες (20,4%) αναφέρουν το σχολείο σαν σημαντική πηγή πληροφόρησης. Πιθανά αυτή η διαφορά να αντανακλά τη μεγαλύτερη δυσκολία των εκπαιδευτικών να συζητούν τέτοια ζητήματα με τις μαθήτριες τους. Οι γυναίκες φαίνεται να έχουν λιγότερες ευκαιρίες πληροφόρησης από τους γονείς συγκριτικά με τους άνδρες. Αυτό το εύρημα είναι δυνατό, μεταξύ άλλων, να υποδεικνύει και τη μεγαλύτερη ανησυχία των γονέων για τη σεξουαλική συμπεριφορά και επίδοση των γιων τους. Γενικά παρατηρούμε ότι οι γυναίκες είναι πιο μόνες απέναντι στο ζήτημα της σεξουαλικής αγωγής και ίσως γι αυτό το λόγο καταφεύγουν συχνότερα σε εφημερίδες, περιοδικά και άλλες πηγές πληροφόρησης (κυρίως βιβλία).

Γ. ΓΕΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ.

Η γενική εικόνα από τα αποτελέσματα της έρευνας είναι ότι οι νέοι βιώνουν τις πρώτες τους ερωτικές εμπειρίες με πληροφόρηση που στηρίζεται κυρίως σε παραδοσιακές πηγές (φίλοι, έντυπα, μέσα), με ιδιαίτερα αυξημένες πιθανότητες να αποτύχουν, ενώ φαίνεται ότι πολλοί νέοι ουσιαστικά αναβάλουν τη χρονική στιγμή της πρώτης τους ολοκληρωμένης σεξουαλικής εμπειρίας. Είναι σημαντικό να επιχειρηθεί η ανάδειξη και η συζήτηση των αιτίων και των συνθηκών που διαμορφώνουν αυτές τις συμπεριφορές. Επιπλέον, θεωρούμε απλουστευτική την αντίληψη ότι όλα τα προβλήματα θα λυθούν από μια "σωτήρια" σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, χωρίς να προσδιορίζουμε την ποιότητα, το περιεχόμενο, το πλαίσιο και τους φορείς αυτής της διαπαιδαγώγησης. Πρόθεση του Ελληνικού Σεξολογικού Ινστιτούτου είναι να συνεχίσει και να εμβαθύνει την ερευνητική εργασία στον τομέα της σεξουαλικότητας και παράλληλα να συμβάλει στο άνοιγμα ενός συγκροτημένου κοινωνικού διαλόγου γύρω από το θέμα της

σεξουαλικής αγωγής. Για τους λόγους αυτούς προχώρησε στην κοινοποίηση ενός μέρους των ερευνητικών δεδομένων. Τα ευρήματα της έρευνας δεν είναι ούτε καλά ούτε κακά. Αντανακλούν την πραγματικότητα της γενιάς που ενηλικιώθηκε στη διάρκεια της δεκαετίας που διανύουμε, η οποία πιθανότητα είναι διαφορετική από την πραγματικότητα της γενιάς που ενηλικιώθηκε στη διάρκεια από την πραγματικότητα της γενιάς που ενηλικιώθηκε στα χρόνια της σεξουαλικής απελευθέρωσης, όπως επίσης είναι διαφορετική και από την εικόνα που προσλαμβάνουμε από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας για τις συμπεριφορές αυτής της γενιάς.

Πηγή : Ελληνικό Σεξολογικό Ινστιτούτο, Μιχαλακοπούλου 58, Αθήνα.

ΑΝΟΙΚΤΗ ΓΡΑΜΜΗ ΔΩΡΕΑΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Τηλ : 72.33.102

A. ΓΕΝΙΚΑ

Η ανοιχτή γραμμή δωρεάν επικοινωνίας με τους ειδικούς επιστήμονες του Ινστιτούτου, πέρα από τη συμβολή της στην ενημέρωση, παρέχει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τη σεξουαλική συμπεριφορά και το επίπεδο της διαπαιδαγώγησης. Η μελέτη αφορά την ανάλυση των δεδομένων που προκύπτουν από τα πρώτα 1000 τηλεφωνήματα στην ανοιχτή γραμμή το Νοέμβριο και Δεκέμβριο 1995.

B. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

1. Αναλογία τηλεφωνημάτων ανδρών – γυναικών.

Το 57,4% των τηλεφωνημάτων προέρχονται από γυναίκες και το υπόλοιπο 42,6% από άνδρες. Το ποσοστό της συμμετοχής των γυναικών είναι σαφώς αυξημένο σε σχέση με αντίστοιχη παλαιότερη έρευνα των συνεργατών του Ινστιτούτου, στην οποία το ποσοστό ήταν περίπου 40%. Είναι γεγονός βέβαια ότι πολύ συχνά οι γυναίκες τηλεφωνούν για να ζητήσουν πληροφορίες σχετικά με προβλήματα που αφορούν τους συντρόφους τους. Είναι χαρακτηριστικό επίσης ότι ενώ οι γυναίκες τηλεφωνούν συχνότερα, συνεχίζουν να είναι περισσότερο διστακτικές από ότι οι άνδρες στο ενδεχόμενο να εμπλακούν σε θεραπευτική διαδικασία. Ίσως για το λόγο αυτό η αναλογία γυναικών-ανδρών που επισκέπτονται ειδικούς για θεραπευτική αντιμετώπιση είναι 1:8. Οι αριθμοί

δείχνουν ότι η γυναίκα διαθέτει την ετοιμότητα, ίσως περισσότερο από ότι ο άνδρας, να αναγνωρίσει την ύπαρξη ενός προβλήματος σε σεξουαλική της ζωή, ενδιαφέρεται να ενημερωθεί σχετικά, αλλά η διάθεση της να διεκδικήσει τη λύση του δεν είναι ακόμη ικανή να αντισταθμίσει τις ισχυρές της αναστολές.

2. Τηλεφωνήματα γονέων.

Το 18,1% των τηλεφωνημάτων προέρχονται από γονείς που ανησυχούν και ενδιαφέρονται για τη σεξουαλική υγεία των παιδιών τους. Τα τηλεφωνήματα αυτά αφορούν συχνότερα τα αγόρια και οι ερωτήσεις έχουν σχέση συνήθως με φόβους των γονέων για το σεξουαλικό προσανατολισμό των παιδιών και για ενδεχόμενη καθυστέρηση της εκδήλωσης του ενδιαφέροντος τους να σχετισθούν με το άλλο φύλο. Ειδικότερα όταν πρόκειται για αγόρια, μπορεί κανείς εύκολα να διαπιστώσει ότι πολλοί γονείς, προκειμένου να διασκεδάσουν τους φόβους τους, πιέζουν τα παιδιά τους να έχουν μια πρώτη σεξουαλική επαφή

3. Τηλεφωνήματα από επαρχία.

Ένα σημαντικό ποσοστό των τηλεφωνημάτων συγκεκριμένα το 31,9% προέρχεται από την επαρχία. Είναι ενδεικτικό ότι το ποσοστό αυτό στην αντίστοιχη παλαιότερη έρευνα των συνεργατών του Ινστιτούτου ήταν μόλις 8,2%. Υπήρχε παραδοσιακά η άποψη ότι ο κάτοικος της επαρχίας αντιμετωπίζει ειδικές δυσκολίες και αναστολές για να συζητήσει τους προβληματισμούς του σε θέματα που αφορούν τη σεξουαλική του ζωή. Είναι σημαντικό να διερευνηθούν οι λόγοι που οδηγούν σε αλλαγή αυτής της συμπεριφοράς. Η αύξηση αυτή θέτει επιπλέον το ζήτημα ότι οποιοσδήποτε σχεδιασμός σχετικά με τη σεξουαλική αγωγή δεν μπορεί παρά να λάβει σοβαρά υπ' όψη τις ανάγκες της επαρχίας.

4. Τηλεφωνήματα γυναικών άνω των 40 ετών.

Το 14,2% των τηλεφωνημάτων προέρχονται από γυναίκες ηλικίας άνω των 40 ετών, οι οποίες εκφράζουν ανησυχίες για τις επιπτώσεις της ηλικίας στη σεξουαλικότητα τους, για προβλήματα οργασμού, προβληματισμούς για σχέσεις με άνδρες νεότερης ηλικίας, προβλήματα σχετικά με τη δημιουργία νέας οικογένειας με προϋπάρχοντα παιδιά.

Γ. ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ.

Ο μεγάλος αριθμός των τηλεφωνημάτων στο δεδομένο χρονικό διάστημα είναι ενδεικτικός της ανάγκης για επαρκή και υπεύθυνη πληροφόρηση. Η τηλεφωνική επικοινωνία επιπλέον, εξασφαλίζοντας την ανωνυμία και την εχεμύθεια, αλλά και την εύκολη και ανέξοδη πρόσβαση στον ειδικό, δίνει τη δυνατότητα, ιδιαίτερα στις Ελληνίδες, να διατυπώνουν απορίες και να συζητούν για το σεξ. Παρατηρούμε ότι τα ζητήματα της σεξουαλικότητας απασχολούν όλες τις ομάδες του πληθυσμού, ανεξάρτητα από την ηλικία, το επάγγελμα, το μορφωτικό επίπεδο και τον τόπο διαμονής. Είναι αξιοσημείωτη επίσης η ποικιλία της θεματολογίας των τηλεφωνημάτων, η οποία σαφώς εκτείνεται πέρα από τα προβλήματα σχέσης του ζευγαριού, γενικότερους προβληματισμούς σχετικά με τη φάση της ζωής, ζητήματα διαπαιδαγώγησης των παιδιών. Τα υψηλά ποσοστά αυτών των τηλεφωνημάτων είναι πιθανό να οφείλονται και στη γενικότερη έλλειψη ή την ανεπάρκεια των δομών οικογενειακού προγραμματισμού και των ανάλογων συμβουλευτικών υπηρεσιών στη χώρα μας.

Πηγή : Ελληνικό Σεξολογικό Ινστιτούτο, Μιχαλακοπούλου 58, Αθήνα.

Να δούμε το σεξ απ' την αρχή.

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΕΞΟΛΟΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Ο κατατεμαχισμός της σεξουαλικότητας αποτελεί στην εποχή μας μια οδυνηρή πραγματικότητα, η οποία "θεραπεύεται" από την επιστήμη με ένα τρόπο αποσπασματικό, που τελικά επιτείνει το πρόβλημα. Είναι γνωστό άλλωστε ότι η αποσπασματικότητα αποτελεί βασική αδυναμία των περισσότερων σύγχρονων εφαρμοσμένων επιστημών όταν επιχειρούν να θεραπεύσουν προβλήματα. Με τον τρόπο αυτό το σεξ μπήκε στα λιανική πώληση, κομμάτι, κομμάτι : χωριστά το ακουστικό ερέθισμα, χωριστά το οπτικό ερέθισμα, χωριστά το πέος από το κορμί, χωριστά οι επιμέρους επιδόσεις, χωριστά το σεξ από τη σχέση. Με αυτή την έννοια μπορούμε να κατανοήσουμε την αμηχανία και τη διστακτικότητα των νέων μπροστά στο ξεκίνημα της σεξουαλικής ζωής. Με αυτή την έννοια μπορούμε επίσης να κατανοήσουμε και την αγωνία των γονέων για τη σεξουαλικότητα των παιδιών τους. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι μέσα από την έρευνα του Ελληνικού Σεξολογικού Ινστιτούτου αναδεικνύεται η διαφορά φάσης ανάμεσα σε δυο γενιές. Από τη μια μεριά είναι οι γονείς, που ενηλικιώθηκαν σε μια εποχή που σηματοδοτήθηκε με μια διαφορετική αντίληψη για το σεξ, στη διάρκεια δύο δεκαετιών (1960 και 1970) που ορισμένοι, μάλλον απλουστευτικά, τις ονομάζουν δεκαετίες της σεξουαλικής επανάστασης ή απελευθέρωσης. Από την άλλη μεριά είναι τα "παιδιά" που έχουν να διαμορφώσουν τη δική τους

ταυτότητα ζώντας στη “ μεταμοντέρνα ” εποχή του σεξ , μια εποχή της οποίας οι σηματοδοτήσεις και οι ιδιαιτερότητες δεν έχουν κριθεί ακόμη.

Οι δραστηριότητες του Ελληνικού Σεξολογικού Ινστιτούτου κινούνται στην κατεύθυνση μιας ολιστικής, διεπιστημονικής προσέγγισης των ζητημάτων που αφορούν την ανθρώπινη σεξουαλικότητα. Θεωρούμε ότι έχουμε την ευθύνη να προσπαθήσουμε με κάθε πρόσφορο τρόπο, ώστε ο σύγχρονος άνθρωπος, ανεξάρτητα από την ηλικία και γενιά, να ανακαλύψει και να ξανασυνδέσει τα σπασμένα κομμάτια της σεξουαλικότητας του. Είναι σημαντικό να τονιστεί στο σημείο αυτό ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση σήμερα δεν είναι ένα κλειστό σύστημα, δεν μπορεί να είναι ένα μάθημα δίπλα στα άλλα στο πλαίσιο του δεδομένου εκπαιδευτικού συστήματος, δεν μπορεί να είναι δεδομένη στο περιεχόμενο της, δεν μπορεί να αποτελεί μια από τα πάνω επιλογή κάποιου κρατικού ή επιστημονικού φορέα. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αποτελεί κοινωνική διεργασία που τροφοδοτείται από τη διαλεκτική της σχέση με άλλες κοινωνικές διεργασίες, από τη συνεχή, αξιόπιστη επιστημονική έρευνα και παρατήρηση, καθώς και από τη συμβολή μιας σειράς επιστημών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η **πρόκληση επιμόρφωσης και ενημέρωσης** του Ινστιτούτου, με στόχο την ευαισθητοποίηση και την κατάρτιση, αλλά και το άνοιγμα ενός ευρύτερου και κατά το δυνατό συγκροτημένου κοινωνικού διαλόγου :

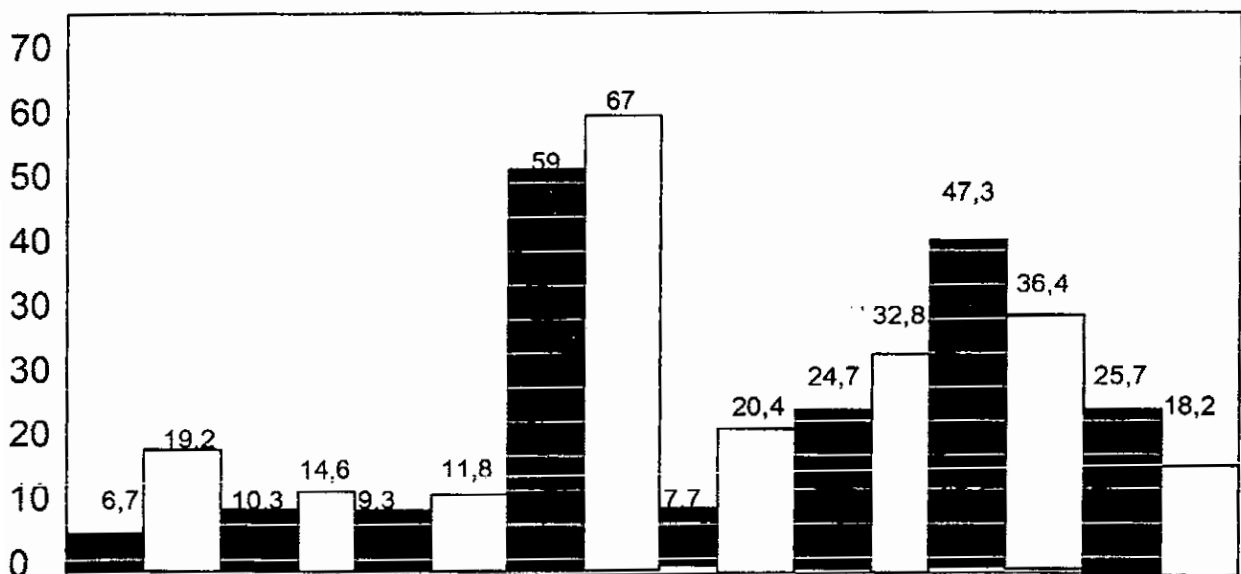

- ◆ 1. Συνέχιση της λειτουργίας της ανοιχτής γραμμής δωρεάν επικοινωνίας στο τηλ. 72.33.102.
- ◆ 2. Μαραθώνιες δωρεάν ενημερώσεις στο κοινό : Κυριακή 21.1.96 και Κυριακή 28.1.96 από 10 π.μ. έως 10 μ.μ. στους χώρους του Ελληνικού Σεξολογικού Ινστιτούτου.
- ◆ 3. Διοργάνωση Σεμιναρίων.

Α. Επαγγελματικό Σεμινάριο Σεξολογίας, με θέμα " Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση ".

Β. Εισαγωγικό Σεμινάριο Σεξολογίας, με θέμα " Επιλέγω το σύντροφο μου ".

Ελληνικό Σεξολογικό Ινστιτούτο
Μιχαλακοπούλου 58. 11528 Αθήνα
Τηλ. 7294064-5, 7233102 Fax : 7230393

Πίνακας : Σημαντικές πηγές πρώτης πληροφόρησης σε άνδρες και γυναίκες (ποσοστά%).

Πηγή : Ελληνικό Σεξολογικό Ινστιτούτο, Μιχαλακοπούλου 58, Αθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΕΞΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΕΡΕΥΝΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ.

ΠΙΝΑΚΕΣ

Έρευνα σεξουαλικής συμπεριφοράς των νέων Ιανουάριος 1996.

Πίνακας : Αποτυχία στην πρώτη ερωτική επαφή.

	Σύνολο δείγματος	Αποτυχία πρώτης φοράς	Ποσοστό
Γυναίκες	229	141	61,6%
Άνδρες	442	211	47,7%

Πηγή : ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΕΞΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ. Μιχαλακοπούλου 58, Αθήνα.

Έρευνα σεξουαλικής συμπεριφοράς των νέων. Ιανουάριος 1996.

Πίνακας : Μέση ηλικία πρώτης ερωτικής επαφής.

	Σύνολο δείγματος	Μέση ηλικία πρώτης επαφής	Ποσοστό χωρίς επαφή
Γυναίκες	300	18,8	23,7%
Άνδρες	500	18,2	11,6 %

Πηγή : ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΕΞΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ. Μιχαλακοπούλου 58, Αθήνα.

Θανάσης Λυκογιάννης
Μαθητής Γ΄ Λυκείου
4^ο ΤΕΛ Αθήνας.

Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και σχέσεις.

Γνώσεις που θα περιμέναμε από το Σχολείο.

Είμαι ο Θανάσης, μαθητής της Γ΄ Λυκείου του τομέα Πληροφορικής, στο 4^ο ΤΕΛ Αθήνας.

Στο πλαίσιο της Αγωγής Υγείας, κατά το σχολικό έτος 1996-97, εκπονήθηκαν δυο προγράμματα : 1). << Πρόληψη του AIDS >> με τη μέθοδο PEER EDUCATION και 2). << Ανθρώπινες σχέσεις στο σχολείο>>. Στο δεύτερο πρόγραμμα υπήρχαν πολλές επιμέρους δράσεις. Μια από αυτές ήταν η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και για τη στήριξη της συνεργαστήκαμε με :

1). Την Ελληνική Εταιρεία Σεξολογίας. Με τους ειδικούς της Εταιρείας συζητήσαμε για τις διάφορες μεθόδους αντισύλληψης, ποιες είναι, τι προβλήματα προκαλούν αν προκαλούν – στον οργανισμό, ποια είναι η ασφαλέστερη μέθοδος αντισύλληψης. Άλλο θέμα που συζητήσαμε ήταν η πρώτη ερωτική επαφή με προέκταση στην ψυχολογική κατάσταση και τον συναισθηματικό παράγοντα. Δόθηκε μεγάλη έκταση στο θέμα της έκτρωσης, τα υπέρ και τα κατά και το τι σημαίνει να μεγαλώνει μόνη της μια κοπέλα ένα παιδί, που γεννήθηκε κάτω από τέτοιες ειδικές συν-θήκες. Επίσης αναπτύχθηκε το θέμα της εμπορευματο-ποίησης του σεξ, αντιμετώπιση προσωπική-κοινωνική και έγινε σχολιασμός του ποσοστού ανάπτυξης του φαι-νομένου. Τέλος σχολιάστηκε η ύπαρξη μύθων (προτύ-πων) του σεξ και το κατά πόσο ισχύουν στις μέρες μας τα πρότυπα, είτε στην εμφάνιση, είτε στο χαρακτήρα, είτε στον τρόπο τέλεσης της ερωτικής πράξης.

2). Την Εταιρεία Κοινωνικής Υποστήριξης Νέων (Άρσις).

Με τον εκπρόσωπο της συζητήσαμε το ποια είναι και πως μπορεί ο έφηβος να χρησιμοποιεί τα δικαιώματα του. Ένα από αυτά είναι η μη παραβίαση της σεξουαλικής του ελευθερίας. Αναλυτικότερα : αναφερθήκαμε στο πως επιτυγχάνεται το δικαίωμα της μη σεξουαλικής παραβίασης. Αναπτύξαμε το θέμα της σεξουαλικής παραβίασης. Αναπτύξαμε το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης των εφήβων και κυρίως το θέμα του βιασμού των κοριτσιών λόγω της πιο συχνής εμφάνισης του φαινομένου σε αυτά. Τέλος, προσεγγίσαμε τους τρόπους αντιμετώπισης τέτοιων καταστάσεων, τη συμπεριφορά που επιβάλλεται να έχουμε απέναντί τους καθώς και τη νομική προστασία που έχει ο έφηβος ως θύμα σεξουαλικής κακοποίησης.

3). Συνάντηση με την κυρία Μπεκιάρη (προϊσταμένη του τμήματος Ανηλίκων). Μαζί της, εκτός από την παραβατικότητα των εφήβων, συζητήσαμε για το << προφίλ >> των δραστών που παρενοχλούν σεξουαλικά τους νέους. Δηλαδή, τα διάφορα ψυχολογικά προβλήματα που μπορεί να επικαλεστεί ο δράστης, χωρίς όμως να ισχύουν, την αντιμετώπισή του από την κοινωνία κ.α.

Σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του προγράμματος έπαιξε και το ταξίδι αντιπροσωπείας μελών στην Κύπρο. Τα μέλη αυτά, συμμετέχοντας στο Ε' Μαθητικό Σεμινάριο Αντιναρκωτικής Θωράκισης – Ενάντια στις Ουσίες Εξάρτησης (Αγ. Νάπα), μετέφεραν όλες τις γνώσεις τους γύρω από την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και την πρόληψη του AIDS και των ΣΜΝ (σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων). Μετά από συζητήσεις με τους Κύπριους συνομηλίκους τους, διαπιστώθηκε σημαντική διαφορά μεταξύ της ελληνικής και της κυπριακής κοινωνίας. Η διαφορά οφείλεται στο συντηρητισμό και στην ύπαρξη μιας υπερβολικά κλειστής κοινωνίας καθώς και στο ότι η εκκλησία μπλοκάρει τέτοιου είδους προσεγγίσεις. Ο μόνος τρόπος για να πλησιάσουν τα παιδιά το συγκεκριμένο αντικείμενο, είναι τα μαθήματα της Βιολογίας, Ανθρωπολογίας κ.λ.π., καθώς και

κάποιες διαλέξεις στο πλαίσιο αυτών των μαθημάτων. Τελικά η αντιμετώπιση αυτής της μορφής δεν προέρχεται από τους καθηγητές, οι οποίοι έχουν υψηλά επίπεδα εκπαίδευσης, αλλά από το ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι ένα θέμα ταμπού και η κοινωνία της Κύπρου δε μπορεί ακόμα να το αποδεχτεί.

Στη συνέχεια, πήραμε μέρος στο Διήμερο Συμπόσιο της ελληνικής Εταιρείας Σεξολογίας που έγινε στο ξενοδοχείο Caravel Παρακολουθήσαμε διαλέξεις και στρογγυλές τράπεζες με θέματα όπως : σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα σχολεία (αν υπάρχει ή πως μπορεί να γίνει, επίπεδο εκπαίδευσης των καθηγητών, αν υπάρχει το κατάλληλο κλίμα ώστε να επικοινωνούν καθηγητές και μαθητές χωρίς φόβο). Η αντισύλληψη στην εφηβεία, ποιες μέθοδοι χρησιμοποιούνται, αν υπάρχουν ταμπού για κάποια μέθοδο και αν, ναι ποια. Οι διάφορες σεξουαλικές δυσλειτουργίες του άντρα και της γυναίκας, πιθανές πηγές αυτών και πως αντιμετωπίζονται. Τέλος, η σχέση των ΜΜΕ με το σεξ, είτε σαν μέσο διαπαιδαγώγησης, κυρίως των νέων, είτε σαν πηγή πληροφοριών γύρω από τα σεξουαλικά ζητήματα, είτε απλά σαν πηγή υψηλής ακροαματικότητας κάποιου καναλιού μέσα στο παιχνίδι του ανταγωνισμού.

Άλλη μορφή προσέγγισης του θέματος ήταν η συμμετοχή μας σε τηλεοπτικές εκπομπές : α). στο << Κεντρί >> της Νατάσας Ράγιου, στον ANT1, με θέμα τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των εφήβων. Στην πορεία όμως της εκπομπής αναπτύχθηκαν θέματα όπως : ο μύθος του μεσογειακού εραστή, οι σεξουαλικές δυσλειτουργίες που αντιμετωπίζουν τα ζευγάρια και αν αυτές είναι λόγος διαζυγίου κ.α., β). στην εκπομπή <<Έρως>> του New Channel που συντόνιζε ο κ. Ζ. Παπαθανασίου, με θέμα << Υπερφυσικά πρότυπα στο σεξ >>. Στη διάρκεια της εκπομπής συζητήθηκε το κατά πόσο επηρεάζουν τη σεξουαλική επίδοση διάφορα προβλήματα (κοινωνικά, ψυχολογικά, επαγγελματικά), πως αντιμετωπίζονται, γιατί κυρίως οι νέοι γίνονται εύκολα θύματα

προτύπων, αν ισχύει η κατά περιοχή σεξουαλική επίδοση.

Σε κάθε πρόγραμμα Αγωγής Υγείας που εφαρμόζεται στο 4^ο ΤΕΛ Αθήνας, ακόμα και αν επιφανειακά δεν προσφέρεται, δίνουμε τη διάσταση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Έτσι και φέτος (1997-98) στο πρόγραμμα << διατροφή και εφηβεία >> που τρέχει στο σχολείο θα γίνει μια εκτενής αναφορά σε όλες τις πιθανές σχέσεις διατροφής και σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Τέλος, θα ήθελα να πω τι μου πρόσφερε η συμμετοχή μου στο πρόγραμμα. Πέρα από τις χρήσιμες ιατρικές γνώσεις, η επικέντρωση στις ψυχολογικές και πρακτικές προεκτάσεις των θεμάτων. Πως με έμαθε να αντιμετωπίζω σεξουαλικά κακοποιημένους εφήβους ή εφήβους με κάποιο σεξουαλικό πρόβλημα. Το πρέπει να κάνω όταν συμβεί κάτι (ΣΜΝ, ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη κ.α.), που μπορώ να ζητήσω βοήθεια και υποστήριξη. Ακόμη, με βοήθησε να αποκτήσω καλύτερες σχέσεις με τους καθηγητές μου (μπορώ να συζητώ πιο άνετα μαζί τους θέματα τέτοιου περιεχομένου), να καταλάβω κάποια λόγια των γονιών μου, να μπορώ να σταθώ όσο καλύτερα μπορώ απέναντι στην κοπέλα, με την οποία έχω σχέση.

Το μόνο που δε μου άρεσε στο όλο πρόγραμμα είναι ότι γίνεται εκτός σχολείου αποκλειστικά και δυστυχώς δεν υπάρχει κάποιο μάθημα, το οποίο να μου δίνει ερέθισμα, ώστε να αναπτύξω ένα τέτοιο σοβαρό θέμα μέσα στην τάξη, παρέα με τους συμμαθητές μου.

Πιστεύω πως είναι πλέον καιρός να πάρει το αρμόδιο Υπουργείο την απόφαση να βοηθήσει και τις υπάρχουσες ομάδες Αγωγής Υγείας και να βρει μεθόδους συμμετοχής για όσους δε μπορούν να λάβουν μέρος σ' αυτές κάτω από τις υπάρχουσες συνθήκες. Αυτό θα μπορούσε να γίνει μέσω κάποιων μαθημάτων όπως η Ψυχολογία ή η Κοινωνιολογία. Το μόνο που λείπει πιστεύω είναι μια απόφαση. Καιρός είναι πλέον.

Μαρία Μουσελά
Μαθήτρια Γ' Λυκείου
1^ο Λύκειο Ηλιούπολης

Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και σχέσεις.

Γνώσεις που θα περιμέναμε από το Σχολείο.

Θεωρώ ότι βρισκόμαστε σε μια κρίσιμη ηλικία, λίγο πριν από την ενηλικίωση, όπου η περίπτωση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ολοκλήρωσης είναι πολύ πιθανή. Γι αυτό κρίνεται επιτακτική η ανάγκη ουσιαστικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, έτσι ώστε το νεαρό άτομο, ο έφηβος, να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της πρώτης σεξουαλικής σχέσης και να κάνει το πρώτο βήμα για μια ομαλή σεξουαλική σχέση.

Είναι επίσης γεγονός πως πλέον η εποχή μας χαρακτηρίζεται από ένα γενικό πνεύμα απελευθέρωσης, που σαφέστατα επηρεάζει και τον τομέα του σεξ, πράγμα το οποίο είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια σωστή και ολοκληρωμένη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Πραγματικά, είναι ευνόητο πως αν το παιδί δεν αποβάλλει κάποια ταμπού που του έχουν μεταδώσει οι γονείς του, δε θα μπορέσει να κατανοήσει την πραγματική φυσιολογία του σεξ, αφού θα αντιμετωπίζει το συγκεκριμένο θέμα με κριτήριο τις άπειρες προκαταλήψεις των προηγούμενων γενεών. Παράλληλα όμως αυτό ισχύει στον ίδιο βαθμό και ίσως περισσότερο για τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι από τη μια πλευρά θα πρέπει να έχουν αποβάλει τα ταμπού της γενιάς τους, γιατί, όπως είναι εύλογο, στην αντίθετη περίπτωση δε θα προσανατολίσουν σωστά το μαθητή. Από την άλλη πλευρά, ο αρμόδιος εκπαιδευτικός οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός, έτσι ώστε να μην ανατραπεί η ισορροπία των συνομιλητών και ο αλληλοσεβασμός μέσα στην τάξη. Τούτο βέβαια εξηγείται με σαφήνεια, αφού τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν απαραίτητη

προϋπόθεση μιας ουσιαστικής και σωστής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης

Επομένως, οι αρμόδιοι καθηγητές θα πρέπει να αποκτήσουν μια σχετική οικειότητα με τους μαθητές και να μιλάνε με μια σχετική άνεση απέναντί τους, χωρίς να φοβούνται την αντίδραση που θα προκαλέσει ενδεχομένως κάποια συγκεκριμένη λέξη της σεξουαλικής ορολογίας. Τούτη η συμπεριφορά, κατά την άποψή μου, θα έχει ως αποτέλεσμα την εξοικείωση των παιδιών με το συγκεκριμένο αντικείμενο, έτσι ώστε να βγάλουν τις παρωπίδες τους και να εκφράσουν τις πραγματικές τους απορίες. Δηλαδή, θα πρέπει να ξεπεραστεί το αυστηρό πρότυπο της απόλυτα επαγγελματικής σχέσης ανάμεσα στο μαθητή και τον καθηγητή, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης, απαραίτητη προϋπόθεση της σωστής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Πέραν τούτου, αποτελεί κοινή παραδοχή της εποχής μας το γεγονός ότι οι σημερινοί νέοι είναι αποφασισμένοι να χαρούν τον έρωτα και να διεκδικήσουν τη θέση που τους ανήκει στις χαρές της ζωής. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο επιθυμούν να είναι ουσιαστικά ενημερωμένοι πάνω στα θέματα που αφορούν το σεξ. Επειδή όμως δεν τους δίνεται η ευκαιρία να ενημερωθούν ούτε από το σχολείο, μέχρι τώρα τουλάχιστον, ούτε από την οικογένεια, η οποία έχει εύκολα ανατρέψιμες ισορροπίες γύρω από θέματα τέτοιας φύσεως, στρέφονται σε άλλες, αναξιόπιστες πηγές ενημέρωσης. Τέτοιες είναι η εμπειρία του φίλου, που πολλές φορές μπορεί να παρουσιάζεται διαστρεβλωμένη προς χάρη εντυπωσιασμού, καθώς και τα έντυπα ποικίλης ύλης που απευθύνονται στη νεολαία με σκοπό να διαβάλουν την αξία του σεξ και να το απομονώσουν από μια ουσιαστική σχέση ως σύνολο.

Επειδή λοιπόν το σχολείο είναι ίσως ο μοναδικός χώρος που θα μπορούσε να ενημερώσει αξιόπιστα τον νέο, ως πρωταρχικός φορέας κοινωνικοποίησης, οι εκπαιδευτικοί που θα αναλάβουν να φέρουν εις πέρας το έργο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης θα πρέπει να

κάνουν προγραμματισμένες κινήσεις. Δηλαδή, αρχικά θα πρέπει να αποδείξουν με τεκμηριωμένα επιχειρήματα πως τα όσα γράφουν τα διάφορα περιοδικά δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα της ζωής. Έπειτα, να βοηθήσουν τα παιδιά να ξεπεράσουν τους όποιους φόβους τους και τους όποιους μύθους έχουν δημιουργήσει από την εκτεταμένη παραπληροφόρηση που τους έχει ασκηθεί, έτσι ώστε να απελευθερωθούν και να εξοικειωθούν με την ιδέα της σεξουαλικής ολοκλήρωσης. Με αυτόν τον τρόπο, η συνάρτηση αυτών των δύο κινήσεων θα οδηγήσει τους εφήβους στο σεβασμό της ανθρώπινης φύσης αλλά και στην ρεαλιστική κατανόηση της σεξουαλικής πράξης, έτσι ώστε να αποκτήσουν μια επιτυχημένη σεξουαλική ζωή.

Γεωργία Λημνιού

3^η Λυκείου

1^ο Λύκειο Ηλιούπολης

Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και σχέσεις.

Γνώσεις που θα περιμέναμε από το Σχολείο.

Το σχολείο, ως πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης, ενημερώνει, πληροφορεί και βοηθάει τα παιδιά να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της ζωής τους.

Όμως δυστυχώς, είναι αλήθεια πως το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης έχει παραμεληθεί τελείως στα σχολεία, τόσο από τα παιδιά όσο και από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι λίγο-πολύ τις γνώσεις τους τις έχουν αποκτήσει από την προσωπική τους πείρα και όχι από κάποια έγκυρη πηγή πληροφόρησης.

Τα ίδια τα παιδιά μέσα στο χώρο του σχολείου βλέπουν τον καθηγητή ως μέσον εκμάθησης κάποιων απαιτούμενων γνώσεων, διατηρώντας συχνά αυτή τη ψυχρή σχέση μαθητή-καθηγητή χωρίς να έχουν την άνεση να ρωτήσουν ή ακόμα και να συζητήσουν με τους καθηγητές τους για το θέμα της σεξουαλικής επαφής.

Από την άλλη μεριά, οι ίδιοι οι καθηγητές, ίσως επειδή δεν έχουν μεγάλη εξειδίκευση επάνω σε αυτό το θέμα, κρατάνε και οι ίδιοι μια απόσταση από τα παιδιά, μη δίνοντας τους την ευκαιρία να έρθουν πιο κοντά τους και να έχουν την ευκαιρία να συζητήσουν ένα τόσο προσωπικό και σοβαρό θέμα.

Έτσι λοιπόν τα παιδιά, μη μπορώντας να απευθυνθούν στους καθηγητές τους και φυσικά μην έχοντας και την κατάλληλη πληροφόρηση από το σπίτι τους, καταφεύγουν σε άλλους τρόπους πληροφόρησης, όπως φίλους και Τύπο, που πολλές φορές αντί να φωτίζουν τη

σκέψη του παιδιού, του δημιουργούν μεγαλύτερη σύγχυση.

Ειδικά στις μέρες μας, όπου τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα βρίσκονται σε έξαρση και τα ψυχολογικά προβλήματα εμφανίζονται σε άτομα όλο και μικρότερης ηλικίας, είναι πολύ σημαντική η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα σχολεία διότι είναι το μόνο << μάθημα>> το οποίο προσφέρει γνώσεις που να μπορούν να <<χρησιμοποιηθούν>> στην πράξη.

Μαρία Χρυσικοπούλου
Μαθήτρια Γ' Λυκείου
4^ο ΤΕΛ Αθηνών.

Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και σχέσεις. Γνώσεις που θα περιμέναμε από το Σχολείο.

Γεια σας !

Ονομάζομαι Μαρία Χρυσικοπούλου και είμαι μαθήτρια του 4^{ου} ΤΕΛ Αθηνών, στην Γ' Λυκείου, του τομέα Οικονομίας Διοίκησης. Αφού ευχαριστήσω τους αρμόδιους φορείς που μας κάλεσαν σήμερα εδώ, θα ήθελα να πω ότι το θέμα της σύντομης ομιλίας μου είναι οι ευκαιρίες που μου έχει δώσει το σχολείο για σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και τι μου έχουν προσφέρει αυτές, τόσο σε προσωπικό, όσο και σε διαπροσωπικό επίπεδο.

Στο σχολείο μας, το σχολικό έτος 1996-97, εκπονήθηκαν δύο προγράμματα Αγωγής Υγείας. Το ένα είχε σαν θέμα τις << Ανθρώπινες σχέσεις >> και το άλλο είναι αυτό για το οποίο θα σας μιλήσω.

Αρχικά θα αναφερθώ στο γεγονός ότι συμμετείχα με άλλους έξι συμμαθητές μου στο διετές ευρωπαϊκό πρόγραμμα << Πρόληψη του AIDS >> που έγινε σε συνεργασία της Ε.Σ., της Γ.Γ.Ν.Γ και της Εθνικής Σχολής Δημοσίας Υγείας, τομέας Δημόσιας και Υγείας, τομέας Δημόσιας και Διοικητικής Υγιεινής, η οποία παράλληλα το συντόνιζε. Έλαβαν μέρος και άλλα 9 ΤΕΛ του λεκανοπεδίου και εφαρμόστηκε σ' αυτό η μέθοδος PEER EDUCATION (επιμόρφωση μέσω συνομηλίκων). Έρευνες έδειξαν ότι τα παιδιά μαθαίνουν πιο εύκολα από τους συμμαθητές τους παρά από καθηγητές και ειδικούς.

Το πρόγραμμα αυτό λάμβανε χώρα στις αίθουσες της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και αποτελούνταν από δύο μέρη : ιατρική ενημέρωση και ομάδες εργασίας.

Η ιατρική ενημέρωση μας πρόσφερε σεξουαλική διαπαιδαγώγηση από άρτια καταρτισμένους επιστήμονες, γνώσεις γύρω από το AIDS και τα ΣΜΝ και επίλυση των αποριών μας από ειδικούς. Η δομή της ομάδας εργασίας ήταν : συντονιστής – ψυχολόγος, συν-συντονιστής μαθητής (στην προκείμενη περίπτωση ήμουν εγώ), γραμματέας και μέλη. Την ομάδα βοηθούσαν δυο υπεύθυνοι καθηγητές από κάθε σχολείο. Με αυτόν τον τρόπο μεταφέραμε τις γνώσεις μας, τόσο εντός των πλαισίων του σχολείου, στους υπόλοιπους συμμαθητές μας, όσο και εκτός αυτών, στο ευρύτερο οικογενειακό και φιλικό μας περιβάλλον, μέσω διάφορων δραστηριοτήτων.

Μερικές από αυτές ήταν και οι ακόλουθες :

1. Η δημιουργία αφισών και κολάζ (με θέματα όπως η πρόληψη του AIDS και άλλων Σ.Μ.Ν.) μέσω των οποίων θέλαμε να περάσουμε στα παιδιά μηνύματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης με ευχάριστο και εύληπτο τρόπο.
2. Η δημιουργία του TEEN – AIDS CLUB. Η οργάνωση δηλαδή ενός χώρου, στον πεζόδρομο του σχολείου μας, όπου βρίσκονταν μέλη της ομάδας. Εκεί μπορούσαν να απευθυνθούν μαθητές και καθηγητές για ενημέρωση, που γινόταν είτε με μορφή διαλόγου, είτε με διανομή έντυπου ενημερωτικού υλικού.
3. Η σύνταξη από την ομάδα μας ενός ερωτηματολογίου με ερωτήσεις όπως : << Κάποιος που έχει AIDS μπορεί να μεταδώσει τον ιό του HIV βήχοντας ή φτύνοντας; >> Το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε στους μαθητές και στις μαθήτριες με σκοπό να κεντριστεί το ενδιαφέρον τους και να βρεθεί το επίπεδο γνώσεων τους σ' αυτά τα θέματα. Ένα μήνα μετά την πρώτη αυτή

φάση, ανακοινώθηκαν οι σωστές απαντήσεις και συζητήθηκαν όσες απορίες δημιουργήθηκαν από το ερωτηματολόγιο.

4. Η συνεργασία με το 2^ο ΤΕΛ Ν. Φιλαδέλφειας για δημιουργία αφίσας και ανταλλαγή απόψεων πάνω στη μορφή εκπόνησης του προγράμματος στα δυο σχολεία.
5. Η δημιουργία αρχείου (με ημερολόγιο και ενημερωτικό υλικό), σφραγίδας και κανκάρδας, η παρουσίασή τους στους μαθητές του σχολείου και η παρότρυνση να τα χρησιμοποιήσουν.
6. Προκήρυξη διαγωνισμού στο 4^ο ΤΕΛ με θέμα << Πρόληψη του AIDS >> στα παραπάνω ακτικείμενα : αφίσα, κείμενο, τετρασέλιδο έντυπο, ποίημα ή τραγούδι. Η παρουσίασή τους και η απονομή βραβείων στους νικητές, κατά τη διάρκεια έκθεσης δραστηριοτήτων και των 10 ΤΕΛ που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, στο ξενοδοχείο << Holiday Inn >> στις 30/11/97.
7. Η παρουσίαση του προγράμματος στα ΜΜΕ (τύπο: <<Καθημερινή>>, τηλεόραση : ANT1, New Channel, MEGA ραδιόφωνο: ΕΡΑ-5, ΣΚΑΙ), στο Ε' Μαθητικό σεμινάριο Αντιναρκωτικής Θωράκισης Ενάντια στις Ουσίες Εξάρτησης (Αγ. Νάπα, Κύπρος) και στο 3^ο Ετήσιο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Σχολείων Προαγωγής της Υγείας (ΕΔΙΣΠΥ).
8. Μελέτη σχετικών λογοτεχνικών έργων (<< Γεύση πικραμύγδαλου>>, << Το αυγό της έχινδας >> κ.α.) Παρακολούθηση ταινιών που άπτονταν του θέματος (Φιλαδέλφεια κ.α.).
9. Συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση (Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Αθηναίων, 1^ο Διαμέρισμα, Εξάρχεια), με το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων και την ομάδα αποφοίτων.
10. Παρακολούθηση του Διήμερου Συμποσίου της Ελληνικής Εταιρείας Σεξολογίας.

11. Δημιουργία ομάδας εθελοντών από παιδιά του σχολείου, τα οποία δε συμμετείχαν ενεργά στο πρόγραμμα, αλλά ήταν πρόθυμα να μας βοηθήσουν σε κάθε βήμα και να μας ρωτήσουν για θέματα που τους απασχολούσαν. Εμείς, από την πλευρά μας, προσπαθήσαμε να τους ευαισθητοποιήσουμε, να τους προτείνουμε τρόπους για την αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων, στις οποίες θα μπορούσαν να βρεθούν. Τους προτρέψαμε να απαλλαγούν από τα ταμπού και τις προκαταλήψεις της οικογένειας και της κοινωνίας και να οδηγηθούν στη γνώση και την ομαλή αποδοχή του σώματός τους

Βέβαια είναι γεγονός ότι το σχολείο δεν μας παρέχει τη δυνατότητα για σεξουαλική διαπαιδαγώγηση παρά μόνο μέσα από προγράμματα, όπου συμμετέχει περιορισμένος αριθμός ατόμων. β Το παρήγορο είναι ότι υπάρχει η δυνατότητα αυτή και κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας με νέους, εναλλακτικούς τρόπους μάθησης.

Μια τέτοια μέθοδος είναι η βιωματική μάθηση.

Αυτή επιτυγχάνεται με το χωρισμό των μαθητών μιας τάξης σε ισομελείς ομάδες προκειμένου να έρθουν πιο κοντά, να επικοινωνήσουν και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους μέσα από τα βιώματα των υπόλοιπων. Η συγκεκριμένη διαδικασία έχει ως αποτέλεσμα να κάνει άμεση και αποτελεσματική τη μάθηση.

Τέλος, θα ήθελα να αναφερθώ στα δικά μου οφέλη από το πρόγραμμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης μέσω της PEER-EDUCATION και τη βιωματική μάθηση καθώς και τις ενημέρωσης που μου έχει γίνει, αλλά και οι δραστηριότητες της ομάδας εργασίας με έκαναν ένα ενημερωμένο άτομο, πιο δυνατό, ικανό να χειριστεί δύσκολες καταστάσεις και με ευχέρεια να μεταφέρει τις γνώσεις του τόσο στην οικογένεια, όσο και στους γνωστούς του.

Μέσα από συζητήσεις μαζί τους, όχι μόνο εμπλούτισα τις γνώσεις τους, αλλά και αυτοί τις δικές μου, αφού καθένας τους έχει διαφορετικό επίπεδο γνώσεων και εμπειριών. Ακόμα πιστεύω ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, από τη στιγμή που οι περισσότεροι μαθητές την έχουν ανάγκη και την επιζητούν και βέβαια η συνεργασία με τους καθηγητές είναι εφικτή, πρέπει να γίνεται υποχρεωτικά σε όλα τα σχολεία, όπως και τα μαθήματα. Η μέθοδος με την οποία θα γίνεται δεν πρέπει να είναι η στείρα αποστήθιση θεωρητικών γνώσεων, αλλά η βιωματική μάθηση. Αν επιτευχθεί αυτό, τότε οι μαθητές θα έχουν γίνει πιο ισχυροί με τα εφόδια που θα έχουν αποκτήσει και ικανότεροι να δημιουργούν σχέσεις μέσα από συνειδητή προσωπική επιλογή και όχι επιλογή των άλλων. Σας ευχαριστώ.

Ελένη Κάντζου

Μαθήτρια Γ' Λυκείου

1^ο Λύκειο Ηλιούπολης

Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και σχέσεις.

Γνώσεις που θα περιμέναμε από το Σχολείο.

Η σεξουαλική επαφή και η σχέση των δυο φύλων είναι ένα σοβαρό θέμα που επηρεάζει και απασχολεί καθημερινά τη ζωή μας.

Είναι γνωστό ότι οι έφηβοι δεν έχουν την ανάλογη ενημέρωση που απαιτούν οι σημερινές συνθήκες ζωής. Αυτό οφείλεται στο ότι οι πληροφορίες που συγκεντρώνουν δεν προέρχονται από έγκυρες πηγές. Δηλαδή οι έφηβοι βρίσκουν τις απαντήσεις που θέλουν στα Μ.Μ.Ε. στον τύπο και στις παρέες τους, ώστε τις περισσότερες φορές να παραπληροφορούνται, με αποτέλεσμα να πιστεύουν σε μύθους που δεν αληθεύουν, δυσκολεύοντας τη σεξουαλική τους δραστηριότητα και δημιουργώντας προβλήματα και λάθη που σημαδεύουν ουσιαστικά τη ζωή τους. Γι αυτό θα έπρεπε οι έφηβοι να ενημερώνονται από άτομα υπεύθυνα, ειδικευμένα και άξια εμπιστοσύνης. Αυτά τα άτομα θα μπορούσαν να είναι μόνο οι γονείς και εκπαιδευτικοί σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Όμως ίσως οι γονείς να μην έχουν την πείρα για το πώς θα πρέπει να ενημερώσουν τα παιδιά τους. Δεν έχουν δημιουργήσει τις κατάλληλες σχέσεις, ώστε να μπορούν χωρίς ταμπού, αλλά με άνεση να τους καθοδηγήσουν και να τους ενημερώσουν σωστά.

Μήπως λοιπόν θα έπρεπε εκτός από τους μαθητές να γίνεται σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και στους γονείς ; Μην ξεχνάμε πως τα ταμπού υπάρχουν σε μεγάλο βαθμό και η προκατάληψη ήταν, είναι και θα είναι παρούσα.

Γι αυτό θα πρέπει να περιμένουμε αντιδράσεις πολλών γονέων, αν καθιερωθεί η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Εξάλλου, δεν είναι λίγοι οι γονείς που παρουσιάζουν το σεξ σαν κάτι κακό, το προβληματικό στα παιδιά τους και κυρίως στις κόρες τους. Και παρόλο που μιλάμε για μια νέα εποχή με προοδευτικές ιδέες και απελευθέρωση, στο σεξ ουσιαστικά τα πράγματα έχουν πάρει χειρότερη μορφή από παλιότερα.

Πολλοί γονείς που έχουν ιδέες της εποχής τους, κατακρίνουν τη σεξουαλική επαφή πριν από το γάμο, μεταδίδοντας έτσι στα παιδιά τους φόβο και άρνηση απέναντι στο σεξ, δημιουργώντας πολλά ταμπού και ερωτήματα στους εφήβους, για τα οποία κανένας δεν έχει δείξει τη διάθεση και τον τρόπο για να τους βοηθήσει.

Ευτυχώς για μένα, οι γονείς μου με έχουν ενημερώσει πάνω σ' αυτό το θέμα ύστερα από πολλές πιέσεις δικές μου. Οι άλλοι όμως έφηβοι έχουν το θάρρος να ανοιχτούν στους γονείς τους και να τους ζητήσουν απαντήσεις ; Οι γονείς τους θέλουν, νιώθουν την ανάγκη να ενημερώσουν τα παιδιά τους σε ότι έχει σχέση με την επαφή δύο ατόμων ; Και από τη στιγμή που οι γονείς χωρίς σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν μπορούν να ενημερώσουν τα παιδιά τους, μήπως το σχολείο είναι τελευταία ελπίδα των εφήβων για ουσιαστική και ολοκληρωμένη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ;

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι ένα πολύ λεπτό πρόβλημα που πρέπει με απόλυτη υπευθυνότητα και σιγουριά να λυθεί. Είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν οι κατάλληλοι εκπαιδευτικοί και να γίνει αποδεκτή, ακόμα και από τους μαθητές. Αυτό το λέω γιατί αν πάρα παράδειγμα το δικό μου σχολείο, οι συμμαθητές μου, όταν ακούνε τη σεξ ή γελάνε ή άλλοι κοκκινίζουν από ντροπή και άλλοι αδιαφορούν γιατί τους είναι κάτι ασήμαντο, το οποίο ίσως γίνει σημαντικό μετά το απολυτήριο του Λυκείου και τις Πανελλήνιες. Αυτό γίνεται γιατί οι γονείς και οι καθηγητές μας, δίνουν άλλες προτεραιότητες στη ζωή και το σεξ έρχεται γι αυτούς σε δεύτερη μοίρα.

Ακόμη, λένε πως είμαστε αρκετά ώριμοι για να πάρουμε τη σημαντικότερη απόφαση της ζωής μας, εννοώ το επάγγελμα που θα διαλέξουμε, αλλά δεν είμαστε ώριμοι να κάνουμε σεξ, αφού είναι κάτι δευτερεύον και ασήμαντο για την ηλικία των 17 ετών.

Διαφωνώ απόλυτα με αυτή την άποψη και θα ήθελα να τονίσω ότι λόγω άγνοιας και όχι ωριμότητας, δημιουργούνται προβλήματα, που δεν είναι μόνο οι τυχόν εγκυμοσύνες και οι αρρώστιες, αλλά και ψυχολογικά σεξουαλικά προβλήματα, τα οποία είναι πολύ δύσκολο να ξεπεραστούν.

Είμαι σίγουρη πως αν οι έφηβοι δώσουν την αξία που πρέπει για ένα τόσο σοβαρό θέμα, όλοι θα θέλουν να διδάσκονται μαθήματα σεξολογίας, γιατί έτσι θα νιώθουν σιγουριά για το αύριο, εφόσον θα γνωρίζουν και την παραμικρή επίπτωση που θα μπορούσε να έχει μια σεξουαλική επαφή στη ζωή μας. Έτσι, δε θα νιώθουν ανασφάλεια, δε θα βρίσκονται σε αδιέξοδο και θα μπορούν να εμπιστεύονται τους συνανθρώπους τους.

Ακόμη, μην ξεχνάμε πως το παν στη ζωή είναι ο διάλογος. Όμως, ποια άλλη γλώσσα εκτός από τη γλώσσα του σώματος μπορεί να φέρει δύο άτομα τόσο κοντά ; Καμία. Γι αυτό θα έπρεπε ήδη να έχει καθιερωθεί η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα σχολεία και όχι μόνο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά και στη δευτεροβάθμια. Αυτό το στηρίζω σε διάφορες έρευνες που έχουν γίνει και αποδεικνύουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό κοπελιών που έχουν κάνει έκτρωση κυμαίνεται στις ηλικίες 13-17 ετών και ότι άντρες και γυναίκες έχουν σεξουαλικά προβλήματα από την πρώτη τους εμπειρία που ήταν τραυματική σε ηλικία κάτω των 16 χρόνων.

Τέλος, εύχομαι η προσπάθεια αυτή να βρει ανταπόκριση, αποδοχή και να έχει συνέχεια. Ο δρόμος θα είναι δύσκολος αλλά πιστεύω πως το αίτημα για ουσιαστική και ολοκληρωμένη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αξίζει κάθε θυσία. Γιατί ο έρωτα, παρόλο που μπορεί να δώσει ζωή και ευχαρίστηση, μπορεί από μια απροσεξία να μας σκοτώσει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνική Βιβλιογραφία.

- 1). Ασπιωτής Α.Δ: Η σεξουαλική σφαίρα και ο νέος άνθρωπος, Ακρίτας, Αθήνα 1969.
- 2). Ασπιωτής Α : Το παιδί και η σεξουαλική διαφώτιση, Αθήνα 1961.
- 3). Κρεάτσας Γ : Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, Β Έκδοση Δωρικός, Αθήνα 1982.
- 4). Κρεάτσας Γ : Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, Δωρικός, Αθήνα 1989.
- 5). Σταυροπούλου Α.Μ : Σεξουαλική αγωγή και υγεία, Εταιρεία Οικογενειακού Προγραμματισμού, Αθήνα 1992.
- 6). Μαρκαντώνης Ι.Σ : Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, Εταιρεία Ευγονικής και Γενετικής του Ανθρώπου, Αθήνα 1981.
- 7). Παρασκευόπουλος Ι : Εξελικτική ψυχολογία, Τόμος Α και Δ, Αθήνα 1984.
- 8). Ασκητής Θάνος : Η σεξουαλική αφύπνιση της εφηβείας, Β Έκδοση Καστανιώτης, Αθήνα 1997.
- 9). Δέμης. Δ. Ιωάννης : Η εφηβεία, Τόμος Α, Αθήνα 1993.
- 10). Δοξιάδη Ανθή : Ο έφηβος και η οικογένεια, Λύχνος, Αθήνα 1980.
- 11). Αναστόπουλος Δημήτρης : Σχέσεις εφήβου με Καθηγητές, Αθήνα 1996/
- 12). Χουρδάκη Μαρία : Οικογενειακή ψυχολογία, Γρηγόρη, Αθήνα 1982.
- 13). Δρόσος Ζαχαρίας : Παιδαγωγικά προβλήματα και γονείς, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων, Αθήνα 1980.
- 14). Νασιάκου Μαρία : Ψυχολογία, Αθήνα 1996.
- 15). Μάνος Νίκος : Βασικά στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής, Univesrity Studio Press, Θεσσαλονίκη 1998.

- 16). Παπαευαγγέλου Γ-Φαρμάκη Γ : Πρόληψη και έλεγχος λοιμωδών νοσημάτων,
Αθήνα 1998.
- 17). Καλλίνικος Γ : AIDS και Γυναίκες, Αθήνα 1991.
- 18). Παπαευαγγέλου Γ-Ρουμελιώτου, Καραγιάννη .:
A: Αρχές και μέθοδοι οικογενειακού προγραμματισμού, Αθήνα 1979.
- 19). Ηλιόπουλου Ι.Δ : Για να γνωρίσουμε και να διαπαιδαγωγήσουμε σωστά
το παιδί μας, Πάτρα 1970.
- 20). Μιχαηλίδης Α : Έφηβοι και παιδεία, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1987.
- 21). Αντωνόπουλος Αναστάσιος : Σεξουαλική διαφώτιση των νέων, Πάτρα 1953.
- 22). Παπαδημητρακόπουλος Κ.Γ : Νέοι στο σήμερα, Φωτοδότες, 1997.
- 23). Καραγιαννόπουλος Στέφανος : Δυσκολίες σεξουαλικής συμπεριφοράς,
Αθήνα 1980.
- 24). Γκολιάρης Χρήστος : Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση του παιδιού, Κικλίσ 1994.
- 25). Ι.Α.Κ.Ε : Κοινωνική εργασία στο σχολείο , πρόληψη και καταπολέμηση της
χρήσης των ναρκωτικών κατά τη σχολική ηλικία, Αθήνα 1992.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ

- 1). Ερωτική σεξουαλική εγκυκλοπαίδεια : Εκδόσεις Γιαννίκος και Σια.
- 2). Δομή : Εκδόσεις Δομή.
- 3). Φρόντισε το σώμα σου : Εκδόσεις Δομική.
- 4). Υγεία των γυναικών : Εκδόσεις Μανιατέα.
- 5). Πάπυρος Λαρούς Βριτάνικα.
- 6). Υγεία : Ο ενήλικας και περιβάλλον, Δομική Αθήνα 1991.
- 7). Φυσιολογία και ψυχολογία : Σεξουαλική αγωγή για όλες τις ηλικίες,
Ελληνική Παιδεία, Αθήνα 1974-1976.

ΛΕΞΙΚΑ

- 1). Coldstein Martin – Will Mc Bride : Επίτομο εικονογραφημένο σεξουαλικό λεξικό,
Νέα σύνορα, Αθήνα 1979.
- 2). Δανέζης : Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια Λεξικό, Ελληνικά Γράμματα,
Τόμος Β', Αθήνα 1993.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1). Φοζάλντ Μισέλ : Ιστορία της σεξουαλικότητας, Ράππα, Αθήνα 1972.
- 2). Γκορντίν : Ο κόσμος του παιδιού, σύγχρονη εποχή, Αθήνα 1982.
- 3). Κόνγκερ Τζων : Η εφηβική ηλικία μια καταπιεσμένη γενιά,
Ο κύκλος της ζωής, Αθήνα 1996.
- 4). Ρεμπλαϊν Χαϊντς : Ο έφηβος, Κωτσιάνα, Αθήνα 1980.
- 5). Ρεμπλαϊν Χαϊντς : Παραλλαγές της ψυχικής ανάπτυξης του παιδιού και του εφήβου, Κωτσιάνα, Αθήνα 1980.
- 6). Ρεμπλαϊν Χαϊντς : Εισαγωγή στην ψυχολογία του παιδιού και του εφήβου, Κωτσιάνα, Αθήνα 1980.
- 7). Γουϊνγκφιλντ Τζακ και Άντζελα : Εφηβεία, Μίνωας 1995.
- 8). Μακκαίη Γκάρυ – Ντίνκρίγκερ Ντον : Γονείς και έφηβοι, Θυμάρι 1988.
- 9). Βίννικοτ Ντ : Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός του κόσμος.
- 10). Ντέλα Άντα Τορε : Λάθη των γονέων, Οδυσσέας, Αθήνα 1960.
- 11). Κόντι Λάουρα : Σεξ και εκπαίδευση, Οδυσσέας, Αθήνα 1965.
- 12). Μάργκεριτ Ιβ : Η σεξουαλική ζωή των παιδιών, Δωρικός, Αθήνα 1989.

- 13). **Haïm G. Ginnot** : Μεταξύ γονέων και εφήβων, Μπεργόδη, Αθήνα 1969.
- 14). **Baffino Anna** : Το σεξ σήμερα, Ζαρβάνος, Αθήνα 1983.
- 15). **Ken Mayer MD – Mank Rizet** : Aids σύνδρομο επίκτητης ανοσιολογικής ανεπάρκειας, Φλώρος, 1960.
- 16). **Μπρύνερ Χαϊνριχ** : Ο έρωτας στην εφηβεία Α΄ και Β΄ Τόμος
Αντιπαράλληλα 1982.
- 17). **Λαϊστ Μ** : Οι νέοι και το σεξ, Νότος, Αθήνα 1970.
- 18). **Φουκώ Μισέλ** : Ιστορία της σεξουαλικότητας, Ράππα Αθήνα 1978.
- 19). **Μπερζ Α** : Σεξουαλική αγωγή του παιδιού, Γκοβόστη, Αθήνα 1978.
- 20). **Ρόλεν Τζώρτζ Σκωτ** : Ερωτική και σεξουαλική συμπεριφορά,
Θυμάρι, Αθήνα 1990.
- 21). **Γκρίγκατ Ρολφ** : Κατανόηση για τους νέους Νότος, Αθήνα 1980.
- 22). **Φροϋντ Ραϊχ Τιανγκ** : Η σεξουαλική διαφώτιση του μωρού παιδιού,
Επικούρος, Αθήνα 1981.
- 23). **Αντλερ Άλφρεντ** : Η αγωγή του παιδιού, Αναγνωστίδη, Αθήνα 1970.
- 24). **Chesney Margaret** : Συζητώντας για σεξουαλικά θέματα με εφήβους,
Μαιευτικά χρονικά, Αθήνα 1983.

ΠΗΓΕΣ

1. ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ, ΑΘΗΝΑ
2. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
3. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΕΞΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΘΗΝΩΝ
4. ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΘΗΝΩΝ
5. ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΗΝΑ
6. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΤΡΩΝ
7. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ

